

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE
AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 343.2 (043.2)**

NASTAS ANDREI

**RĂSPUNDEREA PENTRU DECLARAȚIILE CU REA-VOINȚĂ ÎN
DREPTUL PENAL**

SPECIALITATEA: 554.1 – Drept penal și execuțional penal

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

Valeriu CUȘNIR,
doctor habilitat,
profesor universitar,

Autor:

Andrei NASTAS

CHIȘINĂU 2017

© Andrei Nastas, 2017

ADNOTARE.....	4
LISTA ABREVIERILOR.....	7
INTRODUCERE.....	8
 1. ANALIZA DOCTRINARĂ PRIVIND OCROTIREA JURIDICO-PENALĂ A DECLARAȚIILOR PRODUCĂTOARE DE CONSECINȚE JURIDICE.....	 18
1.1. Analiza materialelor științifice consacrate incriminării declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice publicate în Republica Moldova.....	18
1.2. Analiza materialelor științifice consacrate incriminării declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice publicate în alte state.....	26
1.3. Concluzii la capitolul 1.....	42
 2. ACCEPȚIUNI GENERALE PRIVIND OCROTIREA JURIDICO-PENALĂ A DECLARAȚIILOR PRODUCĂTOARE DE CONSECINȚE JURIDICE.....	 44
2.1. Conceptul declarației cu rea-voință producătoare de consecințe juridice și pasibilă de incriminare.....	44
2.2. Tipologia declarațiilor cu rea-voință – fapte de fals și minciună privind alterarea consecințelor juridice.....	60
2.3. Evoluția legislației penale a Republicii Moldova privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice.....	65
2.4. Concluzii la capitolul 2.....	70
 3. INCRIMINAREA DECLARAȚIILOR CU REA-VOINȚĂ, PRODUCĂTOARE DE CONSECINȚE JURIDICE, ÎN LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA.....	 73
3.1. Incriminarea declarației cu rea-voință privind drepturile de autor	73
3.2. Incriminarea declarației cu rea-voință privind înfăptuirea justiției	74
3.3. Incriminarea declarației cu rea-voință privind încrederea publică.....	113
3.4. Alte incriminări privind declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.....	120
3.5. Aspecte comune și de delimitare ale declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, incriminate prin legea penală.....	134
3.6. Concluzii la capitolul 3.....	150
 4. INCRIMINĂRI PRIVIND DECLARAȚIILE CU REA-VOINȚĂ, PRODUCĂTOARE DE CONSECINȚE JURIDICE, ÎN LEGISLAȚIA ALTOR STATE.....	 153
4.1. Incriminarea declarației cu rea-voință în legislația unor state aparținând sistemului de drept continental.....	153
4.2. Incriminarea declarației cu rea-voință în legislația unor state aparținând sistemului de drept anglo-saxon.....	166
4.3. Concluzii la Capitolul 4.....	176
 CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	 178
BIBLIOGRAFIE.....	183
ANEXE.....	203
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	225
CV-ul AUTORULUI.....	226

ADNOTARE

Nastas Andrei, „Răspunderea pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal”, Teză de doctor în drept, Specialitatea 554.1- Drept penal (drept penal, drept execuțional penal), Chișinău, 2017

Structura tezei: introducere, patru capitole, 194 pagini text de bază, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 290 titluri.

Cuvintele-cheie: declarație, rea-voință, rea-credință, denunțare falsă, declarație mincinoasă, concluzie falsă, traducere incorectă, interpretare incorectă, martor, expert, specialist, interpret, traducător, justiție, consecință, urmare.

Domeniul de studiu. Drept penal. Partea specială.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei constă în identificarea și tratarea caracterului, conținutului, formei și varietății declarațiilor cu rea-voință în dreptul penal. Obiectivele cercetării: analiza surselor consacrate ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice; conturarea și fundamentarea conceptului și tipologiei declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice și pasibile de incriminare; argumentarea caracterului intenționat al declarației cu rea-voință - ca faptă de fals și minciună privind alterarea adevărului, pasibilă de incriminare; reflectarea evoluției legislației penale privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice; tratamentul incriminărilor declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, din legislația națională și a altor state; reliefașarea aspectelor comune și de delimitare a declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite de legea penală; conturarea și fundamentarea problemei științifice importante soluționate privind răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice; elaborarea concluziilor generale, recomandărilor științifice și a propunerilor privind perfecționarea normelor de drept penal în sfera răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute derivă din abordarea și tratamentul multiaspectual al legislației și doctrinei privind ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, reprezentarea conceptului și tipologiei declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice, caracterizarea sediului normativ de incriminare a acestora, inclusiv prin prisma legislației altor state și fundamentarea riguroasă a elementelor constitutive și a celor agravante ale infracțiunilor având ca obiect declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice. Cercetarea științifică monografică asupra declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice, însoțită de analiza și evaluarea prevederilor art. 185³, 244, 244¹ 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ C.pen. al RM, a viziunilor doctrinare în materie, susținute cu practică judiciară pertinentă, pune în evidență un veritabil suport științifico-practic pentru soluționarea unor probleme privind aplicarea normelor în cauză, dar și întru perfecționarea cadrului normativ în domeniu.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în conceptualizarea ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, urmărindu-se relevarea specificului faptelor infracționale în cauză, inclusiv a modalităților normative de săvârșire, în vederea contribuției la eficientizarea răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință pasibile de incriminare.

Semnificația teoretică a lucrării rezidă în tratamentul de amplitudine, atât privind conceptul declarației cu rea-voință în dreptul penal, cât și asupra elementului indispensabil-producătoare de consecințe juridice. Plină de semnificație teoretică este abordarea științifică a tipologiei declarațiilor cu rea-voință, caracterizarea elementelor constitutive ale incriminărilor în cauză din CP al RM, dar și din legislația altor state. Tezele științifice înfățișate, polemica științifică densă, constatările și viziunile autorului privind declarația cu rea-voință, ilustrate cu spețe din jurisprudența oferă numeroase valențe teoretice cercetării de față.

Valoarea aplicativă a lucrării se regăsește în definirea și interpretarea exigențelor legii penale privind încadrarea juridică a faptelor de fals și minciună în vederea alterării consecințelor juridice prin declarațiile cu rea-voință, explicarea conduitei ilicite ale făptuitorului în cazul unor asemenea infracțiuni, delimitarea modalităților normative de săvârșire a infracțiunii. Cercetarea poate contribui la o cunoaștere mai profundă a fenomenului declarației cu rea-voință în dreptul penal, dar și la însușirea metodelor de prevenție a acestui tip de infracțiuni. Lucrarea poate servi ca ghid de îndrumare, în special pentru cei ce aplică normele de drept - ofițeri de urmărire penală, procurori și judecători.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării pot fi utilizate în investigațiile științifice privind infracțiunile care au ca obiect declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, la soluționarea cauzelor penale referitoare la acest gen de infracțiuni, la perfecționarea normelor de drept penal, precum și în procesul instructiv-didactic în cadrul facultăților de drept.

АННОТАЦИЯ

Андрей Настас, „Ответственность за злоумышленные заявления в уголовном праве”.
Диссертация на соискание ученой степени доктора права по специальности 554.01 Уголовное право и уголовно-исполнительное право, Кишинэу, 2017

Структура диссертации: введение, четыре главы, 194 страниц основного текста, выводы и рекомендации, библиография из 290 наименований.

Ключевые слова: заявление, злоумышленное, недобросовестность, ложный донос, ложное показание, ложное заключение, неправильный перевод, неверная интерпретация, свидетель, эксперт, специалист, переводчик, правосудие, последствие, результат.

Область исследования: Уголовное право. Особенная часть.

Цель и задачи: Целью диссертации является обозначение и исследование характера, содержания, формы и видов злоумышленных заявлений в уголовном праве. Задачи исследования: анализ источников, посвящённых уголовно-правовой защите заявлений, влекущих за собой юридические последствия; формирование и обоснование концепции и типологии злоумышленных заявлений, влекущих за собой правовые последствия и подлежащие инкриминированию; обоснование преднамеренного характера злоумышленного заявления как деяния в виде лжи и фальши, касающиеся искажения правды, подлежащее инкриминированию; изложение эволюции уголовного законодательства относительно инкриминирования злоумышленных заявлений, влекущих за собой правовые последствия; толкование, связанное с инкриминированием злоумышленных заявлений, влекущих за собой правовые последствия согласно национальному законодательству и законодательству других государств; выявление общих и отличительных черт заявлений, влекущих за собой юридические последствия, защищаемые уголовным законом; определение и учреждение важной научной проблемы относительно уголовной ответственности за злоумышленное заявление, влекущее за собой юридические последствия; формулировка выводов и научных рекомендаций и предложений по усовершенствованию норм уголовного права в области уголовной ответственности за злоумышленное заявление, влекущее за собой юридические последствия.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов вытекают из комплексного исследования законодательства и доктрины относительно уголовно-правовой защиты заявлений, влекущих за собой юридические последствия, представление понятия и типологии злоумышленных заявлений, влекущих юридические последствия, характеристика нормативной базы по их инкриминированию, в том числе через призму законодательства других государств и строгое учреждение составных и отягчающих элементов преступления, имеющие в качестве объекта злоумышленное заявление, влекущее за собой юридические последствия. Монографическое научное исследование злоумышленных заявлений, влекущих юридические последствия, охватывающее всесторонний анализ и оценку положений ст.185³, 244, 244', 309, 311, 312, 313, 314, 352', 330' Уголовного Кодекса РМ, доктринальных взглядов в этой материи, поддерживаемые соответствующей судебной практикой, предопределяет эффективную научно-практическую базу для разрешения некоторых проблем, связанных с применением указанных норм, а также для совершенствования законодательства в данной области.

Решенная научная проблема состоит в концептуализации уголовно-правовой защиты деклараций, влекущих за собой юридические последствия, направленное на выявление специфики совершения преступных деяний такого рода, в том числе нормативных способов инкриминированных деяний, способствуя таким образом совершенствованию норм уголовной ответственности за злоумышленные заявления, влекущие за собой юридические последствия, и подлежащие наказанию.

Теоретическая значимость и практическая ценность работы заключается в многогранном исследовании понятия злоумышленного заявления в уголовном праве и неотъемлемой его части - юридических последствий. Научное исследование типологии злоумышленных заявлений, подробная характеристика элементов инкриминированных деяний как из УК РМ, так и из законодательства других стран, полны теоретической значимости. Научные воззрения, научные дебаты, заключения и мнения авторов о злоумышленных заявлениях, составленные из конкретных случаев судебной практики предоставляют многочисленные возможности использования в правоприменительной практики.

Внедрение научных результатов. Результаты работы могут быть использованы в научных исследованиях относительно преступлений, имеющих в качестве объекта злоумышленное заявление, влекущее правовые последствия, в расследовании уголовных дел данного вида преступлений, в процессе совершенствования норм уголовного закона и в образовательном процессе в рамках факультетов права.

ANNOTATION

Nastas Andrei, „Liability for the ill will statements in criminal law” PhD thesis in law, Specialty: 554.1 – Criminal law (criminal law, penal execution law), Chisinau, 2017

Thesis structure: Introduction, three chapters, 194 pages of main text, conclusions and recommendations, bibliography with 290 titles.

Keywords: statement, ill will, bad faith, false denouncing, false statement, false conclusion, incorrect translation, misinterpretation, witness, expert, specialist, interpreter, translator, justice, consequence, result.

Field of study: Criminal Law (special part).

Purpose and objectives. The aim of the thesis is the determination of character, content, form and varieties of ill will statements in criminal law. The objectives of the study are analysis of sources devoted to the criminal law protection of statements that produce legal consequences; formation and establishment of the concept and typology of ill will statements which cause legal consequences, being subject of incrimination; reasoning of intentional character of malicious statements as offence in the form of lies and deceit concerning the distortion of the truth, being subject to incrimination; representation of evolution of criminal law regarding incrimination of ill will statements that produce legal consequences; description of incrimination of malicious statements that produce legal consequences according to the national legislation and and legislation of other states; identification of common and distinctive features of malicious statements that produce legal consequences, protected by criminal law; identification and establishment of an important scientific problem concerning criminal liability for malicious statements that cause legal consequences; formulation of conclusions and recommendations and proposals for the improvement of criminal law in the field of criminal liability for ill will statements that cause legal consequences.

Innovation and originality of scientific work. The scientific novelty and originality of the results obtained follow from a comprehensive study of legislation and doctrine on the criminal legal protection of malicious statements that cause legal consequences, the presentation of the concept and typology of malicious statements that produce legal consequences, the characteristics of the regulatory framework for their incrimination, including through the prism of legislation of other states and strict establishment of compound and aggravating elements of the crime, having as an object malicious statements that produce legal consequences. A monographic scientific study of malicious statements involving legal consequences, accompanied by an analysis and assessment of the provisions of Articles 185³, 244, 244¹, 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, doctrinal views in this matter, supported by jurisprudence, provide effective scientific and practical support for resolving some of the problems associated with the application of these legal norms, as well as for improving the regulatory framework in this field.

Scientific problem solved: The solved scientific problem of high level importance lies in conceptualizing the criminal-law protection of declarations that produce legal consequences, with the effect of highlighting the specificity of committing such kind of criminal acts, including the normative ways of committing these crimes, to help streamline criminal liability for statements willfully causing legal consequences.

The theoretical significance and value of the work lies in the multifaceted study of the concept of malicious statements in criminal law and its integral part - legal consequences. The scientific study of the typology of malicious statements, the characterization of the constituent elements of incrimination both from the Criminal Code of the Republic of Moldova and from the legislation of other countries, are full of theoretical significance. Scientific dissertations, scientific debates, conclusions and opinions of authors about malicious statements, made up of specific cases of judicial practice, provide numerous theoretical aspects for research.

Implementation of scientific results. The results of the research can be used in scientific investigations on crimes that have as an object a malicious statement entailing legal consequences in the investigation of criminal cases of this type of crime, in improving the norms of criminal law and in the educational process within the faculties of law.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alineat

art. – articol

C.contr. – Cod contravențional

CP RM – Cod penal al Republicii Moldova

CPC RM – Cod de procedură civilă al Republicii Moldova

CPP RM – Cod de procedură penală al Republicii Moldova

CE – Consiliul Europei

CEDO – Convenția Europeană a Drepturilor Omului

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

HP CSJ – Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție

DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului

Ed. – Editura

lit. – litera

MAI – Ministerul Afacerilor Interne

nr. – număr

p. – pagină

pct. – punct

RDP – Revista de Drept Penal

red. – redacția

RND – Revista Națională de Drept

UE – Uniunea Europeană

URSS – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

vol. – volum

și urm. - și următoarele

УК РФ – Уголовный кодекс Российской Федерации

УПК РФ - Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации.

INTRODUCERE

Actualitatea temei. Asigurarea unei justiții accesibile și functionale constituie unul dintre obiectivele prioritare ale reformei judiciare. Rolul primordial în solutionarea conflictelor sociale este detinut de stat. Pe de altă parte un pericol iminent pentru justitia actuală, dar și pentru drepturile politice, de muncă, alte drepturi constituționale ale cetățenilor, încrederea publică, alte domenii îl prezintă declarațiile cu rea voință, care produc variate consecințe juridice, necesare în vederea soluționării anumitor raporturi sociale. În acest context, ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice implică o actualitate nuanțată. Faptele infracționale privind declarațiile enunțate subminează activitatea normală a sistemului judiciar și a organelor de drept, aduc atingere actului de justiție. În vederea satisfacerii imperativelor politicii penale reacția statului la săvârșirea oricăror infracțiuni trebuie să se materializeze în restabilirea a ordinii de drept și tragerea la răspundere și sancționarea făptuitorilor.

O pârghe efectivă în asigurarea legalității în cadrul probatoriului o constituie legea penală, cu anumite norme de incriminare, incidente subiectului de cercetare - art. 309, 311, 312, 313, 314 C.pen. al Republicii Moldova. Drepturile de autor, încrederea publică, alte sfere sociale la fel suscită protecție penală contra declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, deziderat asigurat prin normele de incriminare prevăzute la art.185³, 244, 244¹ 352¹, 330¹ C.pen. al Republicii Moldova. Aici se adăpostește o parte a instrumentariului de ocrotire juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice. Menirea funcțională a acestui instrumentariu constă în garantarea stabilirii obiective, prin intermediul interdicțiilor și măsurilor de drept penal, a împrejurărilor cauzei, precum și în respectarea drepturilor și libertăților persoanei. Totodată, argumentele expuse în cadrul lucrării sesizează faptul că aceste norme de drept, în marea majoritate a cazurilor, sunt nefuncționale. În afară de caracterul latent relativ înalt al acestor categorii de infracțiuni, anumite clauze vizează lipsa de claritate și elaborarea insuficientă sau aproximarea uneori a normelor de drept penal, neconcordanța lor deplină cu normele de procedură penală. Toate aceste realități creează dificultăți în interpretarea univocă și în aplicarea uniformă a normelor de drept privind răspunderea pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal. De asemenea, în situația depunerii anumitor declarații cu aspect criminalistic, în fiecare caz separat, sunt luate în calcul în deplină măsură urmările prejudiciabile ale acestora. Mai este necesară și o atitudine prudentă privind determinarea anumitor criterii care diferențiază răspunderea penală în situația reglementării componentelor de infracțiune legate de ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice. După cum ne demonstrează practica, infracțiunile privind declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice au, în mare

parte, un caracter latent. Această convingere se impune ca urmare a analizei materialelor din cadrul cauzelor penale. La moment, nu este manifestată o reacție corespunzătoare asupra cazurilor de declarație mincinoasă, de depunere a declarațiilor false, ca varietăți ale falsificării de probe.

Considerăm, că una dintre cauzele obsesive ale stării de fapt a lucrurilor o constituie dificultățile apărute la încadrarea juridică a unor astfel de fapte și argumentarea elementelor componenței de infracțiune. Ele sunt determinate, în mare parte, de absența unei percepții corecte a semnelor componențelor de infracțiune, ce atentează la declarațiile producătoare de consecințe juridice. O cauză a acestei stări a lucrurilor se datorează și erorilor în formularea dispozițiilor legate de normele de drept penal referitoare la răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, ce are drept efect interpretarea necorespunzătoare a legii. Cercetarea acestor probleme privind declarațiile generatoare de consecințe juridice ne-a permis elaborarea și formularea anumitor recomandări în vederea perfecționării legislației și a practicii judiciare, inclusiv în vederea interpretării adecvate a normelor de drept penal în domeniul dat. Toate aceste circumstanțe indică la actualitatea temei selectate pentru cercetare. Cele afirmate adevăresc pe deplin necesitatea unui studiu teoretico-aplicativ fundamental în problematica fluidității sociale, al caracterului juridic, al clasificării și practicii de aplicare, al elaborării propunerilor justificate în sensul perfecționării normelor de drept penal menite să ocrotească declarațiile cauzatoare de consecințe juridice.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

Subiectul răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice a constituit obiectul de cercetare a mai multor investigații științifice. Dar, până la moment, sunt puține studii monografice distincte consacrate ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice. În ultimul timp, marea majoritate a specialiștilor din domeniu concluzionează, că relațiile sociale privind declarațiile producătoare de consecințe juridice, ca obiect al ocrotirii penale, își au propria structură, iau naștere și derulează în diverse domenii, inclusiv în sectorul justiției. Colectarea de probe autentice și veridice (inclusiv și prin declarații corespunzătoare) în cadrul cauzelor penale se prezintă drept o condiție indispensabilă, un element obligatoriu. Acestei realități necesare ca atare i se supune, fără echivoc, mai multe comportamente prevăzute în sfera sancționării de legea penală a Republicii Moldova (art.185³, 244, 244¹ 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹).

De un aport aparte la elaborarea studiilor-modele de colportaj în domeniul care ne privește aici, au dat dovadă următorii autori: Brînză Sergiu, Stati Vitalie, Ulianovshi Gheorghe, Berliba Viorel, Reșetnicov Artur, Gîrlea Anastasia, Barbăneagră Alexei, Vremea Igor, Aramă Elena (*Republica Moldova*) Antoniu G., Apetrei Mihai., Argeșanu Ion., Bodoroncea Georgiana, Cioclei

Valerian, Lefterache Lavinia Valeria, Boroî Alexandru, Braunstein Berthold, Canțer Oleg, Cernea Emil, Molcuț Emil, Ciopraga Aurel, Diaconescu Gheorghe, Duvac Constantin, Diaconescu Horia, Răducanu Ruxanda, Dobrinoiu Vasile, Dima Traian, Dongoroz Vintilă, Kahane Siegfried, Oancea Ion, Fodor Iosif, Iliescu Nicoleta, Bulai Constantin, Stănoiu Rodica, Roșca Victor, Dungan Petre, Medeanu Tiberiu, Pașca Viorel, Loghin Octavian, Miheș Cristian, Pop Traian, Romoșan Ioan-Dorel, Rotaru Cristina, Stoica Florin, Theodoru Grigore, Volonciu Nicolae, Tudorel Toader (*România*), Блинников В. А., Устинов В. С., Бунев А. Ю., Бунеева И. Ю., Власов И. С., Тяжкова И. М., Голубов И. И., Гулый А. А. Кужигов В. Н., Горелик А. С., Лобанова Л. В., Дворянсков И. В., Косякова Н. С., Кузьмина С., Кулешов Ю. И., Лобанова Л. В., Намнясева В. В., Петросян О. Ш., Трунцевский Ю. В., Барикаев Е. Н., Саркисян А. Ж., , Хабибуллин М. Х., Юдушкин С. (*Federația Rusă*) dacă ne oprim aici. Aportul adus științei juridice prin opiniile acestor autori se regăsește în cadrul prezentei teze de doctorat, ele ținând pe axă legală de proporționare evoluția legislației penale a Republicii Moldova privind protecția juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice; conceptul ”declarația cu rea-voință pasibilă de incriminare”; declarația cu rea-voință – faptă intenționată de fals și minciună privind alterarea consecințelor juridice; tipologia declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite prin legea penală; aspectele comune și de delimitare a declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite prin legea penală; incriminarea declarației cu rea-voință privind drepturile de autor (art. 185³ CP RM); incriminarea declarației cu rea-voință privind înfăptuirea justiției (art. 309, 311, 312, 313, 314 CP RM); incriminarea declarației cu rea-voință privind încrederea publică (art. 352¹ CP RM); alte incriminări care adună declarațiile producătoare de consecințe juridice (art. 244, 244¹, 330¹ CP RM); incriminarea declarației cu rea-voință în legislația unor state aparținând sistemului de drept continental și anglo-saxon. Se ajunge la concluzia, că în literatura de specialitate nu este cercetat suficient subiectul ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice; nu este tratat la nivel corespunzător conceptul de declarație cu rea-voință pasibilă de incriminare; nu este efectuată delimitarea calitativă a declarațiilor care generează consecințe juridice ocrotite prin legea penală; nu este expus și tratat la nivel suficient caracterul intenționat al declarației cu rea-voință în calitatea ei de faptă ce ține de fals și de minciună privind alterarea consecințelor juridice, etc.

Subiectului răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice îi este acordat un anumit grad de atenție, dar cu toate acestea, tratamentul subiectului pasibil de răspundere penală pentru atare declarații se constată a fi insuficient, la această etapă de dezvoltare a legislației penale. Totalitatea studiilor doctrinare sunt, în mare parte, străine modelului autohton al incriminării declarației cu rea-voință, care generează consecințe juridice,

acoperind doar în parte careva aspecte ale acestui subiect. De asemenea, normele de drept penal, analizate în cadrul acestei teze de doctor, necesită o investigație complexă teoretică de pe poziția dreptului penal și procesului penal, cu luarea în calcul a indicilor practicii judiciare. Considerăm, că doar în baza unei astfel de cercetări pot fi elaborate anumite recomandări referitoare la perfecționarea legislației privind răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice și a practicii de aplicare a ei. Concomitent este necesară o analiză corespunzătoare a normelor de drept penal care asigură ocrotirea eficientă a normelor de drept penal, antrenate în producerea de consecințe juridice. În particular, accentul a fost pus în schiță liniară pe următoarele aspecte: 1) concordanța dispozițiilor legii penale cu normele de drept procesual-penal în materia declarațiilor producătoare de consecințe juridice; 2) specificul caracterului prejudiciabil al faptelor privind declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice; 3) elaborarea de propuneri în vederea perfecționării dispoziției normelor de drept penal, cu referire la ocrotirea declarațiilor producătoare de consecințe juridice.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei constă în identificarea și tratarea caracterului, conținutului, formei și varietății declarațiilor cu rea-voință în dreptul penal. Pentru realizarea acestui scop, au fost trasate următoarele *obiective*:

- analiza surselor de specialitate consacrate ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice;
- conturarea și fundamentarea conceptului și tipologiei declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice și pasibile de incriminare;
- argumentarea caracterului intenționat al declarației cu rea-voință - ca faptă de fals și minciună privind alterarea adevărului și producătoare de consecințe juridice, pasibilă de incriminare;
- reflectarea evoluției legislației penale privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice;
- tratamentul incriminărilor declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, din legislația penală a Republicii Moldova și a altor state;
- reliefarea aspectelor comune și de delimitare a declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite de legea penală;
- conturarea și fundamentarea problemei științifice importante soluționate privind răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice;
- elaborarea concluziilor generale, recomandărilor științifice și a propunerilor privind perfecționarea normelor de drept penal în sfera răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

Metodologia cercetării științifice. În vederea realizării prezentului demers științific de drept penal, ne-am bazat pe metode științifice de calitate: istorică, logico-formală, comparativă, statistică și sociologică. Ca bază teoretică a prezentei teze de doctorat au figurat rezultatele din domeniul teoriei dreptului penal și dreptului procesual penal, identificând, în special, cercetările întreprinse de autorii nominalizați anterior. Baza juridică a cercetării date o constituie: Constituția Republicii Moldova, Codul penal și Codul de procedură penală al Republicii Moldova, reglementările de drept penal și procesual-penal din alte state. În cadrul lucrării și-au găsit, de asemenea, reflectare și prevederile actelor internaționale, la care statul nostru este parte, în materia drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Materialul empiric utilizat se fundamentează pe datele statistice obținute ca rezultat al studierii dosarelor penale cu referire la faptele infracționale legate de răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute derivă din abordarea și tratamentul multiaspectual al legislației și doctrinei privind ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, reprezentarea conceptului și tipologiei declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice, caracterizarea sediului normativ de incriminare a acestora, inclusiv prin prisma legislației altor state și fundamentarea riguroasă a elementelor constitutive și a celor agravante ale infracțiunilor având ca obiect declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Cercetarea științifică monografică asupra declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice, însoțită de analiza și evaluarea prevederilor art.185³, 244, 244¹ 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ C.pen. al Republicii Moldova, a viziunilor doctrinare în materie, susținute cu practică judiciară pertinentă, pune în evidență un veritabil suport științifico-practic pentru soluționarea unor probleme privind aplicarea normelor în cauză, dar și întru perfecționarea cadrului normativ în domeniu. Rezultatele cercetării obținute în urma investigațiilor efectuate, au permis a evidenția cercul „atentatelor” în domeniul ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, clasificarea acestor fapte în funcție de obiectul nemijlocit asupra căruia este îndreptată fapta infracțională, precum și atribuirea la categoria declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice faptele incriminate la art. 185³, 244¹, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ C.pen. al Republicii Moldova. În fapt, au fost puse în evidență și tartate la nota cerută de lege componentele de infracțiuni care au ca obiect declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Au fost inițiate și anumite propuneri în vederea perfecționării normelor de drept penal cu referire la răspunderea penală pentru darea cu rea-voință de declarații producătoare de consecințe juridice.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în conceptualizarea ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, urmărindu-se relevarea specificului

faptelor infracționale în cauză, inclusiv a modalităților normative de săvârșire, *în vederea* contribuirii la eficientizarea răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință pasibile de incriminare.

Rezultatele științifice principale, înaintate spre susținere. Rezultatele cercetărilor din cadrul tezei de doctorat au fost reflectate în conceptele de bază cu caracter teoretico-practic, ele fiind înaintate spre susținere în următoarea ordine: evidențierea legităților istorice ale răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință în dreptul penal; trecerea în revistă a aspectelor juridice și gnoseologice ale declarației corespunzătoare adevărului, producătoare de consecințe juridice și a semnificației acestora pentru adoptarea unor hotărâri legale și motivate; specificarea caracterului juridic și social al faptelor ce generează răspunderea penală pentru darea de declarații cu rea-voință prin variate unelte de colportaj; precizarea și sistematizarea cercului de relații sociale cărora li se cauzează prejudicii prin depunerea de declarații cu rea-voință; aprecierea strării actuale din domeniul științei dreptului penal cu referire la răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice; descrierea și analiza semnelor obiective și subiective ale răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință; consemnarea și specificarea tipologiei declarațiilor cu rea-voință; determinarea aspectelor comune și de delimitare a declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite de legea penală; evidențierea specificului incriminării declarației cu rea credință în legislația unor state aparținând sistemului de drept continental și sistemului de drept anglo-saxon; formularea recomandărilor de lege-ferenda în vederea perfecționării normelor de drept penal care prevăd răspunderea pentru declarațiile cu rea-voință.

Semnificația teoretică a lucrării rezidă în tratamentul de amplitudine, atât privind conceptul declarației cu rea-voință în dreptul penal, cât și asupra elementului indispensabil - producătoare de consecințe juridice. Plină de semnificație teoretică este abordarea științifică a tipologiei declarațiilor cu rea-voință, caracterizarea elementelor constitutive ale incriminărilor în cauză din Codul penal al Republicii Moldova, dar și din legislația altor state. Tezele științifice înfățișate, polemica științifică densă, terminologia de specialitate adecvată, constatările și viziunile autorului privind declarația cu rea-voință, ilustrate cu spețe din jurisprudența oferă numeroase valențe teoretice cercetării de față. Lucrarea are în suport analiza multiplelor opinii expuse în literatura de specialitate, referitoare la incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, făcându-se și o incursiune istorică ce privește politica penală în domeniul, dar și un studiu comparativ privind sancționarea penală a unor atare fapte în conformitate cu legislația altor state. Anumite valențe teoretice oferă lucrării clasificarea faptelor infracționale privind declarațiile producătoare de consecințe juridice în funcție de caracterul declarației producătoare de consecințe juridice, care reprezintă esența faptei infracționale; condițiile procesuale de administrare a

materialului probator sub forma declarației producătoare de consecințe juridice.

Valoarea aplicativă a lucrării se regăsește în definirea și interpretarea exigențelor legii penale privind încadrarea juridică a faptelor de fals și minciună în vederea alterării consecințelor juridice prin declarațiile cu rea-voință, explicarea conduitei ilicite ale făptuitorului în cazul unor asemenea infracțiuni, delimitarea modalităților normative de săvârșire a infracțiunii. Tezele înfățișate pot fi de un real aport în activitatea de aplicare a normelor penale, ce prevăd răspunderea penală pentru darea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Cercetarea poate să contribuie la soluționarea unor probleme și neclarități, ce rezultă din conținutul normativ al normelor privind răspunderea penală pentru declarațiile cu rea-voință producătoare de consecințe juridice. Cercetarea, la fel, poate să contribuie la o cunoaștere mai profundă a fenomenului declarației cu rea-voință în dreptul penal, dar și la însușirea metodelor de prevenție a acestui tip de infracțiuni. Lucrarea poate servi drept un veritabil ghid de îndrumare, în special pentru cei ce aplică normele de drept - ofițeri de urmărire penală, procurori și judecători.

Aprobarea rezultatelor științifice. Tezele științifice de bază și rezultatele principale ale tezei de doctorat au fost expuse în cadrul a 8 lucrări publicate. Unele teze și idei, constituind rezultatul cercetărilor, au fost prezentate în cadrul unor conferințe științifice internaționale, și anume: Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători „Republica Moldova în contextul geopolitic contemporan și perspectivele integrării europene”. Ediția a IV-a. Chișinău, 16 aprilie 2010; Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Reformele cadrului legal și instituțional din Republica Moldova prin prisma practicilor europene”. Chișinău, 30 aprilie 2010; Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători. Volumul II. Drept Național și Științe politice. Ediția a VIII-a. Chișinău, 3 iunie 2014 etc. Rezultatele cercetării pot servi drept bază teoretico-metodologică pentru efectuarea unor cercetări ulterioare. Unele rezultate științifice înfățișate în prezenta teză de doctorat pot fi utile în procesul instructiv-didactic din instituțiile de învățământ universitar cu profil juridic, precum și în cadrul activității practice a organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată.

Sumarul compartimentelor tezei. Teză de doctor prezentată are următoarea structură: introducere, patru capitole, concluzii și recomandări, bibliografie, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului. Ca finalitate, lucrarea este expusă pe 180 de pagini, iar lista bibliografică enumeră 290 titluri.

Introducerea lucrării pune în evidență actualitatea temei, descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare, scopul și obiectivele lucrării, semnificația teoretico-practică și valoarea aplicativă a cercetării. Tot aici sunt expuse și rezultatele științifice principale, înaintate spre susținere.

1. Capitolul I cu titlul *Analiza doctrinară privind ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice* conține 3 paragrafe: 1.1. Analiza materialelor științifice consacrate incriminării declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice publicate în Republica Moldova; 1.2. Analiza materialelor științifice consacrate incriminării declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, publicate în alte state; 1.3. Concluzii la capitolul 1. În cadrul acestui capitol este efectuată analiza materialelor științifice, publicate în Republica Moldova și a celor publicate peste hotare, consacrate subiectului incriminării juridico-penale a declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Elucidarea conținutului surselor bibliografice se realizează în ordine cronologică, fiind luată în calcul importanța și tipul lucrării. O atenție deosebită s-a acordat lucrărilor editate în România și Federația Rusă, elucidată fiind amploarea și profunzimea ideilor în materia răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință/credință în dreptul penal. Concluziile din acest capitol iau la evidență că pe durata întregii sale istorii, legislația Republicii Moldova a cunoscut în avansare instituția incriminării juridico-penale a declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Realizările conceptelor științifice și legislative din acest domeniu nu pot fi nicidecum subapreciate, sau puse la îndoială. Dezvoltarea științei este imposibilă fără de luarea în calcul a acelei experiențe bogate care a ajuns la noi începând cu perioada primelor „monumente juridice”. Evoluția dreptului penal și instituirea reglementărilor ce țin de incriminarea juridico-penală a declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice este legată nemijlocit de evoluția statalității Republicii Moldova, de formarea culturii juridice naționale și de sistemul juridic al statului.

2. Capitolul II cu titlul *Accepțiuni generale privind ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice* este structurat după cum urmează: 2.1. Conceptul declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice și pasibilă de incriminare; 2.2. Tipologia declarațiilor cu rea-voință – fapte de fals și minciună privind alterarea consecințelor juridice; 2.3. Evoluția legislației penale a Republicii Moldova privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice; 2.4. Concluzii la capitolul 2.

În cadrul acestui compartiment o atenție deosebită se acordă conceptului, trăsăturilor și tipologiei declarațiilor cu rea-voință pasibile de incriminare prin norme de drept penal; este expus conceptul juridico-penal și juridico-civil al bunei-voințe, bunei-credințe, relei-voințe, relei-credințe; se reușește a se efectua delimitarea dintre conceptul de „voință” și „credință”; este redat și argumentat caracterul intențional al declarației cu rea-voință în calitatea acesteia de faptă intenționată de fals și minciună privind alterarea consecințelor juridice. Tot aici se reușește a caracteriza eroarea (de fapt și de drept) în contextul declarațiilor producătoare de consecințe

juridice; a efectua clasificarea declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite prin legea penală în baza mai multor criterii întâlnite în literatura de specialitate, încercându-se a pune în evidență atât aspectele comune, cât și cele de delimitare a declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite prin legea penală. Tot acest capitol mai include și o incursiune istorică apariției și evoluției mecanismului de incriminare juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, din cele mai vechi timpuri, până la consolidarea statalității Republicii Moldova.

3. Capitolul III cu titlul *Incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, în legislația Republicii Moldova*, prin conținutul său realizează o trecere în revistă a următoarelor subiecte: 3.1. Incriminarea declarației cu rea-voință privind drepturile de autor (art. 185³ CP RM); 3.2. Incriminarea declarației cu rea-voință privind înfăptuirea justiției (art. 309, 311, 312, 313, 314 CP RM); 3.3. Incriminarea declarației cu rea-voință privind încrederea publică (art. 352¹ CP RM); 3.4 Alte incriminări privind declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice (art. 244, 244¹, 330¹ CP RM); 3.5. Aspecte comune și de delimitare a declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice incriminate prin legea penală; 3.6. Concluzii la Capitolul 3.

În capitolul nominalizat s-a purces și la expunerea și caracterizarea semnelor obiective și subiective ale incriminărilor privind declarațiile cu rea-voință potrivit legislației penale a Republicii Moldova. În acest context, au fost aplicate pe larg reglementările de drept penal din alte state cu referire la acest subiect, fiind vorba, în special despre normele de drept penal din România și Federația Rusă. Pe parcursul materialului expus în acest capitol au fost analizate următoarele componente de infracțiune: 1) Art. 185³ Cod penal al Republicii Moldova (Declarațiile intenționat false în documentele de înregistrare ce țin de protecția proprietății intelectuale); 2) Art. 309 Cod penal al Republicii Moldova (Constrângerea de a face declarații); 3) Art 311 Cod penal al Republicii Moldova (Denunțarea falsă); 4) Art. 312 Cod penal al Republicii Moldova (Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă); 5) Art. 313 Cod penal al Republicii Moldova (Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații); 6) Art. 314 Cod penal al Republicii Moldova (Determinarea la depunerea de mărturii mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte); 7) Art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova (Falsul în declarații); 8) Art. 244 Cod penal al Republicii Moldova (Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor); 9) Art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova (Evaziunea fiscală a persoanelor fizice); 10) Art. 330¹ Cod penal al Republicii Moldova (Încălcarea regimului de confidențialitate a informațiilor din declarațiile cu privire la venituri și proprietate). Concluziile cuprinse în Capitolul 3 descriu acele rezultate științifice, acele propuneri și recomandări la care s-a ajuns ca urmare a investigațiilor de pe acest segment al

declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite prin legea penală, au materializat și au expus acele soluții și acele rezultate, singurele eficiente până azi, la care s-a ajuns ca urmare a investigațiilor științifice evidențiate.

4. Capitolul IV cu titlul *Incriminări privind declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, în legislația altor state* are în componență trei paragrafe: 4.1. Incriminarea declarației cu rea-voință în legislația unor state aparținând sistemului de drept continental; 4.2. Incriminarea declarației cu rea-voință în legislația unor state aparținând sistemului de drept anglo-saxon; 4.3. Concluzii la Capitolul 4. În cadrul acestui capitol s-a reușit a constata, că experiența internațională pe extinderea răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință, în statele cu tradiții democratice de pe timpuri și cu practica mai îndelungată este mult mai vastă. Tot aici, au fost făcute referiri la legea penală a unor state, atât din cadrul sistemului de drept anglo-saxon, cât a celui continental prin latura incriminării declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. S-a reușit a evidenția, cu titlu de concluzii, că dreptul penal contemporan, practic din toate statele lumii, indiferent de apartenența lui la diferite sisteme de drept, sancționează declarațiile cu rea-voință. În contextul vizat, unul dintre mijloacele direcționate spre eficientizarea luptei cu acest fenomen îl constituie perfecționarea construcției legislative a normelor de drept de pe acest segment.

În cadrul *Concluziilor generale și recomandărilor* au fost expuse concluziile generale și recomandările desprise din cercetarea științifică realizată; au fost specificate lacunele și insuficiențele actualului mecanism de incriminare a declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. În acest sens, în vederea perfecționării legii penale și a uniformizării practicii judiciare pe traseul extinderii răspunderii pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal, s-a venit cu anumite recomandări cu titlu de *lege ferenda*, fiind propusă reformularea unor norme de drept penal sancționării declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice.

1. ANALIZA DOCTRINARĂ PRIVIND OCROTIREA JURIDICO-PENALĂ A DECLARAȚIILOR PRODUCĂTOARE DE CONSECINȚE JURIDICE

1.1. Analiza materialelor științifice consacrate incriminării declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice publicate în Republica Moldova

În literatura de specialitate își găsește confirmare faptul, că încă izvoarele antice ale dreptului geto-dac în materie penală sesizau despre jurământul fals și acuzațiile false, acestea fiind sancționate prin pedeapsa capitală [4, p. 10-11]. Doctrina și istoria doctrinei juridice naționale pune în evidență, că printre infracțiunile contra justiției, prevăzute în Pravila lui Vasile Lupu întâlnim: limba strâmbă, capulzania, falsificarea pecetilor, ele fiind pedepsite cu amendă, mutilare și pedepse corporale. După mărturiile misionarului Basetti, care s-a aflat în Moldova în 1642, o femeie care a depus mărturii false a fost pedepsită cu 115 lovituri cu bățul. Un document din 1699 menționează, că pentru mărturie falsă se plătea amendă, amenda era plătită de cel în folosul cui au fost depuse mărturiile [4, p. 84].

Referindu-se la istoricul incriminării infracțiunilor de fals și declarații false autorii Aramă Elena și Coptileț Valentina, evidențiază premisele și specificul sancționării acestor fapte la diferite etape ale dezvoltării normelor de drept penal și procesual penal din teritoriul Republicii Moldova. [4, p. 272-273].

Cu referire la răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice, prezintă un interes conceptele autorilor Sergiu Brînză și Vitalie Stati, potrivit cărora, împrejurările ce conferă unei declarații capacitatea de a produce consecințe juridice sunt împrejurări excepționale, care nu îngăduie întârzieri pentru luarea în considerare a unei declarații (forța majoră, starea de necesitate etc.). În opinia autorilor Sergiu Brînză și Vitalie Stati, se va aplica nu alin. 3, art. 330¹ Cod penal al Republicii Moldova, ci norma de la alin. 2, art. 315 Cod penal al Republicii Moldova, dacă informațiile din declarațiile cu privire la venituri și proprietate, în calitate de date ale urmăririi penale, în contextul urmăririi penale sau în legătură cu aceasta, vor fi divulgate de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către persoana abilitată cu controlul asupra desfășurării urmăririi penale, dacă această acțiune a cauzat daune morale sau materiale martorului, părții vătămate sau reprezentanților acestora, ori dacă l-a făcut pe vinovat să se eschiveze de la răspundere [23, p. 922]. În viziunea acelorași cercetători, se va aplica răspunderea în conformitate cu anumite norme penale, nu potrivit art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova, dacă declarația necorespunzătoare adevărului are o calitate specială. În cazuri similare, în locul art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova pot fi aplicate norme din Codul contravențional [23, p. 1083].

Este de menționat, că aceiași autori afirmă, că în anumite cazuri, falsul în declarații poate să reprezinte partea unui întreg. Astfel, în acord cu regula fixată la art. 118 Cod penal al Republicii Moldova, răspunderea se va aplica nu pentru infracțiunea prevăzută la art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova, ci pentru una din infracțiunile specificate la art. 190, 196, 353, 355 (atunci când presupune prezentarea unor documente false) sau altele, din Codul penal [23, p. 1085].

Este pertinentă pentru abordarea problematicii declarațiilor cu rea-voință lucrarea autorilor Sergiu Baeș și Nicolae Roșca. Autorii în cauză afirmă, că de cele mai frecvente ori, legea nu descrie acțiunile care pot fi considerate ca săvârșite cu bună-credință sau cu rea-credință. În principiu, acest lucru este imposibil, fiindcă, în realitate, este dificil să se prevadă toată gama de acțiuni care pot fi considerate exercitare cu rea-credință a drepturilor civile. Cu toate acestea, pentru unele cazuri, legiuitorul a stabilit care acțiuni se includ în categoria a ceea ce se numește exercitare a drepturilor cu rea-credință asemenea acțiuni sunt considerate ilicite. Celui care săvârșește astfel de acțiuni i se aplică sancțiunile prevăzute de legislație [8, p. 134-135].

La subiectul temei de cercetare, adică privind răspunderea pentru declarațiile cu rea-voință, face referire și cercetătorul Canțer Oleg, care remarcă următoarele: „Un proces judiciar poate avea sorti de izbândă doar atunci când are la bază un minim material probator. Deși probele pe care se întemeiază un proces sunt extrem de variate, declarațiile martorului sunt, de foarte multe ori, decisive pentru tranșarea unui proces judiciar. Din acest motiv, martorilor le este acordat un loc aparte nu doar în cadrul dreptului procesual, dar și în cadrul altor științe socio-juridice. Altfel spus, martorul nu este o categorie strict juridică. Dacă informațiile deținute de martor nu au valoare juridică, dacă acestea rămân, din careva motive, doar în mintea martorului, ele sunt pur și simplu inutile, deoarece, din punct de vedere juridic, aceste informații nu există” [27, p. 5-6].

Următoarea lucrare luată în vizor este cea a autorilor Stanislav Copețchi și Igor Hadîrcă, care examinând subiectul erorii și a influenței ei asupra încadrării juridice a infracțiunii afirmă, că în procesul de aplicare a normelor juridico-penale întâlnim situații când trebuie dată o apreciere juridico-penală unor fapte prejudiciabile comise în baza unor reprezentări eronate despre realitatea obiectivă. Este cazul infracțiunilor comise sub influența erorii. Regula e că, în acord cu principiul vinovăției, consfințit la art. 6 Cod penal al Republicii Moldova, făptuitorul urmează a fi supus răspunderii penale numai pentru fapta prejudiciabilă comisă cu vinovăție. Făptuitorului trebuie să i se impute doar acele circumstanțe obiective care au fost cuprinse de conștiința sa. La săvârșirea infracțiunilor intenționate persoana poate greși în privința unor sau altor împrejurări, iar greșeala admisă poate influența semnificativ conținutul vinovăției, deci – și asupra răspunderii penale. În particular, prezența erorii poate influența decisiv asupra calificării faptei comise [47, p. 176-177].

O valoare aparte pentru cercetarea realizată nostru are lucrarea unui grup de autori coordonată de profesorul Alexei Barbăneagră. Autorii semnatori constată faptul, că formă de materializare a vinovăției în determinarea comportamentului fraudulos declarațiilor producătoare de consecințe juridice urmează a fi luată în calcul doar intenția. Elementul volitiv al intenției se caracterizează printr-o anumită atitudine volitivă față de urmarea prejudiciabilă. Persoana care activează cu intenție directă dorește survenirea urmării prejudiciabile și își depune voit eforturile pentru atingerea rezultatului dorit. Spre deosebire de intenția directă, la săvârșirea infracțiunii prin intenție indirectă, persoana, prevăzând posibilitatea survenirii reale a urmării prejudiciabile, nu o dorește, însă o admite în mod conștient. Are, deci, o atitudine de indiferență, de nepăsare față de producerea urmării prejudiciabile [7, p. 48-49]. În opinia autorului Alexei Barbăneagră, infracțiunea (art. 185³) constă în declararea intenționat mincinoasă făcută în fața AGEPI în vederea producerii unei consecințe juridice în favoarea celui care depune declarația sau în favoarea altei persoane și în detrimentul titularului, precum și întru subminarea autorității persoanei care are titlul de protecție asupra obiectului respectiv al proprietății industriale sau a efectuat depozitul național reglementar [7, p. 377].

Tot în cadrul acestei lucrări, cercetătorul Gheorghe Ulianoschi, caracterizând latura obiectivă a componenței de infracțiune prevăzută de art. 309 Cod penal, menționează, că ea este incriminată în două variante. Latura obiectivă în ambele variante se caracterizează prin acțiunea de constrângere care diferă de la o variantă la alta prin metodele de înlăptuire a ei. În alin. 1 art. 309 Cod penal, acțiunea de constrângere se realizează prin amenințări sau alte acte ilegale, iar în alin. 2 art. 309 – prin violențe sau însoțită de încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției. Prin dispozițiile art. 309 Cod penal sunt incriminate însăși metodele de obținere a declarațiilor, concluziilor, interpretărilor sau traducerilor. Prin urmare, consecința infracțională imediată a constrângerilor constă în crearea unei stări de pericol pentru desfășurarea normală a urmăririi penale [7, p. 676].

După cum afirmă autorul Gheorghe Ulianoschi, sintagma *prezentarea concluziei false* se descifrează ca o acțiune de a prezenta rapoarte cu concluzii ce nu corespund adevărului cu prilejul efectuării de către specialist sau expert a constatării tehnico-științifice sau medico-legale și respectiv – a expertizei. Constituie element material al concluziei false și afirmațiile mincinoase făcute de expert la audiere în condițiile art. 153 Cod de procedură penală. [7, p. 685-686].

Sunt pertinente și afirmațiile cercetătoarei Gîrlea Anastasia, care consideră, că declarația mincinoasă a martorului sau a părții vătămate are capacitatea de a afecta activitatea normală a organelor de justiție. Pericolul socială a acestor fapte este determinat de faptul, că ele sunt capabile să ducă organele de drept și judiciare pe o cale incorectă. Anume în rezultatul declarațiilor false

sunt posibile situațiile de eliberare de răspundere penală a persoanelor vinovate, aplicarea nefundamentată a unei pedepse mai blânde și condamnarea persoanelor care nu au nici o vină. Declarația mincinoasă a martorului sau a părții vătămate atentează nemijlocit la activitatea normală și corectă a instanței de judecată și a organelor de urmărire penală, orientată spre realizarea sarcinilor justiției. Din acest considerent, obiectul generic al componentelor de infracțiune examinate îl constituie activitatea corectă a organelor de justiție. Obiectul nemijlocit al componentelor examinate este determinat în funcție de relațiile sociale concrete, care sunt afectate în rezultatul declarațiilor mincinoase [84, p. 57].

După cum menționează autoarea Gîrlea Anastasia într-o altă lucrare a sa, spre deosebire de denunțarea falsă, conținutul declarației mincinoase înglobează un cerc mai mare de informații. Declarația mincinoasă poate fi legată de denaturarea circumstanțelor și faptelor care urmează a fi stabilite într-o cauză concretă, inclusiv a datelor despre persoana învinuitului, a părții vătămate și caracterul relațiilor martorului cu aceste persoane, despre vinovăție, consecințe etc. Unele deosebiri persistă în formele materializării, reflectării externe a acestor infracțiuni. Denunțarea falsă presupune, întotdeauna, săvârșirea de acțiuni active, în timp ce declarația mincinoasă poate fi realizată și prin inacțiune (de exemplu, necomunicarea circumstanțelor care au o importanță esențială pentru determinarea vinovăției persoanei). Această delimitare se fundamentează pe caracterul diferit al infracțiunilor cu pricina. Declarația mincinoasă este oferită, întotdeauna, în cadrul unei cauze penale deja intentate, iar denunțarea falsă referitoare la comiterea unei infracțiuni servește însăși drept temei și bază pentru pornirea urmăririi penale [85, p. 11].

La categoria materialelor utilizate în procesul cercetării noastre atribuim și lucrările autorului Vitalie Stati. Autorul vizat consemnează faptul, că declarația cu privire la venituri și proprietate nu poate să reprezinte obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova [168, p. 275]. Prezentarea tardivă a dării de seamă fiscale (inclusiv a declarației cu privire la impozitul pe venit) nu atrage răspunderea pentru una dintre infracțiunile prevăzute la art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova. La fel, se poate susține, că eschivarea de la prezentarea declarației cu privire la impozitul pe venit nu atrage răspunderea conform alin. 2 art. 260 din Codul fiscal. În concluzie, numai sustragerea categorică și definitivă de la prezentarea declarației cu privire la impozitul pe venit intră sub incidența art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova. În cazul în care o astfel de sustragere are un caracter limitat în timp, răspunderea se va aplica în baza alin. 2 art. 260 din Codul fiscal [168, p. 280].

Aplicarea alin. 1 art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova (în ipoteza de includere în declarația cu privire la impozitul pe venit a unor date denaturate) exclude aplicarea art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova. Or, în ipoteza analizată, alin. 1 art. 244¹ Cod penal al Republicii

Moldova trebuie privit ca o normă specială în raport cu art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova. Din motive similare, nu va fi necesară nici aplicarea suplimentară a uneia dintre prevederile art. 361 Cod penal al Republicii Moldova (avându-se în vedere clauza de folosire a documentelor oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații) [168, p. 282].

De valoare științifică deosebită se prezintă lucrările autorului Gheorghe Ulianoschi consacrate infracțiunilor contra justiției [177, p. 9]. În opinia autorului Gheorghe Ulianoschi, mărturia mincinoasă de învinuire de săvârșire a unei infracțiuni poate duce la condamnarea unei persoane nevinovate, mărturia mincinoasă în cauzele civile poate duce la adoptarea unei soluții injuste la judecarea unor procese privind drepturile patrimoniale ale cetățenilor etc. Însă în cauzele penale, disciplinare, privind contravențiile administrative cel mai des mărturia mincinoasă se face cu scopul de a îndreptăți persoana în faptele imputate. De aceea, infracțiunea de mărturie mincinoasă nu are întotdeauna un obiect juridic special complex [177, p. 99-100]. După cum afirmă autorul Gheorghe Ulianoschi, mărturia mincinoasă este o infracțiune de acțiune (comisivă) care poate fi săvârșită atât prin acte comisive cât și prin acte omisive. Elementul material al ei constă din acțiunea de a face afirmații mincinoase sau omisiunea de a relata fapte sau împrejurări cunoscute. A face afirmații mincinoase înseamnă a denatura în declarații adevărul, a spune ceva ce nu corespunde cu cele cunoscute de el. Omisiunea de a nu spune tot ce știe înseamnă a trece sub tăcere, a ascunde totul sau o parte din ceea ce martorul știe [177, p. 107-108]. După cum afirmă corect autorul Gheorghe Ulianoschi, pentru a recunoaște martorul vinovat de mărturie mincinoasă nu e destul de stabilit din punct de vedere obiectiv, că declarațiile lui nu corespund adevărului. Declarațiile necorespunzătoare adevărului în situația când martorul este de bună-credință, nu întrunesc componenta infracțiunii de mărturie mincinoasă. Rea-credința trebuie dovedită de acuzare, iar instanțele au obligația în toate cazurile de a cerceta aceste împrejurări. [177, p. 112].

Un alt studiu valoros în care și-au găsit reflectare unele elemente importante ale declarațiilor cu rea-voință, semnat de autorii Gheorghe Ulianoschi și Ion Curmei, este articolul „*Latura obiectivă a infracțiunii de constrângere de a face declarații*” În cadrul acestuia, autorii au relevant că declarațiile reprezintă informații comunicate de bănuit, acuzat, partea vătămată sau martor în cadrul procedurii prejudiciare sau în instanța de judecată. Aceste informații se comunică nu doar în timpul interogatoriului, în sensul îngust al acestui cuvânt, ci și la efectuarea altor acțiuni de procedură penală, atunci când cei interogați comunică fapte pe care le cunosc: la confruntare, la identificare, la verificarea declarațiilor la fața locului, la experimentul de anchetă [179, p. 4].

Constrângerea în, opinia aceluiași autori, sensul art. 309 Cod penal al Republicii Moldova, reprezintă influența fizică sau psihică ilegală asupra participanților la proces în cadrul audierii lor,

drept urmare a cărui fapt persoana audiată este silită, forțată de a oferi anumite depoziții, declarații contrar voinței sale. Constrângerea se aplică cu scopul de a obține anumite declarații. După cum prevede legea de procedură penală (art. 102, alin. 1 Cod de procedură penală al Republicii Moldova): „Declarațiile sunt informațiile orale sau scrise, date în cadrul procesului penal de către persoană și care au importanță pentru justa soluționare a cauzei penale”. Nu reprezintă dare de declarații participarea persoanelor în cadrul acțiunilor de urmărire penală, unde aceste persoane, sunt implicate în vederea efectuării altor funcții. Din acest considerent, aplicarea măsurilor de constrângere, chiar și a celor ilegale în cadrul efectuării acestor acțiuni procesuale nu întrunesc semnele constitutive ale componenței de infracțiune, prevăzute de art. 309 Cod penal al Republicii Moldova [179, p. 4]. Din punct de vedere al *laturii subiective*, concretizează autori nominați, într-o altă lucrare, infracțiunea prevăzută la art. 309 Cod penal este comisă doar cu intenție directă: persoana vinovată conștientizează că constrânge persoana audiată prin metode ilegale de a face declarații și dorește să acționeze în modul corespunzător. [180, p. 30].

De asemenea, am constatat, prin prisma studierii materialelor doctrinare, cu referință la răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice, că un interes deosebit îl au și conceptele autorilor Sergiu Brînză și Vitalie Stati, care afirmă, că pentru calificarea faptei în baza art. 309 Cod penal, nu are importanță dacă persoana este constrânsă să facă declarații false sau veridice. La fel, nu contează dacă expertul este constrâns să facă o concluzie falsă sau veridică. Sub acest aspect, infracțiunea specificată la art. 309 Cod penal se deosebește de infracțiunea prevăzută la art. 314 Cod penal. În ultimul caz, răspunderea se aplică pentru constrângerea martorului sau a părții vătămate de a face declarații numai mincinoase, ori a expertului de a face doar concluzii false. Cât privește traducătorul sau interpretul, acesta este constrâns să facă o traducere sau interpretare incorectă, atât în cazul infracțiunii prevăzute de art. 309 Cod penal, cât și în situația infracțiunii specificate la art. 314 Cod penal [21, p. 756]. Tot autorii indică faptul, că este necesar ca făptuitorul să manifeste *bună-știință* la săvârșirea infracțiunii specificate la art. 312 Cod penal. Erorile de percepere sunt un fenomen normal în viața noastră, astfel, că aceste aprecieri greșite ale realității, percepute în raport cu ceea ce s-a întâmplat în mod real, sunt posibile [21, p. 709].

Aspecte importante ce țin de interpretarea conținutului infracțiunii de denunțare calomnioasă întâlnim și în alte lucrări științifice realizate de autorul Gheorghe Ulianovschi. Potrivit autorului citat, elementul material al infracțiunii de denunțare calomnioasă este alcătuit din acțiuni specifice unor infracțiuni contra libertății și demnității persoanei, cărora legiuitorul le-a adăugat cerința de a fi săvârșite în condiții de sesizare mincinoasă a organelor judiciare, care, fără primele acțiuni, nu constituie de sine stătător infracțiune [178, p. 37].

Pentru existența infracțiunii de denunțare calomnioasă nu este necesar ca denunțatorul să arate precis despre ce infracțiune este vorba. Nu constituie infracțiune de denunțare calomnioasă învinuirea mincinoasă de săvârșirea unei infracțiuni făcută prin plângere prealabilă peste termenul prevăzut de Codul de procedură penală, deoarece acest termen nu poate fi repus [178, p. 48]. Când denunțul sau plângerea mincinoasă au fost adresate și au ajuns la alte organe de stat, urmarea imediată – punerea în pericol a bunei desfășurări a justiției – nu survine. Pentru ca ele să devină acte procedurale de sesizare a organelor judiciare, trebuie trimise la aceste organe [178, p. 47]. Numai atunci când denunțul calomnios a ajuns la organele judiciare, ultimele se consideră sesizate și, deci, în acest moment apare urmarea imediată – punerea în pericol a bunei desfășurări a justiției [178, p. 53].

În tangență cu subiectul supus cercetării este publicația semnată de autorul Valeriu Cușnir, care consideră că obiectul juridic special al faptei incriminate în alin. 3 al art. 330¹ Cod penal îl constituie relațiile sociale referitoare la regimul de protecție a informațiilor privind declarațiile cu privire la venituri și proprietate, precum și drepturile și interesele legitime ale persoanei. Fapta incriminată de alin. 3 art. 330¹ este lipsită de obiect material [7, p. 732]. Declarația, în sensul incriminării în cauză, este un act confidențial și nu poate fi dată publicității decât în cazurile și în condițiile prevăzute de lege [7, p. 733].

După cum afirmă autorul Valeriu Cușnir, divulgarea informațiilor din declarațiile cu privire la venituri și proprietate reprezintă acțiunea făptuitorului prin care informațiile respective sunt comunicate, aduse la cunoștință, în mod intenționat, fără drept temei, altei (altor) persoane, indiferent de forma în care a fost realizată. În situația în care făptuitorul lasă, în mod intenționat, declarația cu privire la venituri și proprietate pe masa de lucru din birou, pentru ca cineva să ia cunoștință de informațiile reflectate, elementul material se realizează printr-o inacțiune. Divulgarea intenționată a informațiilor din declarațiile cu privire la venituri și proprietate presupune intrarea în posesia acestor informații a oricărei alte (altor) persoane. Indiferent de motivul și scopul de care s-a condus făptuitorul prin acțiunea sa, el a creat o stare de pericol, o amenințare pentru relațiile ocrotite prin norma penală. Legiuitorul, în vederea protejării informațiilor din declarațiile cu privire la venituri și proprietate și, respectiv, a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor declarante, a stabilit prin lege obligația persoanelor cărora, în procesul exercitării atribuțiilor de serviciu, le-au devenit cunoscute informațiile în cauză sau care efectuează controlul asupra datelor din declarații, să păstreze secretul acestora [7, p. 732-733].

Mai multe publicații de referință privind faptele de fals și minciună în vederea alterării adevărului aparțin autorului Reșetnicov Artur. Pe bună dreptate, afirmă autorul în cauză, primele infracțiuni de fals au fost săvârșite după apariția relațiilor sociale în legătură cu valorile care sunt

apărate prin considerarea ca infracțiuni a unor astfel de fapte și prin pedepsele aplicate. Astfel, falsitatea documentelor s-a realizat după apariția documentelor și a relațiilor sociale legate de acestea [153, p. 35]. „Documentele și circulația documentelor, - menționează Artur Reșetnicov în teza de doctor cu genericul *„Documentul fals ca obiect material, produs și mijloc de săvârșire a infracțiunii”* – reprezintă manifestările inerente ale unei societăți moderne [154, p. 3].

În virtutea celor menționate, autorul Artur Reșetnicov constată că, din punctul de vedere al conceptului lor, infracțiunile legate de falsificarea documentelor implică referirea la un anumit adevăr aparent, dar care în realitate este alterat prin săvârșirea acestor infracțiuni. Astfel, un document fals poate produce consecințe juridice pentru că este considerat legal, deși adevărul a fost alterat. Aceste consecințe juridice înseamnă nașterea unor relații sociale care ar putea fi deosebit de păgubitoare pentru buna funcționare a agregatului social. Tocmai datorită pericolului social deosebit, prin grava atingere adusă adevărului și încrederii care trebuie să existe în relațiile sociale, infracțiunile legate de falsificarea documentelor sunt considerate justificate activități ilicite în toate orânduirile sociale [154, p. 3-4]. În cadrul aceleiași teze de doctorat, Artur Reșetnicov, cercetând subiectul falsului în documente, exprimă opinia că acesta urmează a fi înțeles în accepție largă și în accepție îngustă. În urma investigațiilor științifice efectuate de cercetătorul nominalizat, sunt punctate următoarele concluzii: 1) noțiunea „*falsificarea documentelor*”, privită în accepție largă, este funcțională în vederea clasificării tipurilor de clasificare a documentelor (sau a clasificării infracțiunilor legate de falsificarea documentelor); 2) în accepție îngustă, operăm cu noțiunea „*falsificarea documentelor*” nu într-un context teoretic, dar în contextul terminologic strict al textului legii penale; 3) în accepție îngustă, prin „*falsificarea documentelor*” se înțelege fie contrafacerea documentelor (adică confecționarea documentelor false), fie modificarea conținutului unor documente autentice; 4) în accepție îngustă, prin „*falsificarea documentelor*” nu se are în vedere introducerea în documente a constatărilor sau mențiunilor false; 5) noțiunea „*confecționarea documentelor false*” nu este identică cu noțiunea „*falsificarea documentelor*”, deci noțiunea „*confecționarea documentelor*” nu poate să însemne nici modificarea conținutului unor documente autentice, nici, cu atât mai puțin, introducerea în documente a constatărilor sau mențiunilor false [154, p. 13-14].

Dezvoltând acest subiect în continuare, în cadrul altei lucrări, același autor își pune următoarea întrebare: *care este criteriul de delimitare dintre falsificarea documentelor și eroarea de perfectare a documentelor?* Răspunsul la această întrebare, în opinia lui Artur Reșetnicov, este extrem de important, deoarece implică evitarea situației când la răspundere penală poate fi trasă o persoană nevinovată, iar o persoană vinovată scapă răspunderii penale. Potrivit autorului,

falsificarea documentelor presupune dintotdeauna manifestarea intenției, pe când eroarea de perfectare a documentelor se datorează imprudența [152, p. 123].

Sunt în tangență cu subiectul cercetat tezele științifice ale autorilor Balan Oleg, Vitalie Rusu și Valeriu Nour, care făcând referire la categoriile de declarații incriminate la art. 137¹, alin. 2 Cod penal al Republicii Moldova și la art. 137³, alin. 2 Cod penal al Republicii Moldova, arată că caracterul ilicit al faptei se determină prin raportarea conduitei respective la norma de drept internațional [9, p. 303]. Autorii menționați conchid că un asemenea act de violare a dreptului internațional umanitar antrenează răspunderea fie a statelor, fie a persoanelor care au săvârșit actul material în cauză. Ambele varietăți ale acestor declarații (cele de la alin. 2 al art. 137¹ și de la alin. 2 al art. 137³ Cod penal al Republicii Moldova), în opinia autoriilor, constituie forme sau modalități ale unei încunoaștințări despre o faptă infracțională, potențială sau de moment, instituită cu ocazia desfășurării conflictelor armate naționale sau internaționale. În situația dată, consideră aceștia, este vorba despre o componentă, întâlnită în doctrina dreptului internațional umanitar sub denumirea de „*debelatio*”, ea urmărind obiectivul distrugerii voinței (*animus debellandi*) adversarului [159, p. 121].

1.2. Analiza materialelor științifice consacrate incriminării declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice publicate în alte state

Conform opiniei autorilor Doltu Ioan, Drăghici Vasile, Negip Mariana, declarațiile martorului constituie mijloacele de probă folosite cu frecvență sporită, întrucât în multe situații nu există urme materiale care să îngăduie folosirea altor mijloace de probă. În plus, declarațiile martorului sunt accesibile în orice cauză penală, spre deosebire de celelalte mijloace de probă ce nu pot fi folosite decât acolo unde specificul cauzei penale permite [70, p. 7]. Realizarea justiției penale implică, cu necesitate, cunoașterea raportului penal de conflict concret, născut în realitate prin săvârșirea unei infracțiuni, identificarea făptuitorului (făptuitorilor) acelei infracțiuni, precum și a circumstanțelor, stărilor și situațiilor care au premers, au însoțit și au urmat comiterii faptei penale; cunoașterea veridică și completă a realității săvârșirii unei infracțiuni, a persoanei care a participat la comiterea faptei penale, a circumstanțelor și stărilor reale și personale, se poate înfăptui numai prin intermediul unor elemente sau entități de fapt create sau prilejuite de firea lucrurilor [70, p. 37]. Prezintă interes și afirmația acelorași autori că în activitatea practică a organelor de urmărire penală s-au înregistrat în unele cazuri nerespectări ale dispozițiilor legale care reglementează procedura de ascultare a martorilor: 1) intelectualizarea depozițiilor; 2) uneori narațiunea liberă a fost însoțită de sugestii și promisiuni, omițându-se adevărul, că narațiunea liberă este totdeauna mai fidelă și mai completă tocmai din cauza spontaneității sale; 3) uneori în

timpul ascultării martorului – atât la etapa relatării libere cât și în etapa întrebărilor și a răspunsurilor – organele de urmărire penală își exteriorizează diferite atitudini de aprobare sau dezaprobare, care pot fi socotite ca forme de sugestionare sau de presiune asupra martorului etc. Relatările trebuie să fie explicite și concise. [57, p. 72].

După părerea cercetătorului Miheș Cristian, temerea legală de relativitatea mărturiei s-a născut cu mult timp înainte, dovadă în acest sens fiind restrângerile care s-au conturat de-a lungul timpului cu privire la administrarea probei cu martori [121, p. 9]. Martorul reprezintă una dintre verigile cele mai importante ale procesului penal. Depunerea mărturiei este, pe de o parte, o obligație morală a persoanei care a perceput un eveniment judiciar, iar pe de altă parte obligație prescrisă de normele penale [121, p. 81]. După cum menționează autorul Miheș C., în ce privește aprecierea declarațiilor martorului, aceasta se face ținând cont, în primul rând, de datele verificate și evitând capcanele care ar atrage o interpretare greșită a mărturiei. Aprecierea declarațiilor este și momentul cel mai dificil, datele obținute până la acest moment, trebuie interpretate în contextul ansamblului probator al cauzei și nu în mod izolat. Declarația mai trebuie evaluată în funcție de persoana martorului, de relația acestuia cu celelalte persoane implicate în procesul penal, precum și de factorii care au influențat formarea și reproducerea mărturiei. Este necesar a nu considera mărturia și martorul ca fiind ceva absolut-pozitiv sau absolut-negativ. Mai curând, trebuie să privim mărturia sub toate aspectele, pornind de la modul de formare și încheind cu evaluarea ei [121, p. 225-226]. Corespondența deplină dintre realitatea de la locul faptei și declarația martorului este influențată de o serie de factori. Aceștia pot fi obiectivi: condițiile de vreme (ploaie, ceață etc.) sau subiectivi – care țin de persoana martorului (imperfecțiunea organelor sale de simț, anumite trăsături psihice etc.). Toți acești factori trebuie avuți în vedere atunci când va fi apreciată declarația martorului în vederea soluționării cauzei [121, p. 12].

Revenind la doctrina românească de drept în cadrul studiului nostru științific constatăm, că în opinia autorului Romoșan Ioan-Dorel, există un număr semnificativ de situații în care individul încalcă legea, acțiunile sale ieșind din sfera normalității [156, p. 3]. Făcând referire la declarația materializată cu rea-voință (rea credință) în cadrul anumitor raporturi juridice, putem constata, că noțiunile de „vinovăție”, „eroare”, „bună-credință” și „rea-credință” prezintă conexiuni pronunțate, dată fiind natura proceselor psihice ce le alcătuiesc. Rea-credință fundamentează vinovăția în forma intenției, cuprinzând întotdeauna o voință rău-voitoare, animată de un scop ilicit. Buna-credință are și ea legături strânse cu noțiunea de vinovăție, deoarece se impune a observa, că ea înlătură, în toate cazurile, vinovăția autorului faptei ilicite cauzatoare de prejudicii [156, p. 41-42]. Buna-credință își are rădăcina într-o convingere eronată, însă eroarea înseamnă numai uneori neglijență și imprudență. Dacă am pune semnul egalității între buna-credință și

eroare, fără a distinge între cea scuizabilă și cea imputabilă, am ridică neglijența și imprudența la rang de virtute, ceea ce ar fi antisocial și antijuridic. Între un om neexperimentat, cu inteligența sub-normală, imprudent și neatent și unul care acționează cu diligență, cu atenție sporită, fiind informat asupra actelor și faptelor sale, societatea trebuie să-l prefere pe cel din urmă și să-l sancționeze pe primul, altfel s-ar deturna sensul firesc al vieții noastre [156, p. 55-56]. Va exista, deci, bună-credință, numai atunci când cel căruia i se reproșează o anumită conduită n-a cunoscut și nu putea să cunoască adevărata realitate. Dimpotrivă, atunci când această realitate a fost cunoscută sau trebuia să fie cunoscută (*aut scit aut scire debet*), suntem în prezența relei-credințe [156, p. 57].

În viziunea autorului Stoica Florin Mihai, aflarea adevărului în procesul penal este limitată la faptele și împrejurările care fac obiectul probatoriului, organele judiciare având obligația să soluționeze cauzele penale și să pronunțe soluții care să reflecte adevărul [169, p. 8]. Aflarea adevărului în fiecare cauză penală, în cea de urmărire sau judecată, constituie premisa unei corecte aplicări a legii penale și civile, aceasta făcându-se numai prin administrarea corectă a probelor ca singure elemente de fapt în temeiul cărora se stabilește adevărul. Ceea ce determină neajungerea la stabilirea corectă a adevărului nu este noțiunea de adevăr judiciar, care eronat se contrapune adevărului obiectiv, ci modul eronat în care funcționează mecanismul procesual care conduce la stabilirea eronată a realității. În acest mod, organele abilitate nu stabilesc exact și corect împrejurările legate de producerea faptelor antisociale și se ajunge la exprimarea unor neadevăruri care se materializează în rezultatul nedorit al erorii judiciare [169, p. 14].

După cum se știe, sesizează autorul Alexandru Boroș în una dintre lucrările sale, în activitatea de înfăptuire a justiției, mijloacele de probă au o importanță covârșitoare, ele servind la cunoașterea adevărului fără de care justiția nu ar putea fi înfăptuită. Printre persoanele care servesc la colectarea sau lămurirea probelor sunt martorii, experții și interpreții. Având în vedere, că martorii au cunoștințele cele mai directe despre faptele care fac obiectul cercetării sau judecării, declarațiile lor pot duce la stabilirea acestor fapte așa cum au avut loc în realitate și, deci, la pronunțarea unor hotărâri juste, bazate pe adevăr. Însă numai în măsura în care martorii relatează adevărul asupra celor cunoscute de ei, declarațiile lor prezintă un ajutor efectiv dat organului judiciar în opera de înfăptuire a justiției. De aceea, datoria oricărui martor este de a declara adevărul și de a spune tot ce știe cu privire la împrejurările esențiale asupra cărora este întrebat [18, p. 393].

În lucrarea care îl înregistrează în calitate de coordonator pe notoriul autor Dongoroz Vintilă, se constată faptul, că declarațiile acelor martori care fac afirmații mincinoase, ori nu spun tot ce știu privitor la împrejurările esențiale asupra cărora au fost întrebați, prezintă pericol social

prin aceea, că îngreunează, derutează și compromit activitatea organelor judiciare, putând, implicit, provoca darea unor soluții injuste, condamnarea pe nedrept a unor persoane și alte asemenea soluții.

Săvârșirea de către martori, experți sau interpreți a unor astfel de fapte aduce atingere bunei desfășurări a activității de înfăptuire a justiției, prin inducerea în eroare a organelor judiciare în stabilirea adevărului și soluționarea nedreaptă a cauzelor pe considerente contrare adevărului. Pericolul social pe care îl prezintă aceste fapte justifică pe deplin incriminarea lor în legea penală [73, p. 178]. În viziunea autoarei Nicoleta Iliescu, acel criteriu după care se stabilește dacă o afirmație este sau nu mincinoasă nu este acela al raportului în care se află cele declarate de martori față de realitate, deoarece martorului i se cere să spună ce știe, iar nu care este adevărul. Criteriul raportului dintre cele declarate și cele petrecute în realitate nu ar putea fi folosit și pentru că ar presupune verificarea adevărului celor afirmate, aspect care se realizează însă posterior momentului consumării infracțiunii [73, p. 182].

Prezintă interes lucrarea autorilor Bogdan Sergiu, Șerban Doris Alina, Zlati George [17], care consemnează că este dificil de stabilit când o împrejurare relatată de către martor este adevărată sau nu. Caracterul mincinos al unei declarații de martor poate fi analizat din trei perspective. O primă abordare ar fi cea *subiectivă* și anume cea care susține, că mărturia mincinoasă există ori de câte ori agentul spune altceva decât gândește. O altă abordare și anume cea *obiectivă*, propune, ca reper de apreciere a caracterului mincinos al unei declarații, diferența dintre realitatea fizică și cea relatată de martor, în ipoteza de mai sus, fapta ar fi tot o declarație mincinoasă, deoarece martorul a relatat, că hainele erau negre, deși în realitate erau albastre, în acest caz, fapta martorului poate fi considerată ca fiind una săvârșită din culpă, deoarece acesta nu a perceput corect culoarea hainelor pe care le-a văzut.

O a treia abordare pune accentul pe *dimensiunea normativă* a obligației martorului de a fi onest. Astfel, în acest caz, se analizează modul în care martorul și-a respectat obligația de probitate morală. Din această perspectivă, o eventuală declarație a martorului, precum că hainele văzute de el sunt albastre, deși el le-a perceput ca fiind roșii, este una mincinoasă. [17, p. 353-354]. În contextul vizat menționăm și faptul, că în opinia autorilor Bogdan Sergiu, Șerban Doris Alina, Zlati George expuse în cadrul aceleiași lucrări, nu orice consemnare a unor împrejurări nereale va intra sub incidența normei falsului intelectual privat, ci doar acele „minciuni scrise” care urmăresc realizarea unui scop ilicit sau producerea unor alte consecințe juridice. În final, mai precizează autorii vizați, textul sancționează consemnarea unor împrejurări nereale într-un înscris, indiferent de natura juridică a acestuia. Putem vorbi despre acte juridice unilaterale (facturi fiscale,

chitanțe etc.), dar și despre acte juridice bilaterale (de exemplu, contracte), precum și despre orice alte înscrisuri care sunt apte să producă anumite consecințe juridice [17, p. 548-549].

Infrațiunea de influențare a declarațiilor, incriminată în legea penală a României, având, în viziunea noastră anumite puncte comune cu prevederile unor norme din legea penală a Republicii Moldova (art. 309 și art. 314 Cod penal) vizează, în opinia autorilor Bogdan Sergiu, Șerban Doris Alina, Zlati George toate acele forme prin care se poate compromite legalitatea procesului penal, prin încălcarea principiului loialității administrării probelor. Infrațiunea vizată nu este decât o formă specială de inducere în eroare a organelor judiciare prin producerea sau ticluirea de probe, formă calificată prin calitatea specială a subiectului activ (organ de cercetare penală, procuror sau judecător) [17, p. 375-376]. Conduita pe care agentul urmărește să o obțină de la „victima” acțiunilor de influențare este cel puțin una dintre următoarele: să nu sesizeze organele de urmărire penală, să nu dea declarații, să își retragă declarațiile, să dea declarații mincinoase ori să nu prezinte probe, într-o cauză penală, civilă sau în orice altă procedură judiciară. În cazul încercării/determinării de a nu sesiza organele de urmărire penală, acțiunea autorului poate fi îndreptată înspre orice persoană care are cunoștință despre săvârșirea unei infracțiuni. În cazul obligării de a nu da declarații, de a da declarații mincinoase sau de a-și retrage declarațiile, conduita autorului va putea fi îndreptată înspre una dintre părțile procedurii judiciare coînculpat, parte civilă, persoană vătămată, reclamant, pârât etc.), înspre un martor din proces sau înspre o persoană ce are vocația de a dobândi în viitor acest statut procesual. În cazul obligării de a nu prezenta probe, actul de influențare va putea viza nu doar părțile din proces, ci orice persoană care ar putea prezenta probe (altele decât cele rezultate din declarații) relevante pentru procedura judiciară [17, p. 880].

În viziunea autorului Bogdan Sergiu, expusă într-o altă lucrare, uneori o nedeclarare a unui neadevăr se sancționează nu ca un fals în declarații, ci se aplică textul special care incriminează acea faptă. În situația în care fapta martorului nu cade sub prevederile normei care sancționează mărturia mincinoasă, fapta acestuia urmează a fi încadrată ca fiind fals în declarații. Dacă însă grefierul consemnează în mod intenționat greșit declarația martorului sau a celorlalte părți audiate, atunci el comite infrațiunea de fals intelectual. Dacă o persoană modifică declarația martorului sau a unei alte părți prin falsificarea procesului verbal în care sunt consemnate aceste date, fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de fals material în înscrisuri oficiale [16, p. 340].

Împărtășim părerea autorului Boroș Alexandru, care constată faptul, că în condițiile de dezvoltare ale societății contemporane, declarațiile pe care le fac sau le prezintă persoanele fizice în fața unei autorități sau instituții publice, joacă un rol deosebit pentru buna funcționare a mecanismelor sociale, economice și juridice ale statului, aceste declarații constituind cel mai

adesea, mijloace de probă, cu toate consecințele care decurg din aceasta. În măsura în care asemenea declarații nu corespund realității, este zdruncinată încrederea publică în declarațiile susceptibile a produce consecințe juridice [18, p. 538].

Suscită un interes deosebit lucrarea autorilor Dongoroz V., Kahane S., Oancea I., Stănoiu R., Fodor I., Iliescu N., Bulai C., Roșca V., în contextul, că acțiunea de a face o declarație necorespunzătoare nu întregeste latura obiectivă a infracțiunii de fals în declarații dacă nu sunt îndeplinite următoarele cerințe esențiale: 1) declarația făcută să fie una dintre acelea care potrivit legii sau împrejurărilor, servește la producerea unei consecințe juridice; 2) declarația să nu fie supusă vreunei reglementări penale speciale (declarație de martor, declarație vamală etc.) [74, p. 459]. Înscrisul în care este consemnată declarația mincinoasă devine în mod firesc un înscris fals (un fals intelectual derivat din declarație falsă), iar efectele pe care declarația oficială consemnată le produce sunt rezultatul unei alterări de adevăr. Falsul în declarații este deci o faptă ce prezintă un evident pericol social, aducând atingere încrederii pe care trebuie să o inspire înscrisurile oficiale întocmite pe baza declarațiilor făcute în fața organelor competente [74, p. 456].

După părerea notoriului criminalist Aurel Ciopraga, din punct de vedere tactic se recomandă, ca în situații determinate, adevăratele motive ce pot conduce la mărturia mincinoasă să fie cunoscute înainte de a purcede la efectuarea ascultării. Cunoașterea de către organele judiciare a acestor motive e impusă de necesitatea de a preîntâmpina mărturia mincinoasă deoarece, așa cum învederează practica judiciară, odată ce martorul a depus mărturie mincinoasă, mai anevoios poate fi determinat să părăsească această poziție datorită, pe de o parte, sentimentului de jenă, de rușine pe care îl încearcă în momentul demascării sale, iar pe de altă parte datorită temerii că va fi tras la răspundere penală pentru mărturie mincinoasă [33, p. 229]. Aprecierea depoziției martorului de bună-credință care, mai presus de voința sa, conține denaturări, constituie o operație poate chiar mai anevoioasă decât dezvăluirea atitudinii de rea-credință, deoarece presupune detașarea acelor laturi ale mărturiei care corespund adevărului de acele aspecte care involuntar nu reflectă adevărul și aceasta cu atât mai mult cu cât în cuprinsul uneia și aceleiași dispoziții au putut acționa concomitent mai multe cauze de denaturare, deoarece martorul, pe alocuri, a putut adăuga, omite, substitui sau transforma în mod involuntar faptele [33, p. 156].

Într-o altă lucrare a sa, Aurel Ciopraga constată și faptul, că și în acele cauze penale în care probatoriul se întemeiază cu precădere pe mijloacele materiale de probă, importanța declarațiilor persoanelor rămâne nealterată, deoarece mijlocul material de probă nu prezintă valoare în sine: considerat izolat, nu dovedește nimic dacă nu este integrat în ansamblul împrejurărilor cauzei, dacă nu se cunoaște proveniența lui. Or, toate acestea nu pot fi precizate decât prin mijlocirea declarațiilor omenesti [34, p. 150].

Mai mulți autori, inclusiv Dungan Petre, Medeanu Tiberiu, Pașca Viorel, au accentuat, că influențarea declarațiilor se realizează în scopul nedescoperirii unei fapte prevăzute de legea penală, ori a împiedicării aflării adevărului într-o cauză penală, civilă sau în orice altă procedură, apreciem, că forma de vinovăție constă în intenție directă, intenție calificată de scopul urmărit de subiectul activ, acela de a zădărnici înfăptuirea actului de justiție [78, p. 87]. La rândul său, fapta de mărturie mincinoasă, de exemplu, nu constituie infracțiune decât dacă este săvârșită cu vinovăție. Forma de vinovăție necesară pentru existența laturii subiective este intenția (directă sau indirectă) [78, p. 94-95]. Prin „a face afirmații mincinoase” se înțelege a spune altceva decât ceea ce știe, a declara ca fiind adevărat ceva ce nu corespunde cu cele cunoscute, esențial fiind, a exista o nepotrivire între cele declarate în calitate de martor și cele știute de el. Prin „a nu spune tot ce știe” se înțelege a avea reticență, reținere în cele declarate, a trece sub tăcere, a ascunde totul sau în parte din ceea ce martorul știe; tăcerea trebuie să privească ceva ce martorul știe, iar nu ceea ce ar fi putut cunoaște. Dacă prima acțiune se realizează printr-o comisiune, cea de-a doua se înfăptuiește printr-o omisiune [78, p. 93]. Prin acțiunea de „producere” de probe nereale se înțelege aducerea, depunerea sau prezentarea la organul judiciar a unor probe în care adevărul, realitatea este alterată, falsă, iar prin „ticluire” de probe nereale se înțelege crearea printr-un aranjament abil a unei aparențe, care să fie luată drept probă, născocirea unor probe mincinoase [78, p. 64].

Conform celor expuse de către Dobrinoiu Vasile și Dima Traian, în viața de toate zilele sunt întâlnite situații când actul normativ sau împrejurarea impun să se dea o anumită declarație pentru producerea unor consecințe (de exemplu, declarațiile de stare civilă, declarații de venituri, de impunere, declarația necesară pentru reducerea sau scutirea de impunere, declarația de venituri în vederea obținerii unor reduceri, în ceea ce privește taxa pentru energia electrică sau căldură (energia termică), declarație în sensul, că persoana în cauză nu are încheiată carte de muncă la altă unitate, declarația de acceptare sau renunțare la anumite drepturi sau, de asemenea, a unor obligații [66, p. 627]. O cerință esențială pentru a se putea reține infracțiunea de fals în declarații se referă la faptul, că declarațiile susceptibile de a produce consecințe juridice să nu aibă potrivit legii, o reglementare penală specială, în aceste cazuri, fapta primind o altă încadrare juridică. Așadar, sunt exceptate declarațiile generatoare de consecințe care sunt incriminate, ca atare, constituind alte infracțiuni, ca de exemplu, denunțarea calomnioasă, mărturia mincinoasă, unele fapte privind regimul vamal etc. [66, p. 627].

La rândul lor, cercetătorii Diaconescu Gheorghe, Duvac Constantin menționează următorul aspect important: martorii având cunoștințele cele mai directe despre faptele care fac obiectul cercetării sau judecății, declarațiile lor pot duce la stabilirea acestor fapte așa cum au avut loc în

realitate și deci la pronunțarea unor hotărâri juste, bazate pe adevăr. Însă numai în măsura în care martorii relatează adevărul asupra celor cunoscute de ei, declarațiile lor prezintă un ajutor efectiv dat organului judiciar în opera de înfăptuire a justiției. De aceea, datoria oricărui martor este de a declara adevărul și de a spune tot ce știe cu privire la împrejurările asupra cărora este întrebat. Aceleași obligații incumbă și experților și interpreților. Săvârșirea de către aceștia a faptelor incriminate prin lege îngreunează activitatea organelor judiciare, putând implicit provoca emiterea unor soluții injuste [58, p. 500]. Nu sunt generatoare de consecințe juridice și nu pot duce la reținerea infracțiunii de fals în declarații susținerile neadevărate ale reclamantului dintr-o acțiune civilă, deoarece ele sunt supuse unor verificări ulterioare obligatorii a conținutului lor, de către instanță, iar părțile în proces au dreptul de a contesta cele susținute de reclamant și de a face proba contrarie [58, p. 808]. Aptitudinea declarației de a produce consecințe juridice decurge, de obicei, din lege (care, de regulă, stabilește obligativitatea declarației, condițiile și termenele în care trebuie făcută și care determină efectele), dar poate decurge și din anumite împrejurări de fapt, cel mai adesea neprevăzute, care impun luarea declarației și care imprimă eficiență probatorie [58, p. 807].

Analiza realizată de Stancu Emilian, avansând ideea relativității mărturiei, nu are în vedere, firește, martorul de rea-credință, persoana care săvârșește infracțiunea de mărturie mincinoasă, ci martorul de bună-credință, care a perceput faptele *ex propriis sensibus* și care dorește sincer să servească justiției. Importanța și complexitatea administrării probei cu martori impune, pe lângă o bogată cultură juridică a subiectului oficial chemat să stabilească adevărul, stăpânirea celor mai adecvate reguli tactice criminalistice de ascultare, prin care proba testimonială să fie apropiată cât mai mult de realitate, de adevăr. Se rezolvă, în acest mod, două probele esențiale: 1) stabilirea sincerității martorului, a bunei sale credințe; 2) determinarea veridicității mărturiei [166, p. 376].

În contextul nominalizat, conform opiniei autorului Tudorel Toader, declarația făcută este necesar să fie una dintre acele declarații, care potrivit legii sau împrejurărilor, servește la producerea unei consecințe juridice. Se cere ca declarația să aibă, potrivit legii sau împrejurărilor, valoare probatorie și eficiență juridică, să fie aptă pentru a servi la producerea consecinței juridice avute în vedere de făptuitor. Declarațiile care servesc, potrivit legii, la producerea unor consecințe juridice sunt cele arătate ca având această aptitudine în diferite acte normative (declarații de stare civilă, anumite declarații fiscale), iar declarațiile ce servesc, potrivit împrejurărilor, la producerea unor consecințe juridice sunt acele declarații care se fac în împrejurări excepționale (forță majoră, stare de necesitate), când producerea consecințelor juridice nu poate suferi nici o amânare [176, p. 404]. În viziunea autorului Tudorel Toader, elementul material al laturii obiective se realizează fie printr-o acțiune, fie printr-o inacțiune și constă în fapta martorului care face afirmații mincinoase

sau nu spune tot ce știe privitor la împrejurările esențiale asupra cărora a fost întrebat. Acțiunea constă în fapta martorului de a face declarații mincinoase. Nu are importanță dacă declarațiile mincinoase sunt pozitive, adică martorul afirmă, ca existentele împrejurări despre care se știe, că nu există în realitate, sau negative, afirmă ca inexistente împrejurările despre care se știe, că există în realitate. Inacțiunea constă în fapta martorului de a nu spune tot ce știe, nu spune tot adevărul pe care îl cunoaște, ascunde ceva din ceea ce știe. Afirmările sau omisiunile martorului trebuie să se refere la împrejurări esențiale. Sunt esențiale împrejurările care pot servi la stabilirea adevărului și la justa soluționare a cauzei [176, p. 303].

Autorii Georgiana Bodorogea, Valerian Cioclei și Lavinia Valeria Lefterache, constată, că pentru existența infracțiunii de mărturie mincinoasă nu este nevoie, deci, ca declarația neadevărată să fi servit instanței la formarea convingerii sale și la darea unei anumite soluții. Este suficient ca prin legătura sa cu obiectul procesului ea să fi fost aptă a servi la soluționarea cauzei. Infracțiunea de mărturie mincinoasă – infracțiune de pericol, a cărei urmare imediată constă în periclitarea desfășurării în bune condiții a operei de înfăptuire a justiției – se consumă în momentul în care audierea martorului care a făcut afirmații mincinoase a luat sfârșit și acesta a semnat declarația; prin urmare, pentru consumarea infracțiunii nu este necesar să se fi pronunțat o soluție nedreaptă, ci este de ajuns ca, datorită afirmațiilor mincinoase făcute de martor, să existe pericolul de a se pronunța o asemenea soluție [13, p. 586].

O părere aparte este expusă în contextul în care în activitatea de urmărire și judecare a pricinilor penale și civile, organele judiciare trebuie să stabilească adevărul material. În vederea atingerii acestui scop ele se întemeiază pe probe, adică pe fapte sau împrejurări care duc la stabilirea adevărului și au legătură cu rezolvarea pricinii respective. Probele se administrează prin mijloace de probă. Sunt mijloace de probă: înscrisurile, declarațiile martorilor, informatorilor, expertizele, constatările la fața locului etc. Declarațiile martorilor, mai cu seamă în pricinile penale, formează materialul probator fundamental, de unde decurge necesitate ca ele să corespundă adevărului [19, p. 363-364]. Deși trăsătura de mai sus privește numai situația când alterarea adevărului de către martor se manifestă sub forma omisiunii acestuia de a spune tot ce știe, totuși, satisfacerea ei se impune și în cazul când alterarea adevărului îmbracă forma tăcerii de afirmații mincinoase. Într-adevăr, vătămarea obiectului ocrotit nu-i obiectiv posibilă decât cu condiția ca martorul să denatureze realitatea cu privire la împrejurări esențiale pentru cauză, indiferent de forma sub care se manifestă denaturarea (acțiune sau inacțiune), întrucât numai denaturarea adevărului cu privire la asemenea împrejurări poate duce la soluții nejuste și ca atare la împiedicarea înfăptuirii justiției [19, p. 364-365].

Ne-am referit și la opinia autorului Camil Suciu, după care marea majoritate a martorilor sunt de bună-credință, chiar și în cazurile când declarațiile lor sunt incomplete sau inexacte. Pentru a putea aprecia obiectivitatea declarațiilor martorilor, organul de urmărire penală va trebui să cunoască, pe lângă regulile tactice de ascultare și legile psihice care stau la baza proceselor de cunoaștere a realității obiective, ca: legile procesului perceptiv, legile memoriei și felul de relatare a celor cunoscute de către diferitele persoane, după personalitatea și posibilitățile lor intelectuale. Ca o apreciere generală trebuie să menționăm, că orice persoană dezvoltată normal din punct de vedere psihofiziologic poate percepe, reține și reda, prin recunoaștere sau descriere, în mod suficient de exact, întâmplările la care a fost de față, dacă nu au intervenit în acest proces de cunoaștere unele condiții obiective sau subiective care pot stânjeni, în parte sau în total, întregul proces de cunoaștere [170, p. 577-578].

După părerea cercetătorilor Diaconescu Horia și Răducanu Ruxanda, infracțiune de pericol, mărturia mincinoasă nu este îndreptată împotriva unor valori materiale, a unor bunuri corporale, astfel încât aceasta nu are obiect material. Declarațiile scrise ale martorilor, rapoartele întocmite de către experți, traduceri formulate de interpreți sunt mijloace prin care se concretizează mărturia mincinoasă și nu obiectele materiale ale infracțiunii, acțiunea făptuitorului nu este îndreptată împotriva acestora ci se realizează prin ele [59, p. 84]. După cum menționează aceiași autori, indiferent de categoria căreia îi aparține aceasta, infracțiunea de influențare a declarațiilor, este și rămâne, de principiu, una de pericol în structura juridică a căreia nu apare obiectul material. Din aceasta nu trebuie să se rețină însă, că existența obiectului material al infracțiunii este exclusă în toate modalitățile și ipostazele de săvârșire a elementului material al acesteia [59, p. 71].

O părere aparte este expusă și de către autorii Vasiliu Teodor, Pavel Doru, Antoniu George, Daneș Ștefan, Dăringă Gheorghe, Lucinescu Dumitru, Papadopol Vasile, Popescu Dumitru C., Rămureanu Virgil, conform cărora simpla contradicție între ceea ce spune martorul și ceea ce a avut loc în realitate nu este un indiciu cert că martorul a depus mărturie mincinoasă, deoarece martorii pot percepe uneori realitatea în mod deformat sau deformarea se datorează faptului, că martorul a uitat anumite aspecte ce sunt esențiale pentru redarea în mod fidel a realității. Martorul săvârșește fapta de mărturie mincinoasă numai dacă știind realitatea, o denaturează în așa fel, încât relatările sale duc la o altă concluzie [182, p. 117]. Nu este generatoare de efecte juridice o declarație care, deși consemnată într-un înscris, este supusă unei verificări ulterioare obligatorii a conținutului său. Acest lucru este valabil și pentru declarațiile făcute de învinuit sau inculpat în cursul procesului penal, cu atât mai mult cu cât în exercitarea dreptului lor la apărare, aceștia nu sunt ținuti de obligația de a declara adevărul [182, p. 298].

De asemenea, împărtășim și viziunea autorului Dobrinou Vasile, conform căreia a *afirma* înseamnă a relata, a comunica, a spune ceva despre o persoană. Afirmarea are, prin excelență, un caracter narativ și se poate realiza sub forma unei acțiuni verbale de expunere, subscriere, povestire, împrăștiere, relatare. Prin *imputare* se înțelege a pune ceva în sarcina unei persoane, a-i atribui sau reproșa un anumit fapt, a-i aduce o învinuire. Imputarea constituie un mijloc de a lovi în personalitatea morală a celui care este acuzat sau căruia i se impută săvârșirea faptei ce se pretinde a fi reală. Așadar, spre deosebire de afirmare care are caracter narativ, imputarea are un caracter enunțativ. Orice afirmare a unei fapte incorecte cuprinde implicit și imputarea, adică învinovățirea celui vizat pentru săvârșirea acelei fapte, după cum orice imputare, la rândul său, nu este decât o formă circumstanțială de afirmare, în care prezentării obiective a faptei i se adaugă, exprimată într-o manieră oarecare, reprobarea acestei fapte [65, p. 200]. Comunicarea presupune o prezentare, o informare, înștiințare a uneia sau a mai multor persoane asupra conținutului anumitor date și informații. Răspândirea este acțiunea prin care sunt împrăștiate, difuzate informații, date cu scopul ca acestea să ajungă la cunoștința publicului. Mijloacele prin care se pot realiza aceste acțiuni pot fi multiple, ca de exemplu: pe cale orală, scrisă etc. [65, p. 411].

Specificăm, pe acest segment și cele menționate de autorul Constantin Mitrache, potrivit căruia, în desfășurarea procesului penal, deseori, pentru stabilirea adevărului și conturarea poziției persoanei vătămate, o serie de consecințe decurg din prevederile legii penale, referitoare la cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, de genul constrângerii fizice și morale. Este situația în care, prin forță, căreia nu i se poate rezista, o persoană exercită constrângere asupra unei alte persoane, asupra psihicului acesteia, provocându-i o temere gravă față de producerea răului cu care este amenințată. Astfel, această persoană nu-și mai poate determina în mod liber voința [122, p. 193].

Punem accentul și pe cele afirmate de autoarea Cristina Rotaru, care specifică, că uzul de fals constă în folosirea unui înscris oficial sau sub semnătură privată, cunoscând că este fals, în vederea producerii unei consecințe juridice. Rezultă, că pentru reținerea acestei infracțiuni este necesară o situație premisă, constând în preexistența unui înscris fals, fie că este vorba de un înscris sub semnătură privată. În ceea ce privește caracterul fals al unui înscris, acesta poate fi dobândit fie cu prilejul întocmirii sale (prin atestarea unor fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului ori prin omisiunea cu știință de a insera unele date sau împrejurări), fie prin contrafacerea scrierii sau subscrierii ori prin alterarea lui în orice mod. Rezultă, așadar, că un înscris poate fi fals nu doar în totalitate, ci și în parte, în situația în care doar unele împrejurări pe care conținutul său le atestă nu corespund adevărului [157, p. 151].

Studierea anumitor surse doctrinare ne-a permis să stabilim că potrivit legii franceze mărturia este un act de conduită al persoanelor care, fiind la curent cu una sau alta dintre

circumstanțele unei fapte, sunt chemate să spună în fața justiției ceea ce știu și cum au aflat acest lucru. Sinceritatea mărturiei este, în fine, garantată de pedepsele pe care art. 361 din Codul de procedură penală francez le prevede pentru mărturia mincinoasă. Aceste pedepse sunt inaplicabile față de cei a căror mărturie n-a fost audiată decât cu titlu de simple informații, fără jurământ prealabil, dat fiind că ei nu depun propriu-zis mărturie, după cum tot astfel sunt incapabile în raport cu cei care retractează înainte de închiderea ședinței, întrucât distrug ei înșiși sursa erorii judiciare ce o constituie depozitia lor inițială [70, p. 104-105].

În Codul penal al Republicii Federative Germane, răspunderea penală pentru comunicarea, declarația falsă referitoare la faptele infracțiunii și învinuirea mincinoasă a unei persoane concrete în comiterea infracțiunii este prevăzută de mai multe norme așezate în diverse secțiuni ale Codului penal. În Titlul VII („Infracțiuni împotriva ordinii publice”) este prevăzută răspunderea penală pentru simularea faptei infracționale de către persoanele care induc intenționat în eroare instituțiile de stat de a căror competență ține soluționarea sesizărilor referitoare la infracțiunile atât comise sau în curs de pregătire (§ 145 d, Vortaussehen einer Straftat). Totodată, în Codul penal german nu întâlnim un capitol aparte destinat infracțiunilor contra justiției. Autorul german Thomas Vormbaum spune că termenul „Rechtspflegedelikte” (Infracțiuni contra justiției) nu este menționat în niciunul din compartimentele Codului penal, la fel, nici într-un paragraf, și că apărarea justiției este asigurată în complex prin sancționarea anumitor delikte. Specificul apărării justiției se observă doar cu referire la „Aussagedelikte” (declarațiile infracționale), evidențiate și grupate de către legiuitor. Același autor menționează și faptul că autorii germani au ajuns la un consens cu privire la existența noțiunii de „Rechtspflegedelikte”, rămânând deschisă doar întrebarea referitoare la apartenența anumitor fapte la această categorie de infracțiuni [284, p. 8-10].

În legislația penală a Italiei normele care reglementează răspunderea pentru declarațiile false, mincinoase privind comiterea infracțiunii și imitarea urmelor acesteia (art. 367 „Modelarea infracțiunii” din Titlul III al Cărții a II-a) și învinuirea falsă a unei persoane nevinovate în comiterea infracțiunii (art. 368 „Clevetirea”) sunt incluse în Capitolul I al compartimentului „Infracțiuni împotriva activității judecătorești”. Răspunderea pentru aceste infracțiuni survine și în cazurile în care comunicarea, declarația a fost făcută anonim sau sub un pseudonim. Pedepsa pentru modelarea infracțiunii variază de la unu la trei ani privațiune de libertate. Sancțiunea pentru învinuirea unei persoane nevinovate în comiterea infracțiunii variază în dependență de gravitatea acelei fapte de a cărei comitere este învinuită persoana și de pedeapsa aplicată ei [260].

În Codul penal al Spaniei este prevăzută răspunderea penală pentru denunțul fals în comiterea unei infracțiuni de către o persoană (art. 456), precum și pentru comunicarea despre o

faptă penală inexistentă, pentru declararea falsă referitor la vinovăția în comiterea infracțiunii sau invocarea falsă a statutului de victimă (art. 457). Pedeapsa pentru aceasta din urmă este prevăzută în formă de amendă în sumă de la 6 la 12 salarii lunare medii. La determinarea gradului și măsurii de pedeapsă pentru prima infracțiune nominalizată, legiuitorul spaniol a luat în calcul gravitatea învinuirii. Astfel, pedeapsa pentru învinuirea falsă în comiterea unei infracțiuni mai puțin grave îmbracă forma amenzii în mărime de la 12 la 24 salarii medii lunare, iar pentru învinuirea falsă în comiterea unei infracțiuni grave – se aplică pedeapsa sub formă de închisoare de la 6 luni la 2 ani, cu amendă în mărime de la 12 la 24 salarii medii lunare [244, p. 142].

În raport tema cercetată s-au dovedit a fi semnificative și anumite lucrări ale autorilor din Federația Rusă. Autorul rus A. S. Koblicov, spre exemplu, fiind preocupat de acest subiect, subscrie cu deplină justificare, că în procesul de verificare și apreciere a declarațiilor date de martor este necesar de a lua în calcul, de a fluidiza sau bara, mai multe circumstanțe, care pot influența asupra autenticității și veridicității acestui mijloc de probă: 1) împrejurările (circumstanțele) care influențează asupra sincerității și bunei voințe a martorului; 2) împrejurările (circumstanțele) care generează anumite erori în declarațiile de bună-voință a martorului.

Un impact simțitor au tezele cercetătorului rus Dvoreanscov I. V., potrivit căruia, din punct de vedere al laturii subiective, tuturor infracțiunilor din categoria celor contra justiției, le este specifică intenția directă ca formă a vinovăției penale. Acest moment este determinat fie de caracterul faptelor infracționale, care nu pot fi comise cu intenție indirectă sau din imprudență (de exemplu, constrângerea de a face declarații), fie de prezența expresă în textul legii penale a criteriului învederării sau al „*bunei-științe*” (prezentarea, cu bună-știință a declarației mincinoase de către martor sau partea vătămată, a concluziei false de către expert sau specialist) sau de scopul comiterii faptei infracționale (determinarea la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte) [208, p. 107].

În doctrina Federației Ruse întâlnim anumite concepte privind refuzul sau eschivarea de a face declarații și depunerea de declarații mincinoase prin inacțiune, adică prin trecerea cu vederea a împrejurărilor cunoscute martorului. Dar, să ne întrebăm, pe cât de necesar este de a recunoaște posibilitatea declarației mincinoase prin inacțiune? În context, dacă martorul ocular al unei fapte infracționale va declara că el nu cunoaște nimic, adică, faptic, nu comunică adevărul, acest comportament va fi calificat drept declarație mincinoasă [247, p. 98-99].

Alți autori ruși, Vlasov I. S și Teajcova I. V., consideră că ar fi mult mai corect de a califica cele comise după ideea de mai sus drept refuz de a face declarații [202, p. 100], deoarece martorul, în cazul dat, nu se opune în mod activ stabilirii adevărului. Totodată, nu poate fi acceptată afirmația, că trecerea sub tăcere nu poate fi considerată drept declarație mincinoasă [202, p. 87-

88]. De reținut este și lucrarea autorilor Gorelic A. și Lobanova L., în care accentul se pune pe ideea conform căreia criteriul hotărâtor îl constituie faptul cum va influența comportamentul celui vinovat asupra stabilirii adevărului: dacă acest comportament împiedică la stabilirea lui, atunci vom fi postați în prezența declarației mincinoase și, respectiv, doar dacă nu contribuie la adevăr, atunci poate fi considerat drept refuz de a face declarații [207, p. 307]. Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații (art. 313 Cod penal) se aseamănă cu declarația mincinoasă (art. 312 Cod penal), din considerentul, că atentează asupra unuia și aceluiași obiect. În același timp, între ele există și deosebiri substanțiale. Deosebirea de bază dintre ele constă în înțelegerea, că refuzul sau eschivarea de a face declarații se exprimă doar prin inacțiune, iar declarația mincinoasă, de regulă, constă în acțiune, dar poate fi comisă, în anumite împrejurări, și prin inacțiune [207, p. 324].

Deci, în situația dată, este importantă, din punctul de vedere al survenirii răspunderii penale, doar constrângerea persoanei, manifestată în una dintre două forme: 1) amenințarea; 2) aplicarea altor acte ilegale. Specificarea acestui moment are o importanță deosebită, deoarece constrângerea persoanei de a face declarații poate avea și un caracter legal, din considerentul, că atât legea penală, cât și cea de procedură penală fixează măsuri speciale de influențare orientate spre asigurarea pe cât se cere a obținerii de declarații veridice. O astfel de măsură și este, ca exemplu, preîntâmpinarea despre răspunderea penală ca urmare a refuzului de a face declarații sau pentru darea declarațiilor cu bună-știință mincinoase de către martor, ori a concluziei false de către expert. În situațiile în care părțile vătămate sau martorii nu doresc de bună voie să facă declarații sau intenționează de a denatura adevărul, apoi pericolul atragerii la răspundere penală apare în calitate de măsură de constrângere legală, aplicată contrar voinței persoanei audiate [207, p. 367].

Declarațiile mincinoase ale părții vătămate au aceleași semne obiective ca și declarațiile martorului. Totodată, partea vătămată pe lângă obligațiunea de a face declarații conforme adevărului, mai este abilitată și cu anumite drepturi (de a înainta cereri, demersuri, de a face plângeri, de a susține învinuirea etc.). Concluziile, părerile, opiniile, presupunerile expuse de către partea vătămată, chiar și cele cu bună-știință incorecte nu au statut de declarații, din care considerent ea nu poartă răspundere penală pe această latură [207, p. 279]. Erorile de percepere nu constituie infracțiunea de prezentare a declarațiilor mincinoase. Deosebirea dintre eroarea de bună-credință și declarația mincinoasă ține de atitudinea subiectivă a persoanei față de declarațiile pe care le face. În situația erorii de bună-credință persoana își apreciază declarațiile sale ca fiind adevărate, corespunzătoare realității. În situația unei dezinformări cu bună-știință, persoana acceptă conștient minciuna, tinzând spre realizarea ori specularea unui obiectiv strict determinat – inducerea în eroare a organului judiciar. Este considerată infracțională doar prezentarea conștientă,

cu bună-știință de concluzii false. Prezentarea de către expert sau specialist a unei concluzii false drept urmare a unei erori exclude răspunderea lor penală în baza acestei norme penale. Concluziile eronate ale expertului, specialistului pot fi determinate de mai mulți factori subiectivi, printre care necompetența profesională, lacunele profesionale, defectele organelor de văz sau auz, starea psihologică neordinară, influența din partea materialelor cauzei sau a raporturilor de expertiză premergătoare, defectele logice ale procesului de gândire, neclarități și scăpări în organizarea și planificarea activității de expertizar [207, p. 300].

O altă lucrare de relevanță este cea a autorului A. V. Blinnicov, în a cărei viziune declarația mincinoasă și falsificarea probelor au anumite asemănări. Astfel, latura obiectivă atât a declarației mincinoase, cât și a falsificării de probe se reflectă în denaturarea informației cu caracter probator. Aceste infracțiuni mai au și un obiect nemijlocit unic. Totodată, ele se deosebesc în baza criteriului subiectului. Martorii, specialiștii, experții și interpreții, figurând în calitate de subiecți ai declarației mincinoase nu pot fi subiecți ai faptei de falsificare de probe [194, p. 97].

O contribuție notorie înregistrează A. V. Blinnicov și V. S. Ustinov, afirmând, că declarațiile, neconforme cu realitatea și denaturarea de adevăr în privința faptelor care au fost percepute de către martor sau partea vătămată sunt considerate ca fiind mincinoase. Această componentă de infracțiune este prezentă indiferent de faptul, ce informații mincinoase se conțineau în declarațiile – care îl achitau pe învinuit, îi diminuau gradul de vinovăție, sau, dimpotrivă, îi agravau situația acestuia. Totodată, nu orice neadevăr comunicat în cadrul audierii atrage răspunderea penală în baza acestei norme. Criterii ale răspunderii în situația dată sunt considerate a fi relevanța, utilitatea, admisibilitatea și importanța substanțială a informației pentru cauza penală [195, p. 16].

Conform uneia dintre opiniile exprimate în conținutul materialelor studiate, aplicarea constrângerii în vederea dării explicațiilor sau lămuririlor nu poate fi recunoscută în calitate de constrângere de a face declarații, deoarece informațiile expuse în conținutul lămuririlor și explicațiilor nu reprezintă declarații (depoziții), din care considerent o asemenea constrângere urmează a fi calificată nu în calitate de constrângere de a face declarații, ci ca infracțiune comisă de o persoană cu funcție de răspundere [219, p. 62]. În cazul dat, facem referire la autorul Iu. I. Culeșov, care este de acord doar în parte cu opinia de mai sus. „În mod evident, menționează acesta, sunt admisibile doar astfel de procedee de influențare asupra persoanei care sunt prevăzute direct de lege sau fie, că măcar nu contravin prevederilor ei. Orice abatere de la aceste prevederi ne vorbește despre o obținere ilegală a declarațiilor. Aceasta însă nu înseamnă de la sine, că a avut loc actul de constrângere, o astfel de încălcare a legii de procedură penală fiind prezentă doar în situațiile în care modalitățile de influențare utilizate au limitat, imobilizat sau în genere au exclus

manifestarea de voință a persoanei audiate”. Din acest considerent, Iu. I. Culeșov consideră, că la actul de constrângere nu poate fi atribuită, de exemplu, promisiunea falsă de a înceta urmărirea penală, de a îmbunătăți poziția învinuitului sau de a-i oferi privilegiile și înlesnirile care nu i se cuvin [219, p. 64].

O părere aparte a fost exprimată pe linia lor de Marfițan P. G., și Turâșev A. D., fiind justificat faptul, că informația celui chestionat (în cadrul cercetărilor premergătoare procesului penal) în marea majoritate a cazurilor nu se deosebește substanțial după conținut de informația obținută în cadrul dării de declarații, iar deosebiri în baza formei procesuale nu joacă nici un rol, deoarece componența faptei de constrângere în a face declarații este una formală: infracțiunea se consideră consumată nu doar în dependență de faptul dacă persoana vinovată și-a atins sau nu obiectivul urmărit, ci și prin luarea în calcul a momentului dacă a fost respectată forma prevăzută de lege pentru fixarea declarațiilor. *Din acest considerent, termenul „declarație” urmează a fi perceput în sens mai larg, teză pe care o împărtășim, nefiind excluse din conținutul ei informațiile comunicate prin intermediul lămuririlor și a explicațiilor* [223, p. 36-37].

Ne-am referit și la lucrările anumitor autori care manifestă consecvență elegant depozitat conform căruia concluzia cu bună-știință falsă a expertului se deosebește de declarațiile mincinoase ale martorului și părții vătămate prin obiectul informației, prin metodele ei de obținere și prezentare. Expertul preia informațiile inițiale din dosarul cauzei și efectuează cercetările în baza cunoștințelor speciale, materializând concluziile în forma raportului, în care vine cu răspunsuri la întrebările date. Concluzia falsă a expertului se poate exprima în expunerea incorectă a faptelor care au reprezentat materialul inițial pentru cercetări, prin aplicarea metodelor necorespunzătoare de cercetare sau în concluzii neconforme realității. Expertul face declarații în vederea explicării sau completării concluziilor făcute. Denaturarea conținutului concluziei se exprimă prin următoarele modalități: 1) excluderea anumitor elemente componente ale raportului de expertiză sau trecerea sub tăcere a anumitor elemente ale cercetării, depistate în procesul efectuării expertizei; 2) trecerea sub deplină tăcere a faptelor identificate în cadrul realizării expertizei; 3) completarea raportului de expertiză cu elemente false; 4) substituirea integrală a concluziei sau a unor elemente ale ei cu alte elemente care nu corespund realității [196, p. 129].

Luând în calcul cele menționate în știința juridică de M. Poleacov, s-a constatat, că acesta, designează anume momente care ne privesc: determinarea la depunerea de declarații mincinoase reprezintă o formă periculoasă de opunere și împotrivire actului de justiție, deoarece: a) contribuie la darea de declarații false, ceea ce împiedică stabilirea adevărului în cadrul cauzei penale, fapt care poate avea drept urmare condamnarea persoanelor fără de vină; b) este însoțită de exercitarea

unei influențe ilegale asupra martorilor, părților vătămate, experților, uneori chiar și periculoasă pentru viața, sănătatea sau averea acestor persoane sau a rudelor lor [229, p. 94-98].

Dintr-o altă perspectivă care ne interesează, atât în cadrul cercetării de față, cât și a unor investigații științifice de viitor, am reușit să identificăm și faptul, că dreptul penal contemporan, practic din toate statele lumii, indiferent de apartenența lui la diferite sisteme de drept, sancționează declarațiile cu rea-voință. Fără erori de cuprindere în contextul vizat, unul dintre mijloacele direcționate spre eficientizarea luptei cu acest fenomen îl constituie perfecționarea construcției legislative a normelor de drept de pe acest segment. La rândul său, una dintre modalitățile folosite pe larg în vederea perfecționării legislației naționale, din cele mai vechi timpuri, o prezintă referirea la legislația de amploare a altor state. Influența globalizării asupra teoriei și practicii de combatere a infracționalității se reflectă, în mare parte și în apropierea sistemelor juridico-penale ale contemporaneității [204, p. 3].

1.3. Concluzii la capitolul 1

1. Scopul prezentei teze de doctor a fost axat pe reliefarea și tratarea caracterului, conținutului, formei și varietății declarațiilor cu rea-voință în dreptul penal, urmărindu-se și contribuția la perfectarea cadrului legal în materie, atingerea căruia a prezumat realizarea următoarelor *obiective*: analiza surselor de specialitate consacrate ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice; conturarea și fundamentarea conceptului și tipologiei declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice și pasibile de incriminare; - argumentarea caracterului intenționat al declarației cu rea-voință - ca faptă de fals și minciună privind alterarea adevărului și producătoare de consecințe juridice, pasibilă de incriminare; reflectarea evoluției legislației penale privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice; tratamentul incriminărilor declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, din legislația penală a Republicii Moldova și a altor state; reliefarea aspectelor comune și de delimitare a declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite de legea penală; conturarea și fundamentarea problemei științifice importante soluționate privind răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice; elaborarea concluziilor generale, recomandărilor științifice și a propunerilor privind perfecționarea normelor de drept penal în sfera răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

2. *Problema științifică de importanță majoră soluționată* rezidă în conceptualizarea ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, urmărindu-se relevarea specificului faptelor infracționale în cauză, inclusiv a modalităților normative de săvârșire, în

vederea contribuiri la eficientizarea răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință pasibile de incriminare.

3. Instituirea și perfecționarea sistemului de norme juridico-penale, destinate răspunderii pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal a fost obiectiv determinată de mulți factori sociali, în special, de rolul în creștere a declarațiilor producătoare de consecințe juridice în calitatea lor de mecanism de reglementare a raporturilor sociale stabilirii adevărului – premiza necesară și incontestabilă a echității sociale;

4. Legislației Republicii Moldova, precum și legislației oricărui alt stat, pe durata întregii sale istorii i-a fost cunoscută instituția protecției juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, ceea ce de fapt, și-a lăsat o amprentă asupra cercetărilor științifice în domeniul răspunderii pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal;

4. Deși expus în multiple lucrări de specialitate ale autorilor din Republica Moldova (articole în revistele de specialitate, tratate, note de curs), subiectul răspunderii pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal nu a constituit, până la momentul de față, obiect de cercetare sub forma unei teze de doctor și nici nu a îmbrăcat forma unei cercetări monografice;

5. În doctrina altor state, precum România, Federația Rusă etc. există mult mai multe studii, spre deosebire de Republica Moldova, inclusiv și mai reușit sistematizate privind răspunderea pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal;

6. Realizările conceptuale științifice și legislative atât din Republica Moldova, cât și din alte state din acest domeniu nu pot fi subapreciate sau puse la îndoială. Dezvoltarea științei juridice este imposibilă fără de luarea în calcul a acelei experiențe bogate care a ajuns la noi începând cu perioada de timp a primelor „monumente juridice”.

7. Evoluția dreptului penal (atât practică și doctrinară), instituirea reglementărilor răspunderii pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal precum și cercetarea acestui subiect – toate sunt legate nemijlocit de anumite etape ale evoluției oricărui stat, de formarea culturii juridico-naționale și de sistemul juridic al acestuia.

8. Activitatea de prevenire, combatere și sancționare a declarațiilor cu rea-voință în dreptul penal trebuie să dispună de un caracter descriptiv cu înaltă certitudine, fiind realizată pe o notă sporită de claritate în privința unor noțiuni și definiții, materializate de către legiuitor.

2. ACCEPȚIUNI GENERALE PRIVIND OCROTIREA JURIDICO - PENALĂ A DECLARAȚIILOR PRODUCĂTOARE DE CONSECINȚE JURIDICE

2.1. Conceptul declarației cu rea-voință producătoare de consecințe juridice și pasibilă de incriminare

Viața demonstrează, că există un număr semnificativ de situații în care individul încalcă legea, acțiunile sale ieșind din sfera normalității. Actele de încălcare a legii sunt prin natura lor obiective, adică acestea produc întotdeauna un rezultat concret, obiectiv, sau cel puțin evaluabil. Actele și faptele persoanei, cu semnificație juridică, sunt un amestec de obiectiv și subiectiv. Obiectiv, întrucât omul se raportează în mod necesar la concret, fizic, material, la ceea ce poate fi perceput fără a fi nevoie de abstractizare. Subiectiv, pentru că percepția obiectivului presupune un efort ce implică factorul intelectual și volitiv, fără de care universul obiectiv al omului își pierde orice semnificație [156, p. 3].

Din acest punct de vedere, în sfera raporturilor juridice, obiectivul nu poate fi rupt de subiectiv [63, p. 467]. Orice valorizare a obiectivului presupune investigarea complexă a subiectivului. Dacă conexiunea obiectiv-subiectivă nu poate fi decelată, înseamnă că actul sau faptul juridic nu poate fi legat de acțiunea indivizilor care este comensurată. Consecința: cel care valorizează trebuie să caute o altă conexiune în sfera relațiilor sociale. Legiuitorul, prin norma juridică, introduce în viața socială o serie de reguli pe care indivizii trebuie să le urmeze. Aceste reguli pot consta fie în precizarea unor acțiuni ce trebuie realizate cu necesitate, fie în fixarea unor interdicții, unor prohibiții, caz în care anumite acțiuni nu trebuie realizate, individul trebuind să se abțină de la săvârșirea lor. Acesta este principiul, regula generală a normei juridice. Desigur, în diferite ramuri ale dreptului, regula primește nuanțări, specificități, care nu schimbă însă esența problemei [63, p. 471]. Pe acest segment, declarațiile cu însușirea de a produce, potrivit legii, consecințe juridice sunt specificate în diferite acte normative care se referă la declarații având această însușire. Împrejurări care conferă unei declarații aptitudinea de a produce consecințe juridice sunt împrejurările excepționale care nu îngăduie întârzieri pentru luarea în considerare a unei declarații (forța majoră, starea de necesitate etc.) [21, p. 1083].

În literatura de specialitate, majoritatea autorilor nu definesc declarațiile la general, ci stabilesc definiții pentru acestea în dependență de calitatea procesuală a persoanei care face declarații. Astfel, în literatura de specialitate vom întâlni mai frecvent definițiile date declarațiilor martorului, părții vătămate, bănuitului, învinuitului, inculpatului și mai rar o definiție dată declarațiilor la general, ca mijloc de probă [82, p. 622]. Autorii români George Antoniu, Nicolae Volonciu și Nicolae Zaharia determină declarațiile ca fiind „arătările făcute în cursul procesului

penal de către persoanele care participă la urmărirea penală sau judecată [1, p. 84]”. Totuși, evidențiem și anumite surse în care se încearcă de a arunca o rază de certitudine și claritate asupra conceptului general al declarației, această fiind definită ca „mărturisirea, afirmarea deschisă a unor convingeri, opinii sau sentimente; ceea ce afirmă cineva cu un anumit prilej” [160, p. 65]. Dacă e să continuăm ideea, apoi se impune precizarea precum că declarația, în cazul nostru cea producătoare de consecințe juridice, poate îmbrăca diferite forme în funcție de contextul și cadrul juridic în care este făcută. Or, conceptul de declarație urmează a fi conceput mult mai larg în raport cu declarația-mijloc de probă, el materializându-se și în declarația cu privire la impozitul pe venit și în declarația necorespunzătoare adevărului, făcută unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice sau în declarațiile intenționat false ce țin de protecția proprietății intelectuale ori în declarațiile cu privire la venituri și proprietate etc.

Făcând referire la declarația materializată cu rea-voință în cadrul anumitor raporturi juridice, putem constata, că noțiunile de „vinovăție”, „eroare”, „bună-credință” și „rea-credință” prezintă conexiuni pronunțate, dată fiind natura proceselor psihice ce le alcătuiesc. Reaua-credință fundamentează vinovăția în forma intenției, cuprinzând întotdeauna voință rău-voitoare, animată de un scop ilicit. Buna-credință are și ea legături strânse cu noțiunea de vinovăție, deoarece se impune a observa că, ea înlătură, în toate cazurile, vinovăția autorului faptei ilicite cauzatoare de prejudicii [156, p. 41-42]. Rea-voință este considerată lipsa voinței de a îndeplini o anumită obligație în condițiile în care persoana avea posibilitatea îndeplinirii acesteia. Uneori legea penală atribuie anumite consecințe speciale faptelor comise cu rea-voință [286]. Rea-credința este definită ca o incorectitudine, atitudine a unei persoane care săvârșește un fapt sau un act contrar legii sau celorlalte norme de conviețuire socială, pe deplin conștientă de caracterul ilicit al conduitei sale. Dispoziții legale, din diferite ramuri, sancționează reaua-credință. În general, folosirea abuzivă cu rea-credință a unor drepturi atrage firește răspunderea pentru pagubele pricinuite. Persoana care cu rea-credință a determinat aplicarea măsurii desfacerii contractului individual de muncă răspunde material, disciplinar și, după caz, penal. În dreptul civil, posesorul de rea-credință este obligat să înapoieze fructele, odată cu lucrul, proprietarului care îl revendică. În dreptul penal, reaua-credință desemnează intenția, ca formă a vinovăției, pentru săvârșirea unor infracțiuni [287]. În opinia autorului Al. Volasky, „buna-credință reprezintă starea de spirit care rezultă din conformitatea morală a manifestărilor sale, sau conformitatea morală a spiritului cu manifestările sale [282, p. 164]”. S-a mai vorbit despre buna-credință ca fiind și „starea de spirit a aceluia care se comportă față de un lucru sau față de o altă persoană ca și cum el ar fi titularul unui drept pe care îl crede, din eroare, că îi aparține [156, p. 53]”. În literatura de specialitate s-a menționat, de asemenea, și faptul, că „noțiunea de bună-credință este, în același timp, complexă și unică..., o noțiune

cuprinzătoare și vie care leagă în mod profund dreptul de psihologie și mai ales de morală”, „buna-credință este conștiința sigură a observării tuturor condițiilor cerute pentru perfecționarea unui raport juridic determinat [156, p. 53]”. Menționăm faptul, că teoriile referitoare la conceptul bunei-credințe au fost expuse în lucrarea autorului Dumitru Gherasim, cu genericul „Buna-credință în raporturile juridice civile”, care surprinde prin ideea, că buna-credință înseamnă onestitate, în raporturile sociale, cu valorile sale morale: loialitatea (probitatea), prudența, ordinea și temperanța [83; 282, p. 23]. În opinia autorului Ioan-Dorel Romoșan, aceste valori traduse în plan juridic ar însemna: 1) intenția dreaptă, contrară dolului, fraudei și violenței; 2) diligență; 3) licitate (săvârșirea unor acte cu conținut licit); 4) abținerea de la vătămarea sau păgubirea altuia (*alterum non laedere*) [156, p. 52-53].

Același autor vine și cu o definiție a bunei-credințe, ea fiind „acea atitudine psihică a individului ce constă în convingerea justificată a acestuia, că actele și faptele sale sunt conforme cu dreptul și morala societății la un moment dat, precum și cu voința sa de a acționa cu onestitate și loialitate în raporturile juridice, fără intenția de a abuza de drepturile sale subiective și cu intenția de a respecta drepturile celorlalți [156, p. 54]”. Buna-credință își are rădăcina într-o convingere eronată, însă eroarea pe cât de bizară înseamnă numai uneori neglijență și imprudență. Dacă am pune semnul egalității între buna-credință și eroare, fără a distinge între cea scuizabilă și cea imputabilă, am ridica neglijența și imprudența la rang de virtute, ceea ce ar fi antisocial și antijuridic. Între un om neexperimentat, cu inteligența subnormală, imprudent și neatent și unul care acționează cu diligență, cu atenție sporită, fiind informat asupra actelor și faptelor sale, societatea trebuie să-l prefere pe cel din urmă și să-l sancționeze pe primul, altfel s-ar deturna sensul firesc al vieții noastre [156, p. 55-56]. Va exista, deci, bună-credință, numai atunci când cel căruia i se reproșează o anumită conduită n-a cunoscut și nu putea să cunoască adevărata realitate. Dimpotrivă, atunci când această realitate a fost cunoscută sau trebuia să fie cunoscută (*aut scit aut scire debet*), suntem în prezența relei-credințe [156, p. 57].

În sursele de drept civil se menționează și faptul că exercitarea drepturilor și obligațiilor se bazează pe o serie de principii, care reprezintă niște cerințe generale înaintate față de titularii drepturilor și obligațiilor. Astfel, persoanele fizice și juridice își exercită drepturile fără temere și își execută obligațiile cu bună-credință, în acord cu legea, contractul, cu ordinea publică și cu bunele moravuri. (art. 9 Cod civil al Republicii Moldova). Primul principiu este principiul bunei-credințe în exercitarea drepturilor și în executarea obligațiilor. Persoanele fizice și juridice trebuie să-și exercite drepturile și să execute obligațiile cu bună-credință. Buna-credință se prezumă până la proba contrară. Dacă persoana în exercitarea drepturilor sau în executarea obligațiilor a acționat

cu bună-credință, actele juridice încheiate de o asemenea persoană nu vor putea fi declarate nule [43, p. 43].

Termenul „*buna-credință*” era utilizat și în Codul civil din 1964, care făcea distincția dintre posesorul de bună-credință și posesorul de rea-credință (aer. 148-152). Codul civil din 2002 a lărgit considerabil sfera de aplicare a acestui principiu, stabilind la art. 9, alin. 1, că exercitarea drepturilor și executarea obligațiilor trebuie făcute cu bună-credință, stipulând totodată, că „*buna-credință se prezumă până la proba contrară*”. În majoritatea cazurilor, legea protejează persoana de bună-credință. Dacă persoana este de bună-credință și contrariul nu poate fi dovedit, aceasta nu va putea fi obligată la plata clauzei penale, la repararea prejudiciului, iar bunurile ei nu vor putea fi revendicate. Dacă persoana, în exercitarea drepturilor sau executarea obligațiilor, a acționat cu bună-credință, actele juridice încheiate de ea nu vor putea fi declarate nule. De cele mai dese ori, legea nu descrie acțiunile care pot fi considerate că sunt săvârșite cu bună-credință sau cu rea-credință. În principiu, acest lucru este imposibil, fiindcă, în realitate, este dificil să se prevadă toată gama de acțiuni care pot fi considerate exercitare cu rea-credință a drepturilor civile. Cu toate acestea, pentru unele cazuri, legiuitorul a stabilit care acțiuni se includ în categoria a ceea ce se numește exercitare a drepturilor cu rea-credință, asemenea acțiuni sunt considerate ilicite. Celui care săvârșește astfel de acțiuni i se aplică sancțiunile prevăzute de legislație [8, p. 134-135].

Reaua-credință este o atitudine psihică fundamentată pe fapte psihologice aflate la antipodul celor care fundamentează buna-credință. Prezența relei-credințe exclude buna-credință. Reaua-credință îmbracă forma intenției răuvoitoare, a fraudei și abuzului de drept subiectiv. Fiecare dintre aceste două noțiuni produc efecte de sine stătătoare, au caracter autonom, nefiind una regula, iar cealaltă excepția. Nu există o concordanță perfectă între aceste două noțiuni, în sensul, că fiecare dintre ele trebuie să fie inversul celeilalte. Dacă bună-credința își poate avea izvorul într-o eroare scuzabilă, care poate conduce la exonerarea de răspundere a autorului unei fapte ilicite, reaua-credință nu este niciodată scuzabilă, deoarece faptele psihologice care o generează sunt, în mod declarat, contrare moralei și dreptului.

Legiuitorul își propune întotdeauna să înlăture sau cel puțin să limiteze, pe cât posibil, intenția răuvoitoare și dorința de fraudă a indivizilor care compun societatea și, de aceea, el sancționează asemenea stări. Pe de altă parte, atunci când legea nu distinge între buna-credință și reaua-credință, autorul Romoșan Ioan-Dorel consideră, că autoritățile publice, în special instanțele judecătorești, trebuie să circumstanțieze răspunderea și în funcție de atitudinea subiectivă a celor care au intrat în coliziune cu norma juridică [156, p. 57-58]. Intervenind pentru a arunca o rază de claritate și certitudine declarației cu rea-voință/credință pasibilă de incriminare în dreptul penal, este necesar de a ne clarifica, de asemenea și asupra conținutului și sensului etimologic al

noțiunilor de „credință”, „voință”, și „declarație”. Inițial, pentru a determina faptul dacă noțiunile de „voință” și „credință” sunt sau nu sinonime în sensul în care ne interesează, adică în calitate de componentă, de trăsătură și esență a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, venim cu anumite precizări în acest context. Astfel, voința este determinată ca fiind: 1) funcție psihică caracteristică prin orientarea conștientă a omului spre realizarea unor scopuri și prin efortul depus pentru atingerea lor, trăsătură de caracter manifestată prin decizie fermă și perseverență în învingerea piedicilor, greutăților, încurcăturilor de orice fel; 2) ceea ce hotărăște cineva (hotărâre, decizie, voie), învoire, consimțământ, permisiune; 3) intenție, țel, țință; 4) dorință, poftă, chef.

Credința, la rândul ei, presupune următoarele laturi și sensuri etimologice: 1) fapt de a crede în adevărul unui lucru: convingere, siguranță, certitudine; 2) încredere (pe care o inspiră cineva); 3) fidelitate, devotament, statornicie față de cineva sau de ceva; 4) speranță, nădejde; 5) convingere despre existența lui Dumnezeu; mărturisirea acestei convingeri prin respectarea prescripțiilor bisericești; religie, cult.

Ca funcție psihică, voința este orientarea conștientă a omului-personalitate spre realizarea scopului prin efort. Acest efort e îngrijit pe solul voinței care se bifurcă la nodul problemei apărute în dependență de împrejurările obiective, fie la întâlnirea sau ciocnirea cu cele subiective. Când efortul căutării se realizează pe linia piedicilor obiective, psihicul omului e dominat de sporul voinței bune la orientarea conștientă pe linia firească a ieșirii din impas; când același efort întâmpină piedici de natură subiectivă, psihicul, de cele mai multe ori în raport cu ele, poate obosi la nivelul conflictual dintre părți. În acest caz, voința cea bună poate fi strâmtorată de rea-voință și aceasta fiind la fel ca și buna-voință, o variantă de orientare conștientă a ieșirii din impas. Or, voința rea sau voința bună țin ambele de o hotărâre sau intenție, de o dorință sau o poftă, de o țință, decizie sau chef, pe care, dacă omul voiește, ele, adică voința rea sau bună, nu au decât să apară la nivelul funcției psihice de moment, iar uneori și de durată.

Credința este arma unui adevăr, în care se crede din convingere, adică numai pe adâncimea firii. Credința constituie altitudinea încrederii care nu poate fi strămutată așa cum încrederea ca atare slujește unui devotament crescut și statornicit, devotament care nu depinde nici de croirea propriei voințe fie ea rea sau bună, nici de voința rea sau bună a interlocutorului. Or, buna credință se manifestă dintr-o stare a sănătății psihice depline, pe când rea credința e rezultatul unui cumul la nivelul defectului psihic. Rea-voința și rea-credința, din slabă aparență tangibile, nu pot fi sinonime la tabla psihicului, pentru că suportul psihic al voinței mereu schimbătoare și puțin dirijabile la nivel de emoție sau total necontrolate la nivel de afect e departe de a reflecta prin sine ceva comun cu suportul psihic al credinței-convingere mereu statornică în zonele ei.

Drept urmare a celor menționate, considerăm, că în sensul subiectului abordat științific ar fi mai corectă utilizarea expresiei de „*voință*” și „*rea-voință*”. Buna-știință, la rândul său, presupune un mod conștient de comportament, inclusiv și în domeniul prezentării declarațiilor. Ea se deosebește de buna-credință/buna-voință, deoarece exclude erorile scuzabile la perceperea, memorarea și reproducerea informațiilor, fiind similară relei-voințe, înglobând elementul conștientizării că faptele sau împrejurările unei anumite cauze sunt prezentate într-un mod special denaturat sau eronat. Astfel, noțiunea de „bună-știință” poate fi interpretată, din punct de vedere gramatical și etimologic, ca fiind sinonim cu noțiunea de „rea-voință”.

În acest context este binevenit de a reproduce cele menționate de autorul român Traian Pop, care afirma următoarele: „În misterul dramelor penale, în sufletul atât de complex al omului ce este chemat sau stă pe banca acuzării se pătrunde prin probe, neadevărul, viclenia, diversiunea, simularea se demască prin probe; îndoiala se înlătură prin probe; acuzarea și apărarea se înfruntă prin probe și prin argumente de drept deduse prin probe. Cel mai puternic temei de drept stă neputincios, inoperant și ineficace în fața probelor, într-un cuvânt, adevărul iese la lumină prin probe și pe ele se sprijină justa soluționare a cauzei [142, p. 157-158]”. Aflarea adevărului constituie, în esență, scopul probatoriului în procesul penal, la baza realizării acestuia stând eforturile conjugate ale tuturor instituțiilor statului specializate în acest sens [169, p. 6]. Aflarea adevărului în procesul penal presupune existența unei concordanțe între concluziile la care ajung organele judiciare și realitatea obiectivă privind fapta și autorul ei [184, p. 49].

Dat fiind, că probele sunt realități de fapt din afara procesului penal, prin intermediul cărora, organul judiciar deslușește cauza penală, în cadrul procesului penal, aceasta înseamnă că ele preexistă procesului penal și, întrucât conțin în sinea lor una sau mai multe informații susceptibile să dezvăluie adevărul în soluționarea oricărei cauze penale, ele se impun a fi administrate, în condițiile legii [70, p. 11]. Aflarea adevărului în procesul penal este limitată la faptele și împrejurările care fac obiectul probatoriului, organele judiciare având obligația să soluționeze cauzele penale și să pronunțe soluții care să reflecte adevărul. Acest deziderat poate fi atins numai în măsura în care în rezolvarea cauzelor penale nu s-au strecurat erori judiciare [169, p. 8]. Datorită relativității mijloacelor pe care omul le are la îndemână pentru acces la realitatea imediată, legiuitorul a indicat în Codul de procedură penală, doar câteva modalități, denumite generic mijloace de probă, dispunând, că numai prin intermediul lor este permisă relevarea unei probe, a unei dovezi, din care să rezulte o împrejurare aflată în legătură cu fapta dedusă judecății și în aceasta nu s-a văzut un consum inutil de timp. O parte din aceste mijloace de probă au apărut și s-au transmis încă din antichitate – declarația de martor – iar altele s-au dezvoltat mult mai târziu,

ca o cerință a dezvoltării tehnicii, mijloacele de investigare fiind mult mai ample (înregistrări audio și video, expertize tehnice, criminalistice etc.) [169, p. 9].

Doctrina dreptului procesual penal a definit suficient de detaliat conceptul de probe. În acest sens, profesorul Vintilă Dongoroz menționa, că „probele constituie elementele de informațiune (*notitia certae rei*) care pot arunca o rază de lumină asupra existenței infracțiunii sau asupra vinovăției făptuitorilor [72, p. 207]”. Și autorul Traian Pop afirma, că probele sunt „elementele informative sau documentare, necesare pentru aflarea adevărului real asupra faptelor sau stărilor relevante în procesul penal [142, p. 159]”. La rândul său, notoriul autor Ion Tanoviceanu menționa, că „probele au menirea de a pune în lumină adevărul real cu privire la o învinuire concretă, evidențiind fie vinovăția, fie inocența celui pus sub acea urmărire [171, p. 609; 171]”. În astfel de situații, un proces judiciar poate avea sorți de izbândă doar atunci când are la bază un minim material probator. Deși probele pe care se întemeiază un proces sunt extrem de variate, declarațiile martorului sunt, de foarte multe ori, decisive pentru tranșarea unui proces judiciar. Din acest motiv, martorilor le este acordat un loc aparte nu doar în cadrul dreptului procesual, dar și în cadrul altor științe socio-juridice. Altfel spus, martorul nu este o categorie strict juridică. Dacă informațiile deținute de martor nu obțin o valoare juridică, dacă acestea rămân, din variate motive, doar în mintea martorului, ele sunt pur și simplu inutile, deoarece din punct de vedere juridic, aceste informații, pur și simplu, nu există [27, p. 5-6]. Martorul reprezintă una dintre verigile cele mai importante ale procesului penal. Depunerea mărturiei este, pe de o parte, o obligație morală a persoanei care a perceput un eveniment judiciar, iar pe de altă parte obligație prescrisă de normele penale [121, p. 81,]. Declarațiile martorului constituie mijloacele de probă folosite cu frecvență sporită, întrucât în multe situații nu există urme materiale care să îngăduie folosirea altor mijloace de probă. În plus, declarațiile martorului sunt accesibile în orice cauză penală, spre deosebire de celelalte mijloace de probă ce nu pot fi folosite decât acolo unde specificul cauzei penale permite [70, p. 7].

În cunoștință de cauză, forța probantă a mărturiei mai trebuie evaluată în funcție de persoana martorului, de relația acestuia cu celelalte persoane implicate în procesul penal, precum și de factorii care au influențat formarea și reproducerea mărturiei. Este necesar a nu considera mărturia și martorul ca fiind ceva absolut-pozitiv sau absolut-negativ. Mai curând, trebuie să vizualizăm mărturia sub toate aspectele, pornind de la modul de formare și încheind cu evaluarea ei. Martorul este și el supus greșelii, așa încât justiția trebuie să beneficieze de un mecanism de protecție și, tocmai de aceea, datele obținute din declarațiile martorului trebuie coroborate cu celelalte date obținute [121, p. 225-226]. După cum se știe, autorul Alexandru Boroș, declară, că în activitatea de înfăptuire a justiției, mijloacele de probă au o importanță covârșitoare, ele servind la cunoașterea

adevărului fără de care justiția nu ar putea fi înlăptuită. Meseria în activitatea de administrare a probelor este una extrem de importantă. De exactitatea probelor și de probitatea celor care concură la aflarea lor, depinde temeinica înlăptuire a justiției. Printre persoanele care servesc la procurarea sau lămurirea probelor sunt martorii, experții și interpreții. Având în vedere, că martorii au cunoștințe din cele mai directe despre faptele care fac obiectul cercetării sau judecării, declarațiile lor pot duce la stabilirea acestor fapte așa cum au avut loc în realitate și, deci, la pronunțarea unor hotărâri juste, bazate pe adevăr. Însă numai în măsura în care martorii relatează adevărul asupra celor cunoscute de ei, declarațiile lor prezintă un ajutor efectiv dat organului judiciar în opera de înlăptuire a justiției. De aceea, datoria oricărui martor este de a declara adevărul și de a spune tot ce știe cu privire la împrejurările esențiale asupra cărora este întreat.

Declarațiile acelor martori care fac afirmații mincinoase, ori nu acceptă să spună tot ce știu din aproape privitor la împrejurările esențiale asupra cărora au fost întreați, prezintă pericol social prin aceea, că îngreunează, derutează și compromit activitatea organelor judiciare, putând, implicit, provoca darea unor soluții injuste, condamnarea pe nedrept a unor persoane și alte asemenea soluții. O importanță similară o au și rapoartele efectuate de experți și lămuririle (explicațiile) date de aceștia, ca și operațiunile efectuate de interpreți în cauze judiciare. Aceleași obligații de respect față de adevăr le incubă și acestora, iar abaterea lor de la această obligație prezintă, de asemenea, pericol social pentru opera de înlăptuire a justiției. Săvârșirea de către martori, experți sau interpreți a unor astfel de fapte aduce atingere bunei desfășurări a activității de înlăptuire a justiției, prin inducerea în eroare a organelor judiciare în stabilirea adevărului și soluționarea nedreaptă a cauzelor pe considerente contrare adevărului. Pericolul social pe care îl prezintă aceste fapte justifică pe deplin incriminarea lor în legea penală [18, p. 178].

Se face că, principiul aflării adevărului care guvernează procedura penală și lipsa unei constrângerii pentru judecător de a motiva extrem de riguros soluția pe care o pronunță reprezintă câteva dintre motivele pentru care aceste încălcări ale legii nu au întotdeauna consecințe și în planul răspunderii penale, instanța limitându-se de cele mai multe ori la înlăturarea declarației martorului cu motivarea, că acel martor nu este credibil. Este dificil de stabilit când o împrejurare relatată de către martor este adevărată sau nu. Caracterul mincinos al unei declarații de martor poate fi analizat din trei perspective. O primă abordare ar fi cea *subiectivă* și anume cea care susține, că mărturia mincinoasă există ori de câte ori agentul spune altceva decât gândește. Relația se stabilește între percepția subiectivă a martorului asupra evenimentelor și modul în care el relatează ce a văzut. Aceasta înseamnă, că dacă, de exemplu, agentul a crezut că a văzut o persoană îmbrăcată în haine de culoarea roșie, la locul faptei și declară că haina persoanei era neagră, fapta se încadrează la mărturie mincinoasă, chiar dacă în realitate persoana pe care o

văzuse era îmbrăcată în albastru. O altă abordare și anume, cea *obiectivă*, propune, ca reper de apreciere a caracterului mincinos al unei declarații, diferența dintre realitatea fizică și cea relatată de martor în ipoteza de mai sus, fapta ar fi tot o declarație mincinoasă, deoarece martorul a relatat că hainele erau negre, deși în realitate erau albastre. În acest caz, fapta martorului poate fi considerată ca fiind una săvârșită din culpă, deoarece acesta nu a perceput corect culoarea hainelor pe care le-a văzut. De regulă, abordarea obiectivă se regăsește în soluțiile instanțelor de judecată. Din această perspectivă, dacă un martor relatează ceva ce s-a întâmplat, deși el nu a perceput în această manieră evenimentele cerute a le relata, fapta lui nu cuprinde o afirmație mincinoasă din punct de vedere obiectiv, fiind doar o încălcare a obligației sale juridice de a fi onest. Lipsa lui de onestitate nu a însemnat însă și o pervertire a posibilităților de aflare a adevărului, astfel că reținerea infracțiunii de mărturie mincinoasă nu ar fi justificată. O a treia abordare pune accentul pe *dimensiunea normativă* a obligației martorului de a fi onest. Astfel, în acest caz, se analizează modul în care martorul și-a respectat obligația de probitate morală [17, p. 353-354].

Ne propunem să mai constatăm și faptul, că în condițiile de dezvoltare ale societății contemporane, declarațiile pe care le fac sau le prezintă persoanele fizice în fața unei autorități sau instituții publice, joacă un rol deosebit pentru buna funcționare a mecanismelor sociale, economice și juridice ale statului, aceste declarații constituind cel mai adesea, mijloace de probă, cu toate consecințele care decurg din aceasta. În măsura în care asemenea declarații nu corespund realității, este zdruncinată încrederea publică în declarațiile susceptibile a produce consecințe juridice [18, p. 538].

Acest moment a fost constatat și de CtEDO, care a acceptat ca necesitatea unei legături între o judecată de valoare și faptele ce stau la baza sa să varieze de la caz la caz în funcție de circumstanțele specifice cazului (*Feldek vs. Slovacia*). Necesitatea de a dovedi faptele ce stau la baza judecății de valoare este mai puțin stringentă atunci când aceste fapte sunt deja cunoscute de public. Desigur, atunci când este vorba despre alegații cu privire la comportamentul unui terț, poate fi uneori dificil să se distingă între imputarea unor fapte și judecăți de valoare. Nu este mai puțin adevărat că chiar și o judecată de valoare se poate dovedi excesivă dacă este totalmente lipsită de bază factuală (*Cumpătă și Mazăre vs. România*). În cauza *Brasilier vs. Franța*, Curtea a considerat că exista o bază factuală care să justificev o judecată de valoare în situația în care existau cercetări penale împotriva unei persoane, chiar dacă acestea nu s-au concretizat într-o condamnare penală: „Chiar dacă, ținând seama de prezumția de nevinovăție garantată de articolul 6, paragraful 2 al Convenției, o persoană cercetată penal nu ar putea fi considerată culpabilă, baza factuală nu era existentă în cauză (...)”. Atunci când o declarație echivalează cu o judecată de valoare, proporționalitatea ingerinței depinde de existența sau inexistența unei baze factuale pentru

declarația incriminată, deoarece chiar și o judecată de valoare se poate dovedi excesivă atunci când este total lipsită de orice bază factuală (*Paturel vs. Franța*). Cureta a recunoscut că o distorsionare a realității, operată cu rea-credință, poate uneori să depășească limitele criticii acceptabile: o afirmație veridică poate fi dublată de remarci suplimentare, de judecăți de valoare, de supoziții, ori de insinuări susceptibile să creeze o imagine eronată în ochii publicului (*Vides Aizsardzibas Klubs vs Letonia*) [289].

Săvârșirea infracțiunii de fals în declarații (declarației cu rea-voință pasibilă de incriminare) presupune preexistența vreuneia dintre acele cazuri, în care simpla declarație a unei persoane, făcută în fața organului competent să primească astfel de declarații, este producătoare de consecințe juridice [74, p. 458]. Infracțiunile de fals sunt infracțiuni de pericol și nu de rezultat [157, p. 133]. Incriminarea acestei fapte este pe deplin justificată și constituie un mijloc adecvat de apărare împotriva celor care sunt tentați să recurgă la declarații false [58, p. 802].

Astfel, în cadrul hotărârii *Grinberg vs. Federația Rusă* din 21 iulie 2005 (23472/03), Curtea a amintit faptul că judecățile de valoare, precum cele exprimate de reclamant, nu sunt susceptibile de proba veridicității, fiind imposibil de probat veridicitatea unei idei cu privire la caracterul unei persoane. Curtea a constatat faptul că hotărârea de condamnare constituie o ingerință în libertatea de exprimare a reclamantului, care era prevăzută de lege și viza un scop legitim, anume protecția drepturilor și libertăților altuia. Singurul aspect în discuție este acela de a ști dacă ingerința era necesară într-o societate democratică, adică dacă condamnarea corespundea unei nevoi sociale imperioase, era proporțională cu scopul vizat, iar motivele furnizate de către autoritățile naționale erau pertinente și suficiente pentru a justifica condamnarea. Pentru a se pronunța în aceste două laturi, Curtea trebuie să țină cont de un element extrem de important: distincția dintre declarațiile privind fapte determinate și judecăți de valoare, în condițiile în care autoritățile naționale l-au condamnat pe reclamant pentru că acesta nu a putut proba veridicitatea afirmațiilor sale. Curtea a amintit, în acest context, faptul că judecățile de valoare, precum cele exprimate de reclamant, nu sunt susceptibile de proba verității, fiind imposibil de probat veridicitatea unei idei cu privire la caracterul unei persoane. În consecință, Curtea a constatat că instanțele interne nu puteau să impună o astfel de probă [288].

Ca urmare, reușim să ne mai convingem încă odată, chiar și prin prisma practicii CtEDO, că „acțiunea de a face o declarație necorespunzătoare nu întrește latura obiectivă a infracțiunii de fals în declarații dacă nu sunt îndeplinite următoarele cerințe esențiale: 1) declarația făcută să fie una dintre acelea care potrivit legii sau împrejurărilor, servește la producerea unei consecințe juridice; 2) declarația să nu fie supusă vreunei reglementări penale speciale (declarație de martor, declarație vamală etc.)” [74, p. 459].

Prin precizarea suficientă în contextul vizat menționăm și faptul, că în opinia autorilor Bogdan Sergiu, Șerban Doris Alina, Zlati George nu orice consemnare a unor împrejurări nereale va intra sub incidența normei de fals intelectual privat, ci doar acele „minciuni scrise” care urmăresc realizarea unui scop ilicit sau producerea unor alte consecințe juridice ilicite. Astfel, consemnarea unei „minciuni scrise” va fi sancționabilă dacă ea a fost săvârșită în vederea comiterii unei alte infracțiuni (a unei infracțiuni de înșelăciune, spre exemplu, sau a unei infracțiuni de evaziune fiscală) sau a ascunderii unei infracțiuni, prin crearea unei aparențe de legalitate pentru conduita infracțională principală (ascunderea unei infracțiuni de evaziune fiscală sau a unei infracțiuni de serviciu, a unei infracțiuni contra patrimoniului etc.). Va exista însă fals intelectual privat și atunci când autorul consemnează în mod fals împrejurări nereale într-un înscris pentru a produce consecințe juridice nereale și ilicite (spre exemplu, X îi solicită lui Y să redacteze o scrisoare prin care să ateste în mod nereal că cei doi au avut o relație, pentru a putea folosi respectivul înscris într-o acțiune de tăgadă a paternității).

Doar în aceste cazuri se vor depăși limitele dreptului de a simula așteptările conferite prin regulile de drept civil aplicabile. În cazul în care se acționează între aceste limite, ar fi absurd ca o conduită permisă într-un caz (civil) să devină conduită interzisă într-un alt caz (penal). În final, autorii vizați mai precizează că, textul sancționează consemnarea unor împrejurări nereale într-un înscris, indiferent de natura juridică a acestuia. Putem vorbi despre acte juridice unilaterale (facturi fiscale, chitanțe etc.), dar și despre acte juridice bilaterale (de exemplu, contracte), precum și despre orice alte înscrisuri care sunt apte să producă anumite consecințe juridice [17, p. 548-549].

Aflarea adevărului în fiecare cauză penală, în cea de urmărire sau judecată, constituie premisa unei corecte aplicări a legii penale și civile, aceasta făcându-se numai prin administrarea corectă a probelor ca singure elemente de fapt în temeiul cărora se stabilește adevărul. Ceea ce determină neajungerea la stabilirea corectă a adevărului nu este noțiunea de adevăr judiciar, care eronat se contrapune adevărului obiectiv, ci modul eronat în care funcționează mecanismul procesual care conduce la stabilirea eronată a realității. În acest mod, organele abilitate nu stabilesc exact și corect împrejurările legate de producerea faptelor antisociale și se ajunge la exprimarea unor neadevăruri care se materializează în rezultatul nedorit al erorii judiciare [169, p. 14]. În acest spațiu precizăm și faptul că nu poate fi vorba despre prezența relei voințe (relei credințe) în partea în care ne interesează, dacă sunt constatate anumite situații de eroare. Eroarea constituie reprezentarea greșită a faptuitorului față de împrejurările în care a fost comisă fapta infracțională, iar în unele cazuri și față de natura juridică a faptei prejudiciabile săvârșite [47, p. 177]. Suficient să mai știm, că eroarea mai este o falsă reprezentare a realității, la un anumit moment dat, ce prezintă relevanță din punct de vedere juridic. Ioan-Dorel Romoșan tratează

eroarea prin raportarea ei la structura vinovăției ca proces psihic, prin raportare la elementul intelectual sau volitiv. În opinia acestui autor, în doctrina juridică eroarea este clasificată dintr-un unghi de vedere, în eroare de drept și eroare de fapt. Eroarea de fapt este falsă reprezentare cu privire la realitate ca existență faptică. Eroarea de drept este falsă reprezentare cu privire la existența ori conținutul unei norme de drept [156, p. 42-43]. Examinând subiectul erorii și al influenței ei asupra calificării infracțiunii, cercetătorii Stanislav Copețchi și Igor Hadîrcă afirmă, că în procesul de aplicare a normelor juridico-penale întâlnim situații când trebuie dată o apreciere juridico-penală unor fapte prejudiciabile comise în baza unor reprezentări eronate despre realitatea obiectivă. Este cazul infracțiunilor comise sub influența erorii. Regula e că, în acord cu principiul vinovăției, consfințit la art. 6 Cod penal al Republicii Moldova, făptuitorul urmează a fi supus răspunderii penale numai pentru fapta prejudiciabilă comisă cu vinovăție. Făptuitorului trebuie să i se impute doar acele circumstanțe obiective care au fost cuprinse de conștiința sa. La săvârșirea infracțiunilor intenționate, persoana poate greși în privința unor sau altor împrejurări, iar greșeala admisă poate influența semnificativ conținutul vinovăției, deci – și răspunderea penală. În particular, prezența erorii poate influența decisiv asupra calificării faptei comise [47, p. 176-177].

Având în vedere criteriul obiectiv al aprecierii vinovăției, care constituie principiul, în situația în care se apreciază, că un *bonus pater familias* ar fi fost în eroare, răspunderea ... este înlăturată, deoarece nu există vinovăție [156, p. 44-45]. Menționăm și faptul, că în doctrina juridică au existat și există controverse cu privire la relevanța juridică a erorii de drept. De asemenea, soluțiile legislative diferă de la un stat la altul, existând și sisteme de drept care dau relevanță exoneratoare de răspundere în situația necunoașterii legii. Astfel, se face distincție între eroarea asupra legii penale, care este întotdeauna o eroare de drept și eroarea asupra legii nepenale (extrapenale) la care face trimitere legea penală, care este asimilată, de unele legislații, cu eroarea de fapt. Spre exemplu, în țările scandinave, eroarea asupra legii nepenale are valoare de eroare de fapt, pe când în dreptul francez este tratată ca eroare de drept. În dreptul penal italian, eroarea asupra legii nepenale înlătură răspunderea penală, numai dacă a provocat o eroare asupra faptului care constituie infracțiune, iar doctrina penală engleză acceptă invocarea erorii asupra legii nepenale, numai dacă este rațională. Eroarea de drept penal nu poate fi invocată niciodată [156, p. 46]. Luând în considerație faptul că latura subiectivă este unul dintre cele patru elemente ale componenței de infracțiune, iar eroarea este o categorie juridică legată indisolubil de atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă comisă, este cert, că reprezentarea eronată a persoanei față de cele comise are importanță la calificare. În cele mai dese cazuri, în prezența erorii suferă modificări calificarea faptei prejudiciabile comise [47, p. 177]. La rândul ei, legea de procedură penală operează cu noțiunea de „eroare judiciară” și ”eroare procesuală”. Eroarea

judiciară este determinată ca fiind eroarea comisă în judecarea unei cauze, constând în stabilirea greșită a faptelor, ceea ce a avut ca urmare, în procesul penal, condamnarea definitivă sau arestarea pe nedrept a unei persoane nevinovate sau exonerarea de răspundere a unei persoane vinovate de săvârșirea unei infracțiuni. Eroarea materială reprezintă consemnarea greșită a unor date în conținutul actului procedural. Eroarea materială este evidentă când rezultă din compararea a ceea ce a fost consemnat greșit cu datele din conținutul dosarului sau al însuși actului în care s-a strecurat eroarea materială [160, p. 80].

Eroarea de drept nu poate fi cauză exoneratoare de răspundere penală, deoarece se opune principiului *nemo censetur ignorare legem*. *Ignoranția legis non excusat* (ignorarea sau necunoașterea legii nu constituie o scuză) într-un sistem de drept bine articulat. Numai un asemenea principiu asigură aplicarea fermă și operativă a legii, fără piedici în realizarea justiției, și dă satisfacție dreptului celui vătămat de a-și vedea reparat prejudiciul. Astfel, ignoranța unor indivizi s-ar repercuta asupra altora în mod inevitabil, ceea ce este antisocial și antijuridic, cel care acționează într-un anumit domeniu trebuie să-și ia precauțiunea de a se informa asupra exigențelor legii, iar în caz contrar să suporte consecințele ignoranței sale [156, p. 47]. Lucrurile prin ele înseși oferă posibilitate să înțelegem încă ceva: corespondența deplină dintre realitatea de la locul faptei și declarația martorului este influențată de o serie de factori. Aceștia pot fi obiectivi: condițiile de vreme (ploaie, ceață etc.) sau subiectivi – care țin de persoana martorului (imperfecțiunea organelor sale de simț, anumite trăsături psihice etc.). Toți acești factori trebuie de luat în vedere atunci când va fi apreciată declarația martorului în vederea soluționării cauzei [121, p. 12]. Conform celor menționate de către autorul A. S. Koblicov, în procesul verificării și aprecierii declarațiilor martorului este necesar de a se lua în considerație mai multe circumstanțe, care pot influența asupra autenticității și veridicității acestui mijloc de probă: 1) împrejurările (circumstanțele) care influențează asupra sincerității și bunei voințe a martorului; 2) împrejurările (circumstanțele) care generează anumite erori în declarațiile martorului de bună voință [210, p. 85-86].

Aflarea adevărului prin mijloacele specifice atribuite instanței de judecată, implică o activitate complexă prin care sunt administrate probe, pe baza cărora este pronunțată o hotărâre judecătorească [169, p. 143]. Stabilirea eronată a situației de fapt și implicit a adevărului, poartă amprenta unei necunoașteri complete a cauzei deduse judecății, sau, nu de puține ori a superficialității cu care este tratată aceasta, tocmai de cei care ar trebui să se implice activ în soluționarea ei. Dacă prin specificul ei, faza de urmărire penală implică forma preponderent scrisă și o lipsă de publicitate, în faza judecății aflarea adevărului îmbracă forma unor dezbateri active, orale și contradictorii, în care întreg materialul probator este reanalizat, în condițiile specifice

cercetării judecătorești [169, p. 144]. În literatura de specialitate întâlnim opinii conform cărora „o mărturie integral fidelă este o excepție”, „un martor sincer se poate afla în eroare”, „întinderea și fidelitatea unei mărturii se diminuează proporțional cu vechimea faptelor destăinuite [121, p. 10]”. Critica științifică a mărturiei impune cunoașterea celui de la care emană mărturia (în lumina contradictorie a personalității: principialitatea, buna-credință, disponibilitatea – nesinceritatea, egoismul, lașitatea etc.), respectiv cunoașterea subiectului sub raportul condițiilor fizio-psihice, a raporturilor acestuia cu ambianța, cu cauza, precum și cu participanții la proces [26, p. 72-73].

Literatura juridică și jurisprudența au relevat elementele esențiale ale infracțiunii de fals, arătând că aceasta prezintă trei caracteristici principale și anume: alterarea adevărului, producerea sau posibilitatea producerii unor consecințe juridice, săvârșirea faptei cu intenție. Prin infracțiunea de fals urmează a se înțelege orice alterare a adevărului ..., săvârșită cu intenție și susceptibilă va produce consecințe socialmente periculoase. Accepțiunea dată falsului este, în general, comună pentru toate formele de manifestare a acestuia. De asemenea, nici elementele infracțiunii nu diferă cu mult între ele, de la o formă la alta a falsului; unele nuanțe mai însemnate apar doar în privința subiectului infracțiunii și a laturii ei obiective. De pildă, la falsul în acte sub semnătură privată, imputabilitatea este condiționată și de întrebuințarea sau încredințarea actului spre folosire altei persoane [161, p. 9].

În sens larg, al celor abordate în lucrare, este și problematica clarificării vinovăției autorului de fapte ilicite, care este una dintre cele mai delicate, avându-se în vedere structura vinovăției ca proces psihic și anume elementele sale componente, intelectual și volitiv, care nu au o existență obiectivă. Unii cercetători de pe tărâmul instituției vinovăției penale indică în lucrările lor precum că la temelia intenției infracționale pot fi plasate doar motivele negative, antimorale și socialmente-periculoase [228, p. 9]. Realizată în forma intenției, vinovăția nu pune probleme deosebite de apreciere, avându-se în vedere specificul său. De regulă, intenția se deduce din materialitatea faptelor (*dolus ex re, dolus in re ipsa*), însă uneori, manifestarea exterioară a autorului faptei ilicite nu trebuie absolutizată. În doctrina juridică se vorbește despre conduite psihologice orientate, din care rezultă cu certitudine vinovăția în forma intenționată (spre exemplu, distrugerea intenționată a unui bun), dar și de conduite care evidențiază mai slab procesul psihic în forma intenției (spre exemplu, neplata chiriei nu este întotdeauna expresia unei rele credințe). De aceea, în anumite situații, vinovăția în forma intenționată trebuie probată și prin alte mijloace de probă (martori, înscrisuri), din care să rezulte poziția psihică a autorului faptei ilicite [156, p. 31-32]. În limitele ei, vinovăția înseamnă o atitudine psihică față de fapta ilicită și urmările acesteia, însă o anumită atitudine psihică și anume, o atitudine subiectiv negativă, de ignorare a regulilor juridice instituite de societate, considerate valabile și acceptate ca valoroase la un anumit moment

dat, în sistemul general axiologic al aceluia moment [12, p. 195]. Or, nu orice atitudine subiectivă a făptuitorului față de o faptă ilicită constituie vinovăție, ci doar acea atitudine imputabilă autorului ei. Este vorba despre atitudinea subiectivă a individului, ce presupune conștientizarea semnificației sociale a faptei sale, a caracterului său antisocial și voința de a săvârși fapta și de a-și asuma consecințele acesteia, în ordinea de drept.

Se poate constata, deci, că o înfățișare corectă a figurii juridice a vinovăției presupune investigarea elementelor structurale ale procesului subiectiv complex, care generează cauzalitatea psihică și cauzalitatea fizică a faptei [143, p. 229]. În dreptul penal, vinovăția în forma intenției constituie forma fundamentală de vinovăție, generală și originară, deoarece infracțiunile, ca regulă, se comit cu intenție și doar prin excepție, din culpă sau praeter intenție. Intenția, ca formă a vinovăției, presupune cunoașterea realității în care autorul acționează, însă, este nevoie de o cunoaștere la nivelul unui laic și nu la nivelul unei persoane specializate în domeniu [2, p. 126]. Vinovăția celui care face declarații cu bună-știință false în vederea alterării consecințelor juridice „este percepută ca o atitudine față de fapta ilicită și urmările acesteia, însă și o anumită atitudine psihică și anume, o atitudine subiectiv negativă de ignorare a regulilor juridice instituite de societate, considerate valabile și acceptate ca valoroase la un anumit moment dat, în sistemul general axiologic al aceluia moment [144, p. 206-207]”.

Ca formă de materializare a vinovăției în determinarea comportamentului infracțional privind declarațiile producătoare de consecințe juridice urmează a fi luată în calcul doar intenția. Înțelegerea caracterului prejudiciabil al faptei și prevederea urmării ei constituie elementul intelectual al intenției, iar dorința sau admiterea în mod conștient a survenirii urmării prejudiciabile reprezintă elementul ei volitiv. Percepția caracterului prejudiciabil al faptei, săvârșite atât cu intenție directă, cât și prin intenție indirectă, înglobează reprezentarea în conștiința persoanei a obiectului infracțiunii, acțiunii sau inacțiunii prin care se realizează activitatea infracțională. Elementul volitiv al intenției se caracterizează printr-o anumită atitudine volitivă față de urmarea prejudiciabilă. Persoana care activează cu o intenție directă, dorește survenirea urmării prejudiciabile și își depune voit eforturile pentru atingerea rezultatului dorit. La săvârșirea infracțiunii prin intenție indirectă, persoana, prevăzând posibilitatea survenirii reale a urmării prejudiciabile, nu o dorește, însă o admite în mod conștient. Are, deci, o atitudine de indiferență, de nepăsare față de producerea urmării prejudiciabile [7, p. 48-49]. Procesele psihice componente ale intenției se află într-o corelație necesară, în care se evidențiază aspectul lor concomitent, fuziunea lor în momentul săvârșirii acțiunii sau inacțiunii. Pe de altă parte, există controverse în

priva preponderenței lor, susținându-se în doctrină atât preponderența elementului „prevedere”, cât și preponderența elementului „voință”.

În literatura de specialitate s-au făcut, de exemplu, numeroase încercări de enumerare a principalelor cauze ce pot determina mărturia de rea-voință. Distinsul criminalist Aurel Ciopraga le sintetizează în modul următor: a) martorul trece sub tăcere împrejurări esențiale pentru a convinge organul judiciar de inutilitatea chemării sale, că declarațiile sale sunt irelevante, în scopul de a se elibera de obligația de a depune mărturie; b) martorul trece sub tăcere împrejurări esențiale ori denaturează împrejurări favorabile învinuitului sau inculpatului datorită resentimentelor față de acesta, datorită sentimentelor de ură, de invidie care, de cele mai multe ori, se manifestă sub forma răzbunării; c) martorul nu declară tot ce știe sau prezintă faptele denaturat, deoarece, dacă ar face depoziții sincere, ar putea fi implicat ca învinuit sau inculpat în cauză sau din temerea de a fi tras la răspundere penală pentru o faptă săvârșită anterior, rămasă nedescoperită; d) alteori, tendința de a face declarații mincinoase e determinată de anumite resentimente ale martorului față de organul judiciar, cel mai adesea de sentimentul de antipatie, datorită unor raporturi anterioare dintre aceștia; e) pornirea de a depune mincinos poate fi determinată de sentimentul de frică, de teamă inspirată martorului datorită presiunilor, amenințărilor exercitate împotriva sa sau a familiei sale; f) martorul este interesat material sau moral în rezultatul cauzei datorită raporturilor în care se află cu învinuitul sau inculpatul ori cu una dintre părți: soți sau rude apropiate, relații de amicie, de dependență de serviciu, de colegialitate, de bună vecinătate.

În afară de celor relevate mai sus, pot fi evidențiate și alte motive, care pot conduce la declarații nesincere: mărturia mincinoasă inspirată de sentimentul de simpatie față de victimă sau autorul infracțiunii, mărturia inspirată de un interes material datorită coruperii martorului, instigarea la mărturie mincinoasă etc [33, p. 249; 70, p. 99-100]. Cât privește latura subiectivă, cercetătorul rus I. Dvoreanscov, opinează că, tuturor infracțiunilor din categoria nominalizată le este specifică intenția directă în calitate de formă a vinovăției penale. Acest moment este determinat fie de caracterul faptelor infracționale, care nu pot fi comise cu intenție indirectă sau din imprudență (exemplu: constrângerea de a face declarații), fie de prezența expresă în textul legii penale a criteriului învederării sau al „*bunei-științe*” (prezentarea, cu bună-știință, a declarației mincinoase de către martor sau partea vătămată, a concluziei false de către expert sau specialist) sau de scopul comiterii faptei infracționale (determinarea la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte). Pentru marea majoritate a faptelor infracționale indicate, motivul și scopul nu reprezintă criteriul constructiv al componenței de infracțiune, având caracter facultativ. În situația comiterii unor astfel de fapte, persoana

vinovată poate fi ghidată de diverse motive: răzbunare, carierism, perceperea incorectă a noțiunii de interes de serviciu, profitul etc. [208, p. 107].

2.2. Tipologia declarațiilor cu rea-voință – fapte de fals și minciună privind alterarea consecințelor juridice.

Sumând trăsăturile declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite prin legea penală se impune conturarea **tipologiei** acestora. Legislația penală a Republicii Moldova cunoaște mai multe varietăți a declarațiilor care produc diverse consecințe juridice ocrotite prin legea penală. Încercarea de a clasifica aceste declarații în baza anumitor criterii ne-a permis a evidenția următoarele categorii ale ei: 1) În baza criteriului *subiectului* de care sunt făcute putem deosebi: declarația contribuabilului persoană-fizică, declarația martorului, declarația părții vătămate, declarația bănuțitului, învinutului, inculpatului, declararea realizată de o persoană cu o anumită autoritate, care are atribuții „de comandă” etc.; 2) După *obiectul* (sau *conținutul*) său, deosebim declarații cu privire la impozitul pe venit, declarația cu privire la dreptul de autor, declarații care conțin informații referitoare la împrejurările și circumstanțele necesare cercetării și examinării cauzelor penale (care constituie obiectul probatorului în cadrul unei cauze penale sau civile), declarațiile capabile de a produce consecințe juridice etc.; 3) După *domeniul de activitate* unde sunt materializate declarațiile producătoare de consecințe juridice, deosebim: declarații din cadrul sferei de activitate financiar-fiscale, declarații din domeniul dreptului de proprietate intelectuală, declarații făcute la faza de urmărire penală, declarații făcute cu ocazia examinării cauzelor penale în instanța de judecată; declarațiile în fața notarului etc.; 4) În funcție de *modalitățile de sesizare* a organelor judiciare, declarațiile efectuate cu această ocazie pot îmbrăca următoarele forme: plângere, denunț, autodenunț; 5) După *forma în care sunt exprimate*, declarațiile pot fi divizate în: declarații scrise, declarații verbale, declarații în forma audio sau video, declarații prezentate în varianta electronică, sub formă de comunicat etc.; 6) În funcție de *condițiile sau circumstanțele deosebite în care sunt făcute*, legea penală a Republicii Moldova pune în evidență și declarațiile făcute în cadrul conflictelor armate cu caracter național sau internațional.

În doctrină, declarațiile mai sunt clasificate în declarații judiciare și declarații extrajudiciare. Declarația este judiciară atunci când este făcută în cadrul procesului penal, în fața organelor judiciare, cu respectarea procedurii penale, constituind prin ea însăși mijloc de probă [75, p. 101; 10, p. 110]. Declarația este extrajudiciară când este făcută în afara procesului penal, conținutul ei ajungând la cunoștința organului de cercetare penală prin intermediul altor mijloace de probă. Este cazul unor scrisori, declarații ale unor martori ori ale unor înscrisuri în care s-au consemnat declarațiile făcute în cadrul unor cercetări administrative. De asemenea, cu siguranță, pot fi incluse

în această categorie și informațiile desprinse dintr-un jurnal personal, dintr-un memoriu redactat ori din alte înscrisuri [10, p. 111]. Din lipsă de spațiu, prezentarea și analiza detaliată a modalităților specificate prin care pot fi făcute sau prezentate declarațiile cu rea-voință la organele abilitate, va fi efectuată în cadrul celorlalte paragrafe ale acestui capitol, în dependență de domeniul de activitate, de obiectul la care acestea se referă și de celelalte criterii enunțate mai sus.

Totodată, în contextul celor menționate cu referire la conceptul și tipologia declarațiilor producătoare de consecințe juridice, se impune, ca necesitate stringentă, prezentarea unei noțiuni proprii privind aceste declarații. Astfel, în opinia noastră, *declarațiile producătoare de consecințe juridice reprezintă informații comunicate organelor de stat (judiciare și de altă categorie) sau entităților private, în legătură cu stabilirea, constatarea, verificarea, recunoașterea sau consemnarea anumitor fapte și circumstanțe care sunt capabile de a genera anumite consecințe juridice sau de alt caracter în diverse domenii de activitate.*

Referindu-ne la anumite feluri de declarații producătoare de consecințe juridice, care se impun prin acte normative, cu titlul de exemplu, pot fi remarcate declarațiile de stare civilă, declarațiile de venituri, de impunere fiscală, declarația necesară pentru reducerea sau scutirea de impunere, declarația privind obținerea unor scutiri fiscale, declarația de acceptare sau renunțare la anumite drepturi sau obligații [66, p. 627]. În vederea aflării adevărului, organul de urmărire penală și instanța de judecată au sarcina de a lămuri cauza, indiferent dacă este penală, civilă sau în orice altă procedură judiciară sub toate aspectele, pe bază de probe (la care se atribuie și declarațiile anumitor persoane). Probele nu sunt altceva decât fapte și împrejurări prin care se constată adevărul și se soluționează o cauză, iar mijloacele de probă sunt procedeele legale specifice organului de urmărire penală și instanței de judecată prin care se administrează probele. Proba nu se confundă cu mijlocul de probă întrucât acesta din urmă reprezintă calea legală prin care proba este administrată, iar folosirea mijloacelor de probă este posibilă prin diferite procedee [78, p. 89].

Conform art. 93, alin. 2 Cod de procedură penală al Republicii Moldova, în calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul următoarelor mijloace: 1) declarațiile bănuیتului, învinuitului, inculpatului, ale părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile, martorului; 2) raportul de expertiză; 3) corpurile delict; 4) procesele verbale privind acțiunile de urmărire penală și ale cercetării judecătorești; 5) documentele (inclusiv cele oficiale); 6) înregistrările audio sau video, fotografiile; 7) constatările tehnico-științifice și medico-legale; 8) actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele.

Un rol important în înfăptuirea actului de justiție într-un sistem care-și îndeplinește misiunea îl au martorii, experții și interpreții care contribuie, prin activitatea specifică alături de alți factori, la înfăptuirea justiției. Despre importanța declarațiilor martorilor, a rapoartelor întocmite de experți ori a activității interpretului în cadrul unei cauze penale, civile sau în orice altă procedură judiciară nu credem că se mai impun explicații. Totuși, după cum menționează Petre Dungan, Tiberiu Medeanu și Viorel Pașca, în aprecierea declarațiilor se pornește de la buna-credință a acestora, iar atunci când acestea colaborează și cu alte mijloace de probă, pot conduce la aflarea adevărului și la o justă soluționare a cauzei. Atunci când într-o cauză penală, civilă sau în orice altă procedură în care se ascultă martori, aceștia încalcă regula de mai sus și fac afirmații mincinoase ori nu spun tot ce știu în legătură cu faptele și împrejurările esențiale cu privire la care este întrebat, se realizează conținutul infracțiunii de mărturie mincinoasă [78, p. 89].

Este expusă și opinia că mărturia mincinoasă este fapta martorului care într-o cauză penală, civilă, disciplinară sau în orice altă cauză în care se ascultă martori, face afirmații mincinoase, ori nu spune tot ce știe privitor la împrejurările esențiale asupra cărora a fost întrebat. În mod corespunzător, această faptă penală poate fi comisă și de expert sau interpret. În activitatea de înfăptuire a justiției, mijloacele de probă au o importanță deosebită, ele servind la cunoașterea adevărului fără de care justiția nu ar putea fi înfăptuită. De temeinicia probelor administrate și de buna credință a celor care concură la aflarea lor, depinde temeinica înfăptuire a justiției. Printre persoanele care servesc la procurarea sau lămurirea probelor sunt martorii, experții și interpreții. Martorii având cunoștințe din cele mai directe despre faptele care fac obiectul cercetării sau judecării, declarațiile lor pot duce la stabilirea acestor fapte așa cum au avut loc în realitate și deci la pronunțarea unor hotărâri juste, bazate pe adevăr. Însă numai în măsura în care martorii relatează adevărul asupra celor cunoscute de ei, declarațiile lor prezintă un ajutor efectiv dat organului judiciar în opera de înfăptuire a justiției. De aceea, datoria oricărui martor este de a declara adevărul și de a spune tot ce știe cu privire la împrejurările asupra cărora este întrebat. Aceleași obligații incumbă și experților și interpreților. Săvârșirea de către aceștia a faptelor incriminate prin lege îngreunează activitatea organelor judiciare, putând implicit provoca emiterea unor soluții injuste [58, p. 500].

În viziunea autorului T. Butoi, proba cu martori, aparent simplu de administrat și de evaluat, a fost și este privită cu o doză de neîncredere, de scepticism, de natură să-i diminueze credibilitatea [15, p.146]. Concluzia în baza căreia declarațiile martorului dispun de un caracter relativ se fundamentează atât pe experiența judiciară, cât și pe anumite cercetări conform cărora proba testimonială este aparent fragilă, uneori înșelătoare și cu o valoare destul de aleatorie [33, p. 10-11]. Avansând ideea relativității mărturiei, nu se are în vedere, firește, martorul de rea-credință,

persoana care săvârșește infracțiunea de mărturie mincinoasă, ci martorul de bună-credință, care a perceput faptele *ex propriis sensibus* și care dorește sincer să servească justiției. Importanța și complexitatea administrării probei cu martori impune, pe lângă o bogată cultură juridică a subiectului oficial chemat să stabilească adevărul, stăpânirea celor mai adecvate reguli tactice criminalistice de ascultare, prin care proba testimonială să fie apropiată cât mai mult de realitate, de adevăr. Se rezolvă, în acest mod, două probleme esențiale: 1) stabilirea sincerității martorului, a bunei sale credințe; 2) determinarea veridicității mărturiei [166, p. 376-378].

Să înțelegem și faptul, că și în acele cauze penale, în care probatoriul se întemeiază cu precădere pe mijloacele materiale de probă, importanța declarațiilor persoanelor rămâne nealterată, deoarece mijlocul material de probă nu prezintă valoare în sine: considerat izolat, nu dovedește nimic dacă nu este integrat în ansamblul împrejurărilor cauzei, dacă nu se cunoaște proveniența lui. Or, toate acestea nu pot fi precizate decât prin mijlocirea declarațiilor omenești [34, p. 150]. Organele judiciare trebuie să analizeze cu toată grija și răspunderea, afirmațiile martorului (expertului, interpretului), întrucât, neconcordanța depozițiilor acestora cu realitatea, își pot găsi explicația nu în rea-credință, ci în anumite erori de percepere sau de memorie datorită unor cauze (de pildă, deficiențe psihice), aspecte ce duc la înlăturarea caracterului penal al faptei [56, p. 541]. Prin urmare, pentru a se putea realiza conținutul infracțiunii este necesar să preexiste o anumită situație denumită „cauză penală, civilă sau orice altă procedură în care se ascultă martori, ori se folosesc serviciile unui expert sau interpret [66, p. 92]”. În contextul nominalizat, este de remarcat că declarația făcută, potrivit legii sau împrejurărilor, trebuie să aibă valoare probatorie și eficiență juridică, să fie aptă pentru a servi la producerea consecinței juridice avute în vedere de făptuitor. Declarațiile care servesc, potrivit legii, la producerea unor consecințe juridice sunt cele arătate ca având această aptitudine în diferite acte normative (declarații de stare civilă, anumite declarații fiscale), iar declarațiile ce servesc, potrivit împrejurărilor, la producerea unor consecințe juridice sunt acele declarații care se fac în împrejurări excepționale (forță majoră, stare de necesitate), când producerea consecințelor juridice nu poate suferi nici o amânare [176, p. 404].

Nu sunt generatoare de consecințe juridice și nu conduc la reținerea infracțiunii de fals în declarații susținerile neadevărate ale reclamantului dintr-o acțiune civilă, deoarece ele sunt supuse unor verificări ulterioare obligatorii a conținutului lor, de către instanță, iar părțile în proces au dreptul de a contesta cele susținute de reclamant și de a face proba contrarie [58, p. 808]. Și identitatea unei persoane este una dintre cele mai importante componente ale existenței sale juridice, determinarea acesteia în mod corect fiind premisa esențială pentru o corespondență corectă între consecințele juridice și persoana care trebuie să „beneficieze” sau să „sufere” aceste consecințe. Ca atare, afirmațiile unei persoane privind identitatea sa trebuie să beneficieze de

aparența realității lor. Doar în condițiile sancționării penale a prezentării sub o identitate falsă, prin rolul de prevenție generală a dreptului penal, autoritățile publice sau funcționarii publici vor putea miza pe faptul că ceea ce afirmă persoana vizavi de identitatea sa corespunde adevărului. Așadar, având în vedere rațiunea incriminării, Bogdan Sergiu, Șerban Doris Alina, Zlati George concluzionează, că prin această normă se urmărește protejarea încrederii autorității publice în realitatea identității sub care o persoană se prezintă, într-un context generator de consecințe juridice [17, p. 565]. În literatura de specialitate, în cadrul procedurilor specifice de obținere a declarațiilor martorilor sunt menționate confruntarea și folosirea interpreților. Confruntarea, ca procedeu probatoriu complementar – excepție de la regula audierii separate a persoanelor – este folosită de organul judiciar în cazul în care se constată că există contradicții între declarațiile persoanei ascultate în aceeași cauză (deci la confruntare nu pot fi chemate decât persoane care au fost deja ascultate), prin ea (confruntarea), pe lângă lămurirea contradicțiilor, putându-se obține noi date pentru rezolvarea cauzei penale [70, p. 73].

Calitatea declarației de a produce consecințe juridice decurge din lege (care, de regulă, stabilește obligativitatea declarației, condițiile și termenele în care trebuie făcută și determină efectele), dar poate decurge și din anumite împrejurări de fapt, cel mai adesea neprevăzute, care impun luarea declarației și în imprimă eficiență probatorie. Nu este aptă, de exemplu, să genereze asemenea consecințe, fapta unei concubine de a-și atribui, în actul de deces al concubinului său, calitatea de soție a acestuia, deoarece actul de deces, neavând ca obiect constatarea calității de soție, nu poate constitui un titlu în această privință. De asemenea, nu poate servi la producerea unor consecințe juridice declarația prin care o persoană ascunde medicului, chemat să constate moartea unei persoane, împrejurările în care acea persoană a încetat din viață, deoarece medicul are obligația de serviciu să constate personal cauza morții [58, p. 807; 182, p. 298]. Înscrisul în care este consemnată declarația mincinoasă devine în mod firesc un înscris fals (un fals intelectual derivat din declarație falsă), iar efectele pe care declarația oficială consemnată le produce sunt rezultatul unei alterări de adevăr. Falsul în declarații este deci o faptă ce prezintă un evident pericol social, aducând atingere încrederii pe care trebuie să o inspire înscrisurile oficiale întocmite pe baza declarațiilor făcute în fața organelor competente. În formarea și desfășurarea relațiilor sociale, declarațiile făcute în fața organelor competente au, din ce în ce mai frecvent, un rol hotărâtor, aceste declarații sunt considerate mijloc temeinic de probă, așa încât orice declarație falsă consemnată oficial zdruncină încrederea pe care oamenii o acordă acestui mijloc de probă și provoacă neliniște și nesiguranță în sfera relațiilor sociale [74, p.456]. Astfel, de exemplu, CtEDO, în cauza *Lavric vs. România*, a hotărât (cererea nr. 22231/05, Decizia din 14 ianuarie 2014) că statul a încălcat dreptul la viața privată a doamnei Lavric, prevăzut în art. 8 al Convenției

Europene a Drepturilor Omului, prin exonerarea răspunderii unui jurnalist pentru două articole în care acesta a criticat în termeni excesivi activitatea reclamantei, aducându-i atingere reputației. Jurnalistul publicase în citidianul „România Liberă” două articole: „Corupție judiciară. Procurorul Lavric a falsificat două rechizitorii” și „Elena Lavric – procurorul care falsifică rechizitorii”. Jurnalistul o acuza pe reclamantă că ar fi solicitat începerea urmăririi penale cet. A. B. pe nedrept. Reclamanta a înaintat o acțiune în instanță împotriva jurnalistului, solicitând ca acesta să fie condamnat pentru calomnie. Dacă în prima instanță a avut câștig de cauză, instanțele superioare au considerat însă că jurnalistul este nevinovat, acesta emițând doar „judecăți de valoare” în exercitarea dreptului la libera exprimare. Cu priire la circumstanțele cauzei, Curtea a constatat că „articolele se referă la activitatea profesională a reclamatei în funcția de procuror. Procurorii sunt funcționari publici, parte a sistemului judiciar, a căror îndatorire este să contribuie la administrarea corectă a justiției. Nu există îndoială că într-o societate democratică indivizii au dreptul să comenteze și să critice administrarea justiției și oficialii implicați în înfăptuirea ei. Cu toate acestea, o astfel de critică nu trebuie să treacă anumite limite, întrucât este în interesul public ca procurorii, precum și judecătorii, să se bucure de încrederea publicului. Se poate deci să fie necesar ca statul să îi protejeze de acuzații nefondate”. În ceea ce privește argumentul că articolele ar conține judecăți de valoare și nu afirmarea unor fapte, Curtea consideră că, deși această distincție este într-adevăr importantă, trebuie avut în vedere și faptul că în cazul judecăților de valoare trebuie să existe un temei real suficient pentru a le justifica, în caz contrar acestea fiind considerate excesive. Curtea nu este convinsă că afirmațiile făcute de jurnalist pot fi considerate pure judecăți de valoare. Acuzațiile reprezintă, în viziunea Curții, afirmarea unor fapte în legătură cu care instanța națională de ultim grad nu a solicitat dovezi relevante. Curtea a considerat că acuzațiile cu privire la presupusele fapte de corupție și la incompetența reclamantei sunt de natură gravă, pot afecta reclamanta în exercitarea obligațiilor ei și pot prejudicia reputația ei [290].

2.3. Evoluția legislației penale a Republicii Moldova privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice

Legislației Republicii Moldova, ca de fapt și legislației oricărui alt stat, pe durata întregii sale istorii i-a fost cunoscută instituția protecției juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice. Realizările științifice și legislative din acest domeniu nu pot fi subapreciate sau puse la îndoială. Astfel, cercetarea științifică este imposibilă fără de luarea în calcul a acelei experiențe bogate care a ajuns la noi începând cu perioada de timp a primelor „monumente juridice”. Evoluția dreptului penal și instituirea reglementărilor examinate este legată nemijlocit de anumite epoci ale evoluției statalității Republicii Moldova, de formarea culturii

juridico-naționale și de sistemul juridic al statului. Etapele cardinale ale instituirii și evoluției justiției pe tărâm autohton au fost determinate de schimbările epocale în domeniile factorilor obiectivi sociali, a culturii, conștiinței și ideologiei juridice. Sub aspect istoric, încă din cele mai vechi timpuri, proba cu martori a fost admisă în cadrul soluționării litigiilor apărute între membrii societății, numasi că forța probantă a declarațiilor martorului nu a fost aceeași în toate sistemele de drept [14, p. 197]. Izvoarele antice ale dreptului geto-dac vorbesc în materie penală de jurământul fals și acuzațiile false, ele fiind sancționate prin pedeapsă capitală [4, p. 10-11]. După cum se menționează în literatura de specialitate, unele probe fundamentale păstrate timp de secole în practica juridică românească sunt semnalate în perioada sec. IV-IX. Astfel, pentru rezolvarea diferendelor privitoare la hotare sunt jurământul cu brazda și conjuratorii, care depuneau declarații pentru stabilirea faptelor și uneori formulau și hotărâri. Ambele au avut o largă aplicare în țările române în timpul Evului Mediu [32, p. 44].

Sistemul probator român a lăsat o splendidă moștenire, în așa fel încât un atare sistem poate fi considerat ca o piatră de temelie a procesului penal modern. Se crede, că în vechime, martorii acuzării trebuiau să jure (cel puțin în materie de furt). În Tratatul din decembrie 1519 dintre Ștefăniță-Vodă, domnul Moldovei și Sigismund I, regele Poloniei, se vede că în ședințele de judecată internaționale ținute alternativ la Hotin și în Colatin, acuzatul de furt propunea patru martori care jurau alături cu el, iar pârâtul alegea doi din ei care dacă jurau împreună cu pârâtul, acesta era apărut de pedeapsă. Însă acest tip de apărare nu putea servi în materie de furt decât de patru ori, în urmă nu se mai credea și hoțul era spânzurat [70, p. 55-56]. La rândul său, tratatul moldo-polon din 1540 prevedea în calitate de pedeapsă pentru mărturii false însemnarea cu fierul înroșit pe față [4, p. 60]. Menționăm cu absolută certitudine și faptul, că temerea legală de relativitatea mărturiei s-a născut cu mult timp înainte, dovadă în acest sens fiind restrângerile care s-au conturat de-a lungul timpului cu privire la administrarea probei cu martori [121, p. 9]. În acest sens, evidențiem Pravila aleasă a logofătului Eustratie de la 1632, care prevedea în calitate de pedeapsă pentru mărturii false – 7 ani de post și 150 mătăanii pe zi [4, p. 79]. Anumite afirmații care ne interesează le găsim și în Cartea românească de învățătură, care se prezintă a fi o primă codificare cu caracter laic, fiind întocmită din ordinul lui Vasile Lupu și tipărită în anul 1646. Între faptele incriminate în Pravilă menționăm falsificarea de bani și mărturia mincinoasă. Pravila mai prevedea în calitate de mijloace de probă înscrisurile, martorii, jurământul și expertiza. Judecătorul avea dreptul să aprecieze mărturiile în funcție de condiția socială a persoanei [32, p. 131,133]. Prevederi similare întâlnim și în codificarea, Îndreptarea legii, tipărită în anul 1652 la Târgoviște din porunca domnitorului Matei Basarab. Printre infracțiunile contra justiției, prevăzute în Pravila lui Vasile Lupu întâlnim: limba strâmbă, capulzania, falsificarea pecetilor, ele fiind pedepsite cu

amendă, mutilare și pedepse corporale. După mărturiile misionarului Basetti, care s-a aflat în Moldova în 1642, o femeie care a depus mărturii false a fost pedepsită cu 115 lovituri cu bățul. Un document din 1699 se menționează, că pentru mărturie falsă se plătea amendă de acel în folosul cui au fost depuse mărturiile [4, p. 84]. Nu trecem cu vederea nici Pravilniceasca condică (Mica rânduială juridică), întocmită la 1775 din porunca lui Alexandru Ipsilanti, prin care s-a făcut un pas important în direcția modernizării justiției și Legiuirea Caragea, întocmită și publicată în anul 1818 din ordinul domnului Țării Românești, Ioan Gheorghe Caragea. În cadrul acestor codificări, în legătură cu noul sistem probator în justiție, bazat pe înscrisuri și mărturii, sunt pedepsiți plastografii (falsificatorii de acte), precum și martorii mincinoși, care, totodată, erau trecuți și în „condica șireților” spre a nu mai putea depune mărturii în viitor.

Dezvoltarea producției și circulația mărfurilor, consolidarea economiei de schimb, au făcut necesară pedepsirea acelor care în mod fraudulos declarau că sunt în stare de încetare a plăților pentru a nu-și plăti datoriile. Acești faliți frauduloși (mofluzi mincinoși) erau condamnați împreună cu cei ce au tăinuit bunurile mofluzilor mincinoși ori au pretins în mod fals că sunt și ei creditori. Potrivit sistemului pedepselor este de menționat faptul că se mențin încă, pentru numeroase fapte, pedepsele fizice cum ar fi: tăierea mâinii pentru plastografie, bătaia sau „darea prin târg” pentru furturile de bunuri bisericești sau domnești, legea talionului pentru mărturia mincinoasă [32, p. 158-159].

Manualul lui Andronache Donici, publicat la 1814, a consacrat doar un singur capitol dreptului penal, aici fiind nominalizate astfel de fapte precum falsificarea actelor și depunerea mărturiilor false [101, p. 315-316]. Trecem în revistă și faptul că reglementările din Codul penal român din 1864, din titlul III, capitolul I erau destinate falsificatorilor (de monedă, sigilii, certificate etc.) [102, p. 179-180]. Mijloacele de probă din cadrul acestor reglementări erau cele adoptate de toate legislațiile moderne: actul autentic, mărturisirea, jurământul, verificarea directă, expertiza, martorii. Proba cu acte provoca, după împrejurări, comunicarea, verificarea scriptelor și înscrierea în fals. Mărturisirea se obținea prin interogator, jurământul putea fi deferit de părți sau din oficiu, iar ascultarea martorilor putea avea loc numai direct în fața magistratului [87, p. 412]. Tot în cadrul aspectelor noi se remarcă și reglementarea mai amănunțită a unor infracțiuni împotriva comerțului, cum este falimentul fraudulos, ca și falsul în acte publice și private, atât de importante în dovedirea drepturilor [101, p. 319]. Falsul (plastografia, plăsmuirea, vicleșugul) era pedepsit cu tăierea mâinii când vinovatul falsifica semnătura sau pecetea domnească, cu groapa ocnei și bătaia pentru cei „proști” sau cu un an de surghiun pentru cei „mai de ispravă”. Falsificatorii de acte private erau pedepsiți cu bătaie și închisoare pe șase luni [101, p. 322-323]. În ce privește martorii, se obișnuia ca cel puțin doi să fie audiați pentru a se face o dovadă

testimonială. Dar adagiul *testis unus testis nullus* nu a avut forță obligatorie până la înscrierea lui în proiectele lui M. Fotino, în *Legiuirea Caragea* și în *Manualul lui Donici*. Toate aceste proiecte și legiuri cuprindeau dispoziții numeroase și asemănătoare privitoare la martori, cu scopul de a se putea înlătura depozițiile mincinoase ori neserioase și a se asigura o cât mai bună posibilitate de cunoaștere a adevărului prin această probă [101, p. 341].

Odată cu întregirea țării, situația creată de prezența mai multor legislaturi era cu atât mai anevoioasă cu cât ele erau de sorginte diferită, unele fiind de origine latină, altele de origine germană. În fața acestei situații, încă din 1921 a fost luată hotărârea să se porceadă la întocmirea unor noi coduri represive unificate. La 1926 a fost creat Consiliul Legislativ, căruia i-au fost încredințate lucrările de elaborare a Codului penal și de procedură penală. Ele au fost promulgate de Maiestatea Sa Regele Carol al II-lea în ziua de 17 martie 1936, ambele fiind puse în aplicare din data de 1 ianuarie 1937 [87, p. 403]. În Codul penal de la 1936, sub denumirea de infracțiuni contra justiției sunt menționate: denunțarea calomnioasă, pedepsită cu închisoare corecțională de la 1 la 3 ani, mărturia mincinoasă și jurământul fals, pedepsite cu închisoare de la 1 la 3 ani și interdicție corecțională de la 1 la 4 ani. Infracțiunile contra intereselor publice se refereau la: falsificarea de monedă, titluri de credit public, mărci, timbre, hârtii timbrate, sigilii sau semne de autentificare, certificare ori recunoaștere; falsul în acte publice și private; întrebuințarea falsului; falsul prin substituie de persoane și prin uzurpare de titluri sau onoruri. Toate aceste infracțiuni primeau pedeapsa închisorii corecționale, amendă și chiar interdicție corecțională al căror quantum varia după gravitatea fiecărui fapt [87, p. 406].

În albia istoriei caracteristice spațiului românesc dintre Nistru și Prut, nu putem ignora durerosul fapt al anexării Basarabiei în 1812. Imperiul Rus în primele sale legi cu privire la provincia cucerită a recunoscut caracterul juridic specific al ei, aplicând vremelnic atât în domeniul dreptului public, cât și al dreptului privat vechile obiceiuri și legi ale Moldovei [4, p. 109]. Prin actul provizoriu din 1812, justiția în Basarabia urma să fie exercitată în baza normelor juridice vechi, cu care populația din întreaga Moldovă, nu numai cea din Basarabia, era obișnuită [4, p. 125]. După 1818, ca izvor de drept în domeniul penal a fost folosită legislația rusă. Ea a fost codificată în 1832 concomitent cu codificarea întregii legislații într-un cod general (*Свод законов*), ce a intrat în vigoare în 1835. Volumul XV se referea la dreptul penal și a înglobat în sine legile penale care funcționau în Imperiu, începând de la *Pravila de Sobor* din 1649 [4, p. 126-127]. Către mijlocul secolului al XIX-lea, schimbările în cadrul sistemului social-economic al Imperiului Rus, reformele mecanismului de stat, evoluția sistemului polițienesc au determinat necesitatea înnoirii și sistematizării legislației penale. O astfel de sistematizare a fost finalizată cu elaborarea Statutului „Cu privire la pedepsele penale și corecționale” din 1845 [232, p. 20]. În

spațiul basarabean, aflat sub dominație rusească, tendința unei separări structurale a infracțiunilor contra justiției a cunoscut o anumită dezvoltare abia odată cu adoptarea Statutului „Cu privire la pedepsele penale și corecționale” din 1845. În conținutul acestui act normativ, în vigoare din 1846, se conține un capitol aparte (Capitolul V. Titlul IV), cu denumirea „Privind încălcările la îndeplinirea justiției” unde erau fixate cele mai substanțiale abateri de la îndeplinirea funcției justiției (denunțul calomnios, declarația mincinoasă, jurământul fals etc.). [207, p. 19]. Jurământul fals, atribuit la categoria faptelor infracționale contra credinței era sancționat extrem de aspru – privarea de toate drepturile și de avere cu expulzare pe un termen de la 8 la 10 ani (art. 237). Un capitol aparte al Statutului se referea la infracțiunile de fals. Astfel, art. 391 prevedea răspunderea pentru falsul intelectual, această componentă de infracțiune înglobând falsificarea a trei categorii de acte: 1) falsificarea semnăturilor, a declarațiilor martorilor, întocmirea de acte false, schimbarea conținutului documentului, includerea de informații mincinoase în acte, eliberarea de copii de pe documente inexistente; 2) denaturarea intenționată a faptelor în cadrul rapoartelor, proceselor verbale și a altor documente oficiale, precum și rectificările cu caracter de rea-voință; 3) încălcarea regulilor de secretariat și de perfectare a documentelor oficiale [196, p. 15-17].

O etapă importantă în istoria evoluției dreptului penal al Imperiului Rus o reprezintă cea a aplicării Statutului penal de la 1903. În Statutul penal de la 1903 anume aceste infracțiuni (denunțul cu bună-știință fals, învinuirea cu bună-știință falsă, declarația mincinoasă, falsificarea probelor, nedenunțarea infractorului, refuzul de a face declarații) erau unificate într-un singur Capitol (7) „Cu privire la faptele contra justiției” [240, p. 616]. Art. 166 din Statut prevedea răspunderea penală pentru falsificarea probelor. Mărturia mincinoasă, traducerea incorectă sau raportul de expertiză fals pe durata urmăririi penale sau în cadrul ședințelor de judecată erau incriminate în art. 158 al Statutului. Nu era pedepsită, în baza alin. 2 al art. 158 din Statut, declarația mincinoasă a persoanei care avea dreptul, în virtutea legii, de a refuza să facă mărturie, cu condiția că acest drept nu i-a fost explicat. Conform Statutului, rudele apropiate ale învinutului puteau refuza de a face declarații în privința acestuia [220, p. 153]. Art. 169 din Statut sancționa penal autoclevetirea, recunoscută în calitate varietate a nedenunțării. Această normă pedepsea persoanele vinovate în: 1) autodenunțarea în privința unei fapte infracționale comise de o altă persoană; 2) recunoașterea cu bună-știință falsă, pe durata urmăririi penale sau în cadrul judecății, ca fiind vinovat în comiterea faptei incriminate învinutului; 3) executarea pedepsei privative de libertate în locul unei alte persoane, recunoscute ca fiind vinovată și condamnată [211, p. 26]. Astfel, Statutul penal de la 1903 conținea un sistem de norme juridice destul de dezvoltate, capabile de a asigura protecția justiției din partea atentatelor infracționale.

Actul de unire al Basarabiei cu România, ratificat de către Adunarea deputaților și Senatul

României la 20 decembrie 1919 a readus reglementările de peste Prut pe teritoriul românesc aflat altădată sub suveranitatea rusească. După reinstaurarea la 1944 a regimului totalitar sovietic, pe teritoriul RSSM (al fostei Basarabii) se aplicau codurile penal și de procedură penală al RSSU. Această aplicare temporară a durat până la adoptarea Codurilor RSSM. Codul penal al RSSM, adoptat prin Legea din 24 martie 1961 (Veștile RSSM, 1961, nr. 10, art. 41) conținea câteva articole în materia ocrotirii juridice a declarației producătoare de consecințe juridice, aici fiind incluse: 1) eschivarea de la prezentarea documentelor și a datelor cu privire la venit (art. 1641); 2) constrângerea de a face depoziții (art. 193); 3) constrângerea martorului sau părții vătămate de a face depoziții mincinoase, constrângerea expertului de a da o concluzie mincinoasă, constrângerea traducătorului de a face o traducere falsă sau coruperea acestor persoane (art. 194); 4) depoziția mincinoasă, concluziile de expertiză sau traducerea false (art. 196); refuzul sau sustragerea martorului, a părții vătămate, a expertului și a traducătorului de la îndeplinirea obligațiilor lor etc. Adoptarea Codului penal al Republicii Moldova, prin Legea nr. 985-XV din 18.04.2002 a generat multiple remanieri, în conformitate cu cerințele și condițiile timpului și ocrotirii juridice a declarației producătoare de consecințe juridice, fiind incriminate noi fapte de pericol pentru respectivele declarații, care reprezintă obiectul cercetării noastre științifice. Asupra mai multor laturi și aspecte, legate de ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, în conformitate cu reglementările de moment și de perspectivă, vom atrage atenție în cadrul capitolelor ce urmează.

2.3. Concluzii la capitolul 2

1. Declarațiile producătoare de consecințe juridice reprezintă informații comunicate organelor de stat (judiciare și de altă categorie) sau entităților private, în legătură cu stabilirea, constatarea, verificarea, recunoașterea sau consemnarea anumitor fapte și circumstanțe care sunt capabile de a genera anumite consecințe juridice sau de alt caracter în diverse domenii de activitate.

2. Rea-voința și rea-credința nu pot fi sinonime, pentru că suportul psihic al voinței - mereu schimbătoare și puțin dirijabile la nivel de emoție sau total necontrolate la nivel de afect e departe de a reflecta prin sine ceva comun cu suportul psihic al credinței-convingere mereu statornică în zonele ei.

3. Rea-voința este considerată absența dorinței de a îndeplini o anumită obligație în condițiile în care persoana avea posibilitatea îndeplinirii acesteia; rea-voința este o incorectitudine a unei persoane care săvârșește un fapt sau un act contrar legii sau celorlalte norme de conviețuire

socială, pe deplin conștientă de caracterul ilicit al conduitei sale. Uneori legea penală atribuie anumite consecințe speciale faptelor comise cu rea-voință.

4. Buna-credință înseamnă onestitate în raporturile sociale, corespunzător valorilor morale: loialitate, probitate, prudență, ordine și temperanță. Aceste valori transpuse în sfera juridicului ar însemna: 1) intenția dreaptă, contrară dolului, fraudei și violenței; 2) diligență; 3) liceitate (săvârșirea unor acte cu conținut licit); 4) abținerea de la vătămarea sau păgubirea altuia (*alterum non laedere*). Bună-credință va exista, numai când cel căruia i se reproșează o anumită conduită n-a cunoscut și nu putea să cunoască adevărata realitate și dimpotrivă, atunci când această realitate a fost cunoscută sau trebuia să fie cunoscută (*aut scit aut scire debet*), suntem în prezența relei-voințe.

6. Buna-știință, la rândul său, presupune un mod conștient de comportament, în speță în cazul declarațiilor. Ea se deosebește de buna-credință/buna-voință, deoarece exclude erorile scuzabile la perceperea, memorizarea și reproducerea informațiilor, fiind similară relei-voințe, înglobând elementul conștientizării că faptele sau împrejurările unei anumite cauze sunt prezentate într-un mod special denaturat sau eronat. Astfel, noțiunea de „bună-știință” poate fi interpretată, din punct de vedere etimologic, ca fiind sinonim cu noțiunea de „rea-voință”.

7. Declarațiile cu însușirea de a produce, potrivit legii, consecințe juridice sunt specificate în acte normative care se referă la declarații având această însușire. Ipotezele în care există obligația de declarație în vederea producerii de consecințe juridice trebuie să se regăsească într-un act normativ, care va conține și prevederi cu referire la consecințele pe care le poate produce această declarație. Dacă declarația necorespunzătoare adevărului nu este una dintre aceste declarații care, potrivit legii sau împrejurărilor, servește pentru producerea unei consecințe juridice, fapta nu constituie infracțiunea de fals în declarații.

8. În acele cauze penale în care probatoriul se întemeiază cu precădere pe mijloacele materiale de probă, importanța declarațiilor persoanelor rămâne nealterată, deoarece mijlocul material de probă nu prezintă valoare în sine: considerat izolat, nu dovedește nimic dacă nu este integrat în ansamblul împrejurărilor cauzei, dacă nu se cunoaște proveniența lui. Or, toate acestea nu pot fi precizate decât prin mijlocirea declarațiilor omenești.

9. Acțiunea de a face afirmații mincinoase înseamnă a face relatări nesincere respectiv, în discordanță cu cele știute de martor. Infracțiunea de mărturie mincinoasă nu subzistă în situația când martorul redă sincer, corect împrejurările și faptele pe care le cunoaște, însă dă acestora o semnificație eronată, deoarece sarcina aprecierii probelor revine organelor abilitate de lege. De asemenea, infracțiunea de mărturie mincinoasă nu există când martorul relatează că a văzut sau a auzit anumite lucruri, care au avut loc în realitate, dar pe care nici nu le-a văzut, nici nu le-a auzit,

ci doar le-a cunoscut indirect. Dacă prin afirmațiile mincinoase martorul urmărește să evite tragerea sa la răspundere penală, fapta nu mai constituie o infracțiune. O soluție contrară ar duce la concluzia că, în sarcina celor ce au săvârșit o infracțiune, există obligația de autodenunțare, concluzie ce nu poate fi acceptată atâta timp cât nici obligația denunțării unor infracțiuni săvârșite de alte persoane nu există decât în cazurile în care legea prevede expres acest lucru.

10. Nu reprezintă dare de declarații participarea persoanelor în cadrul acțiunilor de urmărire penală, ca spre exemplu, examinarea corporală, experimentul, prezentarea spre recunoaștere, colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă.

11. Evoluția dreptului penal și instituirea reglementărilor privind ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice este determinată de anumite perioade istorice ale statalității Republicii Moldova, de formarea culturii juridice naționale și de sistemul juridic național.

12. Adoptarea Codului penal al Republicii Moldova, prin Legea nr. 985-XV din 18.04.2002 a generat schimbări, în conformitate cu cerințele și condițiile timpului, privind ocrotirea juridico-penală a declarației producătoare de consecințe juridice, fiind incriminate noi fapte de fals și minciună privind alterarea consecințelor juridice în dreptul penal, care au suscitat cercetări tematice prin prisma eficienței ocrotirii valorilor sociale protejate.

3. INCRIMINAREA DECLARAȚIILOR CU REA-VOINȚĂ, PRODUCĂTOARE DE CONSECINȚE JURIDICE, ÎN LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA

3.1. Incriminarea declarației cu rea-voință privind drepturile de autor

În contextul celor relatate, punând la bază criteriul ierarhizării valorilor sociale protejate prin legea penală, o primă declarație, care se încadrează în cercul celor făcute cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice privind drepturile de autor, o constituie *declarațiile intenționat false în documentele de înregistrare ce țin de protecția proprietății intelectuale*, incriminate în articolul 185³ C.pen. al Republicii Moldova. Din punct de vedere doctrinar se impune ca necesară analiza și interpretarea formelor de exprimare a drepturilor de autor în conceptul normelor internaționale și ale celor naționale, precum și a reglementărilor în materie cu referire la încălcările acestui drept. Această necesitate este dictată și de faptul că legiuitorul a inclus în Codul penal al Republicii Moldova un conținut normativ distinct vis-a-vis de protecția pe cale penală a acestor relații [165, p. 7].

Dreptul de proprietate intelectuală este asociat în întregime în contextul dreptului material, având, în acest sens, următoarele argumente: 1) dreptul de proprietate intelectuală este o instituție a dreptului civil, care face parte din categoria dreptului material; 2) însăși sintagma – *drept de proprietate intelectuală* – tratată separat demonstrează că titularul dreptului de proprietate intelectuală are dreptul de proprietate exclusiv asupra ideilor materializate. Dreptul de proprietate este un drept real, care face parte din totalitatea drepturilor subiective civile [165, p. 54-55]. Proprietatea intelectuală include: instituția dreptului de autor și a drepturilor conexe; instituția obiectelor netradiționale de proprietate intelectuală [165, p. 61].

Astfel, prin incriminarea prevăzută la art. 185³ C.pen. al Republicii Moldova se protejează relațiile sociale (obiectul juridic special) cu privire la realizarea, în conformitate cu art. 33 din Constituție, al dreptului la libertatea creației, sub aspectul ocrotirii dreptului asupra obiectelor proprietății intelectuale împotriva faptei de *declarații intenționat false*, de operare intenționată cu înscrisuri false în documentele ce țin de protecția proprietății intelectuale, precum și de falsificare a documentelor necesare eliberării titlului de protecție, de perfectare intenționată a documentelor falsificate sau de prezentare intenționată de documente cu date care subminează autoritatea solicitantului de protecție a obiectului de proprietate intelectuală. Infracțiunea prevăzută la art. 185³ Cod penal al Republicii Moldova este susceptibilă și de obiect material – reprezentat de documentele ce țin de protecția proprietății intelectuale sau documentele necesare eliberării titlului de protecție, care sunt, după caz, false sau autentice [20, p. 561-562].

Infracțiunea specificată la art. 185³ Cod penal al Republicii Moldova presupune fapta

prejudiciabilă exprimată în acțiune. Această acțiune cunoaște următoarele cinci modalități normative cu caracter alternativ: 1) *declarațiile false* care subminează autoritatea solicitantului de protecția obiectului de proprietate intelectuală; 2) *operarea cu înscrieri false* în documentele ce țin de protecția proprietății intelectuale; 3) *falsificarea documentelor* necesare eliberării titlului de protecție; 4) *perfectarea documentelor falsificate*, care subminează autoritatea solicitantului de protecție a obiectului de proprietate intelectuală; 5) *prezentarea de documente cu date care subminează* autoritatea solicitantului în protecția obiectului de proprietate intelectuală [22, p. 804]. În opinia cercetătorului Alexei Barbăneagră, infracțiunea constă în *declararea intenționat mincinosă făcută în fața AGEPI în vederea producerii unei consecințe juridice în favoarea celui care depune declarația sau în favoarea altei persoane și în detrimentul și spre subminarea autorității persoanei care are titlul de protecție asupra obiectului respectiv al proprietății industriale sau a efectuat depozitul național reglementar. Prin declarații intenționat false se înțeleg acțiunile care conțin afirmații false depuse într-un act oficial, prin care se aduce la cunoștință, se întărește o măsură luată, se notifică ceva. De asemenea, în aceeași arie a câmpului semantic intră și relatările neadevărate făcute conștient, în scris, de către o persoană în fața AGEPI, prin completarea unui formular [7, p. 377].*

Infracțiunea analizată se caracterizează prin *intenție directă*. De cele mai multe ori, motivul infracțiunii constă în interesul material, subiectul ei fiind persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii faptei a atins vârsta de 16 ani. De asemenea, persoana juridică (cu excepția autorității publice) poate fi subiect al infracțiunii specificate la art. 185³. Legiuitorul nu reclamă o calitate specială pentru subiectul infracțiunii prevăzute la art. 185³ Cod penal al Republicii Moldova. De aceea, după cum afirmă autorii Sergiu Brînză și Vitalie Stati, subiect poate fi nu doar o persoană publică din cadrul AGEPI. Subiect poate fi și o persoană care, în detrimentul victimei, își arogă dreptul aparținând acesteia asupra obiectelor proprietății intelectuale, prezentând declarații intenționat false [22, p. 806-807].

3.2. Incriminarea declarației cu rea-voință privind înfăptuirea justiției.

Domeniul justiției suscită protecție penală contra declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Or, faptele îndreptate împotriva înfăptuirii justiției reprezintă un grav pericol și un însemnat obstacol pentru normala desfășurare a activității organelor însărcinate cu înfăptuirea justiției. Astfel, incriminarea acestor fapte reprezintă apărarea prin mijloace de drept penal a înfăptuirii justiției, care se prezintă a fi o formă fundamentală de realizare a puterii de stat, constând în soluționarea pricinilor civile, penale și altele prin aplicarea legii la cazurile concrete

[58, p. 486-487]. Privite în toată complexitatea lor, activitățile de înfăptuire a justiției desfășurate în cadrul procesului penal au ca scop aflarea adevărului pentru ca nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată pe nedrept [132, p. 287].

În această ordine de idei constrângerea de a face declarații (art. 309 CP al RM) reprezintă una dintre faptele prejudiciabile grave privind înfăptuirea justiției. Constrângerea de a face declarații reprezintă una dintre cele mai grave infracțiuni la adresa justiției săvârșite de către reprezentanții statului și care, de asemenea, încalcă drepturile și libertățile omului și ale cetățeanului în mod grosolan. Organele judiciare trebuie să dea dovadă de corectitudine, de loialitate, adică să administreze probe în conformitate cu respectul dreptului cetățeanului și a demnității justiției; fiind chemate să asigure respectarea legii de către alții, ele primele trebuie să dea exemplu de încadrare a lor în dispozițiile legii atunci când contribuie la înfăptuirea justiției [70, p. 35]. Constrângerea de a face declarații vizează toate acele forme prin care se poate compromite legalitatea procesului penal, prin încălcarea principiului loialității administrării probelor. Astfel, chiar dacă finalitatea oricărui proces penal trebuie să fie aflarea adevărului, adevărul poate fi aflat doar prin instrumentele legale puse la dispoziția organelor judiciare, nu și prin conduite abuzive care pun în discuție fundamentele statului de drept. Infracțiunea vizată nu este decât o formă specială de inducere în eroare a organelor judiciare prin producerea sau ticluirea de probe, formă calificată prin calitatea specială a subiectului activ (organ de cercetare penală, procuror sau judecător) [17, p. 375-376].

Infracțiunea vizată, prin obiectul la care atentează, pune în pericol activitatea corectă a organelor de justiție, inclusiv și a organelor care efectuează activitatea de urmărire penală, iar mai la concret – relațiile sociale care asigură o astfel de ordine de obținere a informației probatorii, care exclude influențarea asupra persoanelor ce reprezintă purtătorul acestei informații [221, p. 109]. Infracțiunea prevăzută de art. 309 Cod penal al Republicii Moldova constă în constrângerea persoanelor indicate în dispoziția normei, incluzând două componente strâns legate între ele: aplicarea măsurilor de constrângere ilegală în privința persoanei audiate și cerința de a face anumite declarații. În dispoziția articolului, legiuitorul ne vorbește despre „constrângerea persoanei..., prin amenințare, de a face declarații..., dacă aceasta nu constituie tortură, tratament inuman sau degradant”. Totodată, în aceeași dispoziție a art. 309 Cod penal se vorbește și despre „alte acte ilegale” în calitate de varietate, alternativă a constrângerii persoanei de a face declarații. Deci, în situația dată, este importantă, din punct de vedere a survenirii răspunderii penale doar constrângerea persoanei, manifestată în una dintre aceste două forme: 1) amenințarea; 2) aplicarea altor acte ilegale. Specificarea acestui moment are o importanță deosebită, deoarece constrângerea persoanei de a face declarații poate avea și un caracter legal, din considerentul că, atât legea

penală, cât și cea de procedură penală fixează măsuri speciale de influențare orientate spre asigurarea obținerii declarațiilor veridice. O astfel de măsură este, de exemplu, preîntâmpinarea despre răspunderea penală ca urmare a refuzului de a face declarații sau pentru darea declarațiilor cu bună-știință mincinoase de către martor sau a concluziei false de către expert. În situațiile în care părțile vătămate sau martorii nu doresc de bună voie să facă declarații sau intenționează să denatureze adevărul, atunci pericolul atragerii la răspundere penală apare în calitate de măsură de constrângere legală, aplicată contrar voinței persoanei audiate. Careva alte măsuri de constrângere, aplicate în vederea obținerii declarațiilor sunt considerate ca fiind ilegale. Este necesar de a evidenția și faptul, că se interzice constrângerea bănuیتului, învinuitului, inculpatului de a face declarații, deoarece darea depozițiilor reprezintă un drept, nu și o obligațiune a acestora. În mod analogic, martorii și părțile vătămate audiate pot refuza să facă declarații în privința soțului, soției, a rudelor apropiate. Din acest considerent, vor fi apreciate drept ilegale oricare măsuri de constrângere, direcționate pe vectorul obținerii declarațiilor, depozițiilor de la bănuیت, învinuit, inculpat, precum și de la soț, soție sau rudele apropiate în contextul în care ele nu doresc de a face declarații [207, p. 367].

Caracterizând latura obiectivă a acestei componente de infracțiune, cercetătorul Gheorghe Ulianovschi menționează că, ea este incriminată în art. 309 Cod penal în două variante. Latura obiectivă în ambele variante se caracterizează prin acțiunea de constrângere care diferă de la o variantă la alta prin metodele de înfăptuire a ei. În alin. 1 art. 309 Cod penal, acțiunea de constrângere se realizează prin amenințări sau alte acte ilegale, iar în alin. 2 art. 309 – prin violențe sau însoțită de încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției.. Constrângerea de a face declarații este infracțiune cu componentă formală (infracțiune de pericol). Ea există indiferent de faptul dacă declarațiile, concluziile, interpretările sau traducерile au fost sau nu obținute, au fost obținute declarații, concluzii sau interpretări și traduceri dorite sau nedorite, adevărate sau mincinoase. Prin urmare, consecința infracțională imediată a constrângerilor constă în crearea unei stări de pericol pentru desfășurarea normală a urmăririi penale [7, p. 676]. „Constrângerea, - menționează autorii Gheorghe Ulianovschi și Ion Curmei – se aplică cu scopul obținerii declarațiilor. Declarațiile reprezintă informații comunicate de bănuیت, acuzat, partea vătămată sau martor în cadrul procedurii prejudiciare sau în instanța de judecată. Aceste informații se comunică nu doar în timpul interogatoriului în sensul îngust al acestui cuvânt, ci și la efectuarea altor acțiuni de procedură penală, atunci când cei interogați comunică fapte pe care le cunosc: la confruntare, la identificare, la verificarea declarațiilor la fața locului, la experimentul de anchetă [179, p. 4]”. Constrângerea în sensul art. 309 Cod penal al Republicii Moldova, reprezintă influența fizică sau psihică ilegală asupra participanților la proces în cadrul audierii lor, drept urmare a cărui fapt

persoana audiată este silită, forțată de a oferi anumite depoziții, declarații contrar voinței sale. Constrângerea se aplică cu scopul de a obține anumite declarații. După cum prevede legea de procedură penală (art. 102, alin. 1 Cod de procedură penală al Republicii Moldova): „Declarațiile sunt informațiile orale sau scrise, date în cadrul procesului penal de către persoană și care au importanță pentru justa soluționare a cauzei penale”. Nu reprezintă dare de declarații participarea persoanelor în cadrul acțiunilor de urmărire penală, unde aceste persoane, sunt implicate în vederea efectuării altor funcții, ca de exemplu, examinarea corporală (art. 119 Cod de procedură penală), experimentul (art. 123 Cod de procedură penală), prezentarea spre recunoaștere (art. 116 Cod de procedură penală), colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă (art. 154-156 Cod de procedură penală). Din acest considerent, aplicarea măsurilor de constrângere, chiar și a celor ilegale în cadrul efectuării acestor acțiuni procesuale nu întrunesc semnele constitutive ale componenței de infracțiune, prevăzute de art. 309 Cod penal al Republicii Moldova [179, p. 4].

Conform uneia dintre pozițiile exprimate, aplicarea constrângerii în vederea dării explicațiilor sau lămuririlor nu poate fi recunoscută în calitate de constrângere pentru a face declarații, deoarece informațiile expuse în conținutul lămuririlor și explicațiilor nu reprezintă declarații (depoziții), din care considerent o asemenea constrângere urmează a fi calificată nu în calitate de constrângere de a face declarații, ci ca infracțiune comisă de o persoană cu funcție de răspundere [219, p. 62]. O altă opinie se exprimă prin răspunsul afirmativ la întrebarea înaintată, el fiind justificat prin faptul că informația celui chestionat (în cadrul verificărilor și discuțiilor) în marea majoritate a cazurilor nu se deosebește substanțial după conținut de informația obținută în cadrul dării de declarații, iar deosebirile în baza formei procesuale nu joacă nici un rol, deoarece componența faptei de constrângere de a face declarații este una formală: infracțiunea se consideră consumată nu doar în dependență de faptul dacă persoana vinovată și-a atins sau nu obiectivul urmărit, ci și cu luarea în calcul a momentului dacă a fost respectată forma prevăzută de lege pentru fixarea declarațiilor. Din acest considerent, termenul „declarație” urmează a fi perceput în sens mai larg, nefiind excluse din conținutul ei informațiile comunicate prin intermediul lămuririlor și a explicațiilor [223, p. 36-37].

Cea de a doua poziție pare să fie corectă. Termenul „declarație” în sensul art. 309 Cod penal al Republicii Moldova urmează a fi înțeles nu în sens procesual-penal îngust, ci în sens mult mai larg, adică în calitate de informații comunicate în cadrul oferirii răspunsurilor la întrebările adresate de către reprezentanții organelor de drept în legătură cu descoperirea semnelor de comitere a unei fapte infracționale. Aspectele de procedură penală (a fost începută sau nu urmărirea penală) nu au un rol hotărâtor în situația dată, deoarece nu există, în esență, deosebiri între caracterul periculozității sociale a constrângerii în cadrul dării declarațiilor și a constrângerii

în cadrul obținerii de explicații sau lămuriri. Nu are importanță nici conținutul veridic sau fals al categoriei de declarații date, precum și dacă sunt oferite în favoarea sau în detrimentul învinutului, sau dacă sunt constrânse persoanele audiate, cu toate că, în condiții reale, constrângerea de a face declarații false, care conțin o învinuire nejustificată, este mult mai periculoasă în coraport cu constrângerea de a da declarații veridice. [21, p. 756]. Spre deosebire de măsurile de constrângere procesual-penală, a căror aplicare este determinată de necesitățile cercetării și examinării obiective a cauzei penale, constrângerea de a face declarații împiedică obținerea informațiilor (declarațiilor) autentice, veridice, deoarece acționează asupra conștiinței și voinței celui audiat în vederea obținerii datelor factice necesare. Această componentă de infracțiune va fi prezentă și atunci când persoana interogată este constrânsă de a face declarații autentice. În acest mod, legea penală asigură bună-voința dării de declarații în calitate de garanție a autenticității lor [208, p. 121].

Infracțiunea prevăzută la art. 309 Cod penal este comisă doar cu intenție directă: persoana vinovată conștientizează că constrânge persoana audiată prin metode ilegale de a face declarații și dorește să acționeze în modul corespunzător. Motivele și scopurile nu influențează asupra calificării. Autorii Gheorghe Ulianovschi și Ion Curmei susțin acest punct de vedere, motivând faptul că „scopul personal al autorului nu este unul independent de lezarea procesului de înfăptuire a justiției, ci se află într-o strânsă conexiune cu denaturarea probelor și împiedicarea aflării adevărului în procesul penal [180, p. 30]”.

În ce măsură însă infracțiunea de constrângere de a face declarații (art. 309 CP al RM) este susceptibilă de a fi atribuită la categoria declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice?

Din analiza expusă mai sus desprindem că infracțiunea prevăzută la art. 309 CP al RM este în tangență cu declarația producătoare de consecințe juridice, or urmărește scopul să producă anumite efecte scontate de făptuitor – adică de către persoana care constată infracțiunea, ofițerul de urmărire penală, procuror sau judecător, iar *declarația* pretinsă sau obținută, prin constrângere, aparține unei persoane, participante într-un proces penal, fie expertului sau a interpretului. Astfel, fapta persoanei participante în procesul penal, expertului sau interpretului, de a da declarații producătoare de consecințe juridice, fie cu rea-voință sau cu bună credință, cedând constrângerii prin amenințare sau prin alte acte ilegale, nu are relevanță penală.

Fapta incriminată la art. 309 CP al RM *se referă la acțiunea de constrângere*, prin amenințare sau prin alte acte ilegale, exercitată de către reprezentanții statului (agentul constator, ofițerul de urmărire penală, procuror sau judecător) asupra persoanelor participante în proces, de a

face declarații. Incriminarea în cauză nu se referă la declarațiile cu rea-voință propriu zise și la consecințele produse.

Conchidem, prin urmare, că „constrângerea de a face declarații”, ca faptă penală, exclude acea „rea-voință” ce poate fi manifestată de persoanele care fac anumite declarații, producătoare de consecințe juridice, fapt care detașează infracțiunea prevăzută la art.309 CP al RM de conceptul declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Respectiv, pe cale de consecință, constrângerea exclude vinovăția celui care a făcut declarația fiind amenințat, deoarece, în cazul constrângerii fizice sau psihice se înlătură caracterul penal al faptei (fiind aplicabile prevederile art.35, 39 CP al RM) din motivul că infracțiunii îi lipsește una din trăsăturile esențiale: vinovăția. Conform regulilor generale ale răspunderii penale, nu există vinovăție când făptuitorul este lipsit de capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile.

O altă faptă, plasată sub incidența declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, este denunțarea falsă, incriminată la art. 311, Cod penal al Republicii Moldova. Denunțul sau plângerea trebuie formulate, iar dovezile înfățișate, aduse, toate cu bună-credință, așa încât, dând o mână de ajutor, ele să contribuie la înfăptuirea justiției penale, la stabilirea adevărului și la aplicarea justă a legii penale. Înfăptuirea justiției poate fi împiedicată, deturnată printr-o învinuire mincinoasă făcută prin denunț sau plângere cu privire la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală de către o anumită persoană sau prin producerea ori ticluirea de probe mincinoase în sprijinul unei învinuiri nedrepte. Săvârșirea unor asemenea fapte este de natură să îngreuneze sau să împiedice activitatea organelor judiciare cu atribuții în procesul penal (în faza de urmărire sau de judecată), creând acestora reale și uneori greu surmontabile dificultăți, punând în pericol înfăptuirea dreaptă și eficientă a justiției penale, creând astfel grave stări de pericol pentru relațiile sociale referitoare la acestea. Calificând ca social periculoase asemenea fapte și constatând justificat că pentru prevenirea și combaterea lor, este necesară intervenția legii, legiuitorul le-a incriminat sub denumirea marginală de denunțare calomnioasă (denunțare falsă), inclusă în gruparea infracțiunilor contra înfăptuirii justiției [59, p. 25-26].

În opinia cercetătorului Gheorghe Ulianoschi, elementul material al acestei infracțiuni este alcătuit din acțiuni specifice unor infracțiuni contra libertății și demnității persoanei, cărora legiuitorul le-a adăugat cerința de a fi săvârșite în condiții de sesizare mincinoasă a organelor judiciare, care, fără primele acțiuni, nu constituie de sine stătător infracțiune. Astfel, simpla sesizare prin denunț sau plângere mincinoasă despre săvârșirea unei infracțiuni, fără a învinui pe o persoană concretă în săvârșirea ei, nu constituie infracțiune de denunțare calomnioasă. Prin săvârșirea infracțiunii de denunțare calomnioasă se lovește în trei valori sociale ocrotite de lege: în buna desfășurare a justiției, în demnitatea și libertatea persoanei învinuite pe nedrept [178, p. 37].

Infracțiunea de denunțare falsă poate fi comisă de orice persoană și ea este incriminată în majoritatea sistemelor judiciare penale europene. Rațiunea incriminării acestei fapte este aceea de a evita desfășurarea unei proceduri penale împotriva unei persoane nevinovate, cunoscute fiind efectele negative atât asupra celui cercetat, cât și asupra credibilității sistemului judiciar dacă ulterior se constată că s-au desfășurat proceduri penale împotriva unei persoane fără un temei în realitatea faptică sau în cea juridic-penală [86, p. 43]. Relațiile sociale care presupun buna-credință și corectitudinea celor care fac sesizări în fața organelor judiciare sau participă la activitatea de administrare a probelor reprezintă obiectul juridic special al acestei infracțiuni [18, p. 389]. Acesta, în opinia cercetătorilor Diaconescu Horia și Răducanu Ruxanda, este constituit de relațiile sociale ale căror formare, desfășurare și dezvoltare normală sunt strâns legată de înfăptuirea justiției penale, de apărarea acesteia împotriva pericolului deturnării ori împiedicării ei, prin formularea de învinuiri mincinoase, prin denunțuri sau plângeri și prin producerea sau ticluirea de probe mincinoase în sprijinul unei învinuiri nedrepte. Fiind o infracțiune de pericol, această faptă nu are obiect material pentru că acțiunea care constituie elementul material al acesteia, învinuirea mincinoasă făcută prin denunț sau plângere ori ticluirea de probe mincinoase în sprijinul unei învinuiri nedrepte nu este îndreptată în privința unei persoane sau a unui bun. Atât plângerea și denunțul, cât și probele mincinoase produse sau ticluite, sunt mijloace de realizare a infracțiunii sau produse ale acesteia și nu obiectul ei material [59, p. 27-28]. Obiectul juridic secundar (adiacent) constă în relațiile sociale cu privire la apărarea cinstei, onoarei, demnității și libertății persoanei. Prezența celor două obiecte juridice speciale, principal și secundar sau adiacent, imprimă infracțiunii un grad social de pericol mai mare, mai pronunțat. Din cele expuse, rezultă că, în cazul infracțiunii de denunțare calomnioasă este vorba de un obiect juridic care are caracter complex [66, p.526].

Coinsiderăm important de a menționa, cu referire la elementul material, că faza urmăririi penale, adică activitatea procesuală ce se desfășoară în această fază, ca orice activitate judiciară, implică intervenția unui act care să determine declanșarea sa. Acest act procesual dinamizator este sesizarea, care constituie primul moment în desfășurarea activității de urmărire [67, p. 530-531]. Primirea sesizărilor și a altor informații despre infracțiuni constituie totalitatea acțiunilor obligatorii ale colaboratorului organului în conformitate cu prevederile legislației, abilitat cu atribuții în vederea primirii lor [100]. Ceea ce este comun elementului material al laturii obiective, este informația falsă, neadevărată (*falsa noticia criminis*) dată cu privire la fapta prevăzută de legea penală ori autorul acesteia, denaturarea adevărului. Elementul material al laturii obiective constă în acțiunea de sesizare a organelor judiciare cu privire la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală. Pentru a constitui elementul material al laturii obiective a infracțiunii, sesizarea

trebuie să fie făcută prin denunț sau plângere și trebuie să fie adresată organelor judiciare. Denunțul sau plângerea sunt moduri de sesizare a organului de urmărire penală cu privire la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală ori de către o anume persoană [59, p. 29].

În cazul sesizării prin plângere, făptuitorul acuză pe cineva de săvârșirea unei infracțiuni contra intereselor sale, iar în cazul sesizării prin denunț, el, adică făptuitorul, din propria inițiativă, acuză pe altcineva de comiterea unei infracțiuni [19, p. 361]. Pentru existența infracțiunii este necesar ca denunțatorul sau semnatarul plângerii să cunoască împrejurarea esențială, că existența faptei prevăzute de legea penală, ca și săvârșirea acesteia de către o anume persoană sunt nerealitate, sunt mincinoase. Desemnarea persoanei împotriva căreia este îndreptată învinuirea se poate realiza prin indicarea datelor de identitate – nume, prenume, domiciliu, reședință – dar și prin indicarea funcției deținute, exercitate, a domiciliului, reședinței sau a oricăror date care realizează această cerință [59, p. 33]. În practica din teren sunt întâlnite și situații când denunțarea falsă, cu toate că este legată de anumite fapte care au avut loc în realitate, este însoțită de „denaturarea” esențială a circumstanțelor *de facto* ale cauzei. Denaturarea vizată poate să se refere atât la faptul infracțiunii, cât și la persoanele care precum că ar fi săvârșit fapta dată. În acest context, apare întrebarea dacă, din punctul de vedere al laturii obiective, componența dată de infracțiune presupune că faptele comunicate să fie false numai într-o anumită parte a lor sau este necesar ca ele să fie false detaliat, în totalitate. În opinia autoarei Anastasia Gîrlea, componența respectivă de infracțiune va fi prezentă nu numai atunci când informațiile comunicate prin denunțarea falsă sunt denaturate pe deplin, în toate detaliile, dar și atunci când acestea nu corespund realității doar parțial. Însă, în așa situații, născocirea, scornirea trebuie să fie una care ar avea sau ar putea să aibă anumite consecințe juridice [86, p. 48]. Important de reținut și aceea că infracțiunea de denunțare calomnioasă presupune, în mod necesar, stabilirea caracterului mincinos al învinuirii [178, p. 43].

Cerința legii, referitoare la săvârșirea infracțiunii prin plângere sau denunț, este îndeplinită chiar dacă plângerea sau denunțul nu s-au făcut cu respectarea condițiilor prevăzute de Codul de procedură penală. Este necesar doar ca denunțul sau plângerea să cuprindă suficiente elemente, de natură, ca să se poată începe urmărirea penală. A condiționa existența infracțiunii de denunțare calomnioasă de îndeplinirea cerințelor prevăzute de Codul de procedură penală cu privire la plângere sau denunț, presupune a restrânge conținutul infracțiunii, prevăzând condiții pe care legiuitorul nu și le-a dorit. În același timp, relațiile sociale pentru înfăptuirea justiției sunt lezate nu numai atunci când plângerea sau denunțul îndeplinesc cerințele prevăzute în Codul de procedură penală, dar și atunci când aceste cerințe nu sunt îndeplinite, întrucât și în această din urmă situație organul judiciar, fiind sesizat de comiterea unei infracțiuni, va lua măsurile legale pentru stabilirea vinovăției și în mod automat pentru stabilirea răspunderii penale [66, p. 529].

Condiția referitoare la săvârșirea infracțiunii prin plângere sau denunț este îndeplinită atât în cazul unui denunț semnat, cât și în cazul unui denunț nesemnat, atât în cazul în care plângerea sau denunțul oral a fost consemnat într-un proces-verbal constatator, cât și în cazul când nu a fost consemnat într-un asemenea proces-verbal [80, p. 23-24]. Din analiza textului incriminator, se desprinde concluzia că infracțiunea de denunțare calomnioasă există, atât în situația când plângerea sau denunțul au fost adresate unui organ judiciar, cât și în situația în care ele au fost adresate altor autorități (Parlament, Guvern, alte autorități centrale de specialitate) care, bineînțeles, potrivit reglementărilor legale, trebuie să le trimită organelor competente, singurele organe care au calitatea legală să verifice dacă s-a săvârșit sau nu o infracțiune, așa cum se prevede în conținutul denunțului sau plângerii și în raport cu aceasta să ia măsurile legale [66, p. 530].

Elementul material al infracțiunii, în varianta tip a infracțiunii, se poate realiza numai printr-o acțiune și constă în sesizarea făcută organelor judiciare, iar în varianta agravantă, elementul material vizează acțiuni alternative de producere ori de ticluire de probe fictive [78, p. 64]. Denunțul fals se exprimă în/prin comunicarea organelor de urmărire penală sau unor alte organe abilitate cu pornirea urmăririi penale, a datelor vădit false cu referire la săvârșirea de către cineva anume a unei infracțiuni [246, p. 377]. Totodată, denunțul fals poate include și simpla comunicare despre săvârșirea unei anumite infracțiuni, fără a arăta asupra făptuitorului [202, p. 113]. Totuși, este corectă opinia conform căreia componența denunțării false este construită în așa fel încât pentru răspunderea penală în baza acestui articol nu este destul de a stabili doar faptul denunțării false cu referire la însuși faptul infracțiunii, fiind necesară și indicarea în denunț asupra unei persoane concrete ca fiind potențialul subiect al infracțiunii [84, p. 58].

Învinuirea unei persoane presupune a-i pune ceva în sarcină, a afirma că aceasta s-a făcut vinovată de ceva. Deci, este vorba de o afirmație acuzatoare falsă, neadevărată care nu corespunde realității. Infracțiunea de denunțare calomnioasă subzistă în ipoteza în care fapta imputată nu s-a comis, dar și în situația în care fapta s-a săvârșit, dar nu a fost comisă de cel învinuit pe nedrept. O învinuire este mincinoasă și în acele situații în care o comportare reală a celui învinuit este denaturată pentru a se crea, în mod artificial, impresia că respectiva comportare ar întruni elementele constitutive ale unei infracțiuni. Nu orice învinuire denaturată, mincinoasă realizează elementul material al laturii obiective al infracțiunii de denunțare calomnioasă, ci numai acele învinuiri care se referă la fapte care, potrivit legilor penale, constituie infracțiuni [66, p. 528]. Acest moment este specificat și de autoarea Anastasia Gîrlea, care menționează că denunțarea falsă presupune comunicarea către organele de drept a informațiilor cu bună-știință false referitoare la comiterea infracțiunilor. Comunicarea altor informații, al căror conținut se referă la

fapte neutre dreptului penal (încălcare disciplinară, comportament amoral), nu formează componența de infracțiune prevăzută la art. 311 CP RM [85, p. 11].

Învinuirea trebuie să fie mincinoasă, în sensul că făptuitorul face o declarație cu rea-voință. Învinuirea se poate referi și la o faptă penală reală, denunțatorul indicând, însă, ca autor sau participant o persoană pe care o știe nevinovată. Nu sunt întrunite elementele infracțiunii de denunțare calomnioasă dacă se dovedește că făptuitorul a fost de bună-credință, iar fapta pe care a sesizat-o nu se referea la săvârșirea unei infracțiuni [176, p. 300]. A învinui mincinos o persoană înseamnă a o acuza de ceva, a-i pune în sarcină ceva ce nu a făcut sau ceva ce nu există, deci a face o afirmație necorespunzătoare realității. Astfel, există infracțiunea de denunțare calomnioasă, dacă infracțiunea denunțată nu a fost săvârșită, precum și atunci când a fost săvârșită de o altă persoană. De asemenea, învinuirea își păstrează caracterul mincinos și atunci când o comportare reală a unei persoane este prezentată în așa manieră încât să creeze în mod artificial impresia că s-a săvârșit o infracțiune [18, p. 390]. Cu bună-știință false urmează a fi considerate nu doar informațiile referitoare la fapte și evenimente care nu există în realitate, ci și acțiunile însoțite de falsificarea, denaturarea parțială a faptelor reale [247, p. 23]. Infracțiunea de denunțare calomnioasă presupune neapărat stabilirea, în prealabil, de către organele abilitate a caracterului mincinos, adică necorespunzător realității, al învinuirii. În practica judiciară s-a decis că instanța de judecată nu poate socoti ca dovedit caracterul mincinos al învinuirii, dacă faptul denunțat nu a fost cercetat în fond, încetându-se în mod greșit urmărirea penală de către procuror [66, p. 530].

În contextul celor menționate, se prezintă relevant următorul caz de practica judiciară: *Prin sentința Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău din 05 martie 2015, D. M. A fost condamnată în baza art. 311, alin. 2, lit. a) și art 311, alin. 2, lit. a) Cod penal. Instanța de fond a constatat că D. M., la 30 iunie 2010, fiind preântâmpinată asupra răspunderii pe care o poartă conform art. 311 Cod penal, în scopul de a-l învinui pe D. V. în comiterea infracțiunii, a depus o plângere pe faptul că la 30.07.2010, D. V., în mod deschis i-a sustras geanta ce-i aparține în care se aflau bani în sumă de 1000 lei și documentele personale, cauzându-o o daună în proporții considerabile. Pe baza acestui fapt, în privința lui D. V. A fost pornită urmărirea penală în baza art. 187, alin. 2, lit f) Cod penal. În cadrul urmăririi penale au fost administrate probe suficiente în baza cărora s-a constatat că D. M., la momentul comiterii infracțiunii nu putea avea în geantă suma de 1000 lei, respectiv, la 29.10.2010, urmărirea penală în privința lui D. V. A fost încetată. Tot ea, continuându-și acțiunile sale criminale, în cadrul urmăririi penale, intenționat, a prezentat cu bună-știință declarații mincinoase, învinuindu-l pe D. V. De comiterea infracțiunii prevăzute la 187, alin. 2, lit f) Cod penal. Împotriva sentinței au declarat apel avocații inculpatei D. M., considerând că învinuirea adusă inculpatei nu a fost dovedită nici pe parcursul urmăririi penale,*

nici la examinarea cauzei în instanță. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 19 iunie 2015, apelul a fost respins ca nefondat. În motivarea soluției, instanța de apel a menționat că ordonanța cu privire la încetarea urmăririi penale în privința lui D. V., potrivit căreia în acțiunile lui nu au fost constatate elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 187, alin. 2, lit f) Cod penal, confirmă că D. M. a comis infracțiunile incriminate. Ordonanța nominalizată nu a fost constatată de nimeni, ea având puterea lucrului judecat. Împotriva hotărârii judecătorești nominalizate a declarat recurs ordinar avocata inculpatei D. M., menționând că instanțele judecătorești au concluzionat că odată ce nu a fost contestată ordonanța de încetare a urmăririi penale în privința lui D. V., rezultă că vina inculpatei este dovedită. Însă, inculpata a aflat despre existența acesteia la finele examinării cauzei penale. Nimeni nu i-a adus-o la cunoștință și nu i-a explicat dreptul de a o contesta. Colegiul penal al Curții Supreme de justiție a conchis, ulterior, că recursul ordinar este inadmisibil ca fiind declarat peste termen [53].

În literatura de specialitate, cu referire la infracțiunea vizată este expusă opinia conform căreia „învinuirea mincinoasă trebuie să privească o infracțiune care în momentul formulării denunțului sau plângerii putea face obiectul punerii în mișcare a acțiunii penale. Dacă denunțul sau plângerea privește o infracțiune pentru care a intervenit deja o cauză de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale, cerința esențială nu va fi îndeplinită și deci nu va exista infracțiunea de denunțare calomnioasă [74, p. 172]”. În acest context, autorii Diaconescu Horia și Răducanu Ruxanda menționează că „soluția propusă restrânge nejustificat, în raport cu acțiunea legii, obiectul protecției sale realizat prin incriminare, iar, pe de altă parte, condiționează existența acesteia de elementele intrinseci ei și care scapă cunoașterii și înțelegerii autorului sesizării, acestea fiind rezultatul activității de aplicare a legii de către organele judiciare competente, situându-se în domeniul soluției date de acestea. Preexistența cauzelor care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale nu poate înlătura existența denunțării calomnioase și pentru că acest moment și act procesual presupune, implică efectuarea cercetărilor penale, chiar prealabile care să stabilească săvârșirea faptei, autorul acesteia și eventuala prezență a acelor situații, cauze care ar împiedica dispunerea ei [59, p. 31-32]”.

Pentru existența infracțiunii de denunțare calomnioasă nu este necesar ca denunțatorul să arate precis despre ce infracțiune este vorba. Nu constituie infracțiune de denunțare calomnioasă învinuirea mincinoasă de săvârșirea unei infracțiuni făcută prin plângere prealabilă peste termenul prevăzut de Codul de procedură penală, deoarece acest termen nu poate fi repus [178, p. 48]. Prin a produce probe nereale, mincinoase, se înțelege acțiunea de a prezenta, a depune în fața organului judiciar a unor dovezi care alterează adevărul, dau o prezentare falsă a realității. Ticluirea de probe

constă în crearea prin mijloace sau aranjamente ingenioase, abile ale unei aparențe de fapt, care să fie luată de organul judiciar drept probă. Ea poate privi probe materiale, urme pretins a fi fost lăsate de prezumtivul făptuitor (plantare, impresiuni digitale, palmare, urme biologice etc.), fotografii ș. a. [59, p. 33]. În opinia cercetătorului Tudorel Toader, producerea de probe mincinoase semnifică prezentarea acestora organului de urmărire penală sau instanței de judecată, iar ticluirea presupune plăsmuirea, inventarea de probe neadevărate în legătură cu săvârșirea unei infracțiuni [176, p. 300].

Producerea sau ticluirea de probe mincinoase apar ca modalități indirecte de denunțare calomnioasă [71, p. 181]. Ele prezintă un pericol social mult mai mare, deoarece ambele privesc activitatea de administrare a probelor, etapă deosebit de importantă în desfășurarea procesului penal. În aceste două situații, posibilitatea de a fi condamnată o persoană este mult mai mare decât în cazul denunțului sau plângerii [18, p. 391]. Probele produse sau ticluite se pot referi la persoane – fie cea arătată că a săvârșit fapta prevăzută de legea penală, fie cea pretins a fi fost vătămată prin acțiunea acesteia – sau la lucruri. Așa sunt, spre exemplu, modificările aduse stării presupusei victime prin răniri, ruperea sau răvășirea vestimentației, spargerea, deteriorarea unor bunuri ori așezarea de obiecte reclamate a fi fost furate în locuința denunțatorului ș. a. [74, p. 170].

Aceleași probe produse sau ticluite trebuie să fie nereale, mincinoase, adică potrivnice, contrarii adevărului și să fie făcute în scopul susținerii unui denunț sau plângeri nedrepte. Dacă producerea sau ticluirea de probe mincinoase nu au fost săvârșite în scopul de a dovedi existența unei fapte prevăzute de legea penală sau săvârșirea acesteia de o anumită persoană, nu va exista elementul material al laturii obiective a infracțiunii [59, p. 34]. Atunci când același făptuitor este autorul atât al învinuirii mincinoase cât și al ticluirii și producerii probelor mincinoase menite să susțină învinuirea, se reține o singură infracțiune de denunțare calomnioasă. În acest caz, se va reține infracțiunea vizată, chiar dacă autorul a fost de bună-credință în momentul inițial al sesizării organului judiciar, dar ulterior, dându-și seama de netemeinicia afirmațiilor, purcede la producerea ori ticluirea unor probe mincinoase pentru a-și susține în continuare afirmațiile. Când producerea de probe sau ticluirea lor constituie prin ea însăși o infracțiune, se aplică regulile referitoare la concursul de infracțiuni [66, p. 531].

Denunțarea calomnioasă este o infracțiune cu conținut formal și se consumă în momentul săvârșirii acțiunii prevăzute în norma de incriminare [78, p. 65]. Urmarea imediată constă în crearea unei stări de pericol pentru înfăptuirea normală a justiției și pentru cinstea, onoarea, demnitatea și libertatea persoanei arătate că a săvârșit fapta prevăzută de legea penală [59, p. 34]. Când denunțul sau plângerea mincinoasă au fost adresate și au ajuns la alte organe de stat, urmarea imediată – punerea în pericol a bunei desfășurări a justiției – nu survine. Pentru ca ele să devină

acte procedurale de sesizare a organelor judiciare, trebuie trimise la aceste organe [178, p. 47]. Numai atunci când denunțul calomnios a ajuns la organele judiciare, ultimele se consideră sesizate și, deci, în acest moment apare urmarea imediată – punerea în pericol a bunei desfășurări a justiției [178, p. 53]. După cum afirmă cercetătorul Berthold Braunștein, din punct de vedere subiectiv, infracțiunea în cauză se săvârșește cu intenție directă, care constă în știința și voința infractorului de a învinui mincinos pe altul de săvârșirea unei infracțiuni., de a inventa ori produce contra unei persoane nevinovate probe mincinoase. Din acest conținut al intenției decurg următoarele consecințe: a) pentru existența infracțiunii nu este suficient ca denunțul adresat unei autorități să nu corespundă realității, ci mai este necesar ca denunțatorul să fi fost conștient de caracterul mincinos al denunțului, și; b) cel învinuit de săvârșirea unei denunțări calomnioase, poate dovedi că a fost de bună credință în momentul adresării denunțului autorității [19, p. 361-362].

Și autorul Gheorghe Ulianovschi exprimă acest punct de vedere, menționând că denunțarea calomnioasă întotdeauna se săvârșește numai cu intenție directă. Cei care nu împărtășesc această opinie consideră că denunțătorii mincinoși cel mai des prevăd posibilitatea perturbării activității justiției, însă nu urmăresc acest rezultat, ci îl acceptă în scopul lovirii în demnitatea și libertatea persoanei nevinovate. Denunțatorul mincinos are intenția directă de a înșela organele judiciare, iar apoi prin activitatea organelor de justiție să lezeze libertatea și demnitatea persoanei nevinovate.

De fapt, intenția lipsește când denunțatorul a fost de bună credință că învinuitul a comis o infracțiune. Rea-credința trebuie dovedită de acuzare, iar instanțele au obligația în toate cazurile de a cerceta aceste împrejurări. Elementul bunei-credințe, care face ca fapta să nu fie infracțiune, poate fi dedus din împrejurarea că denunțatorul, chiar în timpul denunțului, a arătat că faptele i-au fost aduse la cunoștință de către o altă persoană, indicându-se numele acesteia. Nu constituie denunțare calomnioasă fapta persoanei care, fiind victima unui furt, adresează organelor de poliție o plângere, prin care se arată că bănuiește o anumită persoană de săvârșirea furtului. Oricând, în cursul procesului penal, denunțatorul poate face dovada bunei-credințe a sesizării sale și astfel să înlăture condamnarea pentru această infracțiune. [178, p. 52; 88, p. 161].

Doctrina de specialitate înregistrează și opinii conform cărora infracțiunea vizată se poate comite și cu intenție indirectă [79, p. 102; 74, p. 173]. Oricum, în viziunea autorului Tudorel Toader, în ambele situații este necesar ca făptuitorul să fi cunoscut caracterul mincinos al învinuirii sau al probelor [176, p. 301]. Astfel, după cum menționează savantul Alexandru Boroi, autorul denunțului ori plângerii sau persoana care produce sau ticluiește probele știe că învinuirea este mincinoasă sau că probele sunt mincinoase și urmărește să le prezinte ca atare în fața organelor judiciare sau, deși nu știe că aceste învinuiri sau probe sunt neadevărate, acceptă și această eventualitate. Posibilitatea ca această infracțiune să se săvârșească și cu intenție indirectă

rămâne doar teoretică, deoarece specific laturii subiective a infracțiunii pe care o analizăm este reaua-credință a făptuitorului, care caracterizează intenția directă [18, p. 392].

În același context, în viziunea autorilor Vasile Dobrinou și Traian Dima, în practica judiciară s-a statuat că denunțarea calomnioasă poate fi săvârșită numai cu intenție directă. La concret, s-a decis, că atâta cât este stabilit că inculpatul a fost într-o eroare evidentă asupra situației de fapt, denunțul său, chiar dacă cuprinde afirmații vexatorii la adresa unui funcționar în legătură cu activitatea profesională a acestuia, care, dacă ar fi adevărate, l-ar expune urmăririi penale, nu poate constitui temei pentru tragerea la răspundere penală, deoarece nu este realizată latura subiectivă a infracțiunii de denunțare calomnioasă. Autor al infracțiunii cercetate poate fi orice persoană fizică responsabilă penal. Prin urmare, subiectul activ este necircumstanțiat, iar inducerea în eroare a organelor judiciare poate fi comisă de orice persoană. (denunțarea falsă n.n.). Infracțiunea este susceptibilă de a fi săvârșită în participație, în oricare din formele acesteia (coautorat, instigare, complicitate). La rândul său, subiectul pasiv al infracțiunii cercetate este dual, în sensul că statul ca titular al valorii protejate apare ca subiect pasiv principal, iar persoana fizică față de care s-a făcut în mod nereal sesizarea penală sau împotriva căreia au fost produse ori ticluite probe nereale, reprezintă subiectul pasiv secundar. Existența infracțiunii nu este condiționată de locul și timpul săvârșirii sale. Acești factori pot fi avuți în vedere la operațiunea de individualizare judiciară a pedepsei [78, p. 63].

Poate fi subiect activ chiar și o persoană cu capacitate de exercițiu restrânsă, care depune un denunț sau o plângere mincinoase. În acest caz, va răspunde pentru comiterea infracțiunii, fie persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă, fie reprezentantul legal, după cum au cunoscut sau nu că denunțul sau plângerea sunt mincinoase. Vor răspunde ambii, dacă au știut că denunțul sau plângerea sunt mincinoase. Subiect activ al acestei infracțiuni poate fi și reprezentantul unei persoane juridice, indiferent că este publică sau privată [18, p. 389]. Trebuie de subliniat faptul că atunci când cineva se auto-învinuiește mincinos sau produce ori ticluiește probe mincinoase împotriva sa, nu va răspunde penal, deoarece în această situație nu subzistă infracțiunea de denunțare calomnioasă [66, p. 526]. De asemenea, în cazul în care o persoană face plângere pentru o altă persoană (soțul pentru celălalt sau copilul major pentru părinți etc.), vor fi amândouă sau una dintre ele autor, după cum amândouă sau numai una cunoaște că învinuirea este mincinoasă [74, p. 168].

În viziunea noastră, la categoria declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice se încadrează și faptele de declarație mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă, incriminate la art. 312 Cod penal al Republicii Moldova. Astfel, următoarea infracțiune ce înregistrează în calitate de obiect declarația făcută cu rea-voință, producătoare de consecințe

juridice este declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă, fapte incriminate la art. 312 Cod penal al Republicii Moldova.

Cu toate că declarațiile martorilor în cauzele penale reprezintă o probă foarte plăpândă [72, p. 227], totuși în procesul penal proba testimonială înfățișează caracterul de probă uzuală, de drept comun, normală și în același timp esențială pentru realizarea scopului procesului penal [70, p. 49]. Cât timp în procesul penal, prin firea lucrurilor, victimele nu-și pot reconstitui probe cu acte (sau alte probe materiale), apelul în procesul penal la declarațiile martorilor este inevitabil, ca o manifestare și a dreptului la protecție a victimelor faptelor infracționale (a victimelor criminalității); mai exact, ca o manifestare a drepturilor victimelor criminalității la accesul în justiție și la tratamentul echitabil [70, p. 50; 57]. În cazul acestei componente de infracțiune, obiectul ei este reprezentat de relațiile sociale care asigură înfăptuirea justiției. Într-adevăr, datorită mărturiei mincinoase, organele judiciare sunt stingerite în activitatea de stabilire a adevărului material și implicit împiedicate să înfăptuiască justiția care constă în rezolvarea pricinilor penale și civile potrivit acestui adevăr. Obiectul juridic principal constă în relațiile sociale referitoare la înfăptuirea justiției, relații care presupun sinceritate din partea celor ascultați ca martori ori folosiți ca experți sau interpreți în cauze penale, civile, disciplinare sau în orice altă cauză [176, p. 301-302].

Cercetătoarea Gîrlea Anastasia afirmă, că declarația mincinoasă a martorului sau a părții vătămate este capabilă să afecteze activitatea normală a organelor de justiție. Pericolul social al acestor fapte este determinat de faptul, că acesta este capabil să ducă organele de drept și judiciare pe o cale incorectă. Anume în rezultatul declarațiilor false sunt posibile situațiile de eliberare de răspundere penală a persoanelor vinovate, aplicarea nefundamentată a unei pedepse mai blânde și condamnarea persoanelor care nu au nici o vină. Declarația mincinoasă a martorului sau a părții vătămate atentează nemijlocit la activitatea normală și corectă a instanței de judecată și a organelor de urmărire penală, orientată spre realizarea sarcinilor justiției. Din acest considerent, obiectul generic al componentelor de infracțiune examinate, îl constituie activitatea corectă a organelor de justiție. În ceea ce ține de obiectul nemijlocit al componentelor examinate, el este determinat în funcție de relațiile sociale concrete, care sunt reflectate în rezultatul declarațiilor mincinoase [84, p. 57]. După opinia autorului M. H. Habibullin, obiectul nemijlocit al acestei componente de infracțiune este determinat de conținutul relațiilor sociale concrete cărora li se cauzează prejudiciu prin comiterea faptei vizate. Cu alte cuvinte, obiectul nemijlocit îl reprezintă activitatea realizării sarcinilor justiției de către acel organ de drept, ale cărui funcții sunt afectate prin comiterea faptei de declarație mincinoasă (se are în vedere organul de urmărire penală și instanța de judecată) [247, p. 10-11]. Infracțiune de pericol, mărturia mincinoasă nu este îndreptată

împotriva unor valori materiale, a unor bunuri corporale, astfel încât aceasta nu are obiect material. Declarațiile scrise ale martorilor, rapoartele întocmite de către experți, traducerea formulată de interpreți sunt mijloace prin care se concretizează mărturia mincinoasă și nu obiectele materiale ale infracțiunii, acțiunea făptuitorului nu este îndreptată împotriva acestora ci se realizează prin ele [59, p. 84].

Este pe înțeles că infracțiunea de mărturie mincinoasă nu are un obiect material, întrucât acțiunea care constituie elementul material al infracțiunii nu se îndreaptă asupra unui lucru (bun sau persoană) [66, p. 535]. Totodată, în bază de valorificări, doctrina rusă susține contrariul. Autorii I. I. Golubov, A. A. Gulfi și V. N. Cujicov afirmă că un semn obligatoriu al acestei componente de infracțiune ține de prezența obligatorie a obiectului material, la acesta fiind atribuită informația care se conține în declarația mincinoasă, concluzia falsă și traducerea incorectă perfectată procesual [205, p. 79-80]. Pentru Gheorghe Ulianovschi, mărturia mincinoasă privind învinuirea în săvârșirea unei infracțiuni poate duce la condamnarea unei persoane nevinovate, iar mărturia mincinoasă în cauzele civile poate duce la adoptarea unei soluții incorecte la judecarea unor procese privind drepturile patrimoniale ale cetățenilor etc. Însă în cauzele penale, disciplinare, privind contravențiile administrative, cel mai des mărturia mincinoasă se face cu scopul de a îndreptăți persoana în faptele imputate. De aceea, infracțiunea de mărturie mincinoasă nu are întotdeauna un obiect juridic special complex [177, p. 99-100]. Din punct de vedere obiectiv, infracțiunea constă în fapta martorului legată de afirmații mincinoase (acțiune) sau din parțialul spus din tot ce știe privitor la împrejurările esențiale pentru cauză, asupra cărora este întrebat, în mod special (inacțiune). Prin a face declarații mincinoase se înțelege a afirma neadevărul sau a nega adevărul. Pentru a constitui infracțiune se mai cere, însă, ca afirmațiile mincinoase să fie privitoare la împrejurări esențiale pentru cauză, adică la împrejurări determinate pentru soluționarea ei. Deși trăsătura de mai sus privește numai situația când alterarea adevărului de către martor se manifestă sub forma omisiunii acestuia de a spune tot ce știe, totuși, satisfacerea ei se impune și în cazul când alterarea adevărului îmbracă forma tăcerii de afirmații mincinoase. Într-adevăr, vătămarea obiectului ocrotit nu-i obiectiv posibilă decât cu condiția ca martorul să denatureze realitatea cu privire la împrejurări esențiale pentru cauză, indiferent de forma sub care se manifestă denaturarea (acțiune sau inacțiune), întrucât numai denaturarea adevărului cu privire la asemenea împrejurări poate duce la soluții nejuste și ca atare la împiedicarea îndeplinirii justiției [19, p. 364-365]. Astfel, infracțiunea de declarație mincinoasă constă în acțiunea făptuitorului de a face afirmații mincinoase sau în omisiunea de a spune tot de știe, ambele privitor la împrejurările esențiale asupra cărora a fost întrebat [133, p. 210].

În altă lucrare, același Gheorghe Ulianoschi lasă afirmație că mărturia mincinoasă este o infracțiune de acțiune (comisivă) care poate fi săvârșită atât prin acte comisive cât și prin acte omisive. Elementul material al ei constă în acțiunea de a face afirmații mincinoase sau omisiunea de a relata fapte sau împrejurări cunoscute. Și atunci, infracțiunea de mărturie mincinoasă este o infracțiune simplă cu două modalități alternative. Realizarea elementului material în ambele modalități sau numai în una din ele constituie o singură infracțiune de mărturie mincinoasă. În raport cu cele trei categorii de persoane ce pot săvârși infracțiunea de mărturie mincinoasă, elementul material al acestei infracțiuni este diferit și depinde de calitatea celui care apare în cauză. Elementul material al infracțiunii de mărturie mincinoasă săvârșită de un martor constă din afirmațiile mincinoase sau omisiunea de a nu spune tot ce știe la interogatoriu. A face afirmații mincinoase înseamnă a denatura în declarații adevărul, a spune ceva ce nu corespunde cu cele cunoscute de el. Omisiunea de a nu spune tot ce știe înseamnă a trece sub tăcere, a ascunde totul sau o parte din ceea ce martorul știe [177, p. 107-108].

Fapta de mărturie mincinoasă este incriminată într-o variantă corespunzătoare denumirii marginale a infracțiunii și una asimilată, incidentă în cazul interpretului sau expertului. Mărturia mincinoasă având două variante cu subiecți activi nemijlociți diferiți, implicit elementul ei material este susceptibil a fi realizat prin acțiuni diferite, în funcție de cele trei categorii de persoane ce pot săvârși infracțiunea (martori, experți, interpreți). În toate ipotezele sale de incriminare, mărturia mincinoasă este o infracțiune de acțiune (comisivă), al cărei element material constă în acțiunea de a face o mărturie mincinoasă sau de a efectua o expertiză ori o interpretare mincinoasă. La concret, fapta incriminată se poate realiza atât prin acte comisive, cât și printr-o atitudine omisivă. Mărturia mincinoasă nu poate fi concepută fără preexistența unei cauze (dosare) penale, civile, disciplinare sau a oricărei cauze în care pot fi legal folosiți: martori, experți sau interpreți [58, p. 503]. Prin „a face afirmații mincinoase” se înțelege a spune altceva decât ceea ce se știe sau a declara ca fiind adevărat ori esențial ceva ce nu corespunde cu cele cunoscute, esențial fiind, a exista o nepotrivire între cele declarate în calitate de martor și cele știute de el. Prin urmare, există o afirmație mincinoasă atunci când martorul face afirmații nereale în legătură cu ceea ce știe el, nu în raport cu situația reală adevărată. Prin „a nu spune tot ce știe” se înțelege a avea reticență, reținere în cele declarate, a trece sub tăcere, a ascunde totul sau în parte din ceea ce martorul știe; tăcerea trebuie să privească ceva ce martorul știe, iar nu ceea ce ar fi putut cunoaște. Dacă prima acțiune se realizează printr-o comisiune, cea de-a doua se înfăptuiește printr-o omisiune [78, p. 93].

Lesne se poate deduce că o învinuire este minciunoasă în acele situații în care o comportare reală a celui învinuit este denaturată pentru a se crea, în mod artificial, impresia că respectiva

comportare ar întruni elementele constitutive ale unei infracțiuni [66, p. 528]. În viziunea autoarei Nicoleta Iliescu, acel criteriu după care se stabilește dacă o afirmație este sau nu mincinoasă nu este acela al raportului în care se află cele declarate de martori față de realitate, deoarece martorului i se cere să spună ce știe, iar nu care este adevărul. Criteriul raportului dintre cele declarate și cele petrecute în realitate nu ar putea fi folosite și pentru că ar presupune verificarea adevărului celor afirmate, aspect care se realizează însă posterior momentului consumării infracțiunii [73, p. 182]. Simpla contradicție între ceea ce spune martorul și ceea ce a avut loc în realitate nu este un indiciu cert că martorul a depus mărturie mincinoasă, fiindcă martorii pot percepe uneori realitatea în mod deformat sau deformarea se datorează faptului că martorul a uitat anumite aspecte ce sunt esențiale pentru redarea în mod fidel a realității. Martorul săvârșește fapta de mărturie mincinoasă numai dacă știind realitatea, o denaturează în așa fel, încât relatările sale duc la o altă concluzie [182, p. 117]. Declarația reprezintă „o acțiune, concretizată fie într-o „afirmare”, fie într-o „imputare” a unei fapte determinate, atribuită unei persoane determinate [58, p. 231]. A *afirma* înseamnă a relata, a comunica, a spune ceva despre o persoană. Afirmarea are, prin excelență, un caracter narativ și se poate realiza sub forma unei acțiuni verbale de expunere, subscriere, povestire, împrăștiere, relatare. Prin *imputare* se înțelege a pune ceva în sarcina unei persoane, a-i atribui sau reproșa un anumit fapt, a-i aduce o învinuire. Imputarea constituie un mijloc de a lovi în personalitatea morală a celui care este acuzat sau căruia i se reproșează săvârșirea faptei ce se pretinde a fi reală. Așadar, spre deosebire de afirmarea care are caracter narativ, imputarea are un caracter denunciativ. Orice afirmare a unei fapte incorecte cuprinde implicit și imputarea, adică învinovățirea celui vizat pentru săvârșirea acelei fapte, după cum orice imputare, la rândul său, nu este decât o formă circumstanțială de afirmare, în care prezentării obiective a faptei i se adaugă, exprimată într-o manieră oarecare, reprobarea acestei fapte [65, p. 200].

În viziunea autorilor Gheorghe Diaconescu și Constantin Duvac, ambele concepte exprimă acțiunea prin care este purtată delațiunea, dar forma lor este diferită. Astfel, „afirmarea” constă într-o comunicare (expunere, narare, descriere) a ceva, pe când „imputarea” are un caracter denunciativ, este un reproș, o învinuire, o acuzație în legătură cu comiterea unei fapte. Mijloacele prin care se transmite afirmația ori reproșul sunt de mare diversitate. Acțiunea se poate realiza prin cuvinte – oral (discursuri, vorbe) sau în scris (articole în presă), direct sau printr-un mijloc de reproducere [58, p. 231]. Comunicarea presupune o prezentare, o informare, înștiințare a uneia sau a mai multor persoane asupra conținutului anumitor date și informații. Răspândirea este acțiunea prin care sunt împrăștiate, difuzate, informații date cu scopul ca acestea să ajungă la cunoștința publicului. Mijloacele prin care se pot realiza aceste acțiuni pot fi multiple, ca de exemplu: pe

cale orală, scrisă etc. [65, p. 411]. Când martorul declară că a văzut sau a auzit anumite lucruri, care au avut loc în realitate, dar pe care nici nu le-a văzut, nici nu le-a auzit, ci doar le-a cunoscut indirect, nu există fapta de mărturie mincinoasă, pentru că declarația făcută nu conține o probă mincinoasă în raport cu obiectul probatorului, lipsind astfel posibilitatea de a aduce un prejudiciu înfăptuirii justiției. Afirmatia mincinoasă pentru a atrage incidența textului examinat poate să aibă un conținut pozitiv, adică a afirma că ceva ar fi existat, sau un conținut negativ, afirmarea că ceva nu ar fi existat [58, p. 504]. În varianta incidentă incriminării, elementul material al mărturiei mincinoase are același conținut ca și cel săvârșit de martor, adaptat specificului activității desfășurate de expert și interpret [58, p. 505]. Fapta săvârșită de expert se determină cu ajutorul dispozițiilor din Codul de procedură penală privitoare la sarcinile expertului și constă în acțiunea de a efectua o expertiză mincinoasă, putând fi comisă fie prin afirmații mincinoase făcute în raportul de expertiză sau în lămuririle date în fața organelor judiciare, fie prin omisiunea de a spune tot ce știe privitor la cele constatate cu prilejul expertizei [73, p. 183]. În cazul interpretului, fapta incriminată constă în acțiunea de a efectua o interpretare mincinoasă, fie prin afirmații mincinoase, adică prin alterarea (denaturarea) conținutului a ceea ce trebuie tradus, fie prin omisiunea de a traduce tot sau a reda tot ce a înțeles [58, p. 505].

Pentru existența faptei de mărturie mincinoasă se cere, mai întâi, ca afirmația mincinoasă sau omisiunea de a spune tot ce știe trebuie să privească „împrejurările esențiale”. De asemenea, este necesar ca martorul, expertul sau interpretul „să fi fost întrebat” asupra acelor împrejurări. Nu există infracțiunea de mărturie mincinoasă dacă fostul martor a devenit inculpat prin extinderea procesului asupra sa, ori dacă mărturia neadevărată se referă la o împrejurare neesențială sau a fost făcută de martorii asistenți în cuprinsul procesului verbal semnat de ei și nu când au depus mărturie [58, p. 505-506]. Nu este generatoare de efecte juridice o declarație care, deși consemnată într-un înscris, este supusă unei verificări ulterioare obligatorii a conținutului său. Acest lucru este valabil și pentru declarațiile făcute de învinuit sau inculpat în cursul procesului penal, cu atât mai mult cu cât în exercitarea dreptului lor la apărare, aceștia nu sunt ținuti de obligația de a declara adevărul [182, p. 298]. Prin acțiunea de „producere” de probe nereale se înțelege aducerea, depunerea sau prezentarea la organul judiciar a unor probe în care adevărul, realitatea este alterată, falsă, iar prin „ticluire” de probe nereale se înțelege crearea printr-un aranjament abil a unei aparențe, care să fie luată drept probă, născocirea unor probe mincinoase [78, p. 64]. Existența unor astfel de acțiuni externe, care împiedică sau încearcă să împiedice descoperirea și constatarea adevărului prin declarațiile martorilor, prin expertize sau prin interpretări, reprezintă un pericol pentru desfășurarea normală a activității de înfăptuire a justiției și implicit pentru relațiile sociale a căror ocrotire este asigurată prin normala înfăptuire a justiției,

ceea ce justifică pe deplin combaterea prin mijloace de drept penal a acestui tip de acțiuni. Ca atare, incriminarea faptei de a încerca să determine o mărturie mincinoasă, constituie o garanție legală a stabilirii adevărului în cauzele în care sunt chemați sau numiți martori, experți, interpreți [73, p. 191-192]. Ar fi întemeiat să știm că prin această infracțiune se creează riscul ca probele necesare pentru înfăptuirea justiției sau neaflarea adevărului într-o anumită cauză, prin nedepunerea unei mărturii necesare pentru soluționarea acelei pricini să fie denaturate [78, p. 515].

Infracțiunea vizată se manifestă, dacă e să luăm în calcul specificul laturii obiective, în următoarele variante: 1) declarația cu bună-știință mincinoasă a martorului; 2) declarația cu bună-știință mincinoasă a părții vătămate; 3) declarația sau concluzia cu bună-știință falsă a expertului; 4) declarația cu bună-știință falsă a specialistului; 5) traducerea cu bună-știință incorectă [207, p. 274].

În viziunea autorului Tudorel Toader, elementul material al laturii obiective se realizează fie printr-o acțiune, fie printr-o inacțiune și constă în fapta martorului care face afirmații mincinoase sau nu spune tot ce știe privitor la împrejurările esențiale asupra cărora a fost întrebat. Acțiunea constă în fapta martorului de a face declarații mincinoase. Nu are importanță dacă declarațiile mincinoase sunt pozitive, adică martorul afirmă ca existente împrejurări despre care se știe că nu există în realitate, sau negative, afirmă ca inexistente împrejurări despre care se știe că există în realitate. Inacțiunea constă în fapta martorului de a nu spune tot ce știe, nu spune tot adevărul pe care îl cunoaște, ascunde ceva din ceea ce știe. Afirmațiile sau omisiunile martorului trebuie să se refere la împrejurări esențiale. Sunt esențiale împrejurările care pot servi la stabilirea adevărului și la justa soluționare a cauzei [176, p. 303]. Și autorul Alexandru Boroi menționează, că afirmațiile sau omisiunile martorului trebuie să se refere la împrejurările esențiale. Sunt esențiale împrejurările care pot servi la stabilirea adevărului și la justa soluționare a cauzei. Dacă afirmațiile sau omisiunile martorului nu s-au referit la împrejurări esențiale, fapta nu constituie infracțiunea de mărturie mincinoasă, deoarece, în acest caz, nu s-a împiedicat cu nimic înfăptuirea justiției. Pentru realizarea elementului material al infracțiunii, mai este necesar ca martorul, care a alterat, prin afirmațiile sau omisiunile sale, adevărul cu privire la împrejurările esențiale în cauză, să fi fost întrebat asupra acestor împrejurări [18, p. 400].

Potrivit celor remarcate de autorii Vasile Dobrinoiu și Traian Dima, acțiunea de a face afirmații mincinoase înseamnă a face relatări nesincere respectiv, în neconcordanță cu cele știute de martor. Infracțiunea de mărturie mincinoasă nu subzistă în situația când martorul redă sincer, corect împrejurările și faptele pe care le cunoaște, însă dă acestora o semnificație eronată, deoarece sarcina aprecierii probelor revine organelor abilitate de lege. De asemenea, infracțiunea de mărturie mincinoasă nu există când martorul relatează că a văzut sau a auzit anumite lucruri,

care au avut loc în realitate, dar pe care nici nu le-a văzut, nici nu le-a auzit, ci doar le-a cunoscut indirect. Dacă prin afirmațiile mincinoase martorul urmărește să evite tragerea sa la răspundere penală, fapta nu mai constituie o infracțiune [66, p. 538-539].

Cum de fapt spun A. V. Blinnicov și V. S. Ustinov, declarațiile, neconforme cu realitatea și denaturatoare de adevăr în privința faptelor care au fost percepute de către martor sau partea vătămată sunt considerate ca fiind mincinoase. Această componență de infracțiune este prezentă indiferent de faptul care informațiile mincinoase se conțineau în declarații – care îl achitau pe învinuit, îi diminuau gradul de vinovăție, sau, dimpotrivă, îi agravau situația acestuia. Totodată, nu orice neadevăr comunicat în cadrul audierii atrage răspunderea penală în baza acestei norme. Criterii ale răspunderii în situația dată sunt considerate a fi relevanța, utilitatea, admisibilitatea și importanța substanțială a informației pentru cauza penală [195, p. 16]. Mărturia mincinoasă care se referă la împrejurările neesențiale nu constituie infracțiune [66, p. 539]. Când alterarea adevărului de către martor se manifestă sub forma omisiunii acestuia de a spune tot ce știe, pentru ca ea să constituie latura obiectivă a infracțiunii, se cer întrunite două condiții și anume: a) omisiunea să fie privitoare la împrejurări esențiale pentru cauză; b) asupra acestor împrejurări să fie întrebat în mod special de cel ce-l audiază. Pentru existența infracțiunii este indiferent dacă mărturia mincinoasă se face în favoarea sau împotriva unei persoane parte în pricina penală, sau civilă, deoarece într-un caz ca și în celălalt martorul împiedică stabilirea adevărului material în pricina respectivă și ca atare împiedică înfăptuirea justiției. De asemenea, nu interesează, pentru existența infracțiunii, dacă mărturia mincinoasă a influențat sau nu soluția pricinii în care s-a produs. Însă, dacă din cauza unei mărturii mincinoase, într-un proces penal, a rezultat o condamnare, infracțiunea de măturie mincinoasă se va pedepsi mai grav [19, p. 366]. Conform opiniei autorilor A. S. Gorelic și L. V. Lobanova, în cazul acestei componente de infracțiune se are în vedere, totuși nu o oarecare minciună, ci doar aceea care este capabilă de a împiedica soluționarea corectă a cauzei penale [207, p. 279].

Infracțiunea se consumă în momentul în care se face declarația mincinoasă (în acest moment se vatămă obiectul ocrotit de lege), de unde decurge consecința că pentru judecarea măturiei mincinoasei nu este necesar să se aștepte până la soluționarea definitivă a cauzei în care s-a produs [19, p. 366]. În opinia autorilor Georgiana Bodorogea, Valerian Cioclei și Lavinia Valeria Lefterache, pentru existența infracțiunii de măturie mincinoasă nu este nevoie, deci, ca declarația neadevărată să fi servit instanței la formarea convingerii sale și la darea unei anumite soluții. Este suficient ca prin legătura sa cu obiectul procesului ea să fi fost aptă a servi la soluționarea cauzei [13, p. 586]. Declarațiile mincinoase ale părții vătămate au aceleași semne obiective ca și declarațiile martorului. Totodată, partea vătămată pe lângă obligațiunea de a face declarații

conforme adevărului, mai este abilitată și cu anumite drepturi (de a înainta cereri, demersuri, de a face plângere, de a susține învinuirea etc.). Concluziile, părerile, opiniile, presupunerile expuse de către partea vătămată, chiar și cele cu bună-știință incorecte nu au statut de declarații, din care considerent ea nu poartă răspundere penală în această latură [207, p. 279]. După cum afirmă autorul Gheorghe Ulianovschi, sintagma *prezentarea concluziei false* se descifrează ca o acțiune de a prezenta rapoarte cu concluzii ce nu corespund adevărului cu prilejul efectuării de către specialist sau expert a constatării tehnico-științifice sau medico-legale și respectiv – a expertizei. Constituie element material al concluziei false și afirmațiile mincinoase făcute de expert la audiere în condițiile art. 153 Cod de procedură penală. Prin sintagma *prezentarea traducerii incorecte* ar trebui să se înțeleagă efectuarea la nivel oral sau scris a traducerii mincinoase, fie prin afirmații mincinoase făcute de traducător în operațiunile de traducere, fie prin omisiune, adică de trecere sub tăcere a unor idei care urmau a fi traduse [7, p. 685-686].

Concluzia cu bună-știință falsă a expertului se deosebește de declarațiile mincinoase ale martorului și părții vătămate prin obiectul informației, prin metodele ei de obținere și prezentare. Expertul preia informațiile inițiale din dosarul cauzei și efectuează cercetările în baza cunoștințelor speciale, formulând concluziile în forma raportului, în care vine cu răspunsuri la întrebările adresate. Concluzia falsă a expertului se poate exprima în expunerea incorectă a faptelor care au reprezentat materialul inițial pentru cercetări, prin aplicarea metodelor necorespunzătoare de cercetare sau în concluzii neconforme realității. Expertul face declarații în conformitate cu art. 153 Cod de procedură penală în vederea explicării sau completării concluziilor făcute. Denaturarea conținutului concluziei se exprimă prin următoarele modalități: 1) excluderea anumitor elemente componente ale raportului de expertiză sau trecerea sub tăcere a anumitor elemente ale cercetării, depistate în procesul efectuării expertizei; 2) trecerea sub deplină tăcere a faptelor identificate în cadrul realizării expertizei; 3) completarea raportului de expertiză cu elemente false; 4) substituirea integrală a concluziei sau a unor elemente ale ei cu alte elemente care nu corespund realității [196, p. 129].

Specialistul face nu doar declarații, ci vine și cu anumite explicații, care de asemenea pot fi mincinoase, false. În contextul dat, aceste explicații urmează a fi echivalate cu declarațiile, iar lipsa referirilor privitor la explicații în dispoziția art. 312 Cod penal al RM ar putea fi explicată prin prezența anumitor divergențe tehnice dintre limbajul terminologic al legii penale și celei de procedură penală. Mai menționăm și faptul că este necesar de a deosebi raportul de expertiză de raportul specialistului. Expertul prezintă raport asupra chestiunilor care necesită efectuarea unor investigații corespunzătoare, iar specialistul își expune opinia asupra întrebărilor la care deși este

necesară prezența cunoștințelor speciale, totuși este posibil de a răspunde la ele și fără efectuarea investigațiilor științifice corespunzătoare [225, p. 15].

Incriminarea de la art. 312 Cod penal al RM prevede și răspunderea penală pentru efectuarea de traduceri incorecte. Traducerea, interpretarea nu este un mijloc de probă de sine stătător, dar face posibilă perceperea informației de către cei care nu cunosc limba sau întâlnesc dificultăți în procesul de comunicare. În situația unei traduceri sau interpretări incorecte este denaturat sensul și conținutul documentelor scrise sau al declarațiilor verbale făcute dintr-o limbă în alta sau prin semne corespunzătoare. Această componență de infracțiune este formală. La etapa urmăririi penale, infracțiunea se consideră consumată din momentul în care declarația martorului sau a părții vătămate este fixată în procesul verbal de audiere și este confirmată prin semnătura lor [247, p. 34]. Momentul consumării faptei de declarație mincinoasă în cadrul ședinței de judecată este determinat, în literatura de specialitate, în mod diferit. Astfel, se menționează că momentul dat ține de însuși faptul dării declarației mincinoase, [213, p. 70] de transmiterea pentru examinare în ședința de judecată a documentelor semnate (declarații, concluzii, texte de traduceri etc.), [193, p.10] sau fie de finalizarea actului de audiere [206, p. 35] sau a cercetării judecătorești [252, p. 15].

Considerăm opinia autorilor A. S. Gorelic și L. V. Lobanova ca fiind cea corectă, deoarece afirmă că darea de declarații mincinoase în instanța de judecată urmează a fi consumată din momentul în care ele au fost expuse, *de facto*, în fața instanței, au fost percepute de către instanță în calitate de mijloc de probă, urmând a fi apreciate de rând cu alte probe [207, p. 284]. Spre deosebire de declarația mincinoasă, momentul consumării prezentării concluziei false de către expert nu se află în dependență de etapa procesului penal în cadrul căreia a fost dispusă efectuarea expertizei. În orice situație, momentul consumării faptei de prezentare a concluziei cu bună-știință false îl constituie semnarea raportului de către expert. Este incorectă opinia acelor cercetători care leagă momentul consumării prezentării raportului de expertiză fals de momentul transmiterii raportului către organul de urmărire penală, precum și de momentul anexării raportului de expertiză în calitate de mijloc de probă la materialele cauzei [214, p. 753].

În ceea ce privește elementul subiectiv, infracțiunea se săvârșește cu intenție directă. Subiectul își dă seama că prin activitatea sa – facerea de declarații mincinoase etc. – poate să împiedice stabilirea adevărului material, în pricina în care este audiat, ceea ce și dorește. Nu se poate vorbi, deci, de săvârșirea infracțiunii din lipsa laturii subiective, atunci când martorul a relatat fapte neadevărate, datorită unei erori de percepere sau de memorie [19, p. 366]. Cerința intenției și în cazul în care elementul material al infracțiunii se realizează prin omisiunea martorului de a spune tot ce știe rezultă din faptul că asupra acestor împrejurări martorul trebuie să

fie întrebat [117, p. 74]. Astfel, după cum menționează autorii Vasile Dobrinioiu și Traian Dima, existența intenției (directe sau indirecte) presupune ca martorul, expertul sau interpretul, dându-și seama de semnificația împrejurărilor, a situațiilor pe care trebuie să le explice, cu bună-știință le denaturează, urmărind sau acceptând un act de justiție [66, p. 541]. Menționăm și faptul că nu sunt prevăzute cerințe esențiale referitoare la *mobilitate* sau *scop*, dar cunoașterea lor este totdeauna utilă pentru stabilirea gradului de pericol social concret al faptei comise și la individualizarea pedepsei [58, p. 507].

După afirmația lui Gheorghe Ulianovschi, pentru a recunoaște martorul vinovat de mărturie mincinoasă nu e destul de stabilit din punct de vedere obiectiv că declarațiile lui nu corespund adevărului. Declarațiile necorespunzătoare adevărului în situația când martorul este de bună-credință sunt adevărate, nu întrunesc componența infracțiunii de mărturie mincinoasă. Reaua-credință trebuie dovedită de acuzare, iar instanțele au obligația în toate cazurile de a cerceta aceste împrejurări. Oricând în procesul penal, martorul poate face dovada bunei sale credințe cu privire la declarațiile sale și astfel să înlăture condamnarea pentru această infracțiune [177, p. 112].

Cercetătorii Sergiu Brînză și Vitalie Stati menționează, că este necesar ca făptuitorul să manifeste bună-știință la săvârșirea infracțiunii specificate la art. 312 Cod penal. Aceasta înseamnă că el are certitudinea că prezintă o declarație mincinoasă, o concluzie falsă sau o traducere ori interpretare incorectă. În caz contrar, nu-i va putea fi aplicată răspunderea în conformitate cu art. 312 Cod penal. Erorile de percepere sunt un fenomen normal în viața noastră, astfel că aceste aprecieri greșite ale realității, percepute în raport cu ceea ce s-a întâmplat în mod real, sunt posibile [21, p. 709].

Dacă e să facem referire la doctrina rusă, face de evidențiat faptul, că autorii Gorelic A. S și Lobanova L. V. se pronunță în sensul intenției directe a comiterii faptei vizate. Caracterul intenționat se referă la falsitatea comunicării, adică cel cu vină conștientizează că informațiile expuse de către el nu corespund realității și dorește ca acestea să devină cunoscute organului de urmărire penală sau instanței de judecată. Comunicarea de fapte necorespunzătoare realității drept urmare a erorilor de percepere sau memorizare nu formează această componență de infracțiune. Motivele și scopurile declarațiilor false pot fi diferite: ura, starea de jale, tendința de a ajuta persoana etc. [207, p. 300]. Autor al infracțiunii de mărturie mincinoasă poate fi numai persoana care are calitatea de martor, expert sau interpret. Suntem, așadar, în prezența unei infracțiuni cu subiect activ nemijlocit calificat de calitatea specială pe care trebuie s-o aibă făptuitorul. Subiectul pasiv principal este statul ca organizator al activității de înlăptuire a justiției. Subiect pasiv secundar este persoana fizică sau juridică, ale cărei interese sunt lezate prin săvârșirea mărturiei mincinoase [59, p. 84-85]. Mărturia mincinoasă este o infracțiune proprie, cu subiect activ calificat

prin calitatea pe care trebuie să o aibă făptuitorul pentru a putea comite această infracțiune, calitate determinată de un anume raport procesual în care se găsește acesta [58, p. 501]. În opinia savanților Vasile Dobrinou și Traian Dima, subiect pasiv principal este statul, pentru că în esență justiția este atribuită statului. Alături de stat ca subiect pasiv secundar este persoana fizică sau juridică parte în proces, ale cărei interese și drepturi sunt lezate sau vătămate prin săvârșirea infracțiunii [66, p. 537]. Pe temeiul părerilor expuse de A. S. Gorelic și L. V. Lobanova, declarații mincinoase pot face și alte persoane participante la procesul penal sau civil – bănuiții, învinuiții, inculpații, părțile civile, părțile civilmente responsabile, reclamantul, pârâțul, terțele persoane, care nu poartă răspundere în baza acestei norme de drept penal. Anumite dificultăți apar, în special, datorită faptului că una și aceeași persoană poate îndeplini diferite roluri în cadrul aceluiași proces – de exemplu, în cadrul cauzei penale persoana poate figura concomitent și în calitate de parte vătămată și cu statut de parte civilă, poate avea concomitent în aceeași cauză penală și statut de parte vătămată, și statut de învinuit etc. Pentru perceperea și aprecierea corectă a situațiilor de acest fel este necesar de a reieși din prevederea conform căreia nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, a soțului, soției, logodnicului, logodnicei etc. Prima componentă a acestei prevederi (nimeni nu poate fi obligat, silit să mărturisească împotriva sa) cunoaște denumirea de *privilegiul de la autoincriminare*, iar cea de a doua cunoaște denumirea de *imunitatea de martor* [207, p. 285-286]. Astfel, în calitate de subiecți ai infracțiunii de declarație mincinoasă, concluzie falsă sau traducere incorectă figurează martorii, experții, specialiștii, traducătorii, interpreții, aceștia participând nu doar în procesele penale, dar și în cele civile. Totodată, nu sunt supuși răspunderii pentru declarații mincinoase alți participanți la proces, personal cointeresați în deznodământul cauzei, adică reclamanții, pârâții, terțele persoane etc. Din acest considerent, este foarte important de a stabili corect chiar din start statutul procesual al persoanei audiate [207, p. 293].

De regulă, infracțiunea de mărturie mincinoasă, prin natura ei, exclude participația penală sub forma coautoratului. La săvârșirea faptei pot participa însă alte persoane, în calitate de instigatori sau complici. Instigator sau complice poate fi orice persoană [18, p. 397]. Pentru existența infracțiunii de mărturie mincinoasă nu interesează mobilul și scopul, de aceasta însă ținându-se cont de ocazia individualizării judiciare a pedepsei [66, p. 542]. În calitate de subiect al infracțiunii de mărturie mincinoasă poate fi atât expertul numit de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată, cât și persoana care efectuează o expertiză în cadrul unui serviciu medico-legal, într-un laborator de criminalistică sau în orice institut de specialitate către care s-a adresat organul judiciar pentru efectuarea expertizei [176, p. 302]. Când privește specialistul, se are în vedere doar specialistul în procesul penal sau cel contravențional. Specialistul în procesul civil

oferă consultații sau explicații, nu prezintă concluzii. Deci, nu poate evolua ca subiect al infracțiunii prevăzute la art. 312 Cod penal [21, p. 709-710].

Ca rezultat al cercetărilor efectuate dat, considerăm că fapta de *declarație mincinoasă, concluzie falsă sau traducere incorectă*, incriminată în art. 312 Cod penal al RM urmează a fi expusă în următoarea redacție: *(1) Prezentarea, cu rea-voință, a declarației mincinoase de către martor sau partea vătămată, a concluziei, a explicației, sau a declarației false de către specialist sau expert, a traducerii sau a interpretării incorecte de către traducător sau interpret, dacă această acțiune a fost săvârșită în cadrul urmăririi penale sau judecării cauze în instanța de judecată națională ori internațională, se pedepsește cu amendă în mărime de până la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 2 ani.*

(2) Aceleași acțiuni, legate de învinuirea în săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, săvârșite din interes material, însoțite de crearea artificială a probelor acuzatoare sau săvârșite în privința unei persoane minore, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani”.

Ca faptă din specia declarațiilor de rea-voință, producătoare de consecințe juridice, poate fi catalogat și refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații, incriminare prevăzută la art. 313 Cod penal al Republicii Moldova. Refuzul sau eschivarea de a face declarații are anumite criterii comune cu cele ale declarației mincinoase, însă gradul de pericolozitate socială a celei dintâi este cu mult mai redus, deoarece în cazul declarației mincinoase cel vinovat împiedică stabilirea adevărului, orientând activitatea organelor de drept pe calea incorectă, iar în situația refuzului de a face declarația ne confruntăm de nedorința de a contribui la stabilirea adevărului, cu toate că persoana are o asemenea obligațiune. Din acest considerent, infracțiunea de refuz sau eschivare de a face declarații are în calitate de obiect relațiile sociale care asigură administrarea de către organele competente a informațiilor probatorii sub forma de depoziții (declarații) ale martorului și părții vătămate [221, p. 164]. La rândul său, relațiile sociale referitoare la activitatea de aflare a adevărului în procesul înlăptuirii justiției, relații a căror existență este pusă în pericol prin refuzul sau eschivarea martorului sau a părții vătămate de a face declarații pun în evidență obiectul juridic nemijlocit al acestei componente de infracțiune [7, p. 687]. Elementul material al infracțiunii prezumă două modalități normative. Prima modalitate normativă este *refuzul* care se manifestă prin acțiune și poate fi direct sau ascuns. Renunțarea

directă reprezintă declarația deschisă a persoanei că ea nu va face declarații. În situația refuzului ascuns (voalat) cel audiat nu face declarații, făcând referire la anumite împrejurări inventate (nu a văzut, nu a memorizat etc.). Refuzul se face în formă verbală sau scrisă, cel verbal urmând a fi fixat în procesul verbal. Infracțiunea este consumată din momentul refuzului de a face declarații [207, p. 305].

Eschivarea de a face declarații constă din nedorința și sustragerea persoanei de a face declarații, însă ea se manifestă printr-o anumită conduită a martorului sau a părții vătămate, care, fiind legal citați, nu se prezintă la audiere, având scopul de a nu face declarații. Dacă martorul citat legal nu se prezintă la audiere din alte cauze, în acțiunile lui lipsește componenta de infracțiune prevăzută la acest articol. Inacțiunea făptuitorului care se eschivează de a face declarații se poate exprima și prin lăsarea fără răspuns a întrebărilor puse. Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații constituie infracțiune numai în cazul în care aceste acțiuni sau inacțiuni se săvârșesc în cadrul urmăririi penale sau în cadrul cercetării judecătorești [7, p. 687]. Această infracțiune, analizată prin prisma elementului subiectiv, se caracterizează prin vinovăție în forma intenției directe: martorul sau partea vătămată din cadrul cauzei refuză de la îndeplinirea obligației de a face declarații corecte și nu dorește să le facă [205, p. 85]. Autorii refuzului sau ai eschivării de a face declarații sunt indicați expres în art. 313 Cod penal, aceștia fiind martorul și partea vătămată. Din acest considerent, pentru comiterea faptei vizate nu poartă răspundere alți participanți ai procesului penal și civil (învinuții, inculpații, pârâții, reclamantii, intervenienții accesorii etc.). În același timp, martorii și partea vătămată, de asemenea, nu sunt obligați de fiecare dată să facă declarații. Multiple norme ale dreptului penal, procesual-penal, procesual-civil și internațional fixează că anumite persoane au dreptul de a nu face declarații. În acest sens, art. 21 Cod de procedură penală al Republicii Moldova fixează: „Nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa ori împotriva rudelor sale apropiate, a soțului, soției, logodnicului, logodnicei sau să-și recunoască vinovăția. Persoana căreia organul de urmărire penală îi propune să facă declarații demascatoare împotriva sa ori a rudelor apropiate, a soțului, soției, logodnicului, logodnicei este în drept să refuze de a face asemenea declarații și nu poate fi trasă la răspundere pentru aceasta”. În literatura de specialitate, această stare a lucrurilor este determinată ca fiind drept *imunitatea martorului*. Mai jos venim cu anumite precizări pe acest segment, menționând, în primul rând, că prevederea conform căreia *nimeni nu poate fi silit să mărturisească împotriva sa* ar fi mai corectă sub denumirea de *privilegiul de la autoincriminare*, care se răspândește asupra declarațiilor persoanelor care au comis fapte ilegale sau bănuite (învinuite) de săvârșirea lor. În situația dată, privilegiul înglobează în sine imunitatea martorului, care eliberează de răspundere pentru refuzul de a face declarații, însă nu se epuizează doar prin acesta, deoarece presupune, de asemenea,

eliberarea de răspundere și pentru darea de declarații mincinoase. În al doilea rând, imunitatea martorului include nu doar dreptul de a nu mărturisi în privința rudelor apropiate, dar și multe alte temeuri ale eliberării de obligațiunea de a face declarații și de a răspunde pentru refuzul de a le face [207, p. 308].

Nu poate fi calificat drept refuz de a face declarații refuzul persoanei de a da explicații în privința circumstanțelor în baza cărora sunt efectuate verificări ale înștiințării privind fapta infracțională [205, p. 85]. Discutabilă este și chestiunea privind imunitatea părții vătămate. În acest context, din considerentul că audierea părții vătămate se efectuează conform normelor stabilite pentru audierea martorului, apoi această imunitate se răspândește și asupra părții vătămate. Fiind în mare parte de acord cu această prevedere, autorii A. S. Gorelic și L. V. Lobanova stau la îndoială că regula vizată este absolută, dacă soluția depinde de conținutul declarațiilor părții vătămate. Astfel, în situația analizei componentei de refuz sau eschivare de la declarații, partea vătămată, de facto, comite oricum acțiuni ilegale față de învinuit (primul a început bătaia sau cearta), dar nu dorește să menționeze acest moment. În astfel de situații, partea vătămată nu urmează să poarte răspundere pentru refuzul de a face declarații, ceea ce, însă, nu exclude răspunderea acestuia pentru refuzul de a face declarații în alte laturi, care nu sunt legate de propriul comportament ilegal [207, p. 309].

Într-o formă sau alta un interes deosebit îl are și întrebarea privind răspunderea în baza acestei norme de drept penal a persoanelor care, din punct de vedere procesual, nu au statut de bănuît (învinuit), adică în privința lor nu există o ordonanță de începere a urmăririi penale, ele nu sunt reținute, nu le este înaintată învinuirea, din care considerent sunt ascuțați în calitate de martori, obiectul declarațiilor constituindu-l, însă, propriul comportament ilegal. În astfel de situații, aceste persoane doar formal sunt martori, asupra lor răspândindu-se privilegiul de la autoincriminare și, în calitate de componentă al acestuia, imunitatea de martor, adică ei nu pot fi supuși răspunderii penale pentru refuzul de a face declarații. Însă, aplicarea acestei reguli este însoțită, adeseori, de anumite dificultăți. Să presupunem, că persoana este invitată pentru audiere în cauza penală privind o infracțiune de a cărei comitere este bănuîtă o altă persoană sau fie că la această etapă a urmăririi penale infracțiunea încă nu este descoperită. Dacă persoana vizată are atribuție la comiterea infracțiunii (a fost coparticipant) sau fie că din anumite motive personale este cointereseată în faptul că propriul comportament să nu constituie obiectul cercetărilor, apoi ea, faptic, dispune de imunitatea martorului (ca varietate a privilegiului de la autoincriminare) și poate refuza de a face declarații. Însă urmărirea penală nu deține informații privitoare la o astfel de implicare, din care considerent refuzul de a face declarații este, din exterior, nejustificat, ceea ce poate determina răspunderea pentru refuzul de a face declarații. Astfel, ne pomenim în fața unei

situații paradoxale: pentru a-și demonstra imunitatea sa (dreptul de a nu face declarații), persoana urmează să comunice despre atribuția sa la comiterea infracțiunii, dat, totodată, în virtutea aceleiași imunități nu este obligată să facă acest lucru. S-ar recomanda acestor persoane de a menționa, la cel mai general nivel, despre atribuția lor la comiterea faptei, dar sunt puține șanse ca cineva anume să accepte acest sfat nerațional ce atrage bănuieli asupra persoanei audiate. Pe de altă parte, o astfel de declarație poate fi făcută și de persoana care nu are nici o atribuție la comiterea infracțiunii, însă din careva motive nu dorește să facă declarații și să răspundă pentru refuzul de a le face. Criteriul definitoriu, în astfel de cazuri, urmează a fi atribuția faptică la cauza infracțională, a cărei comitere reprezintă obiectul audierii, însă, în situația vizată apar dificultăți greu de înfruntat stabilirii acestui fapt, urmare a ce martorul poate fi nejustificat condamnat pentru refuzul de a face declarații [207, p. 309-310].

În doctrina de drept penal au fost întreprinse încercări de a lărgi cercul de persoane care dispun de imunitatea de martor în legătură cu participarea lor în procesul penal. Astfel, autorul V. Budnicov a propune să se extindă imunitatea asupra anchetatorilor penali, a persoanelor care efectuează cercetarea penală și procurorilor, deoarece ei creează condiții procesuale corespunzătoare pentru înfăptuirea justiției și, asemenea judecătorilor, obțin informații despre împrejurările cauzei în legătură cu activitatea pe care o exercită [197, p. 30-31]. Această propunere a fost, pe bună dreptate, criticată. Astfel, notoriul autor A. Petuhovschii, a ridicat obiecții justificate, menționând, că audierea în ședința de judecată a persoanei care a efectuat urmărirea penală poate avea importanță substanțială pentru clarificarea împrejurărilor în care au fost executate acțiunile de urmărire penală, în particular, în situațiile în care inculpatul declară despre aplicarea în privința lui a metodelor ilegale de audiere [227, p. 50]. Luând în calcul statutul persoanelor care beneficiază de imunitate, ar fi mai corect de a vorbi nu doar despre interdicția categorică de a audia aceste persoane, ci despre dreptul lor de a refuza să dea declarații [227, p. 49]. Este necesar de a menționa, că imunitatea de martor a acestor persoane se răspândește doar asupra informațiilor care le-au devenit cunoscute în legătură cu participarea lor la examinarea cauzei (judecători, avocați etc.) sau din discuțiile cu persoanele care s-au adresat la ei (slujitor al cultelor etc.). În alte cazuri, persoanele nominalizate urmează să-și îndeplinească obligațiile sale precum alți cetățeni. Din acest considerent, dacă avocatul, slujitorul cultelor etc. au devenit deținători ai unei informații nelegate de exercitarea funcțiilor sale, importante pentru cercetarea sau examinarea cauzei (ca de exemplu, au fost martori oculari ai unei infracțiuni), atunci ei urmează să facă declarații în baza temeiurilor generale, iar în caz de refuz – să fie supuși răspunderii penale pentru refuzul de a face declarații [207, p. 317].

Pentru aplicarea normei de drept penal vizând refuzul de a face declarații nu are nici o importanță categoria de infracțiune asupra căreia urmează a fi făcute declarațiile. Corectitudinea unei astfel de soluții este pusă la îndoială. Astfel, autorul I. V. Dvoreanscov a propus de a limita răspunderea și de a completa dispoziția acestui articol cu prevederea referitoare la refuzul sau eschivarea de a face declarații doar în cadrul cauzelor penale privind infracțiunile grave, deosebit de grave și excepțional de grave [209, p. 162]. În ceea ce ne privește, suntem și noi de părerea că ar fi binevenită excluderea răspunderii penale pentru refuzul sau eschivarea de a face declarații în cauzele penale privind infracțiunile ușoare și mai puțin grave, lăsând în art. 313, Cod penal al Republicii Moldova prevederea referitoare la acest refuz sau eschivare doar infracțiunilor grave, deosebit de grave și excepțional de grave. L. V. Lobanova vine cu o propunere și mai radicală: a decriminaliza în totalitate refuzul de a face declarații. În calitate de argumente în această privință sunt invocate următoarele: această formă a inacțiunii nu prejudiciază substanțial interesele justiției; statul nu a creat, încă, un sistem de măsuri care ar asigura securitatea martorilor și a altor subiecți ai procesului; norma de drept privind refuzul de a face declarații este foarte puțin întâlnită în activitatea organelor de drept; legea penală a mai multor state (Austria, Italia, Elveția) nu prevede răspunderea penală pentru o astfel de faptă [221, p. 167-169].

Aceste argumente sunt socotite de A. S. Gorelic ca fiind fundamentate, într-o anumită măsură, dar insuficiente pentru a anula răspunderea penală pentru refuzul de a face declarații. Dacă s-ar accepta propunerea autorului I. A. Dvoreanscov, fiind reduse limitele acțiunii normei doar la infracțiunile grave și deosebit de grave, apoi posibilitatea cauzării de daune substanțiale intereselor justiției ar fi pe deplin reală. Aplicarea mai puțin frecventă a normei de drept, de asemenea, nu poate fi considerată drept temei, deoarece astfel de norme întâlnim o mulțime. Nici practica statelor străine nu trebuie luată în calcul, accentul necesitând a fi pus pe mentalitatea populației, marea parte a căreia încă nu a conștientizat importanța colaborării cu organele de drept în lupta cu infracționalitatea, dar și autoritatea organelor de drept lasă de dorit la ziua de azi. Mult mai convingător se prezintă a fi argumentul că nu este creat un sistem de asigurare a securității martorilor și dacă statul nu poate realiza această sarcină, apoi nu trebuie să-și oblige cetățenii de a face declarații [207, p. 321-322].

Analizând componența de infracțiune incriminată la art. 313 Cod penal al RM, (*Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații*), considerăm că mai reușită ar fi expunerea acesteia în următoarea redacție: „*Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații în cadrul urmăririi penale sau al cercetării judecătorești în cauzele privind infracțiunile grave, deosebit de grave și excepțional de grave, se pedepsește cu amendă în mărime de până la 300 unități convenționale*”.

Din familia declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice este și fapta de determinare la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte, incriminată la art. 314 Cod penal al Republicii Moldova.

Inițial, dorim să trecem în revsită faptul că infracțiunea de influențare a declarațiilor se referă, pe de o parte, la încercarea de a determina o persoană să nu sesizeze organele de urmărire penală, să nu dea declarații, să-și retragă declarațiile, să dea declarații mincinoase ori să nu prezinte probe, iar pe de altă parte, la determinarea unei persoane indiferent de calitatea pe care o are într-o cauză penală, civilă sau în orice altă procedură judiciară, de a proceda altfel decât legal [78, p. 82]. Caracterul prejudiciabil, pericolozitatea delictului vizat rezidă în faptul, că în rezultatul determinării la depunerea de declarații mincinoase, organele de drept obțin și instrumentează corespunzător informații false. Din aceste considerente, obiectul juridic special al acestei infracțiuni este, în mare măsură, asemănător cu obiectul infracțiunii de declarație mincinoasă, concluzie falsă sau traducere incorectă. [207, p. 324]. În raport cu această teză consemnată ținem să remarcăm că determinarea la depunerea de declarații (art.314 CP al RM), realizată prin constrângere, în raport cu posibilitatea răspunderii penale a martorului sau a părții vătămate pentru depunerea de declarații mincinoase, a expertului pentru formularea de concluzii sau declarații false, a interpretului sau a traducătorului pentru efectuarea de interpretări sau traduceri incorecte, precum și pentru eschivarea acestor persoane de la îndeplinirea obligațiilor ce le revin, se impune a fi apreciată din perspectiva prevederilor art. 35 CP al RM (Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei), fapt care va fi clarificat ceva mai jos.

Relațiile sociale referitoare la libertatea persoanei de a avea garantat liberul acces la justiție, de a se adresa acesteia, de a face în fața ei declarații, de a aduce sau propune probe în conformitate cu interesele sale, liber de orice presiune exterioară, formează obiectul juridic special al acestei componente de infracțiune [59, p. 70]. În viziunea autoarei Iliescu Nicoleta, încercarea de a determina mărturia mincinoasă, are un obiect material, numai în ipoteza în care acțiunea incriminată s-ar realiza prin constrângere fizică, caz în care obiectul material va fi corpul persoanei supuse la această constrângere. În celelalte cazuri, activitatea infracțională neefectuându-se material asupra unui lucru (bun sau persoană), nu există obiect material. Bani sau alte bunuri oferite în scopul determinării persoanei la săvârșirea mărturiei mincinoase reprezintă mijlocul folosit la comiterea faptei de încercare a determinării mărturiei mincinoase [73, p. 192]. Diaconescu Horia și Răducanu Ruxanda sunt de părerea că, indiferent de gruparea căreia îi aparține această infracțiune, ea este și rămâne, de principiu, una de pericol în structura juridică în care nu apare obiectul material [59, p. 71].

În general, după opinia lui M. Poleacov, determinarea la depunerea de declarații mincinoase reprezintă o formă periculoasă de opunere și împotrivire actului de justiție, din următoarele considerente: a) contribuie la darea de declarații false, ceea ce împiedică și complică stabilirea adevărului în cadrul cauzei penale, fapt care poate avea drept urmare condamnarea persoanelor nevinovate; b) este însoțită de exercitarea unei influențe ilegale asupra martorilor, părților vătămate, experților, uneori chiar periculoasă pentru viața, sănătatea și averea persoanelor vizate sau a rudelor acestora [229, p. 94-98]. În baza cercetărilor autorilor români Petre Dungan, Tiberiu Medeanu și Viorel Pașca, „acțiunea de încercare de a determina sau determinarea unei persoane (prin constrângere, corupere ori prin altă faptă cu efect vădit intimidant), să nu sesizeze organele de urmărire penală, să nu dea sau să își retragă declarațiile, să dea declarații mincinoase, ori să nu prezinte probe, nu întregește latura obiectivă a infracțiunii de influențare a declarațiilor dacă nu sunt îndeplinite anumite cerințe esențiale și anume: 1) încercarea de a determina o persoană să nu sesizeze organele de urmărire penală, să nu dea declarații sau să își retragă declarațiile, să dea declarații mincinoase ori să nu prezinte probe, trebuie să se efectueze prin „corupere, constrângere prin altă faptă cu efect vădit intimidant”; 2) acțiunea de încercare de a determina sau determinarea influențării declarațiilor trebuie să se îndrepte „asupra unei persoane ori asupra unui membru de familie al acesteia”; 3) acțiunea de încercare de a determina sau determinarea unei persoane ori unui membru de familie al acesteia trebuie să conducă la „nesesizarea organelor de urmărire penală, la a nu da declarații, de a și le retrage atunci când le-a dat, de a da declarații mincinoase ori a nu prezenta probe”, pentru rezolvarea cauzei penale, civile sau în orice altă procedură judiciară.

În cadrul acestei cerințe esențiale este semnificativ că a fost extinsă aria cauzelor la orice altă „procedură judiciară”, prin aceasta înțelegând orice cauză aflată pe rolul organelor judiciare în care se iau declarații și se administrează probe [78, p. 85-86]. Concludent este și Gheorghe Ulianovschi, în încercarea de a determina mărturia mincinoasă, care a fost respinsă de martor, expert sau interpret, apare ca o tentativă întreruptă de a instiga mărturia mincinoasă. Aici, însă, dacă martorul constrâns sau corupt acceptă să săvârșească mărturia mincinoasă, dar ulterior se dezice și spune adevărul, încercarea de a determina mărturia mincinoasă apare ca o tentativă fără efect. Prin urmare, și în primul caz și în cazul al doilea suntem în prezența a două variante de tentativă de a determina mărturia mincinoasă [177, p. 127-128]. Dispoziția art. 314 Cod penal pune în evidență două forme determinate de comportament: 1) în primul rând este vorba despre depunerea de declarații mincinoase, de formularea de concluzii false sau de efectuarea interpretărilor și traducerilor incorecte; 2) a doua variantă presupune eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor.

Specificul și modalitățile de influențare sunt: constrângerea, promisiunea, oferirea sau darea de bunuri, servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale.

Constrângerea a fost expusă de către noi cu ocazia analizei componentei de infracțiune a constrângerii de a face declarații (art. 309 CP al RM), deși determinarea prin constrângere la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte ca modalitate normativă a infracțiunii prevăzute la art. 314 Cp al RM *are, în opinia noastră altă relevanță penală în raport cu subiectul declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.*

Autorul Gheorghe Ulianovschi, vede *constrângerea fizică* manifestându-se prin exercitare de violențe generatoare de suferințe fizice. La incriminarea faptei prin constrângere fizică prevăzute de acest articol, legiuitorul are în vedere maltratarea sau alte acte de violență altele decât cele prevăzute în art. 151-152 Cod penal. Dacă martorului, părții vătămate, expertului, traducătorului sau interpretului i se cauzează prin constrângerea fizică una dintre urmările faptelor prevăzute de art. 151-152 Cod penal, atunci constrângerea de a face declarații mincinoase, de a face concluzii false, de a efectua traduceri sau interpretări incorecte se află în concurs ideal cu una dintre aceste infracțiuni. *Constrângerea psihică* se realizează prin diferite acte ilegale de violență psihică, cum ar fi amenințarea cu omorul sau vătămarea integrității corporale sau sănătății, cu deteriorarea bunurilor ori cu răpirea martorului, interpretului, traducătorului, a rudelor sau a apropiaților acestora etc. [7, p. 689].

Specificăm, pe acest segment, și cele menționate de Constantin Mitrache, pentru care, în vederea stabilirii adevărului și a conturării poziției persoanei vătămate, în desfășurarea procesului penal, deseori, o serie de consecințe decurg din prevederile legii penale, referitoare la cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, de genul constrângerii fizice și morale. Este situația în care o persoană exercită prin forță de nerezistat vreo constrângere asupra unei alte persoane, asupra psihicului acesteia, provocându-i o temere gravă față de producerea răului prin care este amenințată. Astfel, această persoană nu-și mai poate determina în mod liber voința [122, p. 193].

În contextul celei de a doua alternative prevăzute de latura obiectivă a acestei infracțiuni (eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor), activitatea persoanei se realizează prin aceleași metode, care sunt expuse mai sus. Prioritatea lui A. S. Gorelic și L. V. Lobanova, se impune pe înțelegerea despre eschivarea de la darea declarațiilor, de la formularea concluziilor etc., la care este determinată persoana și prin aceasta s-ar înțelege nu doar refuzul de a se prezenta la solicitarea organului de drept pentru prezentarea declarațiilor, ci și refuzul de a face declarații, deoarece pericolozitatea determinării, în special prin constrângere, este, în ambele cazuri egală după gradul său de pericol.

De la numele celor doi și întrebare: prin ce se deosebește constrângerea la depunerea de declarații de constrângerea de a se eschiva de la depunerea declarațiilor? Răspuns: în prima situație, legea vizează expres constrângerea la depunerea adevărate a declarațiilor mincinoase, iar în cel de-al doilea caz, în lege, nu se spune nimic despre conținutul declarațiilor (adevărate sau mincinoase). Evident, că în situația respectivă se are în vedere doar constrângerea de a se eschiva de la darea declarațiilor corecte, deoarece constrângerea eschivării de la darea declarațiilor mincinoase nu atentează la interesele justiției [207, p. 337]. Respectiv, concluzionăm, că în alin. 1 art. 314 Cod penal al Republicii Moldova este prevăzută răspunderea pentru determinarea la darea declarațiilor mincinoase și, de asemenea, pentru determinarea de a se eschiva de la darea declarațiilor corecte, conforme realității. În evidență se pune și faptul, că mecanismul cauzării de daune relațiilor sociale ocrotite prin lege se deosebește, aici, de cauzarea de daune în situația declarației mincinoase, concluziei false sau traducerii incorecte: martorul care face declarații false (mincinoase) influențează nemijlocit și direct asupra realizării justiției, iar persoanele care îl determină, prin modalitățile specificate de norma de drept penal, influențează actul de justiție indirect, prin comportamentul acestui martor [207, p. 324-325].

În opinia autorilor români Georgiana Bodoroncea, Cioclei Valerian și Lavinia Valeria Lefterache, elementul material se realizează prin acțiune sau omisiune, în două variante: *încercarea de a determina* și, respectiv, *determinarea* unei persoane, prin modalitățile prevăzute de lege, să nu sesizeze organele de urmărire penală, să nu dea, să-și retragă declarațiile, să dea declarații mincinoase ori să nu prezinte probe, într-o cauză penală, civilă sau în orice altă procedură judiciară. Dacă acțiunea nu se realizează prin constrângere (amenințare sau agresiune fizică), corupere (oferirea de bani sau alte foloase) sau fapt intimidant (violare de domiciliu), aici nu se va putea realiza conținutul infracțiunii de influențare a declarațiilor, dar poate constitui o altă infracțiune (instigare la mărturie mincinoasă, de exemplu). Condiția îndeplinirii anumitor acte de constrângere s-a decis și în jurisprudență. Mai mult, pentru a fi în prezența infracțiunii este necesar ca inculpatul să fi determinat martorul să declare mincinos privitor la împrejurare esențială care are importanță în soluționarea justă a cauzei. Dacă afirmațiile mincinoase se referă la împrejurări, care nu sunt esențiale pentru judecată, fapta nu constituie infracțiune. Este de remarcat că, prin voința legiuitorului, *actele premergătoare* („încercarea de a determina...”) *sunt asimilate faptului consumat*, iar *activitatea tipică de instigare* („determinarea”) *este convertită în act de autorat*, ceea ce demonstrează importanța pe care o acordă legiuitorul relațiilor sociale încălcate prin comiterea unei astfel de fapte [13, p. 585].

Cercetătorii Sergiu Bogdan, Doris Alina Șerban și George Zlati menționează următoarele: „Conduita pe care agentul urmărește să o obțină de la „victima” prin acțiunile de influențare este

cel puțin una dintre următoarele: să nu sesizeze organele de urmărire penală, să nu dea declarații, să-și retragă declarațiile, să dea declarații mincinoase ori să nu prezinte probe, într-o cauză penală, civilă sau în orice altă procedură judiciară. Este important de precizat că tipicitatea faptei implică o procedură judiciară în curs (condiție subînțeleasă din formularea: *într-o cauză penală, civilă sau orice altă procedură judiciară*), astfel, că realizarea actului de influențare în considerarea derulării unei proceduri judiciare viitoare nu întrunește elemente constitutive ale infracțiunii [17, p. 880]”.

Alineatul 1 al articolului 314 Cod penal al RM determină cercul de persoane a căror determinare de a face declarații este sancționată de norma penală și anume: martorul, partea vătămată, expertul, interpretul și traducătorul. Răspunderea pentru acțiuni similare înfăptuite la adresa altor participanți la procesul penal (bănuț, învinut, inculpat) nu este prevăzută nici în această, nici în alte norme de drept penal, ceea ce, în viziunea autoarei L. V. Lobanova reprezintă o lacună a legii penale [221, p. 100]. Răspunderea martorilor sau a părților vătămate pentru primirea de bunuri, servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale în vederea depunerii de declarații mincinoase nu este prevăzută de ele. Aceștia răspund, faptic, doar pentru declarațiile mincinoase făcute. Primirea de bunuri, servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale pentru promisiunea cu bună-știință falsă, neîndeplinită ulterior conține în sine semnele escrocheriei (art. 190 Cod penal). Tot în acest fel urmează a fi soluționată și întrebarea referitoare la răspunderea expertului, specialistului, interpretului sau traducătorului în privința formulării de concluzii sau declarații, de traducere și interpretare incorectă cu bună-știință false (ei nu pot răspunde pentru comiterea infracțiunilor de corupție, deoarece nu sunt persoane cu funcție de răspundere). Dacă ei însuși au solicitat primirea de bunuri, servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale în vederea dării declarațiilor, concluziilor sau a efectuării traducerilor cu bună-știință false, apoi acțiunile lor conțin semnele faptei de instigare la depunere de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte [207, p. 329-330]. Merită atenție propunerea lui O. V. Lâsenko de a institui interdicția de a primi bunuri, servicii, alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale de către martor, partea vătămată, expert și traducător prin intermediul includerii în legea penală a unei norme în acesastă privință. Ea ar urma să se axeze pe răspunderea pentru primirea de bunuri, servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale doar în vederea depunerii de declarații mincinoase, formulării de concluzii false sau de traduceri incorecte [222, p. 21]. Totodată, transmiterea de bunuri, servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale în vederea obținerii declarațiilor corecte nu conține elementele componenței de determinare la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte, deoarece nu atentează la activitatea normală a justiției și în genere aceasta nu constituie o infracțiune, din care considerent

și transmiterea de bunuri, servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale în acest context nu poate fi considerată ca infracțională. Dimpotrivă, în unele state, este răspândită practica oferirii și achitării anumitor remunerații pentru acordarea de ajutor la descoperirea infracțiunilor., inclusiv și prin intermediul dării de declarații [207, p. 330]. Laborios este și faptul că, pentru existența elementului material, nu prezintă relevanță în favoarea cărei părți ar fi trebuit să se facă mărturie mincinoasă și nici dacă autorul încercării de determinare este sau nu parte în cauza respectivă. Dacă persoana față de care s-a încercat determinarea de a săvârși mărturia mincinoasă comite această faptă penală, însă ulterior își retrage declarația dată, retragerea nu va avea nici un efect asupra celui care a instigat la săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă. Fapta păstrează calificarea de instigare la săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă și nu se schimbă în încercarea de a determina natura mincinoasă, cu toate că cel care a retractat mărturia mincinoasă este apărut de pedeapsă sau i se reduce pedeapsa [73, p. 193]. Concludentă e și încercarea de a determina mărturia mincinoasă, care trebuie să includă următoarele două cerințe: 1) trebuie să se comită prin constrângere sau corupere. Încercarea de a determina o persoană prin alte mijloace (rugăminți, solicitări, recomandări) nu poate realiza cerința esențială prevăzută în conținutul normei de incriminare banalizată; 2) persoana spre care este îndreptată acțiunea incriminată trebuie să aibă una din următoarele calități: să fie martor, expert sau interpret într-o cauză penală, civilă, disciplinară sau într-o altă cauză în care se pot folosi aceste mijloace de probă [58, p. 513-514].

În opinia Nicoletei Iliescu, pentru realizarea acestei cerințe esențiale nu este necesar ca persoanele să aibă calitatea procesuală de martor, expert sau interpret în momentul când se exercită acțiunea de încercare prin constrângere sau corupere, suficient este ca autorul încercării de a determina să cunoască faptul că persoana putea fi chemată să depună mărturie sau că va fi însărcinată ca expert cu efectuarea unei expertize ori ca interpret pentru anumite traduceri [73, p. 194]. Infracțiunea de influențare a declarațiilor este prin natura și esența sa comisivă. Elementul ei material nu poate fi realizat decât printr-o acțiune. Influențarea declarațiilor implică exercitarea unei acțiuni în acest sens, fără de care nu este posibilă urmărirea sau obținerea rezultatului dorit de făptuitor [59, p. 73]. Promisiunea, oferirea sau darea de bani, bunuri sau alte foloase materiale trebuie să nu fie făcută în glumă, și să aibă capacitatea de a corupe. Acceptarea sau respingerea de către destinatarul lor a promisiunii ofertei sau dării de bani, bunuri, valori sau alte foloase materiale nu are relevanță și nu influențează existența infracțiunii. A constrânge înseamnă a sili, a forța, a obliga o persoană, indiferent de calitatea acesteia să aibă o anumită atitudine, o anumită manifestare procesual judiciară pe care altfel nu le-ar fi avut. Constrângerea care determină alternativ elementul material al infracțiunii poate fi fizică, dar și morală, psihică. În ambele forme

de manifestare, constrângerea trebuie să fie serioasă, de natură să prilejuiască starea de temere sub stăpânirea căreia libertatea de hotărâre și acțiune a celui supus ei este înlăturată [59, p. 74-75]. Încercarea de a determina mărturia mincinoasă prezintă mai multe modalități normative, după cum încercarea privește fie un martor, fie un expert, fie un interpret, sau după cum încercarea este săvârșită prin constrângere, prin corupere, pentru a se face declarații mincinoase sau pentru a nu se depune mărturie. Aceste elemente normative pot să le corespundă diferite modalități faptice, determinate, spre exemplu, de modul săvârșirii (oral, în scris) sau de mijloacele de săvârșire (constrângere fizică sau morală, oferte de bani sau de alte bunuri, promisiuni cu caracter material sau de altă natură, daruri etc.), de timpul săvârșirii (înainte de a fi numită persoana ca martor, expert, interpret sau după aceasta), de raportul dintre subiectul activ și persoana a cărei determinare se încearcă (de exemplu, parte în proces, rudă, persoană ierarhic superioară) [73, p. 196]. Componenta de infracțiune este consumată din momentul inițierii determinării prin constrângere sau prin promisiune, prin oferire sau dare de bunuri, servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale „indiferent de survenirea urmărilor în forma oferirii faptice de declarații mincinoase sau a eschivării de la darea declarațiilor autentice [207, p. 337]”.

Din punct de vedere subiectiv, făptuitorul acționează cu intenție directă, el urmând să prevadă că prin acțiunea sa sunt puse în pericol atât realizarea dreptului constituțional fundamental al accesului liber la justiție, cât și înfăptuirea justiției, urmărind producerea acestor consecințe. Săvârșirea infracțiunii cu intenție indirectă (eventuală) sau din culpă nu este de conceput, pentru că încercarea de a determina sau determinarea unei anumite conduite procesuale prin corupere, constrângere sau prin altă faptă cu caracter intimidant presupune nu numai prevederea, ci și ținerea urmărilor acestora, a stărilor de pericol care se creează prin ele [59, p. 79]. În acest context e de evidențiat și poziția autorilor ruși A. S. Gorelic și L. V. Lobanova care pun accentul pe faptul, că în cazul acestei infracțiuni, latura subiectivă se manifestă doar cu intenție directă [207, p. 339].

Orice persoană, fără nici o altă condiționare decât aceea că are capacitatea de a răspunde penal, poate fi constituită în calitate de subiect activ al acestei componente de infracțiune [59, p. 72]. S. Cuzimina vede că subiecții ai acestei infracțiuni pot fi orice persoane și participanți la proces, precum învinuitul, inculpatul, avocatul acestora, partea civilă, partea civilmente responsabilă, deoarece influențarea ilegală asupra martorilor și a altor persoane nu poate fi recunoscută în calitate de mijloc legal de apărare a propriilor interese. La determinarea de dare a declarațiilor mincinoase persoanele cointeresate pot influența asupra martorilor etc. nu nemijlocit, ci prin intermediul altor persoane – ca de exemplu, când avocatul oferă sfaturi persoanei apărute de a obține darea declarațiilor mincinoase din partea martorilor. În situația respectivă, avocatul

îndeplinește rolul de organizator și urmează să poarte răspundere conform normei privind complicitatea (coparticiparea). [218, p. 20].

În practică și doctrină este întâlnită și întrebarea referitoare la determinarea de a face declarații, exercitată din partea conducătorilor sau a angajaților serviciilor de pază sau a celor de detectivi particulari. Astfel, detectivii particulari în procesul acumulării informațiilor în cadrul cauzelor penale sau civile prin intermediul violenței, constrângerii fizice sau psihice determină martorii, părțile vătămate, experții de a depune declarații mincinoase sau de a se eschiva de la depunerea declarațiilor. În viziunea autorilor ruși A. S. Gorelic și L. V. Lobanova, aceste persoane nu sunt reprezentanți ai puterii statale, din care considerent acțiunile lor nu pot fi calificate drept constrângere de a face declarații, ci doar ca determinare la depunerea de declarații mincinoase și la formularea de concluzii false [207, p. 338-339]. Pentru Bodoroncea Georgiana, Cioclei Valerian, Lefterache Lavinia Valeria, legea reglementează o situație derogatorie, specială, care conduce la neîntrunirea condițiilor privind tipicitatea faptei. O astfel de înțelegere este însă limitată doar la infracțiunile pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă sau pentru care legea prevede împăcarea. *Per a contrario*, dacă suntem în prezența unei infracțiuni se urmărește din oficiu, o astfel de înțelegere patrimonială intră sub incidența Codului penal, elementul material realizându-se prin coruperea persoanei vătămate pentru a adopta conduita dorită de infractor [13, p. 583-584]. Astfel, nu constituie infracțiune înțelegerea patrimonială dintre infractor și persoana vătămată, intervenită în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângere prealabilă sau pentru care intervine împăcarea. Două sunt consecințele unei asemenea precizări. În primul rând, legiuitorul recunoaște, în sfârșit, o realitate faptică incontestabilă, respectiv tranzacționarea în plan penal. În al doilea rând, sesizăm că textul prevede în mod expres, că asemenea tranzacții sunt „tolerate” doar în situațiile în care fapta comisă se urmărește la plângere prealabilă sau dacă legea prevede posibilitatea împăcării părților. Pe cale de consecință, orice tranzacții încheiate pentru infracțiuni urmărite din oficiu, prin care o persoană își asumă anumite obligații patrimoniale în schimbul unor declarații care să-l disculpe pe suspect sau inculpat, vor intra sub incidența infracțiunii de influențare a declarațiilor [17, p. 880].

În ce măsură infracțiune vizată la art. 314 CP al RM, cu modalitățile normative incriminate, se încadrează în conceptul declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. În temeiul prevederilor art. 35, 39 CP al RM determinarea, prin *constrângere* a martorului sau a părții vătămate la depunerea de declarații mincinoase, a expertului la formularea de concluzii sau declarații false, a interpretului sau a traducătorului la efectuarea de interpretări sau traduceri incorecte, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, în cadrul procesului civil, procesului

penal, procesului contravențional sau în instanța de judecată internațională, constituie nu altceva decât o cauză care înlătură caracterul penal al faptei; constrângerea exclude acea „rea-voință” a declarației, producătoare de consecințe juridice, fapt care o detașează de conceptul promovat. În cazul celorlalte modalități normative de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art.314 CP al RM vom avea declarații cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

Tratamentul specificului infracțiunii de *Determinare la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte* (art. 314 Cod penal al RM) determină necesitatea perfecționării acestei norme de incriminare, fapt în legătură cu care venim cu o nouă redacție a acestui articol, și anume:

(1) *Determinarea, prin constrângere sau prin promisiune ori dare de bani, bunuri sau de alte avantaje patrimoniale ori nepatrimoniale, a martorului sau a părții vătămate la depunerea de declarații mincinoase, a expertului sau specialistului la formularea de concluzii sau declarații false, a interpretului sau a traducătorului la efectuarea de interpretări sau traduceri incorecte, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, corespunzătoare adevărului, în cadrul urmăririi penale ori judecării cauzei în instanța de judecată națională sau internațională, se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani.*

(1¹) *Determinarea, prin constrângere sau prin promisiune ori dare de bani, bunuri sau de alte avantaje patrimoniale ori nepatrimoniale, a bănuیتului, învinuitului, inculpatului la depunerea de declarații mincinoase, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor în cadrul urmăririi penale ori judecării cauzei penale în instanța de judecată națională sau internațională,*

se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) *Aceeași acțiune săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală ori în privința unei persoane minore,*

se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani”.

(3) *Transmiterea de bani, bunuri sau de alte avantaje patrimoniale ori nepatrimoniale în vederea obținerii declarațiilor corespunzătoare adevărului nu conține elementele componenței de determinare la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte.*

(4) *Nu constituie infracțiune înțelegerea cu caracter patrimonial dintre infractor și*

persoana vătămată, intervenită în cazul unei fapte pentru care acțiunea penală se pune în mișcare prin plângere prealabilă sau pentru care intervine împăcarea. Orice tranzacții încheiate pentru infracțiuni ce se urmăresc din oficiu, prin care o persoană își asumă anumite obligații patrimoniale în schimbul unor declarații care să-l disculpe pe bănuit, învinut sau inculpat, vor intra sub incidența infracțiunii de influențare a declarațiilor.

3.3. Incriminarea declarației cu rea-voință privind încrederea publică

Calitatea declarației de a produce consecințe juridice decurge din lege (care, de regulă, stabilește obligativitatea declarației, condițiile și termenele în care trebuie făcută și determină efectele), dar și din anumite împrejurări factice, cel mai frecvent neprevăzute, care determină declarația și îi imprimă eficiență. În situația unei declarații necorespunzătoare adevărului, făcute unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice, pentru sine sau pentru o terță persoană, atunci când, potrivit legii sau împrejurărilor, declarația servește pentru producerea acestor consecințe, vom putea reține semnele infracțiunii prevăzute la art. 352¹ Cod penal al RM. Dar, spre exemplu, nu este aptă să genereze asemenea consecințe, fapta unei concubine de a-și atribui, în actul de deces al concubinului, calitatea de soție a acestuia, deoarece actul de deces, neavând ca obiect constatarea calității de soție, nu poate constitui un titlu în această privință. De asemenea, nu poate servi la producerea unor consecințe juridice declarația prin care o persoană ascunde medicului, chemat să constate moartea unei persoane, împrejurările în care acea persoană a încetat din viață, deoarece medicul are obligația de serviciu să constate personal cauza morții [58, p. 807; 182, p. 298]. Înscrisul în care este consemnată declarația mincinoasă devine în mod firesc un înscris fals (un fals intelectual derivat din declarație falsă), iar efectele pe care declarația oficială consemnată le produce sunt rezultatul unei alterări de adevăr. Falsul în declarații este deci o faptă ce prezintă un evident pericol social, aducând atingere încrederii pe care trebuie să o inspire înscrisurile oficiale întocmite pe baza declarațiilor făcute în fața organelor competente.

Oportunitatea perfecționării continue a mijloacelor juridico-penale ce stabilesc răspunderea penală pentru falsificarea documentelor este dictată de gradul în creștere al pericolului social al acestei fapte. În rezultatul falsificării documentelor este perturbată activitatea normală a autorității publice centrale și locale, este înlesnită săvârșirea altor fapte prejudiciabile, este compromisă încrederea publică în autenticitatea documentelor aflate în circulația oficială. Prin incriminarea faptelor, care alcătuiesc categoria infracțiunilor legate de falsificarea documentelor, legea penală a înțeles să ocrotească valorile și relațiile sociale a căror formare, desfășurare și dezvoltare ar putea fi primejduite prin săvârșirea unor astfel de fapte [154, p. 3].

Incontestabil, încrederea publică constituie valoarea socială necesară a fi protejată prin mijloace de drept penal. Astfel, faptele de fals în declarații sunt calificate ca infracțiuni și sancționate în temeiul prevederilor art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova. De altfel, ca și în situația multiplelor infracțiuni de fals, valoarea socială protejată este încrederea publică în autenticitatea înscrisurilor [64, p. 376]. Și în cadrul altor sisteme de drept, în special în cadrul celui spaniol, practica și doctrina variază între încrederea publică înțeleasă ca încredere a persoanelor - autenticitatea și veridicitatea înscrisurilor, protecția mijloacelor de probă și, indirect, a circuitului juridic sau însuși caracterul funcțional al documentului (caracter care include cele trei funcții ale documentului: perpetuitate, valoarea probatorie și garantarea identității autorului). Jurisprudența spaniolă s-a raliat, în principal, primelor două opinii, folosind-o pe fiecare dintre acestea drept complement al celeilalte [17, p. 541]: „obiectul juridic protejat este veridicitatea și securitatea traficului juridic, în ultima instanță, încrederea societății în valoarea probatorie a documentelor” [281, p. 588]. În dreptul penal german, obiectivul principal al acestei încriminări ține de garanția credibilității și protecției siguranței circuitului juridic [280, p. 244]. În acest context, menționăm, că din punctul de vedere al autorilor români Bogdan Sergiu, Șerban Doris Alina, Zlati George, între aceste două variante principale nu există diferențe substanțiale, câtă vreme relevanța juridică a încrederii publice decurge din interesul siguranței și credibilității circuitului juridic, o eventuală opțiune fundamentându-se, în principal, din unghiul din această structura cauzală este privită.

Constatăm, că în materia înscrisurilor oficiale, legiuitorul a instituit o prezumție absolută privind starea de pericol pentru valoarea socială generată prin activitatea de falsificare a înscrisului oficial. Poate respectarea mai strictă a principiului ofensivității ar impune sancționarea exclusivă a acelor acțiuni de falsificare realizate de către autor în scopul utilizării înscrisului falsificat. Dacă, teoretic, aceasta ar fi soluția riguros corectă, în concret, principiul ofensivității nu e chiar atât de încălcat, fiind extrem de rare situațiile de falsificare a unor înscrisuri oficiale fără intenția de a le utiliza ulterior [17, p. 541]. În virtutea celor menționate, Artur Reșetnicov constată că folosirea documentelor a devenit o necesitate, ele determinând relațiile sociale, de aceea, pentru buna inițiere, desfășurare ori stingere a acestor relații, este necesar ca documentele să reprezinte realitatea cu privire la datele și atestările pentru care trebuie să constituie mijloace de probă. Din punctul de vedere al conceptului lor, infracțiunile legate de falsificarea documentelor implică referirea la un anumit adevăr aparent, dar care în realitate este alterat prin săvârșirea acestor infracțiuni. Astfel, un document fals poate produce consecințe juridice pentru că este considerat legal, deși adevărul a fost alterat. Aceste consecințe juridice înseamnă nașterea unor relații sociale care ar putea fi deosebit de păgubitoare pentru buna funcționare a agregatului social. Tocmai datorită pericolului social deosebit, prin grava atingere adusă adevărului și încrederii care trebuie

să existe în relațiile sociale, infracțiunile legate de falsificarea documentelor sunt considerate justificat activități ilicite în toate orânduirile sociale. Drept urmare, au fost sancționate în calitate de infracțiuni contra autorităților publice, infracțiuni de serviciu, infracțiuni contra ordinii de administrare sau infracțiuni de alt gen [154, p. 3-4].

Dezvoltând acest subiect, facem trimitere și la autoarea Cristina Rotaru, în a cărei opinie uzul de fals constă în folosirea unui înscris oficial sau sub semnătură privată, cunoscând că este fals, în vederea producerii unei consecințe juridice. Rezultă că pentru reținerea acestei infracțiuni este necesară o situație premisă, constând în preexistența unui înscris fals, fie că este vorba de un înscris sub semnătură privată. În ce privește caracterul fals al unui înscris, acesta poate fi dobândit fie cu prilejul întocmirii sale (prin atestarea unor fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului ori prin omisiunea cu știință de a insera unele date sau împrejurări), fie prin contrafacerea scrierii sau subscrierii ori prin alterarea lui în orice mod. Rezultă, așadar, că un înscris poate fi fals nu doar în totalitate, ci și în parte, în situația în care doar unele împrejurări pe care conținutul său le atestă nu corespund adevărului [157, p. 151]. În cazul acestei infracțiuni, spre deosebire de falsul intelectual, întocmirea înscrisului falsificat este consecința declarației unei persoane, alta decât funcționarul care întocmește înscrisul prin care se consemnează declarația falsă [16, p. 339]. Relațiile sociale referitoare la încrederea publică în declarațiile făcute oficial, declarații care, potrivit legii sau împrejurărilor, servesc la producerea unor consecințe juridice, reprezintă obiectul juridic al acestei infracțiuni. Falsul în declarații apare ca o formă specială de fals intelectual, al cărui autor este persoana care a făcut declarația mincinoasă [74, p. 456]. Ocrotirea penală, din punct de vedere al obiectului juridic special, constă în protejarea tuturor acelor relații sociale, în formarea și desfășurarea cărora folosirea declarațiilor făcute oficial constituie o frecventă și permanentă necesitate [58, p. 803], precum și în ocrotirea relațiilor sociale care țin de activitatea normală a organelor de stat cu privire la asigurarea ordinii stabilite de operare cu informațiile necesare [7, p. 773]. Tot la acesta se referă relațiile sociale a căror formare și dezvoltare este condiționată de existența încrederii în declarațiile susceptibile a produce consecințe juridice [18, p. 538]. La rândul său, obiectul material este reprezentat de declarația scrisă sau înscrisul în care s-a consemnat declarația verbală, iar obiectul imaterial are în vedere declarația necorespunzătoare adevărului. Prin „declarație” se înțelege o mărturie, depoziție, relatare, informare, comunicare etc. pentru calificarea faptei în baza art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova, nu are importanță dacă declarația este făcută din proprie inițiativă sau la solicitarea organului competent, dacă este scrisă sau verbală, nici dacă se face sau nu prin completarea unui formular tipizat. Astfel, este suficientă o declarație verbală, consemnată apoi în scris de către organul competent căruia i-a fost făcută. Dacă este verbală, declarația trebuie făcută

personal. Declarația scrisă poate fi transmisă printr-o a treia persoană care va atesta semnătura declarantului. Pentru a fi obiectul imaterial al infracțiunii specificate la art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova, declarația trebuie să fie, în totalitate sau în parte, necorespunzătoare adevărului. Altfel spus, se are în vedere declarația în care este denaturat adevărul [23, p. 1082]. Pentru a fi obiect imaterial al infracțiunii specificate la art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova, declarația trebuie, potrivit legii sau împrejurărilor, să servească pentru producerea unor consecințe juridice. În alți termeni, se cere ca declarația să aibă, potrivit legii sau împrejurărilor, valoare probatorie și eficiență juridică, să fie aptă a servi, prin însuși faptul că a fost făcută, la producerea consecinței juridice avute în vedere de făptuitor [23, p. 1083]. Intervenim pe acest segment cu două spețe din activitatea de zi cu zi a organelor de drept care detailează specificul falsului în declarații în vederea producerii anumitor consecințe juridice dorite de către făptuitor. Astfel, *prin sentința Judecătoriei mun. Bălți s-a constatat, că H. S., în perioada de timp a lunilor decembrie 2013-ianuarie 2014, cunoscând cu certitudine despre faptul că prin încheierea Judecătoriei mun. Bălți din 28.11.2013 s-a aplicat sechestrul asupra automobilului de model „Mercedes Vito cu n/î XX XX XXX, automobil pe care H. V. îl cumpărase și îl deținea în baza procurii eliberate la 09.12.2012 de către P. V., inducându-l pe ultimul în eroare, spunându-i că automobilul este arestat cu marfă de proveniență necunoscută, a luat de la acesta o cerere din numele lui P. V., cu solicitarea de a i se elibera automobilul care-i aparține ultimului, cerere care ulterior a fost depusă în Judecătoria mun. Bălți. Ulterior, la data de 09.01.2014, în baza cererii depuse din numele lui P. V., prin încheierea judecătoriei a fost dispus să-i fie transmis lui P. V., spre păstrare, automobilul de model „Mercedes Vito” nu n/î XX XX XXX, până la soluționarea cauzei în fond, fără ridicarea sechestrului pus pe automobilul dat. La data de 27.11.2014, ascunzând faptul sechestrului pe automobilul de model „Mercedes Vito” cu n/î XX XX XXX și dispunerea acestuia spre păstrare lui P. V., adresându-se la Biroul de Înmatriculare a Transportului și Documentare a Conducătorilor Auto, a înstrăinat automobilul în cauză soției sale H. L., cu schimbarea concomitentă a numărului de înmatriculare.*

În urma administrării materialelor cauzei penale, instanța de judecată a considerat că în cadrul cercetării judecătorești s-a dovedit pe deplin faptul că H. V. a comis falsul în declarații, manifestat prin declarația necorespunzătoare adevărului, făcută unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice, pentru sine, odată ce, potrivit legii și împrejurărilor, declarația servește pentru producerea acestor consecințe, acțiunile lui H. V. fiind încadrate în baza art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova [164].

Trecem în revistă faptul că cercetătorii Vasile Dobrinioiu și Traian Dima menționează că, sub aspectul elementului material, latura obiectivă a acestei infracțiuni se realizează prin acțiunea de a

face o declarație care în totalitate sau în parte nu corespunde adevărului. Declarația poate fi făcută la inițiativa autorului sau la solicitarea unității, instituției competente; ea poate fi făcută oral sau scris, nemijlocit de către făptuitor sau transmisă prin intermediar, în limba română sau într-o limbă străină [66, p. 626]. Deja Xenofon Ulianovschi arată că, latura obiectivă a acestei infracțiuni se realizează prin săvârșirea unor acțiuni de declarare necorespunzătoare a adevărului, făcută unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice, pentru sine sau pentru o terță persoană, atunci când, potrivit legii sau împrejurărilor, declarația servește pentru producerea acestor consecințe. Prin declarare necorespunzătoare a adevărului, în sensul art. 352¹ Cod penal, se înțelege crearea sau denaturarea conținutului unor asemenea declarații, cu condiția ca acestea să fie făcute unui organ competent [7, p. 773]. Elementul material al acestei infracțiuni constă, deci, în acțiunea de a face o declarație necorespunzătoare adevărului. Elementului material îi sunt atașate două cerințe esențiale: 1) declarația făcută să fie una dintre acelea care, potrivit legii sau împrejurărilor, servește la producerea vreunei consecințe juridice; 2) declarația să nu fie supusă unei reglementări penale speciale cu privire la veridicitatea ei (declarațiile vamale, declarațiile martorilor etc.).

Ipotezele în care există obligația de a da o declarație în vederea producerii de consecințe juridice, după cum afirmă unanim cercetătorii Bogdan Sergiu și Iliescu Nicoleta, trebuie să fie reglementate într-un act normativ, care va conține și prevederi cu referire la consecințele pe care le poate produce această declarație [74, p. 469; 16, p. 341]. Într-o astfel de situație este absolut necesar de a identifica acel act normativ care fixează expres că o anumită declarație produce anumite consecințe sau urmări juridice. Urmarea imediată a acestei acțiuni de a declara necorespunzător adevărul este crearea unei stări de pericol pentru relațiile sociale ocrotite [157, p. 154]. De altfel, Tudorel Toader socotește că nu se cere ca declarația să îmbrace forma scrisă, fiind suficientă și o declarație verbală, consemnată în scris de organul în fața căruia a fost făcută [176, p. 404]. Declarația verbală trebuie făcută personal, în timp ce declarația scrisă poate fi transmisă printr-o a treia persoană, care va atesta semnătura declarantului [74, p. 458]. La rândul său, Sergiu Bogdan consideră necesar, ca declarația să fie consemnată într-un înscris, așa cum se întâmplă, de regulă, sau în orice altă modalitate (înregistrare audio, video etc.), ce îndeplinește cerințele legale concrete în care se consemnează respectiva declarație. În caz contrar fapta rămâne la nivelul unei tentative, deoarece o astfel de declarație neconsemnată nu poate produce efecte juridice [16, p. 340]. Pe sens, cercetând subiectul falsului în documente, Artur Reșetnicov exprimă opinia că acesta urmează a fi înțeles în accepție largă și în accepție îngustă. În urma investigațiilor științifice efectuate de cercetătorul nominalizat, sunt punctate următoarele concluzii: 1) noțiunea „*falsificarea documentelor*”, privită în accepție largă, este funcțională în vederea clasificării

tipurilor de clasificare a documentelor (sau a clasificării infracțiunilor legate de falsificarea documentelor); 2) în accepție îngustă, operăm cu noțiunea „*falsificarea documentelor*” nu într-un context teoretic, dar în contextul terminologic strict al textului legii penale; 3) în accepție îngustă, prin „*falsificarea documentelor*” se înțelege fie contrafacerea documentelor (adică confecționarea documentelor false), fie modificarea conținutului unor documente autentice; 4) în accepție îngustă, prin „*falsificarea documentelor*” nu se are în vedere introducerea în documente a constatărilor sau mențiunilor false; 5) noțiunea „*confecționarea documentelor false*” nu este identică cu noțiunea „*falsificarea documentelor*”, deci noțiunea „*confecționarea documentelor*” nu poate să însemne nici modificarea conținutului unor documente autentice, nici, cu atât mai puțin, introducerea în documente a constatărilor sau mențiunilor false [154, p. 13-14]. Dezvoltând acest subiect în continuare, același autor își pune următoarea întrebare: *care este criteriul de delimitare dintre falsificarea documentelor și eroarea de perfectare a documentelor?* Răspunsul la această întrebare, în viziunea lui Artur Reșetnicov, este extrem de important, deoarece implică evitarea situației când la răspundere penală e trasă o persoană nevinovată, iar o persoană vinovată scapă răspunderii penale. Totodată, formularea răspunsului da teste deosebit de dificilă, deoarece ține de probarea semnelor latitii subiective, adică a atitudinii psihice a făptuitorului față de fapra săvârșită. Falsificarea documentelor presupune manifestarea intenției, pe când eroarea de perfectare a documentelor presupune imprudența [152, p. 123].

Consumarea infracțiunii de fals în declarații are loc în momentul în care declarația a fost în mod legal consemnată și s-a creat astfel urmarea imediată, adică starea de pericol pentru valoarea socială a încrederii publice și pentru respectul adevărului, existența declarației false putând determina producerea de consecințe juridice realizate în mod ilicit. Pentru existența consumării contează dacă acea consecință juridică urmărită de făptuitor s-a produs sau nu s-a produs încă, fiind suficientă starea de pericol, adică amenințarea că această consecință s-ar produce [74, p. 408]. Fapta se consumă în momentul depunerii ei la organul competent dacă este scrisă, sau în momentul când este consemnată în scris sau în orice alt mod declarația orală de cel căruia i se adresează [16, p. 342]. Falsul în declarații, implicând pe lângă declararea necorespunzătoare adevărului în vederea producerii unei consecințe juridice, și situația ca declarația făcută să servească pentru producerea acelei consecințe, exclude prin conținutul său obiectiv existența în concurs a infracțiunii de uz de fals [141, p. 396]. Infracțiunea de fals în declarații exclude prin însăși conținutul său (ca și infracțiunea de fals în înscrisuri sub semnătură privată) existența în concurs a infracțiunii de uz de fals [118, p. 276]. Uneori o nedeclarare a unui neadevăr se sancționează nu ca un fals în declarații, ci se aplică textul special care incriminează acea faptă. De exemplu, un martor, deși face declarații neadevărate în fața unei instituții publice cu ocazia

audierii sale, el nu va răspunde pentru fals în declarații, ci pentru mărturie mincinoasă. Aceasta în ciuda faptului că procesul verbal în care se consemnează declarația martorului este un act oficial. În situația când fapta martorului nu cade sub prevederile normei care sancționează mărturia mincinoasă, fapta acestuia urmează a fi încadrată ca fiind fals în declarații. Dacă, însă, grefierul consemnează în mod intenționat greșit declarația martorului sau a celorlalte părți audiate, atunci el comite infracțiunea de fals intelectual. Dacă o persoană modifică declarația martorului sau a unei alte părți prin falsificarea procesului verbal în care sunt consemnate aceste date, fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de fals material în înscrisuri oficiale [16, p. 340]. Lipsa de adevăr a declarației poate fi evidențiată de celelalte probe administrate sau de celelalte părți sau participanți la procedura judiciară. Actualmente, se constată că aproape orice formular care trebuie completat, indiferent de cel căruia îi este destinat, o instituție publică sau chiar una privată, conține și precizarea că declarația necorespunzătoare adevărului se sancționează potrivit codului penal, adică ca un fals în declarații, fără a exista întotdeauna și vreun act normativ care să prevadă acest lucru. O astfel de precizare în formular, în lipsa unui temei legal, consideră autorul Sergiu Bogdan, nu poate atrage sancționarea pentru comiterea falsului în declarații, ci va putea atrage răspunderea penală pentru o eventuală înșelăciune [16, p. 341]. Menționăm și faptul că nu există infracțiune când declarația nu poate servi la producerea vreunei consecințe juridice (de exemplu, declarația făcută în fața unui organ incompetent) [59, p. 628].

Când subiectul activ face declarația, trebuie să cunoască faptul că aceasta este neconformă cu adevărul. Pentru existența laturii subiective, nu este însă suficientă această cunoaștere, trebuie îndeplinită cerința esențială atașată elementului subiectiv și anume ca acea declarație să fie făcută în vederea producerii unei consecințe juridice pentru el sau pentru altul. Așadar, chiar și atunci când declarația este aptă de a produce consecințe juridice, nu va fi realizată latura subiectivă, dacă nu este îndeplinită condiția cu privire la scopul urmărit de făptuitor, acela de a fi avut în vedere producerea consecinței juridice. De aceea, forma de vinovăție este intenția directă, calificată prin scop [157, p. 158]. Astfel, este absolut corectă opinia autorului Tudorel Toader care menționează că „latura subiectivă presupune vinovăția făptuitorului sub forma intenției directe, deoarece declarația necorespunzătoare adevărului trebuie să fie făcută în vederea producerii unei consecințe juridice”. Infracțiunea există indiferent dacă scopul este realizat sau nu și indiferent dacă respectiva consecință juridică se urmărește pentru sine sau pentru altul [176, p. 405]. În opinia specialiștilor Gheorghe Diaconescu și Duvac Constantin, atunci când declarația este susceptibilă de consecințe juridice, latura subiectivă a infracțiunii nu va fi realizată dacă făptuitorul nu a avut în vedere producerea acelei consecințe juridice. De asemenea, menționează ei, declarația făcută din culpă nu constituie infracțiune [59, p. 810]. După părerea lui Sergiu Bogdan, autorul trebuie să

aibă pe lângă reprezentarea caracterului fals al declarației și reprezentarea consecinței juridice pe care o va putea produce declarația sa neadevărată, conform legii sau împrejurărilor [16, p. 342].

Orice persoană care îndeplinește condițiile generale ale răspunderii penale și care, implicit, are capacitatea de a face declarații cu relevanță juridică poate fi subiect activ al acestei infracțiuni [18, p. 539]. În acest fel, dacă declarația necorespunzătoare adevărului făcută de o persoană este întărită de alte persoane care cunosc caracterul ei mincinos, aceste persoane vor răspunde pentru complicitate la infracțiunea de fals în declarații [74, p. 457]. În opinia cercetătorilor Vasile Dobrinioiu și Traian Dima, falsul în declarații poate fi comis de orice persoană care îndeplinește condițiile cerute de lege, persoană care este îndreptățită să facă declarația, respectiv, să aibă capacitatea de a face declarații ce pot produce consecințe juridice. În cazul acestei infracțiuni subiectul pasiv este persoana fizică sau juridică ale cărei interese au fost lezate prin comiterea faptei, [66, p. 625-626] prejudiciată în drepturile sau interesele sale prin consecințele juridice care au intervenit în urma declarației false [18, p. 539].

3.4. Alte incriminări privind declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice

Un sector important al vieții sociale și economice este fiscalitatea – ansamblul legilor, reglementărilor și modalităților de impozitare, sector de natură să aibă un rol determinant la formarea bugetului public național. În această ordine de idei, faptele ce aduc atingere bugetului public național, în speță evaziunea fiscală, se răsfrâng negativ asupra vieții întregii societăți, perechitează securitatea economică a statului. Acest din urmă fapt sesizează că în sfera fiscală nu au fost realizate toate idealurile, pentru ca impozitele să fie achitate în mod convenabil [11, p. 10-11]. Autorii Dumitru Florescu, Dan Bucur și Theodor Mrejeru definesc evaziunea fiscală ca fiind totalitatea procedeeleor licite și ilicite cu ajutorul cărora cei interesați se sustrag în totalitate sau în parte de la plata obligațiunilor stabilite prin lege. Evaziunea fiscală reprezintă unul dintre fenomenele economico-sociale complexe de maximă importanță cu care statele se confruntă și ale cărei consecințe nedorite caută să le limiteze cât mai mult, eradicarea fiind practic imposibilă [81, p. 34].

Conceptul evaziunii fiscale include și faptele persoanelor fizice, incidente prevederilor art. 244¹ CP al RM (Evaziunea fiscală a persoanelor fizice). În acest sens, evidențiem *declarația* cu privire la impozitul pe venit, susceptibilă de atribuire la categoria declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Infracțiunea de evaziune fiscală a persoanelor fizice are în calitate de obiect relațiile social- economice în sfera fixării, introducerii și încasării impozitelor și taxelor în conformitate cu prevederile legislației fiscale. Periculozitatea delictelor de evaziune

fiscală constă în: a) încălcarea principiilor de realizare a activității economice; b) în neîndeplinirea intenționată a obligațiunilor constituționale de a achita impozitele și taxele legal stabilite; c) în neîncasarea mijloacelor bănești în sistemul bugetar [226, p. 17]. În opinia lui Vitalie Stati, *obiectul juridic special* al infracțiunii examinate îl constituie relațiile sociale cu privire la formarea bugetului public național pe calea îndeplinirii de către persoanele fizice contribuabile care nu practică activitate de întreprinzător a obligațiunilor fiscale. Sub acest aspect, la lit. e), alin. 2, art. 8 din Codul fiscal este prevăzută obligațiunea contribuabilului să achite la buget, la timp și integral, sumele calculate ale impozitelor, asigurând exactitatea și veridicitatea dărilor de seamă fiscale prezentate. Declarația persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit reprezintă, de fapt, obiectul material al infracțiunii prevăzute la alin. 1, art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova. După cum rezultă din pct. 9, art. 129 din Codul fiscal, noțiunea „darea de seamă fiscală” este o noțiune generică în raport cu noțiunea „declarația persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit”. Darea de seamă fiscală reprezintă orice declarație, informație, calcul, notă informativă, alt document, care sunt prezentate sau trebuie să fie prezentate organului fiscal, privind calcularea, achitarea, reținerea impozitelor, taxelor, majorărilor de întârziere (penalităților) și/sau amenzilor ori privind alte fapte ce țin de nașterea, modificarea sau stingerea obligației fiscale [168, p. 274-275]. Nu poate să reprezinte obiectul material al infracțiunii specificate la art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova: 1) declarația privind calcularea și utilizarea contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii; 2) declarația privind evidența nominală a asiguraților; 3) documentele ce se referă la ținerea evidenței individuale [168, p. 275].

Fapta de evaziune fiscală a persoanelor fizice constă în eschivarea de la prezentarea declarației cu privire la impozitul pe venit sau prin includerea în declarație a unor date denaturate. Prin fapta infracțională în cazul dat se subînțelege eschivarea – adică neîndeplinirea de către persoana vinovată a prevederilor anumitor norme determinate de legislația fiscală, fapt care confirmă nedorința acesteia de a introduce taxe obligatorii pentru achitare în bugetele sau fondurile extrabugetare corespunzătoare, fie prezentarea informațiilor neconforme realității cu privire la venituri și cheltuieli. În situația dată, avea de a face cu fapte intenționate, orientate spre neachitarea impozitelor, care generează neîncasarea taxelor și impozitelor corespunzătoare de către sistemul bugetar [226, p. 26]. Astfel, după cum menționează Dumitru Florescu, Dan Bucur și Theodor Mrejeru, elementul material al infracțiunii de evaziune fiscală constă în sustragerea de la îndeplinirea obligațiilor fiscale prin ascunderea bunului ori a sumei impozitabile ori taxabile. Urmarea imediată a faptei este crearea unei stări de pericol cu privire la încasarea integrală, de la cei obligați, potrivit legii, a sumelor reprezentând obligații fiscale către stat, deci pericol de păgubire al patrimoniului public al statului. În consecință, această infracțiune este infracțiune

foemală (de pericol) iar nu o infracțiune materială, deoarece legea cere să existe doar scopul sustragerii de la plata obligațiilor fiscale către stat, iar nu și realizarea acestui scop. Raportul de cauzalitate care trebuie să existe între faptă și urmare este prezumat de lege [81, p. 37-38].

Modalitățile de evaziune fiscală a persoanelor fizice se pot manifesta atât prin acțiuni, luând forma introducerii intenționate în declarația cu privire la impozitul pe venit a informațiilor cu bună-știință denaturate, precum și prin inacțiuni, în cazul dat fiind vorba despre neprezentarea intenționată a declarației cu privire la impozitul pe venit [226, p.26]. Legea penală evidențiază următoarele modalități de evaziune fiscală a persoanelor fizice: 1) eschivarea de la prezentarea a declarației cu privire la impozitul pe venit, a cărei prezentare, în conformitate cu legislația fiscală a Republicii Moldova, este obligatorie. Această formă a evaziunii fiscale este prezentă în situațiile în care persoana intenționat, cu scopul de neachitare a impozitului pe venit, la expirarea termenelor prevăzute de lege, nu a prezentat declarația cu privire la venit organelor corespunzătoare; 2) includerea în declarația cu privire la impozitul pe venit a unor date denaturate. Ea constă în indicarea intenționată în declarație a oricăror informații financiar-fiscale care nu corespund realității.

Prin includerea în declarația cu privire la impozitul pe venit a unor date denaturate referitoare la venituri sau cheltuieli urmează să se înțeleagă indicarea intenționată în declarația cu privire la impozitul pe venit a oricăror informații neconforme cu realitatea atât veniturilor, cât și cheltuielilor. În viziunea lui Igor Vremea, prin „eschivare” se înțelege fapta de „a se eschiva”, ceea ce înseamnă a se sustrage de la îndeplinirea unei obligații, în cazul nostru a se sustrage de la prezentarea documentelor și datelor necesare. Deși aparent forma este omisivă, aceasta nu înseamnă o simplă omisiune de a face ceva, ci o atitudine activă, care exprimă o poziție psihică intenționată, de neacceptare sau de respingere a unei obligațiuni expres reflectate în lege. Această accepțiune a noțiunii de eschivare are importanță pentru stabilirea formei vinovăției în cazul săvârșirii infracțiunii examinate [185, p. 283]. Reieșind din obligația contribuabilului prevăzută la art. 8 alin. 2 lit. f) Cod fiscal, Igor Vremea menționează: „în caz de control al respectării legislației fiscale, să prezinte, la prima cerere documentele necesare, „prin prezentare la timp” a documentelor și a datelor respective înțelegându-se timpul indicat de către persoanele cu funcție de răspundere ale organelor fiscale și ale altor organe investite cu funcții de control, chiar și imediat, a cărui nerespectare poate atrage răspunderea penală. Legiuitorul impune condiția ca persoana să se eschiveze concomitent de la prezentarea la timp atât a documentelor, cât și datelor prevăzute de legislație. Astfel, prezentarea la timp a declarației cu privire la impozitul pe venit, dar care nu include datele (toate sau o parte) ce trebuie să le cuprindă, nu atrage răspunderea penală sub forma eschivării.

Tot Igor Vremea relevă întrebarea dacă răspunderea în acest caz survine pentru neprezentarea unuia din documentele necesare sau a întregului set de documente (în cazul în care se cere prezentarea concomitentă a mai multor documente), venind cu precizarea, că în situația dată, se are în vedere eschivarea de la prezentarea la timp măcar a unuia din documentele și datele prevăzute de legislație [185, p. 284]. Darea de seamă fiscală (inclusiv declarația cu privire la impozitul pe venit) se consideră prezentată la data la care organul fiscal o primește, dacă este întocmită în modul stabilit de legislația fiscală și dacă este perfectată în modul reglementat de IFPS. Darea de seamă fiscală se consideră recepționată de organul fiscal în cazul în care contribuabilul prezintă dovezi în acest sens: un exemplar de dare de seamă fiscală cu mențiunea organului fiscal că a primit o recipisă, eliberată de organul fiscal; avizul poștal etc. [168, p. 277-278].

Cât privește cea de-a doua modalitate a faptei prejudiciabile prevăzute la alin. 1 art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova – acțiunea de includere în declarația cu privire la impozitul pe venit a unor date denaturate – Vitalie Stati evidențiază că, potrivit alin. 4 art. 187 din Codul fiscal, contribuabilul semnează darea de seamă fiscală, asumându-și răspunderea prevăzută de lege pentru prezentarea de date și informații false sau eronate. Pentru a fi aplicat alin. 1 art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova, datele incluse în declarația cu privire la impozitul pe venit trebuie să fie, în total sau în parte, necorespunzătoare adevărului. Includerea în declarația cu privire la impozitul pe venit a unor date denaturate este firesc să fie urmată de prezentarea declarației falsificate cu privire la impozitul pe venit către organul fiscal. Numai în acest mod își poate produce efectul includerea în declarația cu privire la impozitul pe venit a unor date denaturate [168, p. 281-282].

După O. Petrosean, componenta de infracțiune este una formală. Infracțiunea se consideră consumată din momentul neachitării faptice a impozitului pe venit pentru perioada corespunzătoare impozitată, stabilită prin legea fiscală. Reieșind din faptul că, în conformitate cu prevederile legislației fiscale, termenul de prezentare a declarației fiscale și termenul de achitare a impozitului pot să nu coincidă, moment al consumării faptei infracționale de evaziune fiscală a persoanelor fizice este considerat a fi neachitarea faptică a impozitului pe venit în termenul stabilit de lege [226, p. 29]. În acest sens, Vitalie Stati, dimpotrivă, menționează că infracțiunea prevăzută la alin. 1, art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova este o infracțiune materială. Ea se consideră consumată din momentul producerii urmărilor prejudiciabile sub forma neachitării impozitului pe venit [168, p. 283]. Majoritatea dispozițiilor normelor ce stabilesc răspunderea pentru infracțiunile de evaziune fiscală sunt de blanchetă. Aceasta semnifică necesitatea de a apela la legislația fiscală (mai cu seamă) extrem de vastă, complicată după structură și terminologia

specială utilizată, deseori imperfectă, care în ultimii ani se dezvoltă intensiv și în diferite direcții [188, p. 261].

Fapta de evaziune fiscală a persoanelor fizice poate fi comisă doar cu intenție directă, în vederea neachitării sau achitării neintegrale și în totalitate a impozitului pe venit. La soluționarea chestiunii referitoare la prezența intenției în acțiunile persoanei fizice contribuabil urmează a fi luate în calcul circumstanțele care exclud vinovăția în comiterea infracțiunii de evaziune fiscală, cum ar fi de exemplu, erorile comise din imprudență în procesul calculării și achitării impozitului pe venit [168, p. 285]. Infracțiunea de evaziune fiscală a persoanelor fizice are ca subiect persoana fizică care a atins vârsta de 16 ani (cetățean al Republicii Moldova, persoană fără cetățenie sau apatrid), asupra căreia, în conformitate cu legislația fiscală, este plasată obligațiunea de calculare și achitare a impozitelor pe venit la bugetul corespunzător, precum și de prezentare a declarației fiscale și a altor documente către organul fiscal în vederea efectuării controlului fiscal.

În opinia expusă de același Vitalie Stati, persoana juridică nu poate fi subiect al infracțiunii de evaziune fiscală a persoanelor fizice. Este necesar ca subiectul infracțiunii specificate la alin. 1 art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova să întrunească cumulativ următoarele două calități speciale: 1) persoană care nu practică activitate de întreprinzător; 2) persoană care are obligația să completeze și să prezinte declarația cu privire la impozitul pe venit. [168, p. 287]. Referitor la cea de-a doua calitate specială a subiectului infracțiunii analizate, urmează să se deosebească două categorii de persoane care au obligația să completeze și să prezinte declarația cu privire la impozitul pe venit: a) contribuabilul declarant; b) declarantul altul decât contribuabilul. Referitor la cea de-a doua categorie de persoane care au obligația să completeze și să prezinte declarația cu privire la impozitul pe venit – declarantul altul decât contribuabilul – autorul Vitalie Stati consemnează că venitul obținut de către contribuabilul decedat se consideră ca venit obținut de către o singură persoană fizică și se impozitează conform declarației prezentate în numele contribuabilului decedat de către persoana care-i administrează succesiunea [168, p. 290-291].

În acest sens, evidențiem declarația cu privire la impozitul pe venit, vizată în art. 244¹ CP al RM (Evaziunea fiscală a persoanelor fizice), ca făcând parte din categoria declarațiilor cu reavoință, producătoare de consecințe juridice.

În ce privește infracțiunea de evaziune fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor (art.244 Cod penal al RM) s-a relatat că activitatea infracțională de evazionare este nemijlocit legată de anumite manopere în privința documentelor contabile și fiscale – neprezentarea lor sau operarea de date false în conținutul acestora ori tănuirea obiectelor impozabile - legiuitorul neoperând în conținutul normativ cu noțiunea de declarație.

Întrebarea este dacă implică sau nu această infracțiune declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. În literatura de specialitate s-a acceptat unanim că ambele infracțiuni - evaziunea fiscală a persoanelor fizice și evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor au comun obiectul generic, obiectul nemijlocit, dar au diferit obiectul material, subiecți diferiți și diferite modalități normative de săvârșire. Evident, în dorința de a se eschiva de la plata impozitelor, contribuabilul va tinde, întâi de toate, să scoată de la impunere valorile materiale ce-i aparțin (mijloace bănești, bunuri imobiliare, mijloace de transport etc.). Pentru aceasta el se va strădui să inducă în eroare organele fiscale în ce privește obiectele impunerii existente la el și cotele acestora pe calea prezentării informației false despre ele. Și abia după ce înșelarea a avut loc, infractorul obține posibilitatea de a reține mijloacele bănești și alte bunuri tănuite sau de a le folosi după propria voință [188, p. 54-55]. În calitate de obiect material al infracțiunii de evaziune fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor trebuie recunoscute documentele contabile ce conțin date necesare pentru calcularea și plata impozitelor [188, p. 55]. Autorul Vitalie Stati menționează că obiectul material (imaterial) al infracțiunii specificate la art. 244 CP RM îl reprezintă, după caz: 1) documentele contabile, fiscale sau financiare; 2) documentele impozabile.

Nu prezintă relevanță penală, ca atare, dacă documentele contabile, fiscale sau financiare au o existență faptică – ca înregistrări – sau sunt generate într-un mediu virtual. După modul de întocmire, se deosebesc două tipuri de documente contabile: 1) documentele primare; 2) documentele centralizatoare. Documente primare sunt cele care consemnează pentru prima oară operațiile economice. La rândul lor, documentele centralizatoare sunt cele ce grupează și cumulează datele înscrise în documentele primare, ele cuprinzând operații de același fel [133, p. 249].

Potrivit textului incriminator de la art. 244 CP RM, fapta de evaziune fiscală a persoanei juridice (întreprinderii, instituției, organizației) se realizează prin următoarele modalități normative: 1) includerea în documentele contabile, fiscale sau financiare a unor date denaturate privind veniturile sau cheltuielile; 2) includerea în documentele contabile, fiscale sau financiare a unor cheltuieli care nu au la bază operațiuni reale ori care au la bază operațiuni ce nu au existat; 3) tănuirea unor obiecte impozabile.

Vădit denaturate se recunosc a fi acele date incorecte, special modificate, referitoare la mărimea veniturilor, cheltuielilor ori deducerilor necesare pentru calcularea impozitelor, precum și datele care reflectă incorect starea de fapt în forma ignorării unor informații importante [48, p. 93]. În opinia savanților Golubeatnicov S. P., Cravcenco Iu. I. și Medjevschii A. A., în calitate de semne ale denaturării documentelor contabile și fiscale poate figura și perfectarea incorectă a

rechizitelor documentelor nominalizate. Toate aceste încălcări pot fi, condițional, împărțite în trei grupe: 1) lipsa rechizitelor necesare; 2) admiterea erorilor în perfectarea rechizitelor sau prezența rechizitelor necorespunzătoare; 3) prezența unor rechizite în plus, care nu sunt determinate de caracterul operațiunii documentate [206, p. 18]. Denaturarea datelor privind veniturile sau cheltuielile sau privind tănuirea obiectelor impozabile se caracterizează prin următoarele semne: 1) aceste fapte sunt ilegale; 2) ele sunt orientate spre diminuarea obligațiunilor fiscale sau spre eliberarea de ele; 3) ele sunt însoțite de introducerea în evidența contabilă a unor informații neconforme realității; 4) scopul faptei vizate este direcționat spre crearea reprezentării false referitor la obiectele impozitării și impozitare; 5) aceste fapte sunt comise atât prin acțiune, cât și prin inacțiune [226, p. 35-36].

Prin „înregistrarea unor operațiuni sau cheltuieli nereale” se înțelege întocmirea unor acte justificative false pentru cheltuieli, în sensul că acestea nu au fost făcute ori au fost mai mici decât cele consemnate în actul justificativ. Pe baza acestor date justificative false, se operează apoi în celelalte documente contabile cheltuieli nereale, evident cu consecința diminuării venitului net și implicit a diminuării obligațiilor fiscale către stat [183, p. 158]. Operațiunile nereale sunt cele care nu verifică o existență juridică proprie [168, p. 257]. Evidențierea în documentele contabile, fiscale sau financiare a unor cheltuieli, care nu au la bază operațiuni reale, presupune că făptuitorul simulează efectuarea unor operațiuni, pentru a justifica cheltuielile pe care le-a făcut. În acest caz, falsitatea vizează realitatea, efectivitatea operațiunilor efectuate. Pe de altă parte, evidențierea în documentele contabile, fiscale sau financiare a unor cheltuieli, care au la bază operațiuni ce n-au existat, presupune că operațiunile respective există doar scriptic, pe hârtie, însă nu au fost efectuate niciodată, nici măcar prin recurgere la simulare. Falsitatea vizează nu realitatea operațiunilor efectuate, dar existența acestora [168, p. 258]. Operațiunea fictivă presupune disimularea realității în crearea aparenței existenței unei operațiuni care în fapt nu există [183, p. 141].

Privită ca cea de-a treia modalitate a faptei prejudiciabile prevăzute la art. 244, CP RM, tănuirea unor obiecte impozabile se concretizează în: 1) nereflectarea în documentele contabile a unor obiecte impozabile; 2) calcularea incorectă a bazei impozabile; 3) efectuarea tranzacțiilor fără o perfectare documentară a acestora; 4) omisiunea contabilizării unor plăți; 5) neînregistrarea la intrări a valorilor material-marfare; 6) mascarea obiectului impozabil (de exemplu, pe calea exportului fictiv sau a arendării fictive a fondurilor fixe) etc. [168, p. 259]. Tănuirea obiectului impozabil reprezintă nereflectarea totală sau parțială în evidența contabilă și fiscală a întreprinderii a obiectelor de a căror prezență legislația leagă apariția obligațiunilor contribuabilului de a calcula și achita impozitul, potrivit cărora contribuabilul este obligat să prezinte informații veridice despre

veniturile rezultate din orice activitate de întreprinzător, precum și despre alte obiecte ale impunerii [188, p. 69]. Tăinuirea obiectelor impunerii se poate exprima atât prin includerea datelor vădit denaturate cu privire la aceste obiecte în documentele contabile și darea de seamă fiscală, cât și prin neprezentarea intenționată în organele fiscale a documentelor respective despre asemenea obiecte, adică se poate manifesta atât prin acțiune, cât și prin inacțiune. Autorii Valeriu Cușnir și Viorel Berliba percep tăinuirea ca o micșorare (diminuare) a obiectului impozabil în documentele contabile și ca neincludere în aceste documente a obiectelor în cauză [48, p. 97].

Pactica judiciară din domeniul evaziunii fiscale înregistrează anumite neclarități. Ca spre exemplu, *prin sentința Judecătoriei Edineț din 05 august 2014, A. G. a fost recunoscut vinovat și condamnat în baza art. 244, alin. 2, lit b) Cod penal. Pentru a se pronunța, prima instanță a constatat în fapt, că în perioada de timp de la 01.02.2012, pâna la 07.02.2013, A. G., fiind Administratatorul SRL „AAA”, a comercializat cherestea netivită și lemn brut în sumă totală de 1045479, 00 lei, date care nu au fost incluse în evidența contabilă a SRL „AAA”, tăinuind tranzacțiile indicate, adică obiectul impozabil. Tot el, a fost obligat să prezinte declarația privind TVA pentru perioada fiscală cu declararea sumei de 174256, 00 lei, însă s-a eschivat de la declararea obiectului impozabil, prin ce statului i-a fost cauzat un prejudiciu în sumă totală de 174246, 00 lei.*

Avocatul inculpatului a contestat sentința cu apel. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 13 mai 2015 a fost respins ca nefondat apelul declarat, cu menținerea sentinței. Instanța de apel a menționat că, subiect al infracțiunii prevăzute de art. 244, alin. 2 lit b) poate fi atât persoana fizică, cât și persoana juridică. De asemenea, instanța de apel a constatat că inculpatul A. G., având calitatea de unic asociat și conducător al SRL „AAA”, era investit cu atribuții în vederea exercitării funcțiilor administrative de dispoziție și organizatorico-economice, fiind responsabil și de ținerea contabilității și raportarea financiară, precum și de întocmirea și prezentarea în termen a dărilor se seamă fiscale, a rapoartelor financiare și a celor anuale, precum, și respectarea legislației fiscale. Totodată, în cadrul persoanei juridice, actele vizând ducerea evidenței contabile, autentificarea acesteia, prezentarea ei la organele fiscale sunt realizate de către conducătorii întreprinderii, instituției, organizației. Instanța de apel a specificat că inculpatul G. A. a fost condamnat corect, deoarece, el fiind administrator al SRL „AAA” întrunește calitățile subiectului special – persoană fizică, fiind atras la răspundere penală în baza art. 244, alin. 2, lit b) Cod penal. Ulterior, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a respins recursul ordinar al avocatului inculpatului G. A. ca fiind declarat peste termen[54].

Infracțiunea examinată poate fi săvârșită exclusiv cu intenție directă. Cel mai frecvent fapta se comite ca urmare a prezenței motivului cupidant. Important este ca vinovatul, săvârșind

conștient faptele, să prevadă urmările lor și să dorească survenirea acestora [188, p. 88].

Pentru a determina subiectul infracțiunii prevăzute la art. 244, CP RM, inițial urmează a fi stabilit dacă persoana concretă este sau nu subiect al impunerii. Iar pentru aceasta este necesar a clarifica care persoane și în ce cazuri sunt contribuabili. În cazul persoanelor juridice subiect al impunerii este persoana juridică (întreprinderea) însăși [188, p. 91-92]. În opinia cercetătorilor Valeriu Cușnir și Viorel Berliba, în calitate de subiect al acestei infracțiuni pot figura: 1) conducătorul sau proprietarul (patronul) întreprinderii (firmei), împuternicit cu dreptul de a semna documente financiar-bancare; 2) persoana responsabilă pentru organizarea și ținerea evidenței contabile, întocmirea dărilor de seamă contabile pentru organele fiscale, bănci etc. [48, p. 83].

Ca urmare a celor specificate, putem constata că infracțiunea de evaziune fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor (art.244 Cod penal al Republicii Moldova) nu face parte din categoria celor care implică declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

În șirul infracțiunilor care vizează declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice se înscrie și incriminarea prevăzută la art. 330¹, alin. (3), CP al RM (Încălcarea regimului de confidențialitate a informațiilor din declarațiile de avere și interese personale). Această incriminare, justificată de necesitatea socială de identificare a persoanei, a constituit întotdeauna o preocupare atât pentru puterea publică, cât și pentru sectorul privat. Datele personale au făcut întotdeauna obiectul unor manopere, atât cu caracter legal, dar nu rareori fiind și obiect de atentare al unor infracțiuni. În acest sens, declarația de avere și interese personale este un act confidențial și nu poate fi dată publicității decât în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Odată cu explozia tehnologiilor informaționale datele cu caracter personal și dreptul persoanei privind protecția lor capătă o nouă conotație. Fragmentele izolate și dispersate de informație personală privind viața noastră par inofensive, uneori chiar banale și lipsite de importanță. Dar ele, puse cap la cap, afirmă Ungureanu Ovidiu, pot contura un anumit tablou al vieții noastre. Or, cu cât se cunosc mai multe date despre o anumită persoană, cu atât mai mult acea persoană poate deveni mai vulnerabilă [181, p. 168].

Astfel, dreptul la protecția datelor decurge din dreptul la respectarea vieții private. Conceptul de viață privată este asociat ființelor umane. Prin urmare, persoanele fizice sunt beneficiarii principali ai protecției datelor [119, p. 37]. Ocrotirea juridică a regimului de confidențialitate a informațiilor din declarațiile de avere și interese personale constituie preocuparea mai multor reglementări normative, la acestea fiind atribuite atât anumite norme cu caracter național, cât și unele prevederi cu vocație regională sau internațională [46; 60; 61; 62; 107; 112; 113; 115; 150; 151]. Principalul instrument juridic al UE pentru protecția datelor este Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor

fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (*Directiva privind protecția datelor*). Ea a fost adoptată într-un moment în care mai multe state membre aveau deja legislații naționale privind protecția datelor. Libera circulație a mărfurilor, capitalurilor, serviciilor și persoanelor în cadrul pieței interne necesita un flux liber de date, care nu se putea realiza dacă statele membre nu se puteau baza pe un nivel uniform ridicat de protecție a datelor [119, p. 18]. Actualmente, dreptul la protecția datelor cu caracter personal se numără printre drepturile protejate în temeiul articolului 8 din Convenția Europeană a drepturilor omului, care garantează dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței și stabilește condițiile în baza cărora sunt permise limitări ale acestui drept. Articolul 8 din Convenția europeană a drepturilor omului nu numai că obligă statele să nu întreprindă vreo acțiune care ar putea încălca dreptul prevăzut de convenție, ci prevede și că acestea sunt supuse, în anumite împrejurări, obligațiilor pozitive de a asigura în mod activ respectarea efectivă a vieții private și de familie (de exemplu, Hotărârea CEDO din 17 iulie 2008, *I. vs. Finlanda*, nr. 20511/03; Hotărârea CEDO din 2 decembrie 2008 în cauza *K.U. vs. Finlanda*, nr. 2872/02) [119, p. 15].

Încălcarea regimului de confidențialitate a informațiilor din declarațiile de avere și interese personale (art.330¹, alin.(3), CP al RM) pereclitează relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care implică inviolabilitatea secretului informațiilor din declarațiile privind averea și interesele personale. În cazul acestor fapte poate fi evidențiat și un obiect imaterial - informațiile din declarațiile privind averea și interesele personale, informații devenite cunoscute în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu sau al exercitării controlului [23, p. 918].

Conform art. 29 din Legea privind protecția datelor cu caracter personal nr. 133 din 08.07.2011 (Monitorul Oficial nr.170-175/492 din 14.10.2011) [112], operatorii și terții care au acces la datele cu caracter personal sunt obligați să asigure confidențialitatea acestor date, cu excepția cazurilor: a) prelucrarea se referă la date făcute publice în mod voluntar și manifest de către subiectul datelor cu caracter personal; b) datele cu caracter personal au fost depersonalizate. Orice persoană care acționează în numele, pe seama sau în alt mod sub autoritatea operatorului poate prelucra date cu caracter personal doar pe baza instrucțiunilor operatorului, cu excepția cazului în care acționează în temeiul unei obligații prevăzute de lege. Conducerea Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal și personalul acestuia sunt obligați să garanteze nedivulgarea secretului profesional în ceea ce privește informațiile confidențiale la care au acces, inclusiv după încetarea activității lor. În baza articolului 30 din aceeași lege mai sus vizată, la prelucrarea datelor cu caracter personal, operatorul este obligat să ia măsurile organizatorice și tehnice necesare pentru protecția datelor cu caracter personal împotriva

distrugerii, modificării, blocării, copierii, răspîndirii, precum și împotriva altor acțiuni ilicite, măsuri menite să asigure un nivel de securitate adecvat în ceea ce privește riscurile prezentate de prelucrare și caracterul datelor prelucrate. În cazul în care prelucrarea datelor cu caracter personal este efectuată pe seama și în numele operatorului, acesta va împuternici o persoană care va asigura respectarea garanțiilor referitoare la măsurile adecvate de securitate tehnică și de organizare privind prelucrarea ce urmează să fie efectuată [112].

Sistemul de evidență a datelor cu caracter personal presupune orice serie structurată de date cu caracter personal accesibile conform unor criterii specifice, fie că este centralizată, descentralizată ori repartizată după criterii funcționale sau geografice. În calitate de sistem de evidență a datelor cu caracter personal se constituie inclusiv dar nu se limitează la, bazele de date, sistemele informaționale și informatice în care sînt stocate și prelucrate automatizat sau manual date cu caracter personal [151]. În opinia vizatului deja Valeriu Cușnir, obiectul juridic special al faptei incriminate în alin. 3 al art. 330¹ Cod penal îl constituie relațiile sociale referitoare la regimul de protecție a informațiilor privind declarațiile cu privire la venituri și proprietate, precum și drepturile și interesele legitime ale persoanei. Fapta incriminată de alin. 3 art. 330¹ este lipsită de obiect material [7, p. 732]. După cum menționează și doi alți autori, Sergiu Brînză și Vitalie Stati, pentru a stabili dacă un funcționar public sau altul poate avea calitatea de victimă a infracțiunii prevăzute la art. 330¹, alin. 3, Cod penal al Republicii Moldova, este necesar să fie atestat faptul că actul normativ care-i reglementează statutul juridic, îi incumbă obligația de a prezenta și completa declarația cu privire la venituri și proprietate. În lipsa unei astfel de exigențe, persoana nu poate fi considerată victimă a infracțiunii specificate la art. 330¹, alin. 3, Cod penal al Republicii Moldova [23, p. 920]. Obligația anumitor categorii de persoane de a completa și de a prezenta declarații cu privire la venituri și proprietate este prevăzută de art. 3 al Legii Republicii Moldova privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății persoanelor cu funcții de demnitate publică, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere, din 19 iulie 2002 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 124-125.). Victimă a infracțiunii prevăzute la art. 330¹, alin. 3 Cod penal al Republicii Moldova este persoana care are una din următoarele calități speciale: 1) declarant; 2) membrul familiei declarantului; 3) creditorul sau debitorul declarantului [23, p. 918]. Declarația este un act confidențial și nu poate fi dată publicității decât în cazurile și în condițiile prevăzute de lege. Astfel de cazuri reprezintă informațiile cu privire la valoarea totală a proprietății declarate sau lista tuturor bunurilor care constituie proprietatea subiectului declarării, cu indicarea dacă aparține cu titlu de proprietate sau cu titlu de folosință, inclusiv și a proprietăților aflate în afara țării, care se publică în mijloacele mass-media și internet, pentru a fi aduse la cunoștința maselor largi ale populației. Caracterul

public al funcției exercitate de persoanele obligate prin lege să prezinte declarații cu privire la avere și interese personale determină un regim adecvat, deși diferențiat, de transparență manifestat prin publicarea informațiilor din aceste declarații, în condițiile legii, fără acordul declaranților, cu excepția stipulată în art. 13 (3) din Legea 1264-XV din 19.07.2002 [7, p. 733].

Infrațiunea prevăzută la alin. 3, art. 330¹ Cod penal al Republicii Moldova include fapta prejudiciabilă exprimată în acțiune. Această acțiune este comisă în privința informațiilor din declarațiile privind averea și interesele personale, informații devenite cunoscute în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu sau al exercitării controlului. Modalitățile alternative ale acțiunii prejudiciabile specificate la alin. 3, art. 330¹ Cod penal al Republicii Moldova sunt: 1) divulgare; 2) publicare.

Prin „divulgare” trebuie de înțeles darea în vileag a informațiilor corespunzătoare față de anumite persoane care nu trebuiau să le cunoască. Divulgarea poate fi făcută pe cale verbală sau în scris. La calificare nu are importanță dacă informațiile care constituie obiectul imaterial al infracțiunii analizate, au fost transmise unei singure persoane, câtorva persoane sau unui cerc larg de persoane. Prin „publicare” trebuie de înțeles editarea sau punerea în circulație a informațiilor corespunzătoare ori deschiderea accesului la aceasta prin sistemele electronice de informare. În cazul publicării, informațiile care reprezintă obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la alin. 3, art. 330¹ Cod penal al Republicii Moldova sunt transmise unui cerc larg de persoane. Sub acest aspect, publicarea comportă, de cele mai dese ori, un grad prejudiciabil comparativ mai mare decât cel al divulgării. Mijloacele de săvârșire a infracțiunii în cazul publicării pot fi următoarele: mass-media scrisă sau electronică; foile volante; afișele, inclusiv afișele electronice, etc. [23, p. 920]. După Valeriu Cușnir, divulgarea informațiilor din declarațiile cu privire la avere și interesele personale reprezintă acțiunea făptuitorului prin care informațiile respective sunt comunicate, aduse la cunoștința, în mod intenționat, fără temei, altei (altor) persoane, indiferent de forma în care a fost realizată. În situația în care făptuitorul lasă, în mod intenționat, declarația cu privire la avere și interesele personale pe masa de lucru din birou, pentru ca cineva să ia cunoștință de informațiile reflectate, elementul material se realizează printr-o inacțiune. Divulgarea intenționată a informațiilor din declarațiile privind averea și interesele personale presupune intrarea în posesia acestor informații a oricărei alte (altor) persoane. Indiferent de motivul și scopul de care s-a condus făptuitorul prin acțiunea sa, el a creat o stare de pericol, o amenințare pentru relațiile ocrotite prin norma penală. Legiuitorul, în vederea protejării informațiilor din declarațiile cu privire la avere și interesele personale și, respectiv, a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor declarante, a stabilit prin lege obligația persoanelor cărora, în procesul exercitării atribuțiilor de serviciu, le-au devenit cunoscute informațiile în cauză sau care efectuează controlul

asupra datelor din declarații, să păstreze secretul acestora (art. 12 din legea 1264-XV din 10.07.2002). Transmiterea informațiilor din declarațiile cu privire la avere și interese personale cu respectarea cerințelor legii nu constituie infracțiune prevăzută de art. 330¹, alin. 3, Cod penal. Publicarea intenționată a informațiilor din declarațiile cu privire la avere și interese personale reprezintă expunerea, fără temei, a acestor informații publicului prin intermediul mijloacelor mass-media, televiziunii, radio, internet, ziare, reviste, prospecte etc. Elementul material în cazul dat se realizează prin acțiunea intenționată a făptuitorului, comiterea căreia aduce atingere relațiilor sociale ocrotite prin norma penală, inclusiv drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor care au făcut declarațiile respective [7, p. 732-733]. Infracțiunea dată se caracterizează prin intenție directă, iar motivele ei pot fi: răzbunare, ură, interes material etc.

Figurează în calitate de subiect al infracțiunii prevăzute la alin. 3, art. 330¹ Cod penal al Republicii Moldova persoana fizică responsabilă care la momentul comiterii faptei a atins vârsta de 16 ani. În plus, subiectul infracțiunii în cauză se caracterizează printr-o calitate specială: „de către persoanele pentru care aceste informații le-au devenit cunoscute în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu sau al exercitării controlului”. Subiectul infracțiunii specificate la alin. 3, art. 330¹ Cod penal al Republicii Moldova trebuie să aibă una din următoarele calități speciale: 1) persoană responsabilă de colectarea declarațiilor cu privire la avere și interesele personale din cadrul entităților în care activează persoane care, în conformitate cu Legea Republicii Moldova privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății persoanelor cu funcții de demnitate publică, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere, din 19 iulie 2002, au obligația de a depune astfel de declarații; 2) membru al Comisiei naționale de Integritate; 3) membru al comisiei speciale, create de Parlament, în vederea efectuării controlului declarațiilor cu privire la avere și interese personale depuse de președintele, vicepreședintele și membrii Comisiei Naționale de Integritate [23, p. 920-922].

Făcând referire și la *alte categorii de declarații*, incriminate de legea penală a Republicii Moldova, atragem atenție asupra faptului că atunci când o normă de drept internațional umanitar ar fi încălcată, se pune problema sancționării nerespectării acesteia. În cazul dat, în opinia autorilor Oleg Balan și Vitalie Rusu, caracterul ilicit al faptei se determină prin raportarea conduitei respective la norma de drept internațional. Un asemenea act de violare a dreptului internațional umanitar antrenează răspunderea fie a statelor, fie a persoanelor care au săvârșit actul material în cauză [9, p. 303]. Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 stabilesc un principiu general de aplicare a normelor de protecție, și anume: se vor aplica în toate împrejurările, indiferent că un beligerant a aderat sau nu la aceste convenții, sau are un statut de agresor, sau victimă a agresiunii [9, p. 125]. În aceste virtutea celor specificate, doctrina dreptului penal mai ține în vizor și

următoarele forme ale declarațiilor: a) declararea, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional, ca fiind stinse, suspendate sau inadmisibile în justiție drepturile și acțiunile unuia sau mai multor cetățeni ai părții inamice, care este specificată la art. 137¹ alin. 2, Cod penal al Republicii Moldova; b) declararea, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, că nu va fi îndurare pentru învinși, ea fiind prevăzută de art. 137³ alin 2 din Codul penal al Republicii Moldova. În cazul dat, „declararea” este un sinonim al noțiunii „declarație”, constituind o varietate a acesteia din urmă, ambele, de fapt, având în vedere termenii: „a spune”, „a lua atitudine”, „a se pronunța”, „a proclama”, „a notifica [124, p. 89]”. În situația infracțiunii specificate la alin. 2 art. 137¹ Cod penal al Republicii Moldova, latura obiectivă are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de declarare ca fiind stinse, suspendate sau inadmisibile în justiție drepturile și acțiunile unuia sau mai multor cetățeni ai părții inamice; 2) timpul săvârșirii infracțiunii, și anume – timpul unui conflict armat cu caracter internațional.

În aria de aplicare a acestei norme intră orice măsură sau restricție legală cu caracter discriminatoriu privind exercitarea unui drept în justiție [22, p. 109]. În ipoteza infracțiunii specificate la alin. 2 art. 137³, latura obiectivă are următoarea structură: 1) fapta prejudiciabilă constă în acțiunea de declarare, în cadrul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional, că nu va fi îndurare pentru învinși; 2) timpul săvârșirii infracțiunii, și anume – timpul unui conflict armat cu sau fără caracter internațional.

S-a cristalizat și părerea că elementele constitutive ale infracțiunii date vor fi îndeplinite doar dacă declararea este realizată de o persoană cu o anumită autoritate, care are printre atribuțiile sale „cele de comandă”. În esență, infracțiunea specificată la alin. 2, art. 137³ Cod penal al Republicii Moldova presupune refuzul acceptării de a fi predați prizonierii de război. Refuzul în cauză se exprimă printr-o declarație prin care orice predare către inamic va fi refuzată, chiar dacă este rezonabil să fie acceptată. Pe lângă aceasta declarație, este necesar să fie date ordine și expuse amenințări din care ar rezulta că orice îndurare va fi refuzată [22, p. 120-121]. În viziunea noastră declarațiile în cauză nu se încadrează în conceptul declarațiilor supuse cercetării științifice în lucrare, deoarece ele nu urmăresc obiectivul de a genera, de a produce anumite consecințe juridice, scopul lor fiind, mai degrabă, de a pune în aplicare măsuri și restricții cu caracter discriminatoriu, contrar prevederilor dreptului internațional umanitar. Astfel, declarațiile specificate nu se referă la stări sau situații neconforme realității, falsificate, la expunerea acestora, ci doar constată, instituie, stabilesc sau recunosc o anumită realitate de moment sau perspectivă, pe anumite segmente, în condițiile desfășurării conflictelor armate. Ambele forme ale declarărilor despre care vorbim (cele de la alin. 2 al art. 137¹ și de la alin. 2 al art. 137³ Cod penal al Republicii Moldova) sunt, de fapt, forme sau modalități ale unei încunoaștinări despre o stare ilegală, de perspectivă sau de moment,

instituită cu ocazia desfășurării conflictelor armate naționale sau internaționale. În situația dată, considerăm că ar fi vorba despre o componentă, descrisă de autorii Vitalie Rusu și Oleg Balan, întâlnită în doctrina dreptului internațional umanitar sub denumirea de „*debellatio*”, ea urmărind obiectivul distrugerii voinței (*animus debellandi*) adversarului [159, p. 121].

3.5. Aspecte comune și de delimitare ale declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, incriminate prin legea penală

Falsul în declarații, implicând pe lângă declararea necorespunzătoare adevărului în vederea producerii unei consecințe juridice, și situația că declarația făcută să servească pentru producerea acelei consecințe, exclude prin conținutul său obiectiv existența unui concurs cu infracțiunea de uz de fals [141, p. 396]. Infracțiunea de fals în declarații exclude prin însăși conținutul său (ca și infracțiunea de fals în înscrisuri sub semnătură privată) existența în concurs a infracțiunii de uz de fals [118, p. 276]. O cerință esențială pentru a se putea reține infracțiunea de fals în declarații (352¹CP al RM) se referă la faptul că declarațiile susceptibile de a produce consecințe juridice să nu aibă potrivit legii, o reglementare penală specială, or în aceste cazuri, fapta este pasibilă de o altă încadrare juridică. Așadar, sunt exceptate declarațiile generatoare de consecințe care sunt incriminate, ca atare, constituind alte infracțiuni, ca de exemplu, denunțarea calomnioasă, mărturia mincinoasă, unele fapte privind regimul vamal etc. [66, p. 627]. Falsul în declarații exclude uzul de fals [66, p. 628]. Conform opiniei autorilor Gheorghe Diaconescu și Constantin Duvac, infracțiunea de fals în declarații exclude prin conținutul său, existența în concurs și a infracțiunii de uz de fals, dar ea va putea constitui un mijloc de săvârșire a altei infracțiuni (înșelăciune, nerespectarea dispozițiilor de import sau export etc.).

Nu există infracțiunea de fals în declarații, existând autoritate de lucru judecat, dacă funcționarul a fost condamnat anterior pentru aceeași faptă, calificată însă ca fals privind identitatea; ori dacă sub forma unei declarații neadevărate, s-a realizat elementul material al infracțiunii de înșelăciune, inculpatul declarând casierului că a fost să ridice banii de pe statul de plată al părții vătămate; sau dacă, cu ocazia încheierii unui contract de vânzare-cumpărare a unui imobil, părțile au declarat la notar un preț inferior prețului real, această faptă constituie contravenție fiscală; ori dacă gestionarul nu a recunoscut în fața organului de revizie contabilă că a dat mărfuri în credit; o atare declarație nu produce efecte juridice, neputând influența lucrările de inventariere; sau face alte afirmații neadevărate, cu ocazia reviziei contabile, aceste declarații nu produc efecte juridice, revizia având îndatorirea să verifice situația gestiunii nu pe baza declarațiilor gestionarului, ci a actelor justificative; sau dacă făptuitorul prezintă notarului, spre autentificare, un înscris cu conținut neadevărat, deoarece prin ea însăși, autentificarea, nu produce

consecințe juridice, infracțiunea de fals în declarații se va consemna ulterior, când actul respectiv va fi prezentat unei unități în vederea producerii de consecințe juridice; ori dacă declarația neadevărată a făptuitorului, privind veniturile sale suplimentare, în vederea calculării alocației de stat, nu era susceptibilă să producă efecte juridice, în acest caz veniturile inculpatului, provenind dintr-un contract de natură civilă, nu sunt ținute în seamă; falsul prin declararea unei identități false constituie infracțiunea de fals privind identitatea și nu de fals în declarații [58, p. 808-809].

Cu referire la anumite categorii de fapte, care operează cu noțiunea de „declarații producătoare de consecințe juridice incriminate prin legea penală”, cercetătorul Reșetnicov Artur menționează că nu pot fi excluse situațiile atipice, când, în contextul aceleiași infracțiuni, dar la diferite etape ale ei, documentul fals apare mai întâi ca produs al infracțiunii, iar apoi ca mijloc de săvârșire a infracțiunii. În astfel de situații, documentul fals nu acumulează concomitent calitatea de produs al infracțiunii și cea de mijloc de săvârșire a infracțiunii. Aceste calități nu sunt contemporane, ci succesive: mai întâi documentul fals trebuie să apară ca urmare a falsificării, pentru ca ulterior să fie folosit ca mijloc de săvârșire a infracțiunii [154, p. 14]. *Astfel, în speță, prin sentința Judecătorei Soroca din 17 iulie 2015, M. A. A fost recunoscut vinovat și condamnat în baza art. 244, alin. 1 Cod penal. Prima instanță a reținut că M. A., activând în calitate de adminstrator și fondator al F.C.M. „NM” SRL, lichidată la 11 septembrie 2008, intenționat a reflectat facturile false pentru compensarea ilegală a TVA, astfel eschivându-se de la achitarea taxei pe valoare adăugată în mărime de 74280 lei. Împotriva sentinței a declarat apel inculpatul. În motivarea apelului, inculpatul a indicat că au fost încălcate prevederile art. 251 Cod de procedură penală, care stipulează încălcările care atrag nulitatea actelor procedurale, apelantul solicitând declararea nulității actelor din cauza penală dată, în legătură cu faptul că acuzarea nu a prezentat nici un document în original. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 14 octombrie 2015, a fost respins ca nefondat apelul declarat, cu menținerea sentinței fără modificări. Colegiul a constatat că nu sunt temeiuri de a declara ca fiind nule actele procedurale prezente la materialele cauzei. Aceste mijloace de probă nu au fost contestate în modul prevăzut de art. 251 Cod de procedură penală, partea apărării nu a invocat nulitatea actelor procedurale în cursul urmăririi penale, materialele cauzei penale denotând lipsa unei astfel de cereri din partea inculpatului. Împotriva deciziei Curții de Apel, inculpatul a declarat recurs ordinar. Examinând admisibilitatea recursului declarat, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a conchis asupra inadmisibilității acestuia [55]. În cazul de față, prin expunerea acestei spețe, reușim să constatăm că atât organele de urmărire penală, cât instanțele de judecată, nu de fiecare dată apreciază, sub toate aspectele, împrejurările legate de apariția documentului fals ca urmare a falsificării și de folosire ulterioară a acestuia în calitate de mijloc de săvârșire a infracțiunii.*

Atragem atenția și asupra unei probleme destul de frecvent discutate în literatura de specialitate - care este încadrarea juridică a faptei unei persoane fizice de a declara în fața notarului un preț mai mic decât cel real pentru apartamentul care face obiectul unui contract de vânzare-cumpărare. Conform unei opinii se menționează, că această faptă ar întruni elementele constitutive a două infracțiuni aflate în concurs – evaziune fiscală și fals în declarații [137, p. 80-84]. Într-o altă viziune, se consideră, că fapta de a declara în fața notarului un preț mai mic decât cel real nu constituie fals în declarații, deoarece declarația nu este susceptibilă, prin ea însăși să producă efecte juridice. Întâlnim și afirmația conform căreia nu este prezentă nici infracțiunea de fals intelectual, deoarece notarul nu este funcționar public, el realizând o profesie liberală [146, p. 132-135]. În final, se constată că, fapta la care se face referire nu poate fi calificată nici ca evaziune fiscală, nici ca fals în declarații și nici cu titlu de complicitate la fals, deoarece declararea unui preț mai mic, conform Codului civil, constituie o simulație, iar aceasta nu poate vătăma pe terți. De asemenea, în realitate, în patrimoniul vânzătorului nu se adaugă un nou bun, nu se obține un venit suplimentar. În realitate, are loc un schimb, în locul apartamentului se primește o sumă de bani, în concluzie, neputându-se vorbi de venituri impozabile [18, p. 541-542].

În continuare, vom face referire la faptul că în situația infracțiunii de încercare de a determina mărturia mincinoasă, termenii „expert” și „interpret” au un sens mai larg decât cel arătat la mărturie mincinoasă și anume acela de persoane abilitate ca expert sau interpret și nu în sensul de calitate procesuală (pe care o primesc în momentul numirii lor în cauză). Încercarea de a determina mărturia mincinoasă se poate face față de o persoană care este subiect procesual (martor, expert, interpret) care a fost chemată ca martor sau desemnată expert ori interpret sau care nu a căpătat însă această calitate, dar care se presupune că o va dobândi. Fapta de încercare de a determina mărturia mincinoasă poate fi săvârșită și față de un martor care a fost ascultat sau față de un expert care și-a depus raportul de expertiză pentru a-l face să revină asupra depozițiilor sau concluziilor date anterior [73, p. 194]. Există această infracțiune dacă inculpatul i-a cerut martorului să facă declarații neadevărate în fața organelor judiciare, în condițiile acestui articol, însă martorul a spus adevărul [58, p. 515]. Infracțiunea de mărturie mincinoasă nu poate fi săvârșită decât de un martor, expert sau interpret. Persoana care nu se află față de organul judiciar într-un raport juridic specific, respectiv nu are calitatea procesuală de martor, expert sau interpret, nu poate fi subiect al infracțiunii de mărturie mincinoasă. Cu alte cuvinte, nu poate avea calitatea de martor și nu poate săvârși infracțiunea de mărturie mincinoasă persoana care are calitate de parte în proces [18, p. 397].

În doctrină se întâlnesc polemici privind pedeapsa refuzului sau a eschivării de a face declarații, despre darea de declarații mincinoase prin inacțiune, adică prin trecerea cu vederea a

împrejurărilor cunoscute martorului. Răspunsul la această întrebare este în funcție de atitudinea unui sau altui autor de faptul dacă susține sau nu forma declarației mincinoase prin inacțiune. Spre exemplu, dacă martorul ocular al unei fapte infracționale va declara că el nu cunoaște nimic, adică, faptic nu comunică adevărul, apoi acest comportament, potrivit autorului rus Celițov-Bebutov M.A., va fi calificat ca declarație mincinoasă [247, p. 98-99]. În acest sens, autorii Vlasov I. S și Teajcova I. V. consideră mult mai corect calificarea unei asemenea conduite drept refuz de a face declarații [202, p. 100], deoarece martorul, în cazul dat, nu se opune în mod activ stabilirii adevărului. Nu putem fi de acord și cu afirmația că trecerea sub tăcere nu poate fi considerată drept declarație mincinoasă [202, p. 87-88]. Criteriul definitoriu în situația de față îl constituie faptul cum va influența comportamentul celui vinovat asupra stabilirii adevărului: dacă acest comportament împiedică la stabilirea lui, atunci vom fi în prezența declarației mincinoase și, respectiv, doar dacă nu contribuie, în acest caz va fi vorba despre refuzul de a face declarații [207, p. 307]. Dacă actul de intimidare sau corupere constituie prin el însuși o infracțiune, se aplică regulile privind concursul de infracțiuni. Aceasta înseamnă că infracțiunea poate *intra* în concurs cu cea de lovire, vătămare, dare de mită etc. În ce privește posibilitatea comiterii faptei de influențare a declarațiilor, atunci când se realizează prin constrângere, în concurs cu infracțiunea de șantaj, împărtășim opinia exprimată în doctrină, potrivit căreia se va reține doar infracțiunea de influențare a declarațiilor, deoarece influențarea declarațiilor constituie, în această modalitate de comitere, o formă specială de șantaj, astfel că va avea prioritate de aplicare în fața normei generale de incriminare a șantajului [13, p. 585].

Având în vedere, că falsificarea materială reprezintă pe deplin o încălcare a atribuțiilor de serviciu, forma agravată a falsului material va înlătura reținerea infracțiunii de abuz în serviciu, ultima având un caracter subsidiar față de prima [17, p. 542]. Condițiile de comitere, respectiv de către un funcționar public cu prilejul întocmirii unui înscris, arată clar că un act de fals intelectual reprezintă, în același timp și o încălcare a atribuțiilor de serviciu. În cazul în care prin acest fals intelectual ar fi lezate interesele legale publice sau private ale unei persoane, fapta ar fi calificabilă și ca un abuz în serviciu, însă, având în vedere caracterul subsidiar al abuzului în serviciu față de orice altă infracțiune care incriminează distinct forme concrete de încălcare a atribuțiilor de serviciu, în speță se va aplica doar norma specială a falsului intelectual, ea reprezentând, de fapt și o incriminare a unei forme particulare de abuz în serviciu [17, p. 545].

Constrângerea de a face declarații, prevăzută la art. 309 CP al RM are semne comune cu o altă faptă infracțională – determinarea (prin constrângere) la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte (art. 314 CP al RM). În acest sens, există coincidențe privind obiectul juridic nemijlocit și metoda de influențare –

constrângerea - asupra persoanelor participante într-un proces judiciar. În sensul dat, coincid obiectele și metoda de influențare asupra persoanei audiate – constrângerea. Între aceste componente de infracțiune există însă și anumite deosebiri. Prima dintre ele se referă la subiectul infracțiunii – în conformitate cu prevederile art. 309 CP al RM subiect al infracțiunii este agentul constatat, ofițerul de urmărire penală, procurorul sau judecătorul, iar subiect al faptei incriminate la art. 314 CP al RM poate fi oricare altă persoană care va acționa din propria inițiativă, fără știința sau acordul organului de drept. În al doilea rând, diferă cercul de persoane față de care se aplică constrângerea: în norma de incriminare la art. 309 Cod penal se vizează martorul, *bănuitul*, *învinuitul*, *inculpatul*, expertul, *specialistul* și interpretul, în timp ce în art. 314 CP al RM exercitarea constrângerii de a depune declarații se realizează în privința martorului, părții vătămate, a expertului și interpretului. În al treilea rând, se deosebesc metodele de influențare: în cazul art. 309, CP al RM este vorba despre constrângerea persoanei prin amenințare sau prin alte acte ilegale, iar conform art. 314, CP al RM constrângerea poate fi exercitată în diverse forme și metode (or legiuitorul nu le prevede expres); iar însăși fapta de determinare are o arie mai largă, incluzând și promisiunea, oferirea sau darea de bunuri, de servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale.

În fine, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 314, CP al RM se prezumă determinarea la depunerea doar a declarațiilor mincinoase, în timp ce incriminarea de la art. 309, CP al RM presupune darea oricăror declarații – atât mincinoase și false, cât și corespunzătoare adevărului.

Mai este de precizat, în viziunea noastră, că constrângerea, atât în cazul infracțiunii prevăzute la art. 309 CP al RM, cât și în situația faptei incriminate la art. 314 CP al RM (în modalitatea normativă ce prevede constrângerea) exclude acea „rea-voință” a declarației, producătoare de consecințe juridice, impunându-se aplicarea prevederilor art. 35, 39 CP al RM, fapt care le îndepărtează de conceptul promovat.

Această delimitare (deosebire), are un caracter principal, deoarece în situația constrângerii de a face declarații, aplicate de către colaboratorii organelor de drept sau fie cu acordul lor de către alte persoane, însuși influența ilegală este una infracțională, afectând de fiecare dată funcționarea normală a actului de justiție. În situațiile în care alte persoane, fără a avea legătură cu reprezentanții organelor de drept aplică constrângerea în vederea oferirii de declarații, apoi comportamentul lor nu poate genera răspunderea în baza art. 309 Cod penal al Republicii Moldova.

După cum afirmă cercetătorii Sergiu Brînză și Vitalie Stati, pentru încadrarea juridică a faptei în baza art. 309, Cod penal, nu are importanță dacă persoana este constrânsă să facă declarații false sau veridice. La fel, nu contează dacă expertul este constrâns să facă o concluzie

falsă sau veridică. Sub acest aspect, infracțiunea specificată la art. 309, Cod penal se deosebește de infracțiunea prevăzută la art. 314, Cod penal. În ultimul caz, răspunderea se aplică pentru constrângerea martorului sau a părții vătămate de a face declarații numai mincinoase, ori a expertului de a face concluzii numai false. Cât privește traducătorul sau interpretul, acesta este constrâns să facă o traducere sau interpretare incorectă atât în cazul infracțiunii prevăzute la art. 309, Cod penal, cât și în situația infracțiunii specificate la art. 314, Cod penal [21, p. 756].

Cele relatate mai sus pot fi ilustrate și prin următoarea speță: *Prin sentința Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 26 martie 2014, N. A. a fost condamnat în baza art. 314, alin 1 Cod penal. Instanța de fond a reținut că N. A., la data de 11 aprilie 2009, fiind fondatorul companiei „FN” SRL, conștientizând că subordonatul său, V. E., care activa în cadrul companiei nominalizate se afla în dependență material și de serviciu față de el, dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale și impactul lor la reținerea lui S. A., intenționat, având scopul fortificării probatoriului de acuzare, l-a constrâns psihic pe V. E., sub riscul de a-și pierde serviciul, precum și a-i fi cauzate leziuni corporale lui și familiei sale, în cazul neexecutării ordinelor sale, de a da declarații mincinoase de învinuire a lui S. A. în comiterea organizării și conducerii dezordinilor în masa. Împotriva sentinței primei instanțe a declarant apel avocatul inculpatului, solicitând casarea ei și pronunțarea unei hotărâri de achitare în privința lui A. N. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 04 septembrie 2014, a fost respins ca nefondat apelul declarant în numele inculpatului N. A., cu menținerea sentinței primei instanțe. Pentru a se pronunța, instanța de apel a menționat că instanța de fond corect a stabilit situația de fapt, dând faptelor reținute în sarcina inculpatului N. A. încadrare juridică corespunzătoare. Instanța de fond la stabilirea vinovăției inculpatului N. A. nu s-a baza doar pe declarațiile părții vătămate, dar și pe declarațiile martorilor, precum și pe ametrialele administrate în cadrul urmăririi penale. Dând apreciere depozițiilor martorilor apărării, instanța de apel a susținut concluzia primei instanțe precum că aceștia sunt rudele inculpatului, iar în ansamblu prin declarațiile lor se atestă tactica de apărare a inculpatului precum că, nu a săvârșit fapta infracțională imputată, fiind invocat presupusul „alibi”. Decizia instanței de apel a fost contestată cu recurs de avocat în numele lui N. A. examinând admisibilitatea în principiu a recursului înaintat, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a dispus inadmisibilitatea acestuia, reținând că instanța de apel a ajuns la concluzia corectă cu privire la vinovăția inculpatului N. A. în comiterea faptei incriminate de art. 314, alin. 1 Cod penal, și anume că declarațiile mincinoase împotriva lui S. A. au fost date în rezultatul amenințărilor și exercitării constrângerii psihice din partea inculpatului [52].*

Denunțarea falsă (art. 311 CP al RM) are trăsături comune cu declarația minciunoasă (art. 312 CP al RM). Ele atentează asupra unuia și aceluiași obiect juridic nemijlocit și constau în comunicarea informațiilor cu bună-știință falsă; ambele infracțiuni au caracter intenționat.

Totodată, între acestea pot fi evidențiate și anumite deosebiri esențiale. În art. 311 CP al RM se vorbește despre denunțarea cu bună-știință falsă pentru a învinui pe cineva de săvârșirea unei infracțiuni. Respectiv, denunțarea falsă este posibilă doar în cadrul unui proces penal, în timp ce declarația minciunoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă (art. 312 CP al RM) pot avea loc în cadrul oricărei cauze, atât penale, cât și civile. Denunțarea falsă conține doar informații cu caracter de învinuire, iar declarația minciunoasă poate conține informații atât privind acuzarea (învinuirea), cât și în vederea apărării (achitării). O importanță esențială pentru delimitarea acestor infracțiuni o au exigențele procesuale. Declarațiile, în sensul art. 312 CP al RM sunt făcute doar după începerea urmăririi penale, în timp ce denunțarea, potrivit art. 311 CP al RM, se realizează, de regulă, până la inițierea urmăririi, reprezentând, de frecvente ori, temeiul începerii acesteia. Denunțarea falsă este posibilă și după începerea urmăririi penale, însă, în acest caz apare întrebarea dacă persoana s-a prezentat din propria inițiativă la organul de drept sau a fost chemată în vederea audierii sale. În prima situație, informația falsă este susceptibilă de încadrare în baza art. 311 CP al RM (denunțare falsă), iar cu referire la al doilea caz – în calitate de declarație minciunoasă (art. 312 CP al RM). Excepție de la această regulă le prezintă cazurile în care persoana se prezintă din propria inițiativă în vederea comunicării împrejurărilor și circumstanțelor cu caracter de reabilitare – din considerentul că astfel de informații nu pot fi considerate drept denunțare falsă, răspunderea penală survine pentru darea de declarații minciinoase.

Abordarea delimitării declarațiilor cu rea-voință implică, fără îndoieli analiza și evaluarea conținutului informațiilor, efectelor și consecințelor acestora. Astfel, în situația denunțării false, declarația, în modul obligator, trebuie să conțină informații ce se referă la elementele componenței de infracțiune (variante tip sau agravantă), adică importante pentru calificarea celor comise, în timp ce în cazul declarației minciinoase, informațiile din declarație se pot referi și la alte fapte și împrejurări, fie la individualizarea răspunderii și pedepsei sau la alte aspect relevante; ca spre exemplu, datele ce caracterizează persoana învinuitului, starea de sănătate, situația familială etc. Dacă este să reieșim din faptul că denunțarea falsă poate fi săvârșită nu doar în fața organului de drept, atunci mai reținem o deosebire, deoarece în calitate de declarații minciinoase pot fi recunoscute doar informațiile comunicate în procesul efectuării acțiunilor procesuale (la etapa urmăririi penale și în procesul examinării cauzei penale în instanța de judecată) [195, p. 51-53].

Astfel, în speța potrivit căreia, prin sentința Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău din 26 noiembrie 2013, P. P. a fost condamnat în baza art. 311. Instanța de fond a indicat că P. P., este învinuit de faptul că, la 22 iunie 2010, fiind preântâmpinat de răspundere penală, conform art. 311 Cod penal, pentru denunț calomnios, a depus plângere prin care a solicitat de a-i atrage la răspundere penală pe fosta sa soție, P. N., fiul său, P. I. și fiica sa – I. A., precum că ultimii la 20.06.2010, au venit la domiciliul său, unde l-au maltratat, cauzându-i vătămări corporale grave. Tot el, la 21 octombrie 2010, fiind preântâmpinat de răspundere penală conform art. 312 Cod penal, a fost audiat în calitate de parte vătămată, declarând că fosta sa soție, P. N., fiul său, P. I. și fiica sa – I. A., la 20.06.2010, au venit la domiciliul său, unde l-au maltratat, cauzându-i vătămări corporale grave. Ulterior, în cadrul urmăririi penale s-a constatat că leziunile corporale depistate la partea vătămată P. P. nu i-au fost cauzate de persoanele indicate, așa cum a menționat în plângerea sa și în procesul-verbal de audiere în calitate de parte vătămată, ci în alte circumstanțe. Ca urmare, prin ordonanța din 16.06.2011 a fost încetată urmărirea penală pe art. 151, alin.2, lit d) în privința lui P. N., P. I., și I. A, iar la 29.06.2011 a fost pornită urmărirea penală pe art. 311 alin 2, lit a) și art. 312 alin. 2 lit a) în privința lui P. P., el fiind învinuit și condamnat. Împotriva sentinței instanței de fond a declarant apel avocatul inculpatului P. P., solicitând casarea acesteia, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărâri de achitare, invocând: ilegalitatea și netemeinicia sentinței sub aspectul neclarificării circumstanțelor cauzei; instanța de judecată nu a ținut cont că plângerea lui P. P. din 22.06.2010, în baza căreia a fost pornită urmărirea penală în baza art. 311, alin. 2 Cod penal nu conținea denunț fals, dar în ea se solicita doar de a fi luate măsuri în legătură cu amenințările asupra lui etc.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 08 aprilie 2014. A fost admis apelul declarant, casată sentința instanței de fond și pronunțată o nouă hotărâre privind achitarea lui P. P. din motivul că fapta nu întrunește elementele infracțiunii. Instanța de apel a considerat că: 1) instanța de fond, condamându-l pe P. P. nu a constatat fapta criminală ca fiind dovedită; 2) la dosar au fost anexate în calitate de probe copii ale actelor procedural neautentificate, dar care au fost expuse în sentință ca probe de vinovăție, inclusive actele care au fost incluse direct în vinovăție; 3) instanța de fond a repetat erorile admise de organul de urmărire penală și, neclarificând circumstanțele cauzei, a condamnat inculpatul pentru fapte neverificate, care nu corespund realității (plângerea lui P. P. din 22.06.2010 nu conținea datele indicate în ordonanța de pornire a urmăririi penale din 29.06.2011, precum, că fosta soție și copiii i-ar fi cauzat leziuni corporale grave; 4) organul de urmărire penală nu a verificat și nu a înlăturat contradicțiile existente în cauza penală. Există doar procesul-verbal de audiere a părții vătămate P. P. din 21.10.2010, în care acesta susține că fosta soție și copiii i-au aplicat multiple

lovituri peste cap, cauzându-I leziuni corporale grave; 5) ordonanța de încetare a urmăririi penale din 16.06.2011 în privința lui P. N. P. I și I. A. constituie un mijloc de probă conform prevederilor art. 93 CPP însă nu servește, în mod automat, temei de pornire a urmăririi penale în privința persoanei, care dispunând de dreptul prevăzut de art. 19 Cod de procedură penală de acces la justiție, a solicitat organului de urmărire penală de a lua măsuri către cei care i-au încălcat drepturile. Împotriva hotărârii menționate a declarant recurs procurorul. Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a decis, însă, inadmisibilitatea acestuia [51].

În baza speței expuse, constatăm că are dreptate cercetătoarea Gîrlea Anastasia, când afirmă că, spre deosebire de denunțarea falsă, conținutul declarației mincinoase înglobează un cerc mai mare de informații. Declarația mincinoasă poate fi legată de denaturarea circumstanțelor și faptelor care urmează a fi stabilite într-o cauză concretă, inclusiv a datelor despre persoana învinuitului, a părții vătămate și caracterul relațiilor martorului cu aceste persoane, despre vinovăție, consecințe etc. Unele deosebiri persistă în formele materializării, reflectării externe a acestor infracțiuni. Denunțarea falsă presupune, întotdeauna, săvârșirea de acțiuni active, în timp ce declarația mincinoasă poate fi realizată și prin inacțiune (de exemplu, necomunicarea circumstanțelor care au o importanță esențială pentru determinarea vinovăției persoanei). Această delimitare se fundamentează pe caracterul diferit al infracțiunilor cu pricina. Declarația mincinoasă este oferită, întotdeauna, în cadrul unei cauze penale deja intentate, iar denunțarea falsă referitoare la comiterea unei infracțiuni servește însăși drept temei și bază pentru pornirea urmăririi penale [85, p. 11]. Se mai poate evidenția încă o deosebire între respectivele componente de infracțiune: subiectul denunțării false (art.311 CP al RM) este cu mult mai larg – și anume, orice persoană (inclusiv și învinuitul), în timp ce potrivit art. 312 al CP al RM subiectul este unul special și indicat expres – martorul, partea vătămată, expertul, specialistul, interpretul. Nu de puține ori, denunțatorul de rea-voință, în baza cererii căruia a fost pornită urmărirea penală, în procesul audierii sale în calitate de martor face declarații false în vederea confirmării denunțului fals făcut. Din punct de vedere formal, acest comportament conține semnele a două componente de infracțiune – cea din articolele 311 și 312 Cod penal. Însă, în virtutea unei viziuni unice a oamenilor de știință, calificarea prin cumul a acestor componente de infracțiune este inadmisibilă, cele comise fiind cuprinse doar de prevederile art. 311 (denunțarea falsă). Argumentul invocat în acest sens ține de faptul, că declarațiile false făcute de către denunțatorul de rea-voință reprezintă o continuitate a denunțării false și răspunderea pentru ele (pentru declarații) nu poate surveni din considerentul că depozițiile adevărate ar duce la propria demascare în comiterea faptei de denunț fals, fapt ce contravine privilegiului de neadmitere a actelor de autoincriminare.

Practica judiciară a organelor de drept din Republica Moldova înregistrează, în anumite situații abateri de la principiul dat. Astfel, de exemplu, organul de urmărire penală al IP a constatat, că M. R. , acționând cu intenție, având interes material, la data de 17.06.2015, fiind preîntâmpinată de răspundere penală pentru denunțarea falsă, în scopul de a învinui alte persoane de săvârșirea infracțiunii, a depus la SUP a IP Bălți o plângere în care a indicat date neveridice, precum că la data de 17.06.2015, aflându-se pe adresa XXXXXXXX, str. XXXXXXXX, apartamentul nr. XXXXXXXXXX, fără voința sa, prin constrângere psihică și fizică, a avut un raport sexual cu cetățenii B. V. și U. V., adică i-a învinuit pe aceștia din urmă de comiterea unei infracțiuni grave. Tot ea, acționând cu intenție, urmărind interes material, la data de 22.06.2015 și 27.06.2015, fiind audiată în calitate de parte vătămată pe faptul enunțat mai sus în cadrul procesului penal nr. 2015041127, a depus declarații mincinoase legate de învinuirea lui B. V. și U. I. de săvârșirea infracțiunii mai sus specificate. Fiind recunoscută și audiată în calitate de bănuț, iar ulterior și ca învinuit pentru comiterea infracțiunilor imputate, M. R. vina imputată a recunoscut-o în întregime, declarând că la data de 17.06.2015, fiind în stare de ebrietate alcoolică, a întreținut relații sexuale contra plată cu B. V., iar apoi și cu U. I. Învinuita a menționat, de asemenea, că nu are pretenții față de aceștia, iar declarațiile făcute în procesul efectuării urmăririi asupra cazului de viol nu sunt veridice, deoarece le-a făcut sub influența alcoolului. Ca urmare, Procuratura a dispus remiterea cauzei penale în privința învinuitei M. R. pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute de art. 311, alin. 2, lit. a), b) și 312, alin. 2, lit. a), b) pentru examinare în fond în Judecătoria, fiind de fapt vorba despre o soluție incorectă privind atragerea la răspundere penală a învinuitei M. R. [30].

Într-un alt caz pe care îl vom expune mai jos suntem în prezența unei soluții, de această dată, corecte. Astfel, în cadrul urmăririi penale pe cauza penală nr. 2015970559, pornită la 03.11.2015 de către organul de urmărire penală al DGT Nord a CNA, pe indicii infracțiunii prevăzute de art. 311 alin. 2 lit. a) și art. 312 alin. 2 lit. a) Cod penal, s-a stabilit că cet. M. M., acționând intenționat, la 06.04.2015 a depus la organul de urmărire penală a IP Ocnița un denunț cu bunăștiință fals cu privire la învinuirea colaboratorilor de poliție din cadrul IP Ocnița R. M, C. S., și E. P. și expertul medic-legist al SML Edineț, S. V., cu privire la comiterea unei infracțiuni de corupere pasivă, exprimată prin pretinderea, acceptarea și primirea de la el pe parcursul lunilor februarie-martie 2015 de către persoanele nominalizate a mijloacelor bănești în sumă totală de 6600 lei, pentru a îndeplini acțiuni în exercitarea funcțiilor sale, în vederea acumulării materialelor necesare pentru adoptarea unei decizii favorabile pentru el în cadrul cauzei penale nr. 2015260061, inițiate de IP Ocnița în baza art. 264, alin. 3, lit. a) Cod penal pe faptul accidentului rutier produs în satul Grinăuți-Moldova la 04.02.2015, cu implicarea mijlocului de

transport condus de M. M., de comiterea căruia s-a presupus de a fi vinovat ultimul. Denunțul vizat a servit drept temei pentru inițierea la 16.04.2015 de către Procuratura raionului Ocnița a cauzei penale nr. 2015268003 în baza art. 324, alin. 2, lit. b) și c) Cod penal, pe faptul comiterii infracțiunii de corupere pasivă de două sau mai multe persoane cu extorcarea de bunuri, în cadrul căreia colaboratorii de poliție din cadrul IP Ocnița R. M, C. S., și E. P. și expertul medic-legist al SML Edineț, S. V., au fost recunoscuți în calitate de bănuți de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 324, alin. 2, lit. b) și c) Cod penal. Ulterior, în procesul urmăririi penale în cadrul cauzei nr. 2015268003, cet. M. M., fiind audiat în calitate de martor și parte vătămată a susținut denunțul din 06.04.2015, cu privire la învinuirea colaboratorilor de poliție din cadrul IP Ocnița R. M, C. S., și E. P. și expertul medic-legist al SML Edineț, S. V., de comiterea infracțiunii de corupere pasivă, făcând declarațiile corespunzătoare în acest sens, iar la 24.09.2015 și 25.09.2015 în cadrul acțiunilor de confruntare dintre bănuți și partea vătămată, acesta din urmă a recunoscut că i-a învinuit neântemeiat pe colaboratorii de poliție și medicul legist în cauză de comiterea acțiunilor de corupere pasivă, crezând că această situație îl va ajuta la soluționarea pozitivă a cauzei penale nr. 2015260061, pornită în privința lui, fapt care a generat clasarea prin ordonanța procurorului din 29.09.2015 a cauzei penale nr. 2015268003, cu dispunerea scoaterii colaboratorilor de poliție din cadrul IP Ocnița R. M, C. S., și E. P. și a expertului medic-legist al SML Edineț, S. V., de sub urmărire penală. Fiind recunoscut și audiat în calitate de învinuit, cet. M. M. a menționat că recunoaște vina pe deplin. Drept urmare, s-a constatat, că în asemenea circumstanțe, prin acțiunile sale intenționate, M. M. a comis infracțiunea prevăzută de art. 311, alin. 2 lit. a) Cod penal, conform următoarelor semne de calificare: denunțarea cu bună-știință falsă, în scopul de a-l învinui pe cineva de săvârșirea unei infracțiuni, făcută unui organ sau unei persoane cu funcție de răspundere, care sunt în drept de a porni urmărirea penală, acțiuni legate de învinuirea de săvârșire a unei infracțiuni grave. Ca urmare, cauza penală a fost remisă în Judecătoria raionului Ocnița pentru examinare [31].

În contextul dat, ca urmare a celor expuse, menționăm că această ultimă soluție se prezintă a fi corectă, în acest sens pronunțându-se și Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, care a statuat că: „Persoana care a făcut denunțarea falsă nu poate să răspundă și pentru declarația mincinoasă, în legătură cu faptul că aceasta nu poate fi subiect al celei din urmă infracțiuni, deoarece cerând de la ea declarații adevărate, ar însemna s-o plasezi în poziția de martor în propria sa cauză. Nu poate fi concurs de infracțiuni atunci când același făptuitor este autor atât al denunțării false, cât și al declarației mincinoase. În atare situație se reține o singură infracțiune de inducere în eroare a organelor judiciare prin denunțarea falsă [50]”.

Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații (art. 313 CP al RM) are asemănare cu declarația mincinoasă (art. 312 CP al RM), din considerentul că atentează asupra unuia și aceluiași obiect juridic. În același timp, între ele există și deosebiri. Cea mai esențială deosebire dintre ele constă în faptul că refuzul sau eschivarea de a face declarații se exprimă doar prin inacțiune, iar declarația mincinoasă, de regulă, constă în acțiune, dar poate fi comisă, în anumite împrejurări, și prin inacțiune [207, p. 324].

Declarația mincinoasă (art.312 CP al RM) și falsificarea probelor (art.310 CP al RM) au la fel anumite asemănări. Astfel, latura obiectivă atât a declarației mincinoase, cât și a falsificării de probe se referă în denaturarea informației cu caracter probator. Aceste infracțiuni mai au și același obiect nemijlocit. Totodată, aceste componente se deosebesc în baza criteriului subiectului. Martorii, specialiști, experții și interpreții, figurând în calitate de subiecți ai declarației mincinoase nu pot fi subiecți ai faptei de falsificare de probe [194, p. 97].

În opinia cercetătorilor Sergiu Brînză și Vitalie Stati, se va aplica nu alin. 3 art. 330¹ Cod penal al Republicii Moldova, dar alin. 2 art. 315 Cod penal al Republicii Moldova, dacă informațiile din declarațiile cu privire la venituri și proprietate, în calitate de date ale urmăririi penale, în ambianța urmăririi penale sau în legătură cu aceasta, vor fi divulgate de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către persoana abilitată cu controlul asupra desfășurării urmăririi penale, dacă această acțiune a cauzat daune morale sau materiale martorului, părții vătămate sau reprezentanților acestora, ori dacă l-a făcut pe vinovat să se eschiveze de la răspundere [23, p. 922]. Autorul Vitalie Stati mai consemnează și faptul că declarația cu privire la venituri și proprietate nu poate să reprezinte obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova. Potrivit alin. 2 și 3 al Legii privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății demnitarilor de stat, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere, nedepunerea declarației de către subiectul declarării în termenele stabilite la art. 8 din numita lege constituie contravenție și se sancționează conform art. 330² din Codul contravențional; indicarea intenționată în declarație a datelor inexacte sau incomplete constituie infracțiune și se pedepsește conform art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova [168, p. 275].

Astfel, în speță, corectă a fost sentința Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău din 11 decembrie 2015, prin care V. V. A fost recunoscut vinovat în comiterea infracțiunii prevăzute de art 352¹ Cod penal. Instanța de fond a constatat că inculpatul V. V., exercitând funcția de Director General a BNS, fiind persoană cu funcție de demnitate publică, a comis fals în declarații, neindicând veniturile pe care le-a obținut în ordinea stabilită în declarația cu privire la venituri și proprietăți. Instanța a reținut că inculpatul nu a recunoscut vina, declarând că nu a indicat

conturile bancare pe care le deține, deoarece unul nu îl folosește și intenționează să-l închidă, iar altul este de tip salarial și, întru excluderea dublării, nu a indicat soldul de pe card. Nu a indicat în declarațiile veniturile în valută, deoarece aceste mijloace financiare au fost transferate pentru participarea la seminare sau conferințe internaționale. Totuși, inculpatul a recunoscut că a greșit, deoarece nu a respectat întocmai prevederile legislației. De asemenea, nu a indicat participarea sa în activitatea mai multor întreprinderi, deoarece a renunțat la aceste activități, având intenția de a se exclude din aceste întreprinderi, însă, de jure, nu a perfectat documentele corespunzătoare din motivul procedurii complicate.

În baza probelor administrate, instanța a conchis că vinovăția inculpatului este dovedită integral și a încadrat acțiunile lui în baza art. 352¹ Cod penal, ca declarare necorespunzătoare a adevărului, făcută unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice, pentru sine sau pentru o terță persoană, atunci când potrivit legii sau împrejurărilor, declarația servește pentru producerea acestor consecințe. Astfel, inculpatul a declarat necorespunzător adevărul, unui organ competent, realitatea fiind denaturată, infracțiunea fiind consumată din momentul declarării necorespunzătoare a adevărului. Declarația cu privire la venituri și proprietate reprezintă un act personal și irevocabil, care se face în scris, pe propria răspundere a declarantului. Indicarea intenționată în declarație a datelor inexacte sau incomplete constituie infracțiune și se pedepsește conform art 352¹ din Codul penal. Inculpatul a declarat apel, solicitând casarea sentinței și pronunțarea unei noi hotărâri, prion care să fie achitat. Potrivit deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 17 martie 2016, apelul a fost respins ca nefondat, deoarece nu este credibilă afirmația inculpatului că declarația a fost făcută în mod neintenționat, or, este absurd a face ceva afirmând că nu ai avut intenția de a face. Mai mult, inculpatul a afirmat că nu a reflectat în declarație despre existența societăților comerciale înțelegând că ele nu au activitate, or, în declarație nu se solicită a stipula date despre activitate ci despre apartenența sa la aceste societăți. Este neîntemeiată și afirmația inculpatului cu referire la veniturile realizate din deplasări, or, în afară de cheltuieli pentru transport și cazare, el a ridicat și sume sub formă de diurne, care sunt similare veniturilor salariale, ele urmând a fi declarate. Justificarea inculpatului că nu a cunoscut despre necesitatea declarării societăților comerciale, deoarece nu-i aduceau nici un venit, nu poate fi reținută, or în modelul tip al declarației este menționată rubrica dată care urmează a fi completată. Pe lângă aceasta, inculpatul, sub semnătură personală a contrasemnat și sub responsabilitatea personală asumată conform prevederilor legii pentru inexactitatea sau caracterul incomplet al datelor menționate în declarație, care constituie act public. Astfel, instanța de fond just a apreciat că pe cauza dată sunt suficiente probe, care în ansamblu coroborează între ele și confirmă pe deplin vinovăția

inculpatului în comiterea infracțiunii prevăzute de art 352¹. Avocatul inculpatului de declarat recurs ordinar, solicitând rejudecarea cauzei și pronunțarea hotărârii de achitare a inculpatului. Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a dispus, însă, inadmisibilitatea acestui recurs [56].

În cele ce urmează, constatăm că sub incidența alin. 1 art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova intră numai includerea în declarația cu privire la impozitul pe venit a unor date denaturate de către declarant. Nu se aplică această normă în ipoteza falsificării documentului respectiv fie pe calea contrafacerii (adică a confecționării declarației cu privire la impozitul pe venit false), fie a modificării conținutului declarației autentice cu privire la impozitul pe venit. În astfel de cazuri, în funcție de calitatea subiectului, se va aplica prevederea corespunzătoare din art. 332 sau 361 Cod penal al Republicii Moldova [168, p. 281]. Aplicarea alin. 1 art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova (în ipoteza de includere în declarația cu privire la impozitul pe venit a unor date denaturate) exclude aplicarea art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova. Or, în ipoteza analizată, alin. 1 art. 244¹ Cod penal al Republicii Moldova trebuie privit ca o normă specială în raport cu art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova. Din motive similare, nu va fi necesară nici aplicarea suplimentară a uneia dintre prevederile art. 361 Cod penal al Republicii Moldova (avându-se în vedere ipoteza de folosire a documentelor oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații) [168, p. 282]. Atragem atenție la faptul că evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor urmează a fi deosebită de optimizarea fiscală. Prin „minimalizare” sau „optimizare” a impozitării se subînțeleg forme specifice de planificare a activității, de angajare a forței de muncă și de plasare a surselor financiare a organizației cu scopul diminuării maxime a posibilelor obligațiuni fiscale. Optimizarea fiscală se prezintă a fi o varietate legală a activității. Contrară celor menționate este „pseudooptimizarea” a cărei esență o constituie ficțiunea, înșelăciunea, crearea unei aparențe externe cu scopul de a ascunde situația economică, prezentă în realitate. Principala deosebire în situația data ține de prezența înșelăciunii în acțiunile contribuabilului [25, p. 43].

Autorii Sergiu Brînză și Vitalie Stati sunt de părere că se va aplica răspunderea în conformitate cu aalte norme penale, decât a art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova, dacă declarația necorespunzătoare adevărului are o calitate specială: datele neautentice privind accidente de poluare a mediului, de poluare radioactivă, chimică, bacteriologică sau cu alte urmări periculoase pentru viața sau sănătatea populației, ori despre starea sănătății populației afectate de poluarea mediului (art. 255, Cod penal al Republicii Moldova); datele denaturate privind veniturile sau cheltuielile, ori cheltuieli care nu au la bază operațiuni reale, ori care au la bază operațiuni ce nu au existat (art. 244, Cod penal al Republicii Moldova); informațiile neautentice sau care pot induce în eroare, care urmează a fi incluse în prospectul emisiei sau în

alte documente în temeiul cărora se înregistrează emisia titlurilor de valoare, ori rezultatele emisiei vădit neautentice (art. 245 Cod penal al Republicii Moldova); informația cu bună-știință mincinoasă despre actul de terorism (art. 281 Cod penal al Republicii Moldova); informația cu bună-știință falsă, constituind denunțul adresat în scopul de a-l învinui pe cineva de săvârșirea unei infracțiuni, prezentat unui organ sau persoane cu funcție de răspundere, care sunt în drept de a porni urmărirea penală. În cazuri similare, în locul art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova pot fi aplicate norme din Codul contravențional: alin. 2 art. 66 (în cazul prezentării de date false despre copilul rămas fără îngrijire de către persoana cu funcție de răspundere de la casa (secția) de naștere, de la instituția curativă, de profilaxie sau de alt gen); alin. 4 art. 154 (în ipoteza prezentării intenționate de informații false privind gestionarea deșeurilor, privind evacuarea lor în caz de avarie); alin. 8 art. 263 (în situația prezentării spre înregistrare la Camera Înregistrării de Stat sau la o altă autoritate publică competentă de acte sau informații neautentice (false)); alin. 2 art. 327 (în ipoteza includerii de date false în dările de seamă prezentate către Agenția Rezerve Materiale); alin. 2 art. 327¹ (în situația includerii de date false în dările de seamă și explicațiile oficiale pe marginea contestațiilor prezentate Agenției Achiziții Publice); alin. 2 art. 333 (în cazul încălcării de către cetățenii străini sau de către apatrizi a regulilor de ședere în Republica Moldova, manifestate prin declarația de date false în vederea obținerii vizei sau actelor de identitate); art. 340 (în ipoteza comunicării de date false pentru a fi înscrise în actele de identitate); art. 342 (în situația chemării intenționat false a serviciului de salvatori și pompieri, a poliției, a serviciului de ajutor medical urgent, a altor servicii specializate) etc. [23, p. 1083].

În anumite situații, falsul în declarații poate să reprezinte partea unui întreg. Astfel, în acord cu regula fixată la art. 118 Cod penal al Republicii Moldova, răspunderea se va aplica nu pentru infracțiunea prevăzută la art. 352¹ Cod penal al Republicii Moldova, ci pentru una din infracțiunile specificate la art. 190, 196, 353, 355 (atunci când presupune prezentarea unor documente false) sau altele din Codul penal [23, p. 1085]. *Astfel, de exemplu, în procesul cercetării și examinării cauzei penale privind învinuirea lui I. A., C. V. și C. R. în săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 190 alin. (5) Cod penal s-a constatat că I. A., conștientizând caracterul social periculos al acțiunilor sale, dându-și seama de faptul că prin acțiunile sale sustrage averea altor persoane și dorind aceasta, urmărind scopul dobândirii ilicite a bunurilor altei persoane, împreună cu V. C., R. C. și alte persoane în privința cărora urmărirea penală a fost disjunctă, acționând cu o intenție unică, folosindu-se de un plan bine organizat, organizatorul căreia a fost cet. G. V. și care coordona acțiunile participanților la comiterea infracțiunii și le dirija, în perioada de timp cuprinsă între lunile septembrie-decembrie a anului 2011, a participat la încheierea a mai multor contracte fictive de vânzare-cumpărare a apartamentului amplasat pe str. XXXXXXXX din mun.*

Bălți, ce aparține cu drept de proprietate comună în devălmășie a lui C. L. și C. V., folosindu-se inițial de o procură eliberată de notarul P. C. din numele C. V. pe numele lui I. A., cu dreptul de a vinde apartamentul dat, eliberată în baza consimțământului lui V. C. și declarației ilegale privind lipsa persoanelor ce ar putea pretinde asupra proprietății ce constituie obiectul infracțiunii întocmită pe propria răspundere a lui V. C.

Continuându-și acțiunile sale criminale, în baza planului inițial întocmit, coordonându-și acțiunile sale cu V. C., R. C. și alte persoane în privința cărora urmărirea penală a fost disjunctă și cu consimțământul ultimilor, a înregistrat, dreptul de proprietate asupra apartamentului amplasat pe str. XXXXXXX din mun. Bălți pe numele său, după ce în una din zilele lunii decembrie 2011 împreună cu G. V. prin intermediul cunoșcuților comuni a făcut cunoștință cu potențialul cumpărător al apartamentului L. O., iar obținând încrederea acesteia, prin înșelăciune a convins-o pe ultima, că la un preț avantajos și cu condiții avantajoase poate să procure un apartament cu trei odăi. În perioada lunii decembrie 2011, după achitarea sumei apartamentului, a aflat, că apartamentul a mai fost vândut de câteva ori și ultimul proprietar al apartamentului este O. L. [29]. Ulterior, prin sentința Judecătoriei mun. Bălți, inculpații I. A., C. V. și C. R. au fost recunoscuți vinovați în comiterea faptei infracționale prevăzute de art. 190, alin. 5 Cod penal al Republicii Moldova și condamnați la pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de opt ani fiecare [163].

Cu referire la fapta infracțională prevăzută de art. 185³ Cod penal al Republicii Moldova, apelăm la opinia autorilor Sergiu Brînză și Vitalie Stati, că nu este exclus ca documentele, depuse la AGEPI în vederea obținerii titlului de protecție, să fie supuse unor înscrieri false de către o persoană publică din cadrul AGEPI, care a fost însărcinată cu examinarea respectivelor documente. Aceasta e posibil când documentele depuse nu îndeplinesc unele cerințe esențiale, iar solicitantul intervine pe lângă persoana publică în cauză ca aceasta să „rectifice” conținutul documentelor, astfel încât acestea să fie puse în concordanță cu cerințele normative stabilite. În această ipoteză, autorul infracțiunii este persoana publică din cadrul AGEPI. La rândul său, persoana care a determinat-o să săvârșească infracțiunea (adică solicitantul titlului de protecție pentru obiectul proprietății intelectuale) trebuie să răspundă conform alin. 4 art. 42 și art. 332 Cod penal al Republicii Moldova. Dacă respectiva persoană publică a acceptat să opereze înscrierile false aflate în examinare în schimbul unei remunerații necuvenite, cele săvârșite de ea trebuie să fie calificate nu doar în baza art. 332 Cod penal al Republicii Moldova, dar și potrivit art. 324 Cod penal al Republicii Moldova. Totodată, cel care i-a acordat această remunerație (adică solicitantul titlului de protecție pentru obiectul proprietății intelectuale) urmează a fi tras la răspundere nu doar conform alin. 4 art. 42 și art. 322, dar și în corespundere cu art. 325 Cod penal al Republicii

Moldova. Este posibil ca inițiativa de operare a înscrierilor false în documentele ce țin de protecția proprietății intelectuale, să nu provină de la solicitantul titlului de protecție pentru obiectul proprietății intelectuale. Mai mult decât atât, e posibil ca operarea unor asemenea înscrieri să se facă împotriva intereselor acestuia de către persoana publică din cadrul AGEPI. Această ipoteză este cu puțință atunci când respectiva persoană publică operează înscrierile false în documentele aflate în examinare, pentru a crea impresia că acestea nu corespund cerințelor normative stabilite, astfel încât cererea depusă să fie respinsă. Motivul săvârșirii în aceste condiții a infracțiunii specificate la art. 332 Cod penal al Republicii Moldova poate consta în concurența neloială: persoana publică în cauză reprezintă interesele unei persoane care dorește să beneficieze în mod fraudulos de dreptul exclusiv de a exploata obiectul proprietății intelectuale. Nu se exclude ca persoana publică din cadrul AGEPI să-i divulge unui asemenea defraudator esența obiectului proprietății intelectuale, până la publicarea cererii de către solicitantul de bună-credință, fără consimțământul acestuia. În aceste împrejurări, răspunderea respectivei persoane publice trebuie să survină nu doar conform art. 332 Cod penal al Republicii Moldova, dar și în baza alin. 1 art. 185³ Cod penal al Republicii Moldova [22, p. 806-807].

3.6. Concluzii la capitolul 3

1. Drepturile politice, de muncă, alte drepturi constituționale ale cetățenilor, justiția, încrederea publică, alte domenii suscită protecție penală contra declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, deziderat fundamentat pe analiza și evaluarea prevederilor art.185³, 244, 244¹ 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ C.pen. al Republicii Moldova și infracțiunilor similare din legislația altor state. La categoria declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice se încadrează faptele incriminate la art. 185³, 244¹, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ C.pen. al Republicii Moldova.
2. Infracțiunea de constrângere de a face declarații, ca faptă penală, exclude acea „rea-voință” ce poate fi manifestată de persoanele care fac anumite declarații; respectiv, constrângerea exclude vinovăția celui care a făcut declarația sub influența constrângerii (ca cauză care înlătură caracterul penal al faptei - art.35, 39 CP al RM), fapt care detașează infracțiunea prevăzută la art.309 CP al RM de conceptul declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.
3. Înfăptuirea justiției poate fi împiedicată, deturnată printr-o învinuire mincinoasă făcută prin denunț sau plângere cu privire la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală de către o anume persoană sau prin producerea ori ticluirea de probe mincinoase în sprijinul unei învinuiri nedrepte. Componenta infracțiunii de denunțare falsă este construită în așa fel încât pentru răspunderea

penală nu este suficient de a stabili doar faptul denunțării false, fiind necesară și indicarea în denunț asupra unei persoane concrete ca fiind potențialul subiect al infracțiunii.

4. În cazul infracțiunii de declarația mincinoasă, concluzie falsă sau traducerea incorectă (art. 312 CP al RM), sunt vătămate relațiile sociale referitoare la înfăptuirea justiției, relații care presupun sinceritate din partea celor ascultați ca martori ori folosiți ca experți sau interpreți în cauze penale, civile sau în orice altă cauză. Incriminarea faptei de a încerca să determine o mărturie mincinoasă, constituie o garanție legală a stabilirii adevărului în cauzele în care sunt chemați sau numiți martori, experți, interpreți.

5. Refuzul sau eschivarea de a face declarații are anumite criterii comune cu cele ale declarației mincinoase, însă gradul de periculozitate socială a celei dintâi este cu mult mai redus, deoarece în cazul declarației mincinoase cel vinovat împiedică stabilirea adevărului, orientând activitatea organelor de drept pe calea incorectă, iar în situația refuzului de a face declarația ne confruntăm cu nedorința de a contribui la stabilirea adevărului, cu toate că persoana are o asemenea obligațiune.

6. Prin eschivarea de la darea declarațiilor, de la formularea concluziilor etc., la care este determinată persoana se înțelege nu doar refuzul de a se prezenta la solicitarea organului de drept în vederea prezentării declarațiilor, ci și refuzul faptic de a face declarații în cazul prezenței în fața organului judiciar.

7. Determinarea, prin *constrângere* a martorului sau a părții vătămate la depunerea de declarații mincinoase, a expertului la formularea de concluzii sau declarații false, a interpretului sau a traducătorului la efectuarea de interpretări sau traduceri incorecte, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, în cadrul procesului civil, procesului penal, procesului contravențional sau în instanța de judecată internațională, constituie nu altceva decât o cauză care înlătură caracterul penal al faptei; constrângerea exclude acea „rea-voință” a declarației, producătoare de consecințe juridice (ca cauză care înlătură caracterul penal al faptei - art.35, 39 CP al RM), fapt care o detașează de conceptul promovat. În cazul celorlalte modalități normative de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art.314 CP al RM vom avea declarații cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

8. Declarația cu privire la impozitul pe venit, vizată în art. 244¹ CP al RM (Evaziunea fiscală a persoanelor fizice), ca făcând parte din categoria declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. În ce privește infracțiunea de evaziune fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor (art.244 Cod penal al RM) activitatea infracțională de evazionare este nemijlocit legată de anumite manopere în privința documentelor contabile și fiscale – neprezentarea lor sau operarea de date false în conținutul acestora ori tănuirea obiectelor impozabile - legiuitorul

neoperând în conținutul normativ cu noțiunea de declarație, fapt care o detașează de conceptul promovat.

9. Calitatea declarației de a produce consecințe juridice decurge din lege (care, de regulă, stabilește obligativitatea declarației, condițiile și termenele în care trebuie făcută și determină efectele), dar și din anumite împrejurări faptice, cel mai frecvent neprevăzute, care determină declarația și îi imprimă eficiență. În situația unei declarații necorespunzătoare adevărului, făcute unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice, pentru sine sau pentru o terță persoană, atunci când, potrivit legii sau împrejurărilor, declarația servește pentru producerea acestor consecințe, vom putea reține semnele infracțiunii prevăzute la art. 352¹ Cod penal al RM.

10. În șirul infracțiunilor care vizează declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice se înscrie și infracțiunea prevăzută la art. 330¹, alin. (3), CP al RM (Încălcarea regimului de confidențialitate a informațiilor din declarațiile de avere și interese personale) aduce atingere dreptului persoanei la protecția datelor cu caracter personal, or acestea, nu rareori devin obiect al unor manopere cu caracter, iar declarația de avere și interese personale este un act confidențial și nu poate fi dată publicității decât în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

11. Declarațiile de la alin. 2 al art. 137¹ și de la alin. 2 al art. 137³ Cod penal al RM nu se încadrează în conceptul declarațiilor supuse cercetării științifice în lucrare, deoarece ele nu urmăresc obiectivul de a genera, de a produce anumite consecințe juridice, scopul lor fiind de a pune în aplicare măsuri și restricții cu caracter discriminatoriu în privința exercitării drepturilor omului contrar prevederilor dreptului internațional umanitar.

4. INCRIMINĂRI PRIVIND DECLARAȚIILE CU REA-VOINȚĂ, PRODUCĂTOARE DE CONSECINȚE JURIDICE, ÎN LEGISLAȚIA ALTOR STATE

4.1. Incriminarea declarației cu rea-voință în legislația unor state aparținând sistemului de drept continental.

Nu putem nega faptul că experiența internațională în domeniul răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință, din statele cu tradiții democratice, social și economic dezvoltate, cu realizări în edificarea statului de drept, este benefică în vederea perfecționării cadrului legislativ național. Dreptul penal contemporan, din toate statele lumii, indiferent de apartenența lui la diferite sisteme de drept, sancționează declarațiile cu rea-voință. În context, unul dintre mijloacele orientate spre eficientizarea prevenirii și combaterii fenomenului de fals și minciună din declarațiile producătoare de consecințe juridice îl constituie perfecționarea construcției legislative a normelor de incriminare în domeniu.

Influența globalizării asupra teoriei și practicii de combatere a infracționalității se reflectă, în mare parte, și în apropierea sistemelor juridico-penale din contemporanietate [207, p. 3]. Rămâne de înțeles că la etapa actuală, evoluția sistemului juridic național este neimaginat fără utilizarea instrumentăriului juridic regional și internațional.

Pe lângă dreptul penal al statelor care aparțin sistemului de drept continental, este de avut în vedere și dreptul penal european, care ar cuprinde ansamblul normelor penale (substanțiale, procedurale, penitenciare) comune statelor europene în vederea prevenirii și combaterii criminalității. Totodată, prin extremitate, se poate vorbi de o bipolaritate a dreptului european, distingându-se astfel un drept în cadrul Consiliului Europei și altul al Uniunii Europene [128, p. 496]. În cadrul Consiliului Europei există Comitetul European pentru probleme criminalității, care are un rol important privind cercetările criminologice. În cadrul acestuia au fost elaborate mai multe recomandări cu caracter penal, printre care: Recomandarea R (92) 17 „Privind coerența în pronunțarea pedepselor”; Recomandarea R (95) 12 privind gestiunea justiției penale” etc. [128, p. 496].

Dreptul penal european este unul convențional, fapt specific fiind însuși dreptului internațional. Totodată, caracterul convențional al dreptului penal european este asigurat de anumite precizii și limite. Precizia are la bază distincția între *tratate-contracte* și *tratate-legi*. Primele au realizat între state o operațiune juridică (tratate de alianță), fără a crea un drept nou. Celelalte creează reguli de drept și au deci un conținut normativ. Deosebirea respectivă nu este doar una de ordin teoretic, or, ea ar avea importanță în aplicarea reciprocității. Principiul

reciprocității nu vizează tratatele-legi, ci numai tratatele-contracte. După cum dreptul penal european este creat prin tratate-legi, în cazul lui reciprocitatea nu se aplică, deoarece el se impune nu cu titlu de contra-prestație a drepturilor consimțite de către alte state semnatare, dar în baza angajamentelor asumate. Dreptul penal european este restrâns și de anumite limite, astfel încât statele dispun de o anumită marjă de libertate. Dacă statul trebuie să respecte un angajament, el este liber de a o face în maniera dorită atât în privința formei, cât și a conținutului. Pe de altă parte însă, el este întotdeauna dependent de angajamentele convenționale [128, p. 497-498].

Articolele 27, 29 și 30 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene se referă la obligația martorilor și a experților de a se prezenta în fața Curții și a depune mărturii sub jurământ. Martorii care nu se prezintă pot fi amendați direct de către Curte. În ceea ce privește mărturia mincinoasă, articolul 30 prevede investigarea de către statul membru respectiv „ca și cum delictul ar fi fost săvârșit în fața uneia dintre instanțele proprii”.

O structură similar „cioplită” poate fi găsită și în practica declarațiilor false atunci când o mărturie este depusă în cadrul unei videoconferințe. Articolul 6 paragraful 4 din Acordul UE-SUA privind asistența judiciară în materie penală prevede: „a depune în mod intenționat o declarație falsă sau altă abatere a martorului sau expertului în timpul conferinței trebuie să fie pasibilă de pedeapsă în statul solicitat la fel ca și în cazul în care ar fi fost comise în cadrul procedurilor sale naționale”. Atât infracțiunile împotriva administrării corecte a justiției, cât și infracțiunile referitoare la funcționari în timpul operațiunilor într-un alt Stat membru ridică problema dacă este necesară punerea în aplicare specifică la nivel național sau doar o interpretare extensivă pentru a respecta aceste obligații [105, p. 216-217].

În vechiul drept germanic, sistemul probator consacra cu rang preferențial jurământul inculpatului, dar rudele inculpatului, care asistau la jurământul acestuia, treptat deveneau adevărați martori, accelerând astfel procesul decăderii și dispariției ordaliilor, a jurământului inculpatului, ca și a duelului judiciar ca mijloc de dovadă [70, p. 55].

Specificul dreptului penal german rezidă în lipsa unei codificări depline: în afară de Codul penal se aplică și multe alte norme juridico-penale necodificate, care se conțin în diferite legi. Din acest considerent urmează să deosebim Codul penal în sensul direct al cuvântului, în calitatea lui de act codificat și noțiunea de drept penal, care este mult mai vagă, incluzând Codul penal al RFG și alte reglementări juridico-penale, care se conțin în legile atribuite la categoria dreptului penal complementar (*Nebenstrafrecht*). Izvorul de bază al dreptului penal al RFG este Codul penal din 15 mai 1871 în redacția anului 1987 [236, p. 237].

Actualmente, Partea specială a Codului penal german include 30 capitole, în care se incriminează, de rând cu altele, și faptele de falsificare a mijloacelor bănești (Capitolul 8);

declarațiile false făcute sub jurământ și jurământul fals (Capitolul 9); bănuiala falsă (Capitolul 10); falsificarea documentelor (Capitolul 23).

În calitate de drept penal complementar (*Nebenstrafrecht*) sunt recunoscute toate actele normative (cu excepția Codului penal) care conțin reglementări ce amplasează anumite fapte sub incidența legii și a pedepsei penale [236, p. 246].

Codul penal german, consacrand în paragraful 46 principiul determinării pedepsei, dispune în alin. (1) că vinovăția făptuitorilor este baza determinării pedepsei. Astfel, legea penală germană consacră în mod expres principiul „nici o pedeapsă fără vinovăție” (*Nulla poena sine culpa*) [103, p. 89-90; 256, p. 175].

Legiuitorul a instituit adeseori în interiorul cadrului legal al pedepsei limite speciale potrivit diferitelor grade de gravitate pentru anumite valori sociale afectate (*Wertgruppen*). Este vorba de acele situații în care pedeapsa prevăzută pentru forma tipică a infracțiunii se majorează ori se atenuează în cazurile „deosebit de grave” (*Besonders schwerer*) sau în cazurile „mai puțin grave” (*Minder schwerer*). Pentru indicarea mai concretă a cazurilor deosebit de grave legiuitorul recurge uneori la spețe – regulă cu caracter ilustrativ (*Regelbeispiele*) [103, p. 91-92; 268, p. 778-779].

În conținutul Codului penal al Republicii Federative Germane, răspunderea penală pentru comunicarea, declarația falsă referitoare la faptul infracțiunii și învinuirea mincinoasă a unei persoane concrete în comiterea infracțiunii este prevăzută de mai multe norme, așezate în mai multe secțiuni ale Codului penal. În Titlul VII (Infracțiuni împotriva ordinii publice) este prevăzută răspunderea penală pentru simularea faptei infracționale de către persoanele care induc intenționat în eroare instituțiile de stat, cu competențe privind înregistrarea și soluționarea declarațiilor referitoare la infracțiunile comise sau în curs de pregătire (§145 d, *Vortausschen einer Straftat*). Pedeapsa maximă prevăzută pentru această infracțiune este de trei ani privațiune de libertate. Normele Titlului X (Bănuiala falsă) reglementează răspunderea penală pentru acele persoane care în cadrul unei instituții de stat sau în fața unei persoane cu demnitate publică, de competența căroră ține soluționarea declarațiilor referitoare la comiterea faptelor infracționale, sau care, public, cu bună-știință învinuiesc pe nedrept o anumită persoană de comiterea unei fapte infracționale, pentru ca în privința acesteia să fie începută sau continuată urmărirea penală sau să fie aplicate anumite măsuri de constrângere (§164, *Falsche Verdächtigung*). Pedeapsa maximă pentru această infracțiune este de cinci ani privațiune de libertate. În conformitate cu prevederile §165 din Codul penal, dacă actul de bănuială falsă a fost comis în public sau prin intermediul răspândirii înscrisurilor și celui vinovat i-a fost aplicată pedeapsa corespunzătoare, apoi la demersul părții vătămate instanța de judecată emite o ordonanță referitor la publicarea sentinței privind condamnarea pentru infracțiunea de bănuială falsă. Astfel, legislația germană prevede o

ordine specială de recuperare a prejudiciului cauzat onoarei și demnității părții vătămate [241].

În Codul penal german nu întâlnim un capitol aparte destinat infracțiunilor contra justiției. Autorul german Thomas Vormbaum relatează că termenul „*Rechtspflegedelikte*” (Infracțiuni contra justiției) nu este menționat în nici unul din compartimentele Codului penal, la fel, nici într-un paragraf, și că apărarea justiției este asigurată în complex prin sancționarea anumitor delikte. Specificul apărării justiției se observă doar cu referire la „*Aussagedelikte*” (declarațiile infracționale), evidențiate și grupate de către legiuitor. Același autor menționează și faptul că juriștii germani au ajuns la un consens cu privire la existența noțiunii de „*Rechtspflegedelikte*”, rămânând deschisă doar întrebarea referitoare la apartenența anumitor fapte la această categorie de infracțiuni [284, p. 8-10].

De asemenea, facem referire și la faptul că, art. 13 b din CPP german vizează, cu referire la obținerea depozițiilor, relele tratamente (*misshandlung*), ceea ce înglobează nu numai violențele ci și tehnicile care vătămează fizicul, cum ar fi întreruperea somnului sau proiectarea luminii violente și alte agresiuni fizice (*Körperliche Eingriffe*), cum sunt, de exemplu, utilizarea drogurilor sau altor preparate în scopul obținerii mărturiei [283, p. 42; 266, p. 250; 270, p. 73; 120, p. 125-126].

O reglementare similară există și în codul de procedură penală portughez (art. 126), conform căreia „sunt nule și nu pot fi utilizate probele obținute prin tortură, coerciție sau, în general prin atingerea adusă integrității fizice sau morale a persoanei” [277, p. 488].

Potrivit art. 247 CPP german, instanța poate să dispună îndepărtarea inculpatului din sala de ședințe pentru perioada audierii dacă există un pericol că un alt inculpat, victima sau martorul nu vor spune adevărul în prezența acestuia. Această prevedere acționează și în cazul în care există pericol că la audierea unei persoane până la 16 ani va fi afectată starea acesteia. De asemenea, dacă există temei de a presupune că starea martorului este pusă în pericol, acesta poate fi audiat în alt loc [68, p. 240].

În Codul penal al Turciei, normele ce reglementează răspunderea pentru infracțiunile la adresa puterii judiciare sunt unificate în cadrul Titlului IV, care cuprinde 8 capitole. Capitolul II al acestui titlu include normele referitoare la răspunderea pentru învinuirea falsă și inducerea în eroare a organelor judiciare. Declarația falsă referitoare la fapta infracțională este pedepsită în conformitate cu art. 283 al Codului penal turcesc, care prevede răspunderea pentru cazurile în care persoana declară organelor corespunzătoare despre comiterea infracțiunii, cunoscând cu certitudine că o astfel de faptă nu a fost comisă, sau falsifică semnele unei fapte inexistente, optând astfel, de a iniția începerea urmăririi penale împotriva cuiva. Alineatul (2) al articolului 283 din Codul penal turcesc stabilește răspunderea pentru persoanele care fac declarații cu bună-

știință false referitoare la comiterea faptelor infracționale în fața organului judiciar. Fapta respectivă este sancționată cu privațiune de libertate pe un termen de până la 30 de luni. Normele Capitolului III din cadrul Titlului IV reglementează răspunderea pentru învinuirea falsă a unei persoane în comiterea infracțiunilor. În conformitate cu art. 285 alin. (1) din Codul penal al Turciei, persoana care a denunțat sau care a adresat o declarație organului judiciar, sau altor organe, care sunt obligate de a transmite informațiile recepționate organului judiciar, organului abilitat cu dreptul de a iniția urmărirea penală sau de a da indicații de începere a acesteia, privind învinuirea în comiterea infracțiunii de către o anumită persoană, cunoscând cu certitudine despre nevinovăția acesteia, sau care falsifică semnele unei infracțiuni, orientate împotriva acestei persoane, se sancționează cu privațiune de libertate pe un termen de la 3 luni până la trei ani, în funcție de categoria și caracterul faptei incriminate sau de caracterul semnelor falsificate. Această normă prevede și anumite semne calificative, a căror prezență determină sporirea pedepsei aplicate [224, p. 17].

În vechiul drept francez, membrii familiei învinuitului sau inculpatului nu făceau o mărturie propriu-zisă, ci doar susțineau cauza acuzatului prin jurământul lor, cum mai înainte o făceau cu armele în mâini, de aceea, în realitate, veneau în ajutorul acuzatului (de unde și numele de jurători, din vechiul drept normand). Abia prin Ordonanța din anul 1260 în Franța se înlocuiește duelul judiciar prin proba cu martori [70, p. 55]. De asemenea, în vechiul drept francez, nu puteau să fie martori cei condamnați pentru crimă, infamii prin profesie, ca escrocii, oamenii de teatru, precum și cei care dețineau un bordel [41, p. 380; 172, p. 650].

Privitor la declarație și incriminarea ei în caz de falsitate, remarcăm în special, că noul sistem probator s-a impus pe teritoriul Franței drept urmare a Revoluției din 1789-1793, fiind ulterior fixat în Codul de procedură penală de la 1808. Ca urmare, libera apreciere a materialului probator a substituit sistemul de mijloace de probă legale și formale, care imobiliza instanța de judecată prin instituirea anumitor reglementări aprecierii probelor. Unele dintre aceste reglementări se refereau și la declarațiile martorilor.

Martorii, în baza legii de procedură penală franceză din 1808, erau divizați în „martori de valoare” și „martori lipsiți de valoare”. Doar declarațiile celor din prima categorie, făcute sub jurământ, se prezentau a fi declarații în deplinul sens al cuvântului (*depositions*). Declarațiile martorilor atribuiți la cea de a doua categorie, făcute fără jurământ, erau considerate a fi simple comunicări a anumitor informații (*simples renseignements*). La categoria „martorilor lipsiți de valoare” se atribuiu: 1) martorii nedestoinici (adică persoanele lipsite de drepturile sale civile); 2) copiii sub vârsta de 15 ani; 3) persoanele suspectate de pasiune, slăbiciune față de părți din motive

de relații de rudenie (art. 34, 42, 156 și 322 din Codul de procedură penală francez de la 1808) [249, p. 498, 500-501].

Astfel, în secolul al XVIII-lea, ideile iluminate au favorizat, iar Revoluția franceză de la 1789 a făcut să triumfe rațiunea în justiție, contribuind la înlocuirea teoriei probelor formale cu sistemul liberei aprecieri a probelor, bazat pe convingerea suverană și necenzurabilă a judecătorului. Acest sistem penal mixt (sau francez) – deoarece reunește caracteristici ale sistemelor anterioare, - introdus în Franța în septembrie 1791, se regăsește în toate procedurile moderne, cu excepția Marii Britanii și a țărilor (fostului) *Commonwealth* – acestea din urmă având și o denumire specifică pentru legislația procesuală: *common law* (în esență, un drept de tip acuzatorial). Codul francez din 1808, în art. 342, indica elementele care aveau să rămână valabile și astăzi: „Legea nu cere de la jurați să dea socoteală de mijloacele prin care ei și-au format convingerea, nu prescrie reguli, legea pune juraților o singură întrebare care include toate îndatoririle lor: aveți dumneavoastră o convingere intimă? Hotărârea luată trebuie să fie conformă cu această „convingere intimă”, întemeiată pe impresia produsă de probele prezentate [162, p.33].

O importanță deosebită în cadrul mijloacelor de probă în procesul penal francez o prezenta și raportul de expertiză. Totodată, menționăm că în cadrul procesului penal francez acest mijloc de probă a fost tratat incorect o perioadă îndelungată. În această sferă domina conceptul apărut și dezvoltat pe tărâmul procesului penal acuzatorial, conform căruia expertiza reprezenta o completare a cercetării judecătorești. Din acest considerent, pe întreaga durată a secolului al XIX-lea, efectuarea expertizei judiciare era tratată, sub aspect practic, ca fiind o atribuție exclusivă a judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată, la ea neavând careva atribuții nici apărătorul și nici învinuitul, inculpatul. Experții judiciari acționau, cel mai frecvent, la indicațiile directe ale judecătorului de instrucție în vederea confirmării acuzării înaintate. Din acest considerent, este absolut evident că expertului, solicitat în instanța de judecată în baza demersului părții apărării îi era extrem, de dificil, iar pe alocuri chiar și imposibil, de a combate concluziile formulate de primul expert.

Nenumăratele încercări de a institui activitatea contradictorie și efectuarea expertizei în comisie, întreprinse în perioada secolului al XIX-lea, nu s-au soldat cu rezultate concrete. Astfel, subiectul declarațiilor învinuitului în cadrul procesului penal francez a fost soluționat sub influența puternică a exigențelor impuse de vechiul proces acuzatorial. Este de notat că, de la 1789, învinuitul nu mai era supus jurământului, așa cum se stipula în privința martorului. Tot învinuitul a fost exonerat de obligațiunea de a face declarații împotriva sa însuși. Recunoașterea de către învinuit a vinovăției era considerată drept probă. Cu toate acestea, instanța de judecată, care aprecia materialul probator în baza propriei convingeri nu era legată de această recunoaștere. Era

considerată drept probă și recunoașterea vinovăției, făcută atât benevol și din propria inițiativă de către învinuit, cât și cea obținută drept urmare a audierii acestuia [249, p. 502-503].

Dacă în Codul penal francez de la 1810 rubrica „Infrațiunile contra justiției” lipsea, apoi în Codul penal de la 1994 se conține un capitol aparte, intitulat „Infrațiuni asupra activității judecătorești” (Capitolul 4, Titlul III), care înglobează trei secțiuni: 1) Împiedicarea urmăririi penale; 2) Împiedicarea desfășurării justiției; 3) Atentatele asupra puterii judiciare [207, p. 22].

O importanță deosebită o prezintă Hotărârile Camerei penale a Curții de Casare a Franței, deși în sistemul de drept al acestui stat legea, în sensul direct al cuvântului, se află tradițional pe primul loc în ierarhia tuturor izvoarelor dreptului penal. Totodată, practica judiciară de frecvente ori, în ocolul legiuitorului, a reușit să creeze norme juridice [236, p.187]. În linii generale, legea penală a Franței a inclus în sine cele mai utile și benefice reglementări, elaborate de către doctrina juridico-penală și practica judiciară franceză [236, p.187].

Deși legea penală franceză adresează instanțelor că pedepsele „în limitele fixate prin lege, trebuie să se aibă în vedere că legea nu fixează decât maximumul pedepsei”. Ca urmare, instanța fixează pedeapsa concretă între acest maxim și minimumul posibil, adică minimumul general al pedepsei (o zi de înmormântare sau un euro amendă). În acest mod, legiuitorul francez a abandonat sistemul zis al „furculiței” (cu maxim și minim) din vechiul Cod penal și nu a mai fixat un minim legal în raport cu fiecare infracțiune. În prezent judecătorul francez poate, în cazul constatării circumstanțelor atenuante, să coboare minimumul pedepsei atât de jos, cât ar fi dorit (respectiv până la o zi închisoare), fără să aibă obligația să motiveze hotărârea sa prin constatarea circumstanțelor atenuante [236, p.187].

Codul penal francez conține diferite norme care prevăd, în special, răspunderea pentru comunicarea falsă privind fapta infracțională și învinuirea falsă, făcute în privința unei persoane concrete. În primul caz, în calitate de obiect figurează interesele justiției (art. 434-26 este inclus în Capitolul IV „Privind infracțiunile împotriva justiției”), iar în cel de-al doilea – interesele persoanei (în componența capitolului VI „Privind infracțiunile împotriva persoanei”, este inclusă secțiunea a III-a „Cu privire la declarațiile false”, care cuprinde art. 226-10 și 226-12). În articolul 434-26 este prevăzută răspunderea pentru comiterea faptei care se exprimă în declarația, comunicarea falsă făcută organului judiciar sau administrativ, a unor fapte care constituie infracțiuni sau abateri, și care determină organele judiciare de a efectua investigații zădărnice. Pedeapsa prevăzută pentru asemenea fapte este privațiunea de libertate pe un termen de șase luni, precum și amenda. Conform articolului 226-10 este prevăzută răspunderea pentru învinuirea adusă în orice mod în privința unei persoane concrete referitor la comiterea unei fapte, pentru care sunt prevăzute sancțiuni penale, administrative sau disciplinare, în condițiile în care celui ce învinuiește

îi este cunoscut faptul că învinuirea este total sau parțial incorectă. În calitate de condiție a survenirii răspunderii în baza acestei norme este și faptul ca declarația, în care se materializează denunțul, să fie adresată unei persoane cu funcție de răspundere a autorității judecătorești, sau persoanei cu funcție de răspundere din cadrul poliției judiciare sau administrative, fie organului împuternicit de a iniția urmărirea penală sau de a transmite materialul respectiv în gestiunea organului competent [245].

În Franța, Codul penal reprimă sever atingerile aduse libertății sau integrității corporale a martorilor, a suspectilor și a preveniților. Doctrina franceză subliniază că stabilirea adevărului este obiectul capital al procesului penal și acest adevăr nu poate fi obținut prin orice mijloc. În această privință, justiția interzice utilizarea mijloacelor care aduc atingere drepturilor fundamentale ale persoanei și, în mod special, dreptului la apărare (este interzisă, spre exemplu, audierea unui martor plasat, cu acordul său sub hipnoză cu ajutorul unui expert) [264, p. 1487-1488; 258, p. 124; 120, p. 126-127].

În procedura penală franceză mărturia este un act de comportament al persoanelor care, fiind la curent cu una sau alta dintre circumstanțele unei fapte, sunt chemate să spună în fața justiției ceea ce știu și cum au aflat acest lucru. În dreptul procesual penal francez, în interesul stabilirii adevărului este deschisă larg calea de a fi martor, exceptate fiind anumite persoane cărora li se refuză creditul datorită existenței unor îndoieli. Copiii sub vârsta de 16 ani (art. 108 și 477 din Codul de procedură penală francez), demenții și condamnații la degradare civică sau având interdicții prevăzute în art. 42 din Codul penal francez sunt astfel incapabili să fie martori. Pe de altă parte, nu este permis să fii în același timp parte în proces și martor [70, p. 103].

Persoanele legate de secretul profesional sunt eliberate de obligația de a depune depoziții (art. 109, alin. 1 Cod de procedură penală francez). Declarațiile primare sunt secrete, făcute în lipsa terților în cabinetul magistratului și, din contra, publice în fața de judecată, ca urmare a caracterului secret al primei faze a procesului și public al celei de-a doua. Cu atât mai veridică cu cât este mai spontană, depoziția este întotdeauna orală și nu trebuie citită sau întreruptă, sub rezerva confruntărilor și a întrebărilor puse martorilor. Martorii trebuie, de altfel, să depună mărturie separat pentru a nu se influența unul pe celălalt. Depoziția este consemnată în procesul verbal al instrucției sau a dezbaterilor, în afara cazului Curții cu Juri unde absența sentinței pronunțate o face inutilă.

Sinceritatea mărturiei este, în fine, garantată de pedepsele pe care art. 361 din Codul de procedură penală francez le prevede pentru mărturia mincinoasă. Aceste pedepse sunt inaplicabile față de cei a căror mărturie n-a fost audiată decât cu titlu de simple informații, fără jurământ prealabil, dat fiind că ei nu depun propriu-zis mărturie, după cum tot astfel sunt incapabile în

raport cu cei care retractează înainte de închiderea ședinței, întrucât distrug ei înșiși sursa erorii judiciare ce o constituie depoziția lor inițială [70, p. 104-105].

Potrivit jurisprudenței CtEDO, în anumite cazuri, o persoană care este audiată în calitate de martor în cadrul procesului penal, poate fi considerată subiectul unei acuzații în materie penală. Prin urmare, devin incidente drepturile persoanei audiate în calitate de martor de a păstra tăcerea și de a nu contribui la propria incriminare.

Într-o cauză împotriva Franței, martorul fusese amendat de trei ori pentru că a refuzat să depună jurământ și să dea declarații în calitate de martor. Curtea a arătat că nu este sarcina acesteia de a hotărâ dacă organul judiciar avea obligația conform dreptului național să înceapă urmărirea penală față de persoana audiată în calitate de martor, ci de a stabili dacă amendarea martorului a constituit o măsură coercitivă suficient de gravă pentru a anula dreptul de a nu contribui la propria incriminare. Astfel, a fost arătat că este de înțeles teama reclamantului că declarațiile pe care le-ar fi dat în fața organului judiciar ar fi fost incriminatoare pentru propria persoană. Ar fi fost astfel admisibil ca martorul să refuze să răspundă oricărei întrebări care îl îndrepta spre acea direcție. Cu toate acestea, în cauza respectivă, reclamantul a refuzat încă de la început să depună jurământ, acesta constituind actul solemn prin care persoana în cauză se obligă în fața organului judiciar „să spună tot adevărul și nimic altceva decât adevărul”. Deși obligația martorului de a depune jurământul și amenziile aplicate pentru neîndeplinirea acestei obligații constituie o măsură coercitivă, cea de-a doua are ca scop să asigure că martorul spune adevărul, nu de a obliga pe martor să declare. Altfel spus, amenziile aplicate reclamantului nu au constituit o măsură care să-l oblige pe martor să se incrimineze, întrucât au fost dispuse înainte ca un asemenea risc să apară (CtEDO, *Serves c. Franței*, Hotărârea din 20 octombrie 1997, paragraful 40-47) [41, p.391].

În Codul penal al Spaniei, în mai multe articole este prevăzută răspunderea penală pentru denunțul fals privind comiterea unei infracțiuni de către o persoană (art. 456), precum și pentru comunicarea despre o faptă penală inexistentă, pentru declararea falsă referitor la vinovăția în comiterea infracțiunii sau invocarea falsă a statutului de victimă (art. 457). Pedepsa pentru aceasta din urmă este prevăzută în formă de amendă de la 6 la 12 salarii lunare medii. La determinarea gradului și măsurii de pedeapsă pentru prima infracțiune nominalizată, legiuitorul spaniol a luat în calcul gravitatea învinuirii. Astfel, pedeapsa pentru învinuirea falsă în comiterea unei infracțiuni mai puțin grave îmbracă forma amenzii în mărime de la 12 la 24 salarii medii lunare, iar pentru învinuirea falsă în comiterea unei infracțiuni grave – se aplică pedeapsa sub formă de închisoare de la 6 luni la 2 ani, cu amendă în mărime de la 12 la 24 salarii medii lunare [244, p. 142].

Regulile principale de individualizare a pedepsei potrivit Codului penal spaniol sunt următoarele:

a) Prin lege se stabilește durata minimă și maximă a pedepsei pentru fiecare infracțiune. De asemenea, legea prevede posibilitatea depășirii acestor limite fie adăugând, la maxim, jumătatea duratei totale a pedepsei sau scăzând jumătatea minimului;

b) Legea permite judecătorului să evalueze liber quantumul pedepsei dacă nu concurează nici un fel de circumstanțe (art. 66, pct. 1 Cod penal). Astfel, potrivit acestui text, când nu ar concura nici o circumstanță (agravantă sau atenuantă), judecătorii vor individualiza pedeapsa în limitele fixate de lege stabilind o durată adecvată circumstanțelor personale ale făptuitorului și gravității mai mari sau mai mici a faptei comise, motivând soluția pronunțată;

c) Legea stabilește un catalog de circumstanțe modificatoare a răspunderii penale, atenuante și agravante și fixează efectele lor, aplicând o pedeapsă în jumătatea sa inferioară sau în jumătatea sa superioară (art. 66 pct. 2 și 3 Cod penal);

d) În fine, legea fixează de asemenea efectele punitive pe care le atrage participarea la comiterea unui delict, gradul său de executare sau concursul de delikte (art. 61, art. 62, art. 63, art. 73, art. 76, art. 77 și art. 78 Cod penal) [103, p. 99-101; 275, p. 715-716].

Codul penal spaniol cuprinde un cadru normativ de pedepse foarte larg, în care judecătorul poate să determine pedeapsa concretă [103, p. 99; 275, p. 715-716]. De asemenea, legea spaniolă exclude orice presiune sau amenințare (art. 389, alin. 3 din *Ley de enjuiciamiento criminal*), iar codul italian prevede că nici o metodă sau tehnică care ar putea influența libertatea de autodeterminare sau de alterare a capacității de a-și aminti și de a aprecia faptele nu ar putea fi utilizată, chiar cu consimțământul celui interesat (art. 88 CPP italian) [120, p.125-126].

În Codul penal italian, normele care reglementează răspunderea pentru infracțiunile împotriva justiției sunt expuse în Titlul III al Cărții a II-a. Articolele, care fixează răspunderea pentru declarațiile false, mincinoase privind comiterea infracțiunii și imitarea urmelor acesteia (art. 367, Modelarea infracțiunii) și învinuirea falsă a unei persoane nevinovate în comiterea infracțiunii (art. 368, Calomnia) sunt amplasate în Capitolul I al compartimentului „Infracțiuni împotriva activității judecătorești”. Răspunderea pentru aceste infracțiuni survine și în cazurile în care comunicarea, declarația a fost făcută anonim sau sub un pseudonim. Pedeapsa pentru modelarea infracțiunii variază de la unu la trei ani privațiune de libertate. Sancțiunea pentru învinuirea unei persoane nevinovate în comiterea infracțiunii variază în dependență de gravitatea acelei fapte de a cărei comitere este învinuită persoana și de pedeapsa aplicată ei [260].

Legiuitorul italian a prevăzut în art. 133 și art. 133 bis Cod penal criteriile de individualizare a pedepsei. Astfel, în art. 133 s-a prevăzut că în exercitarea puterii discreționare, judecătorul

trebuie să țină seama de gravitatea infracțiunii și de capacitatea de a comite delict, sau mai bine zis, capacitatea delictuală a făptuitorului (*capacità a delinquere*). Gravitatea infracțiunii este dedusă, după cum precizează în continuare art. 133 Cod penal italian, din următoarele:

- a) natura, specia, mijloacele, obiectul, timpul, locul și din orice altă modalitate de acțiune;
- b) mărimea prejudiciului sau a pericolului cauzat persoanei vătămate prin infracțiune (*persoana offesa*);
- c) intensitatea dolului (intenției) sau gradului culpei.

La rândul său, capacitatea delictuală este dedusă, potrivit aceluiași text, din următoarele:

- a) motivele de a comite infracțiuni (*motivi a delinquere*) și din caracterul făptuitorului;
- b) precedentele (antecedentele penale) judiciare și, în genere, conduita și din modul de viață al făptuitorului;
- c) conduita concomitentă (simultană) sau subsecventă (posterioară) infracțiunii;
- d) condițiile de viață individuală, familială și socială ale făptuitorului [103, p.86].

În dreptul italian, V. Manzini indică un principiu al liberei convingeri a judecătorului: „Judecătorul penal este de regulă complet liber în convingerea sa, cât privește tot ceea ce se referă la achiziția (*d'accernamento*) concretă a condițiilor ce legitimează, exclud sau modifică pretenția punitivă a statului”. El consideră că „*Certitudinea* și *adevărul* nu sunt sinonime. Certitudinea privește adevărul subiectiv nu cel obiectiv, ne-absolut, ci relativ și este *ferma persuadare* că un fapt e adevărat, chiar dacă în realitate nu este. Certitudinea morală este starea de spirit sigură de adevărul unei propoziții, care privește existența unui fapt care nu ne-a trecut prin fața ochilor” [162, p. 44-45; 271, p. 235].

De asemenea, în dreptul penal italian se admite ca atunci când concurează mai multe circumstanțe omogene, adică toate agravantele sau toate atenuantele, se produc atâtea majorări sau reduceri de pedeapsă câte concurențe există potrivit art. 63, alin. 2 Cod penal [253, p. 469; 265, p.716; 103, p.101].

În Codul penal norvegian, răspunderea penală pentru declarația falsă este prevăzută în Capitolul XVI. Conform §168, orice persoană, care prin învinuire sau declarație falsă, prin darea depozițiilor instanței de judecată, organelor procuraturii sau altor structuri oficiale, prin denaturarea sau retragerea mărturiei, sau prin orice altă modalitate încearcă de a determina sau determină punerea sub învinuire sau condamnarea altei persoane, este supusă privațiunii de libertate pe un termen de la șase luni la opt ani. Măsura de pedeapsă este în creștere dacă drept urmare a declarației false persoana este supusă privațiunii de libertate, care a fost executată totalmente sau în parte. Conform §170 al Codului penal norvegian, declarația neîntemeiată referitoare la comiterea faptei infracționale de către o altă persoană atrage după sine pedeapsa sub

formă de amendă sau privațiune de libertate pe un termen de până la un an. În §171, prin amendă, arest sau privațiune de libertate pe termen de până la 1 an este pedepsită persoana care face declarații false însuși împotriva sa sau în privința altei persoane cu acordul acesteia din urmă referitor la comiterea unor fapte infracționale [237, p. 185-187].

În doctrină occidentală s-a pus problema mărturiei mediate care, prin natura ei, este considerată inadmisibilă și cu o valoare probantă insuficientă. Este vorba de mărturia indirectă și din auzite, constituită prin declarația unui martor care a fost informat de o terță persoană despre faptele pe care le relatează. Întrucât probabilitatea unei asemenea mărturii se dovedește foarte relativă, în unele sisteme juridice (Germania, Italia, Portugalia), s-a adoptat excluderea acestei priobe. În această categorie intră și citirea în ședință publică a unui proces verbal întocmit în faza preparatorie. Drept urmare, toți martorii trebuie să depună mărturia în ședință și sunt obligatoriu interogați de partea care i-a citat, apoi contrainterogați de partea adversă. Alte legislații prevăd însă unele derogări în măsura în care refuzul citirii anumitor declarații al căror autor nu poate să compară la ședință ar fi vătămător pentru aflarea adevărului. Astfel, în Regatul Unit și în Italia este admisă lectura declarațiilor scrise ale unui martor decedat, bolnav, care nu poate fi găsit sau este rezident în străinătate. În dreptul francez, nu se înlătură proba din auzite din proces. Această poziție, care este criticabilă în privința necesității fiabilității mărturiei, este conformă cu jurisprudența CtEDO, care nu consideră că mărturia „din auzite” este incompatibilă cu echitatea procesului, sub rezerva existenței altor elemente probatorii [120, p. 145-146; 272, p.169].

Protecția secretului profesional este o preocupare pentru majoritatea sistemelor juridice, cum spre exemplu, instituirea unor norme potrivit cărora un polițist, în cadrul unui proces judiciar, nu poate fi constrâns să dezvăluie identitatea informatorului său. În acest sens, se pronunță jurisprudența statelor cu sistem de drept romano-germanic, precum Franța, Belgia, dar și țările aparținând *common law*. Referitor la medici, avocați, notari și preoți, s-a arătat că aceștia au, în general, obligația păstrării secretului profesional. Spre exemplu, în Franța, în conformitate cu art. 109 CPP francez, aceste persoane chemate să depună mărturie sunt eliberate de la o asemenea obligație datorită secretului profesional. Aceeași soluție a fost adoptată și în Germania, unde legea vizează medicii, avocații, notarii, preoții și profesioniștii din lumea afacerilor, cum sunt consilierii financiari și fiscali, experții contabili și bancherii. În Italia soluția este puțin diferită, principiul fiind cel al libertății de a depune mărturie, în afara situației în care autoritatea judiciară consideră indispensabilă mărturia. Astfel, art. 200 CPP italian prevede că „nu pot fi obligate să depună mărturie: a) miniștrii de confesiune religioasă; b) avocații, consultanții tehnici și notarii; c) medicii, chirurgii și farmaciștii; d) persoanele care exercită alte însărcinări sau profesii cărora legea le recunoaște dreptul de a se abține de a depune mărturie datorită secretului profesional”.

În *common law*, se vorbește de privilegiu, și nu de un secret profesional, iar materia este esențialmente jurisprudențială [279, p. 335-337; 272, p. 170; 258, p. 650; 120, p. 145-146].

Italia și Germania au prevederi care obligă, în prealabil, la informarea martorilor. Astfel, art. 199 CPP italian prevede că „apropiații inculpatului” nu sunt obligați să depună, iar judecătorul trebuie, sub sancțiunea nulității să-i informeze cu privire la dreptul de a nu vorbi. O reglementare asemănătoare este cunoscută și în CPP german (art. 52). În dreptul francez, situația este diferită, neexistând nicio derogare de la îndatorirea de a fi martor în favoarea membrilor familiei. Singura influență a legăturii conjugale sau de familie ține de jurământ, care nu poate fi obținut [279, p. 333; 272, p. 170; 258, p. 870; 120, p. 150-151].

În celelalte legislații, altele decât cele din *common law*, este adoptată regula excepțiilor de la îndatorirea de a fi martor și privilegiul de neincriminare, care împiedică ascultarea martorului cu privire la elemente de fapt care l-ar putea incrimina. Astfel este cazul Italiei, unde art 198 CPP prevede că „martorul nu poate fi obligat să depună asupra faptelor care ar putea face să apară propria sa responsabilitate penală”. O regulă similară există și în art. 133-2 CPP portughez. În Germania s-a mers chiar mai departe, permițând ca acest privilegiu să fie justificat prin riscul urmăririlor penale, nu numai pentru martorul însuși, ci și pentru vreunul dintre apărătorii săi (art. 55 CPP german). În Franța, acest privilegiu apare în mod indirect din cuprinsul art. 434-11 CPP [272, p. 170; 279, p. 332-333; 255, p. 20; 120, p. 151].

Cu referire la subiectul declarației făcute cu rea-voință în domeniul relațiilor financiar-fiscale, menționăm că fraudă fondurilor Uniunii Europene a fost pentru prima dată incriminată în articolul 1 din Convenția „*Cu privire la protecția intereselor financiare*”, deși comportamentul a fost, de asemenea, interzis ca „abatere” în alte acte legislative, cum ar fi *Regulamentul 2988/95 privind protecția intereselor financiare*, care prevede norme generale pentru controalele uniforme, măsuri și sancțiuni administrative privind abaterile de la dreptul comunitar. Abaterea este definită în articolul 1, paragraful 2, din *Regulamentul 2988/95 privind protecția intereselor financiare* ca: „orice încălcare a unei dispoziții de drept comunitar, ca urmare a unei acțiuni sau omisiuni a unui agent economic, care poate sau ar putea prejudicia bugetul general al Comunităților sau bugetele gestionate de acestea, fie prin diminuarea sau pierderea veniturilor acumulate din resurse proprii, colectate direct în numele Comunităților, fie prin cheltuieli nejustificate [105, p. 214]”.

În contextul subiectului investigat, atragem atenție asupra faptului că, spre deosebire de Republica Moldova, în unele state există infracțiuni exterioare Codului penal, cuprinse de fondul legislativ, care reglementează ilicitul penal prin legi speciale ori extrapenale. Specific pentru legiuitorul român, de exemplu, este faptul că acesta, ca și în cazul legiuitorului spaniol și cel

bulgar și altora, nu face delimitare între subiectul infracțiunii, în sensul dacă acesta este persoană juridică sau fizică [186, p. 288].

Pe marginea analizei infracțiunilor privind declarația cu rea-voință din legislația unor state aparținând sistemului de drept continental conchidem că în majoritatea statelor sunt prevăzute norme distincte prin care se instituie răspunderea pentru declarațiile false referitoare la învinuirea nedreaptă a unei persoane în comiterea infracțiunii. În anumite state, aplicarea pedepsei este determinată de gravitatea faptei în a cărei comitere este învinuită persoana nevinovată și de urmările survenite sub forma pedepsei realmente aplicate. Legea unor state prevede și răspunderea penală pentru situațiile de autoincriminare. În unison practicilor cercetate, prezintă interes soluția privind aplicarea unor pedepse mai aspre pentru declarația falsă, însoțită de învinuirea unei anumite persoane în comiterea infracțiunii. Drept justificare ar servi, în primul rând, pericolozitatea socială sporită a celor comise și de prezența unui obiect suplimentar – onoarea și demnitatea persoanei.

Având în vedere tranziția de la non-digital la digital, este oportun de a include sub incidența legii penale și faptele de falsificare a datelor informatice în scopul producerii unor consecințe juridice. Problema, dacă este ori nu necesar să se incrimineze în mod distinct un asemenea comportament, s-a pus încă din anii '80. În țări precum Olanda, Norvegia ori Suedia datele informatice susceptibile de a fi utilizate în vederea producerii unor consecințe juridice au fost subsumate noțiunii de „înscris” în sens tradițional [17, p. 558]. Astfel, studiind legislația penală a mai multor state aparținând sistemului de drept continental menținem poziția că, deși, fiecare țară luată aparte dispune de propriile norme și tradiții, nu putem să nu recunoaștem că aspectele pozitive, în special cele supuse încercării în timp, ar putea fi folosite și în sistemul de drept penal al Republicii Moldova, cu luarea în calcul a factorilor sociali, economici, juridici și de tradiție pentru țara noastră.

4.2. Incriminarea declarației cu rea-voință în legislația unor state aparținând sistemului de drept anglo-saxon

Juriștii din spațiul sistemului de drept romano-germanic pun accentul pe prioritatea incontestabilă legii, pe când cel din *Common law* pun în evidență, înainte de toate jurisprudența. Astfel, actualmente, și legea, și jurisprudența sunt succesiv aplicate în ambele modele ale lumii.

Declararea independenței SUA în anul 1776 și sistarea tuturor relațiilor cu Marea Britanie nu au avut ca efect și renunțarea de la dreptul englez aplicat în teritoriu. Mai mult ca atât, Congresul SUA a extins acțiunea acestuia și asupra altor teritorii pe măsură valorificării și includerii lor în componența statului american.

Recepția normelor juridice a fostei metropole, care reprezenta prin sine, în mare parte, un cumul al precedentului judiciar (*common law*) și a dreptului statutar (*statutory law*) s-a realizat în mod diferit: prin includerea anumitor componente a dreptului comun englez în anumite statute, prin aplicarea normelor *common law* în practica judiciară și prin adoptarea statutelor generale sau a prevederilor constituționale prin care, de fapt, se autoriza aplicarea, în mare parte, a dreptului englez în teritoriu.

Dreptul penal al SUA reprezintă un fenomen destul de diversificat și complex, fiind rezultatul corelației între următorii factori: în primul rând, în SUA, de fapt ca și în Marea Britanie, are loc îmbinarea dreptului comun și a dreptului statutar. În al doilea rând, în SUA nu există un sistem unic juridico-penal, fapt care este determinat de federalismul american. În calitate de izvoare de bază a legii penale federale a SUA figurează: Constituția SUA din 1787, actele Congresului și actele normative subordonate legii [236, p.52-54].

Cu referire la subiectul temei noastre, menționăm că în SUA statele se conduc de legislația federală, totodată, fiecare stat dispune de propria legislație, inclusiv penală. Problema delimitării competenței federației și a statului în parte nu este rezolvată la modul convenit, deși au fost încercări numeroase. Actualmente, prescrierile normative de drept penal sunt concentrate, practic, în dreptul statutar și pot fi clasificate în norme federale și norme ale statelor federației. Norme federale se consideră: Constituția, actele adoptate de Congresul SUA, unele acte subordonate legilor. La izvoarele de drept ale statelor federației se referă: Constituțiile statelor, codurile penale, actele subordonate legilor, emise de organele de administrare a statelor. Teoretic, se consideră că răspunderea penală este în competența legislațiilor fiecărui stat în parte. De regulă, organele federale emit legi penale numai privind anumite cazuri. Însă uneori aceleași infracțiuni sunt prevăzute atât de legislația federală, cât și de cea a statelor federale. În funcție de acțiunea în spațiu a legislației penale federale, legile federale se împart în două grupe: a) legi federale care acționează pe tot teritoriul SUA; b) legi federale care acționează numai pe anumite teritorii.

În dreptul american există regula conform căreia în cazul coliziunii dintre două norme identice, prevăzute și de legea federală și de legea unui stat al federației, prioritate i se dă primei [76, p. 415-416]. Legea penală americană prevede următoarea clasificare a faptelor infracționale: Felonie (*felony*) – categorie de infracțiuni grave, plasate după gradul de pericol social între trădarea de patrie și delikte [231, p. 35] – infracțiuni pentru care este prevăzută pedeapsa sub formă de privațiune de libertate până la 1 an sau amenda. În anumite state mai este întâlnită și noțiunea de delict grav (*high misdemeanor*), la care se atribuie infracțiunile pentru care este prevăzută măsura de pedeapsă sub formă de privațiune de libertate de la 1 până la 2 ani [193, p. 858].

Pentru legislația americană este relevant că dosarul de urmărire penală practic nu există, în sensul că acesta nu este depus în instanță, învinuirea fiind susținută oral de către procuror, în fața Curții, și coordonată de către judecător, iar probele fiind percepute direct și în mod contradictoriu în ședință publică. În acest context se remarcă o trăsătură definitorie a legislației S.U.A. - ușurința cu care unele instanțe de judecată percep și administrează probele în cursul cercetării judecătorești, limitându-se la o ascultare sumară a inculpatului și martorilor, fără a se implica activ în stabilirea tuturor circumstanțelor care au condus la săvârșirea faptei [169, p. 55].

Pe de altă parte, se oferă prea multe garanții acuzatului și prea puține acuzării, iar publicitatea procedurilor face dificilă strângerea probelor și oferă inculpatului posibilitatea de a le omite sau anihila; în plus acuzatorul particular poate să nu ducă procesul până la sfârșit, astfel încât interesele societății nu sunt garantate suficient. În ciuda așa-numitului rol pasiv, procesul acuzatorial a oferit judecătorului puteri deicreționare, prerogativele sale în domeniul aprecierii probelor fiind decise. În acest context, mai mulți cercetători recunosc faptul că judecătorului american i se acordă puteri mult prea mari [162, p. 25; 273, p. 54-62].

Dreptul anglo-saxon respinge mărturia mediată, activitatea prin intermediul martorilor având în centrul său instituția *cross-examination* – a „tirului” încrucișat de întrebări la care părțile supun martorul – această prudență este explicată prin lipsa verigii intermediare, a martorului direct, care să fie supus întrebărilor și astfel să se afle dacă acesta minte sau nu, ori dacă se află în eroare. Regulile Federale de probațiune, care consacră instituția *hearsay*, prescriu – la art. 800 – că orice declarație (*statement*), a cărei sursă nu poate fi verificată în instanță, va fi înlăturată. La regula de principiu sunt prevăzute însă nu mai puțin de 29 de excepții, care permit ca suficiente declarații, ale căror surse nu pot fi verificate de către completul de judecată și de către părți, să nu fie admise ca probe [162, p. 133; 274, p. 20-28].

Tot în sistemul common law, o declarație extrajudiciară, indiferent de către cine a fost făcută, nu poate fi luată în considerare ca probă, dacă în instanță este prezentat numai înscrisul care o conține, nu și persoana care l-a întocmit. Deși regula *hearsay* conține și multe excepții, în legea americană se specifică expres că nu sunt incluse printre acestea „*in criminal cases, matters observed by police officers and other law enforcement personnel*” [162, p. 141; 274, p. 23].

Evidențiem și momentul conform căruia credibilitatea martorului prezintă o problemă extrem de sensibilă a practicii judiciare penale și, în acest sens, în sistemul *common law*, există posibilitatea să fie cercetată în mod direct credibilitatea unui martor și, ulterior să poată fi înlăturată declarația sa pe baza acestui motiv, prin procedura „*impeachment* [285, p. 320]”. Inculpații pot fi supuși răspunderii penale pentru declarații false făcute în cadrul ședinței de judecată, în cazurile în care ei figurează în calitate de martori în propriile lor cauze penale [235, p.

4].

În sistemul *common law*, aprecierea declarațiilor învinuitului sau inculpatului este alta, pentru că și acuzarea este de natură privată – statul putând, de asemenea, să ia parte la acuzare. O a doua deosebire este data de prezența juriului și de rolul său important – cel puțin datorită nivelului extins la care se regăsește – în procesul anglo-saxon, decât în cel european (în țările în care este admis). Însăși sarcina trimiterii în judecată, în SUA, este încredințată nu procurorului (și nici chiar judecătorului de instrucție), ci, în marea majoritate a cazurilor, unui juriu special constituit pentru aceasta. În plus, anterior pledării ca vinovat sau nevinovat, inculpatul poate intra în *plea agreement* cu procurorul (privat sau public), urmând ca această înțelegere între acuzare și apărare să-i fie adusă la cunoștința judecătorului – care însă poate să n-o accepte, sau s-o accepte doar partial [162, p. 78; 269, p. 106-107].

În docrina judiciară a statelor din sistemul de drept anglo-saxon s-au expus mai multe păreri și în ceea ce privește poziția procesuală a expertului. Astfel, poziția expertului s-a apropiat de cea a martorului, acesta fiind considerat un „martor științific”. În legislația anglo-saxonă expertul este tratat ca un martor (*expert testimony*). Conform regulilor 701-706 din Legea Federal Rules of Evidence, *dacă cunoștințele științifice, tehnice, sau de altă natură specializată, îl vor ajuta pe judecător să înțeleagă probele sau să determine o împrejurare din cauză, un martor calificat ca expert prin cunoștințe, îndemânare, experiență, antrenament sau învățătură (education) poate testa în instanță, prin intermediul unei opinii, sau în altă formă. Judecătorul nu poate refuza experții nominalizați de către părți; judecătorul nu poate obliga pe un expert să efectueze expertiza, dacă acesta refuză; expertul este supus la „cross-examination” de către părți* [274, p.18-20; 162, p. 168].

Sub aspect comparativ este de arătat că în unele state au fost elaborate mai multe legi privind protecția victimelor și atragerea lor în probatoriu. Spre exemplu, în Statele Unite ale Americii, Legea drepturilor victimelor copii și martorilor copii din 1990 determină posibilitatea acordării protecției, în funcție de caz, atât victimelor minori, cât și martorilor minori, victima beneficiind de anumite drepturi de protecție, inclusiv de posibilitatea de a nu se întâlni cu agresorul [68, p.240].

În ceea ce privește aprecierea declarațiilor victimelor aflate în stare gravă sau foarte gravă, acestea prezintă particularități datorate situației cu totul special în care se află partea vătămată. În primul rând, că asemenea victime nu pot fi transportate și ascultate la sediul organului judiciar, datorită stării în care se află și care le pune în pericol sănătatea și chiar viața. Apoi, de multe ori, declarațiile sale sunt făcute rudelor, prietenilor, personalului medical, pentru motivul că nu a fost posibilă chemarea și așteptarea unui magistrat; aceste declarații vor avea un caracter extrajudiciar și vor fi aduse la cunoștința autorității ulterior, sub forma altui mijloc de probă. Dacă totuși

organul judiciar este prezent la luarea unei astfel de declarații și victima este internată (sau de față este și un doctor), ascultarea se va face cu avizul și sub supravegherea doctorului, pentru ca partea vătămată să nu fie obosită excesiv, sau să i se agraveze starea sănătății. De asemenea, medicul va stabili dacă, în momentul declarației, aceasta își păstrase luciditatea. Este recomandat ca întrebările puse și răspunsurile cerute să fie cât mai scurte și centrate pe elementele principale ale infracțiunii. Dacă gravitatea vătămărilor produse victimei este extremă, astfel survenirea morții este iminentă, partea vătămată va putea, eventual, *in extremis*, cu ultimele resurse de energie, să ofere o așa-numită *depoziție a muribundului* (*dying declaration*) – informații comunicate celor din jur, cu privire la faptă și făptuitor. Organul judiciar, dacă este de față, va trebui pe cât posibil să nu intervină și să înregistreze acele declarații. În aprecierea unei depoziții a muribundului se va avea în vedere starea sa ultimă, psihologia lui fiind dominate de sentimente de frustrare și de dorința de răzbunare [267, p. 211; 162, p. 103].

De asemenea, în Legea SUA „*Fruit of the poisonouss tree*” (fructul copacului otrăvit), se regăsesc norme care interzic juriului, sau judecătorului, să-și formeze convingerea intimă pe baza unor probe sau mijloace de probă, care au fost obținute printr-o modalitate care încalcă legea penală, sau pe cea de procedură; spre exemplu, înscrisuri incriminatoare sau mijloace materiale de probă, găsite în urma unei percheziții neregulamentară conduse, ori pentru care nu se obținuse mandatul judecătorului [162, p.12-13].

Deși astăzi legile americane sunt numeroase, totuși codificarea nu a penetrat cu adevărat câmpul legislativ american. Actualele codificări de norme sunt prea departe de a fi considerate coduri în adevăratul sens al cuvântului, cum sunt, spre exemplu, cele din Europa. La momentul actual statele federației dispun de coduri penale, dar acestea nu promovează o reglementare exclusivă a reglementărilor de ordin general și special în parte, păstrând și norme perimate [76, p. 419].

Actele subordonate legilor emise de organele de conducere ale statelor constituie izvor de drept penal al SUA, în unele cazuri determinând categoriile de infracțiuni și măsurile de pedeapsă pentru ele [77, p.420]. Codul penal model al SUA fixează răspunderea penală pentru falsificarea de documente (art. 224.1); declarația mincinoasă (art. 241.1); jurământul fals în privința împrejurărilor care au o importanță oficială (art. 241.2); denunțul fals (art. 241.5) [230].

Legislația federală a SUA conține o serie de prevederi (*hearsay*, *stricken evidence*, *exclusionary rules*) care limitează drastic mijloacele de obținere a probelor, făcând imposibil ca o probă ce nu intră în acest cadru să fie admisă, ori, dacă administrarea sa a fost totuși efectuată, oprește pe jurați ca aceștia să o aibă în vedere în sensul formării convingerii. Nu este mai puțin adevărat că, astfel, s-a ajuns și la situații neclare: în urma administrării din eroare a unei astfel de

probe – o declarație de martor, sau o fracțiune a sa – după ce juriul a audiat-o, judecătorul dă instrucțiuni juraților să nu ia în considerare ceea ce ei au auzit, sau să rețină numai anumite pasaje. Or, este greu de crezut că niște persoane fără pregătire juridică, prin excelență impresionabile, vor reuși în realitate să treacă cu vederea (disregard) ceea ce au auzit și văzut, mai ales dacă proba respectivă este în concordanță sau vine în întâmpinarea unor așteptări, sau a unei convingeri pe cale de formare – convingere ale cărei motivații nu vor fi dezvăluite niciodată [162, p. 55; 269, p. 224-225].

În dreptul penal american există sistemul sentințelor obligatorii (*mandatory sentences*), conform căruia judecătorul nu poate să coboare pedeapsa mai jos de un anumit prag. Aceste scheme de sentințe obligatorii pot fi criticate pentru faptul că lipsesc pe judecători de libertatea de a dispune, atunci când căința și recunoașterea vinovăției sau alte circumstanțe atenuante impun, o pedeapsă mai redusă decât limitele fixate [103, p. 101-102; 257, p. 950]. Specific dreptului penal american este și sistemul liniilor directoare, care fixează pentru fiecare infracțiune o pedeapsă presupusă adecvată și pe care judecătorul este obligat să o aplice, numai dacă nu o sporește sau o reduce în raport cu circumstanțele agravante sau atenuante (*guidelines*) [103, p. 102; 276, p. 611].

Principiul liniilor directoare este de a determina durata pedepsei în funcție de doi parametri, acela al gravității delictului și acela al trecutului judiciar al făptuitorului, judecătorul neavând decât o libertate redusă de alegere. Acest sistem este un fel de algebrism penal și se exprimă printr-o grilă care conține cei doi parametri. Orizontal se găsește trecutul penal al făptuitorului, divizat în șase rubrici în ordine crescătoare în funcție de gravitatea condamnărilor suferite și bazat pe un sistem de puncte (de pildă, trei puncte pentru fiecare condamnare anterioară la închisoare care depășește treisprezece luni, două puncte dacă făptuitorul a comis infracțiunea când se afla în perioada de probațiune sau dacă el se sustrăsese). Vertical se găsesc normele de gravitate ale infracțiunii în număr de patruzeci și trei (de pildă, fraudă este la nivelul șase etc.). Judecătorul determină pedeapsa, citind cifra care rezultă din intersecția liniei privind trecutul penal cu linia privind gravitatea delictului. Sistemul descris este aparent complicat. În realitate el permite să se asigure o deplină egalitate între autorii aceleiași infracțiuni comise în aceleași circumstanțe [276, p. 611-612; 103, p. 102-103].

Culegerea de legi ale SUA (*Federal Criminal Code and rules*) incriminează, în Capitolul 1, paragraful 4 fapta de „Nedenunțare”, indicând că „Persoana, ce cunoaște despre comiterea unei fapte din categoria *felony*, aflată sub jurisdicția instanțelor de judecată ale SUA și o tănuiește, nedeclarând cele cunoscute într-un termen cât mai redus judecătorului sau unei alte autorități civile sau militare a SUA, este pedepsită cu amendă sau cu privațiune de libertate pe un termen de

până la trei ani” [236, p. 66].

În legislația Marii Britanii, unul dintre principiile de bază specifice procesului penal englez se manifesta în „inviolabilitatea procesuală a învinutului”. Procesului penal englez îi era specifică o formă strict stabilită a probatoriului în cadrul căruia învinutul avea statut procesual similar celui al reclamatului în procesul civil. Dacă învinutul recunoștea acuzarea ce i se aducea, dispărea litigiul și, respectiv, necesitatea de verificare a materialului probator administrat de către acuzare. Dacă însă învinutul pleda nevinovat, atunci scopul acuzării era de a dovedi vinovăția acestuia în fața jurilor. Învinutului nu îi era interzis să aducă probe în favoarea sa. Tot el nu putea fi impus să contribuie la propria demascare în comiterea infracțiunii. Din acest considerent, învinutul, inculpatul care nu recunoștea comiterea faptei infracționale, nu putea fi impus să facă declarații.

În anul 1898, în Marea Britanie a fost adoptată Legea cu privire la probele penale, model pentru care a servit legea similară a SUA, adoptată în anul 1874. Conform art. 1 al acestei legi, fiecare învinuit, inculpat, precum și rudele apropiate lor pot interveni, la orice etapă a procesului penal în vederea dării de declarații. De asemenea, această formulare a legii conserva vechea regulă conform căreia nu era admisă transformarea învinutului, inculpatului într-o sursă de informație, de oferire a declarațiilor care ar fi putut fi utilizate împotriva acestuia, în vederea demascării lui. Legea engleză fixa că învinutul sau inculpatul putea figura doar în calitate de martor al apărării. Aceasta însemna că declarațiile învinutului, inculpatului erau admise doar la propria cerere a acestuia sau în baza demersului apărătorului lui în acest sens [249, p. 442].

În privința dreptului la tăcere, adică a dreptului de a nu face declarații, în doctrină s-a remarcat că acesta este, în general, admis de o manieră mai pronunțată sau nu, după caz. Astfel, într-un număr mare de țări, el este admis astăzi, în mod expres. Așa este cazul în Anglia, Canada, Japonia, Germania, Spania, Danemarca ș.a. Dreptul la tăcere este atât de important, încât legiuitorul a decis să prevadă obligația de a-l informa pe suspect că are acest drept înaintea interogatoriului, cum este cazul Angliei [279, p. 501; 120, p. 113].

Prevăzut de art. 14, alin. 3, lit. g) din Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice și la nivel constituțional de legislația unor state, cum ar fi al V-lea Amendament din Constituția SUA (*no person shall be compelled in any criminal case to be a witness against himself*), dreptul la tăcere a fost consfințit ca principiu general al procesului penal. Deși nu este menționat expres în Convenție, Curtea a arătat că dreptul la tăcere și privilegiul împotriva autoincriminării se află în centrul noțiunii de „proces echitabil”. Rațiunea garanțiilor oferite prin acestea constă, *inter alia*, în protecția persoanei acuzate de săvârșirea unei infracțiuni împotriva coerciției abuzive exercitate de către autorități, în scopul evitării erorilor judiciare și al satisfacerii exigențelor art. 6. Privilegiul împotriva autoincriminării presupune în special că procurorii să

probeze acuzațiile formulate în procesele penale fără a apela la probe obținute prin coerciție sau presiune în contra voinței acuzatului, dreptul aflându-se astfel într-o strânsă legătură cu prezumția de nevinovăție. Privilegiul împotriva autoincriminării privește astfel, în primul rând, respectarea voinței acuzatului de a păstra tăcerea (CtEDO, *Saunders c. Regatului Unit*, Marea Cameră, Hotărârea din 17 decembrie 1996, paragraful 68) [41, p. 348].

Din motivarea Curții rezultă că între cele două noțiuni există o suprapunere perfectă. Cu toate acestea, a fost arătat că dreptul la tăcere privește numai valoarea juridică a tăcerii în momentul audierii de către organele judiciare, în timp ce privilegiul împotriva autoincriminării, deși poate fi folosit și în astfel de situații, nici în teorie și nici conform doctrinei actuale, nu are un domeniu de aplicare limitat la situația persoanelor obligate să răspundă la întrebări. Problemele pe care le ridică privilegiul sunt mult mai extinse. În esență acestea constituie justificarea și limitele principiului conform căruia nimeni nu ar trebui obligat să aducă probe în defavoarea sa, *nemo debet prodere se impum*, o analiză ce merge dincolo de constrângerea de a face declarații [262, p. 153; 41, p. 348].

În Anglia, în Țara Galilor, unde se aplică dreptul englez, înainte ca persoana bănuită să devină suspect, polițistul are obligația de a-i aduce la cunoștință dreptul la tăcere, precum și consecințele renunțării la un asemenea drept, avertizându-l că tot ceea ce va declara va putea fi folosit ca probă împotriva sa [120, p.114].

În Anglia, dacă acuzatul înțelege să vorbească, sunt posibile două ipoteze: a) acuzatul contestă faptele; în acest caz, în țările din *common law*, mai întâi, prestează jurământ, apoi, este interogat de avocatul său (*examined in chief*) și, în continuare, de acuzare (*cross examined*). Totodată, fiind martor, el trebuie să spună adevărul, sub sancțiunea penală în caz contrar (*sperjur*); b) acuzatul mărturiște faptele. În acest caz, judecătorul pronunță imediat pedeapsa, actele reproșate fiind scutite de a fi probate. Cu toate că nu aparține sistemului *common law*, Portugalia practică un sistem apropiat (art. 344 CPP) [279, p. 330; 120, p. 117].

În mod tradițional, în *common law*, dacă este citat de Ministerul Public soțul acuzatului pentru a depune mărturie, acesta nu poate fi constrâns. Spre exemplu, legea canadiană din 1970 privind probele dispune că un soț poate să nu divulge confidențele pe care le-a obținut de la celălalt soț (art. 4-3). În mod similar, se prevede și în dreptul englez. Acest privilegiu nu este însă absolut. De exemplu, Police and Criminal Evidence Act din 1984 din Regatul Unit prevede că soțul poate fi constrâns să depună mărturie în două ipoteze: când depoziția este făcută în favoarea acuzatului (art. 80, alin. 2); la cererea acuzării în anumite cazuri foarte grave, cum sunt agresiunile, lovirile sau amenințările contra femeii sau a unei persoane minore [279, p. 333; 272, p.170; 258, p. 870; 120, p. 150-151].

Ca și în unele state europene, în speță Italia, și în staele *common law*, în unele legislații, este aplicat *privilegiul de neincriminare*, care împiedică ascultarea martorului cu privire la elemente de fapt care l-ar putea autoincrimina. În aceste circumstanțe, martorul este dispensat de obligația de a depune mărturie. Cu titlu de exemplu, în Regatul Unit, refuzul de a depune mărturie poate fi justificat prin acest *privilege against self-incrimination*, chiar dacă anumite texte cuprind unele derogări (*Official secrets Act 1991*, art. 1, *Companies Act 1985* și *Serious Organised Crime and Police Act 2005*). Același principiu se găsește și în Statele Unite, unde după cel de-al 5-lea Amendament „nimeni nu va putea fi obligat într-o cauză penală să depună mărturie contra lui însuși” [272, p. 170; 279, p. 332-333; 255, p. 20; 120, p. 151].

În cadrul procesului acuzatorial britanic, audierea martorului poate fi extinsă asupra unor împrejurări care pot arăta credibilitatea persoanei audiate sau tind să probeze că martorul nu ar trebui crezut. Astfel, atât Ministerul Public, cât și părțile implicate în cauză, pot pune întrebări martorului cu privire la aspecte care nu au legătură cu obiectul probatoriului pentru a sugera instanței de judecată, din răspunsurile martorului, că acesta nu este demn de a fi crezut, nu este o persoană credibilă și, prin urmare, nu ar trebui să considere că relatarea legată de faptele judecate este adevărată.

Astfel de întrebări sunt utile în măsura în care adevărul alegației sugerate prin întrebare ar afecta în mod serios opinia organului judiciar în legătură cu credibilitatea martorului raportat la faptele relatate. Întrebările legate de credibilitatea acestuia nu sunt utile cauzei dacă alegația sugerată se referă la aspecte din trecutul îndepărtat sau la aspecte din personalitatea martorului care nu ar afecta sau ar afecta foarte puțin opinia organului judiciar legată de credibilitatea martorului [262, p. 589; 41, p. 384].

Credibilitatea martorului poate fi contestată sau valorificată printr-o paletă largă de aspecte: a) consecvența martorului față de declarațiile anterioare date în cauză; b) comportament reproșabil, cum ar fi dependența de droguri sau alcool; c) relațiile de prietenie, intime sau de dușmănie cu una dintre părți; d) condamnări penale anterioare; e) nerespectarea obligațiilor contractuale; f) cauze penale anterioare în care declarațiile polițiștilor audiați ca martori au fost înlăturate, iar făptuitorii au fost achitați (Curtea de Apel a Angliei și Țării Galilor, *Edwards*, 1991, 2 ALL E. R. 266) [41, p. 385].

Este de interes și faptul privind acordarea statutului de martor amenințat și, în special, ascunderea identității martorului, clauză, care potrivit autorilor englezi A. Ashworth și M. Redmayne, limitează în mod substanțial capacitatea acuzatului de a pune întrebări martorului, de foarte multe ori apărarea aflându-se în imposibilitate de a analiza motivele pentru care martorul ar da declarații mincinoase [254, p. 366].

Preluând principiul libertății de convingere, izvorât din ideile generoase ale Revoluției franceze, legea Marii Britanii specifică că el nu este justificat sau nu corespunde atât teoriei generale a probelor (de inspirație franceză), cât poziției suverane și, desigur, libere de orice restricție a judecătorului din procesul de tip acuzatorial [162, p. 39].

De asemenea, precizăm că Anglia actuală este unul din rarele state care nu a adoptat nici Cod penal, nici Cod de procedură penală. Dreptul penal al Angliei reprezintă un conglomerat de norme, întemeiate pe vechiul *common law* englez, modificate și dezvoltate prin hotărâri ale unor instanțe autoritare pe parcursul unei perioade îndelungate istorice și destul de mult îmbogățite cu acte legislative ale Parlamentului, adoptate pentru a satisface cerințele timpului.

Alt izvor de drept penal englez îl constituie *dreptul statutar*, care a completat jurisprudența. La moment nu se poate spune cu certitudine care dintre acestea este mai aplicabil în Anglia, ele fiind deopotrivă puse la baza sentințelor instanțelor de judecată.

O trăsătură specifică a dreptului penal englez constă în faptul că precedentul adesea este utilizat la explicația normelor legislative [76, p. 418]. Este specific că în Anglia problemele de drept penal se rezolvă cu trimitere la diverse izvoare de drept. Astfel, dreptul penal englez se inspiră din cele mai multe izvoare de drept. Spre exemplu, în Anglia se înregistrează mai mult de 300 000 de precedente înscrise, aproape 42 volume de acte parlamentare și 100 de volume de acte emise prin delegație [77, p. 420].

În dreptul anglo-saxon, sunt aplicabile aceleași principii, instanțele ordinare aplicând de aproape o mie de ani, regula *stare decisis* – care cere menținerea jurisprudenței anterioare, în cazul că circumstanțele proprii cauzei penale nu oferă motive pentru a o schimba [162, p. 67].

Canada, la fel aparține de *common law* și, de asemenea, aplică această formă specifică de reguli de curte, numite și norme de practică. Canada a devenit unul dintre primele state care au codificat dreptul penal, dar acesta a fost un Cod penal care reglementa dreptul penal material și procedural (1892). Și în prezent Canada dispune de Cod penal, dar acesta nu este de maniera Europei continentale [76, p. 419].

În Canada, Legea privind probele din 1970 dispune: „Nici un martor nu este exceptat de a răspunde la o întrebare pentru motivul că răspunsul la această întrebare l-ar putea incrimina”, pentru a opri să adauge că „acest răspuns nu poate fi invocat, nu este admisibil, ca probă contra lui, într-o instrucțiune sau procedură penală împotriva lui ulterior, cu excepția cazului de urmărire pentru mărturie mincinoasă” [272, p. 170; 279, p. 332-333; 255, p. 20; 120, p. 151].

După cum menționează autorul F.M. Reșetnicov, în calitate de izvoare ale dreptului penal australian figurează Legea Uniunii (în luna ianuarie 1976 guvernul a luat decizia conform căreia în afara hotarelor statul se va identifica prin denumirea de Australia, iar în plan intern va fi folosit

termenul Uniunea Australiană), legile unor state ale Uniunii Australiene, precum și normele de drept comun. La scara Uniunii acționează, în esență, doar Legea privind infracțiunile contra statului. Legea penală, materializată în Coduri penale, există doar în statele Kwinslend, Australia de Vest și Tasmania. În celelalte state nu au fost elaborate Coduri penale, ci Acte consolidate după modelul englez, care stabilesc răspunderea penală pentru anumite tipuri de infracțiuni (omor, atentate asupra persoanei, sustrageri, infracțiuni contra justiției etc.). Un loc deosebit în istoricul justiției penale australiene revine Codului penal al statului Kwinslend din 1899, care a fost reeditat într-o redacție aparte în anul 1913 în vederea aplicării în Australia de Vest, iar în anul 1924 într-o nouă redacție, aceasta din urmă fiind destinată statului Tasmania [231, p. 35].

Astfel, în *common law*, jurisprudența a creat noțiunea de declarație „liberă și voluntară”, adică declarația care nu a fost obținută nici prin violență, nici prin frică, decurgând dintr-o amenințare sau promisiunea unui avantaj. În Statele Unite, jurisprudența invocă *due process clause* provenită din Amendamentul 14 al Constituției, care impune examenul tuturor circumstanțelor care ar putea influența mărturisirea (brutalitățile sau amenințările, durata interogatoriilor, promisiunile de clemență din partea poliției sau privări, cum ar fi interdicția de a telefona familiei, administrarea de medicul poliției a unui calmant unei persoane drogate etc.) [259, p.188].

4.3. Concluzii la Capitolul 4

1. În majoritatea statelor aparținând sistemului de drept continental sunt prevăzute norme distincte prin care se instituie răspunderea pentru declarațiile cu rea-voință referitoare la învinuirea nedreaptă a unei persoane în comiterea infracțiunii. În anumite state, aplicarea pedepsei este determinată de gravitatea faptei în a cărei comitere este învinuită persoana nevinovată și de urmările survenite sub forma pedepsei realmente aplicate. Legea unor state prevede și răspunderea penală pentru situațiile de autoincriminare.
2. În sistemul de drept *common law*, jurisprudența a creat noțiunea de declarație „liberă și voluntară”, adică declarația care nu a fost obținută nici prin violență, nici prin frică, decurgând dintr-o amenințare sau promisiunea unui avantaj. În Statele Unite, jurisprudența invocă *due process clause* provenită din Amendamentul 14 al Constituției, care impune examenul tuturor circumstanțelor care ar putea influența mărturisirea (brutalitățile sau amenințările, durata interogatoriilor, promisiunile de clemență din partea poliției sau privări, cum ar fi interdicția de a telefona familiei, administrarea de medicul poliției a unui calmant unei persoane drogate etc.) .
3. Diferențele dintre legislația penală a Republicii Moldova și legea penală a altor state în materia ocrotirii juridico-penale a declarației producătoare de consecințe juridice se referă la prezența și

incriminarea unui cerc mai larg de fapte socialmente periculoase care pereclitează aceste declarații în calitatea lor de obiect ocrotit prin normele de drept penal. Deosebirea ține și de interpretarea cu mult mai largă, în legea penală a altor state, a cercului de persoane care sunt supuse răspunderii penale pentru declarații producătoare de consecințe juridice, declarații care sunt ocrotite prin intermediul normelor de drept penal.

4. În unison practicilor cercetate, prezintă interes soluția privind aplicarea unor pedepse mai aspre pentru declarația falsă, însoțită de învinuirea unei anumite persoane în comiterea infracțiunii. Drept justificare ar servi, în primul rând, pericolozitatea socială sporită a celor comise și de prezența unui obiect suplimentar – onoarea și demnitatea persoanei.

5. Aflându-ne în perioada celei de-a 4 revoluții industriale, în tranziția de la non-digital la digital, este oportun de a perveni declarațiile cu rea-voință din spațiul virtual, context în care este oportun de a plasa sub incidența legii penale și faptele de falsificare a datelor informatice în scopul producerii unor consecințe juridice.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Pe marginea cercetării științifice realizate ținem să formulăm următoarele *concluzii generale*:

1. Declarațiile producătoare de consecințe juridice reprezintă informații comunicate organelor de stat (judiciare și de altă categorie) sau entităților private, în legătură cu stabilirea, constatarea, verificarea, recunoașterea sau consemnarea anumitor fapte și circumstanțe care sunt capabile de a genera anumite consecințe juridice sau de alt caracter în diverse domenii de activitate.
2. Rea-voința și rea-credința nu pot fi sinonime, pentru că suportul psihic al voinței - mereu schimbătoare și puțin dirijabile la nivel de emoție sau total necontrolate la nivel de afect e departe de a reflecta prin sine ceva comun cu suportul psihic al credinței-convingere mereu statornică în zonele ei.
3. Rea-voința este considerată lipsa dorinței de a îndeplini o anumită obligație în condițiile în care persoana avea posibilitatea îndeplinirii acesteia; rea-voința este o incorectitudine a unei persoane care săvârșește un fapt sau un act contrar legii sau celorlalte norme de conviețuire socială, pe deplin conștientă de caracterul ilicit al conduitei sale. Uneori legea penală atribuie anumite consecințe speciale faptelor comise cu rea-voință.
4. Buna-știință, la rândul său, presupune un mod conștient de comportament, în speță în cazul declarațiilor. Ea se deosebește de buna-credință/buna-voință, deoarece exclude erorile scuzabile la perceperea, memorizarea și reproducerea informațiilor, fiind similară relei-voințe, înglobând elementul conștientizării că faptele sau împrejurările unei anumite cauze sunt prezentate într-un mod special denaturat sau eronat. Astfel, noțiunea de „bună-știință” poate fi interpretată, din punct de vedere etimologic, ca fiind sinonim cu noțiunea de „rea-voință”.
5. Declarațiile cu însușirea de a produce, potrivit legii, consecințe juridice sunt specificate în acte normative. Ipotezele în care există obligația de declarație în vederea producerii de consecințe juridice trebuie să se regăsească într-un act normativ, care va conține și prevederi cu referire la consecințele pe care le poate produce această declarație. Dacă declarația necorespunzătoare adevărului nu este una dintre aceste declarații care, potrivit legii sau împrejurărilor, servește pentru producerea unei consecințe juridice, fapta nu constituie infracțiunea de fals în declarații.
6. În acele cauze penale în care probatoriul se întemeiază cu precădere pe mijloacele materiale de probă, importanța declarațiilor persoanelor rămâne nealterată, deoarece mijlocul material de probă nu prezintă valoare în sine: considerat izolat, nu dovedește nimic dacă nu este integrat în ansamblul împrejurărilor cauzei, dacă nu se cunoaște proveniența lui. Or, toate acestea nu pot fi

precizate decât prin mijlocirea declarațiilor omenești.

7. Acțiunea de a face afirmații mincinoase înseamnă a face relatări nesincere respectiv, în neconcordanță cu cele știute de martor. Infracțiunea de mărturie mincinoasă nu subzistă în situația când martorul redă sincer, corect împrejurările și faptele pe care le cunoaște, însă dă acestora o semnificație eronată, deoarece sarcina aprecierii probelor revine organelor abilitate de lege. De asemenea, infracțiunea de mărturie mincinoasă nu există când martorul relatează că a văzut sau a auzit anumite lucruri, care au avut loc în realitate, dar pe care nici nu le-a văzut, nici nu le-a auzit, ci doar le-a cunoscut indirect.

8. În situațiile când prin afirmațiile mincinoase martorul urmărește să evite tragerea sa la răspundere penală, fapta nu constituie o infracțiune. O soluție contrară ar duce la concluzia că, în sarcina celor ce au săvârșit o infracțiune, există obligația de autodenunțare, concluzie ce nu poate fi acceptată, atâta timp, cât nici obligația denunțării unor infracțiuni săvârșite de alte persoane nu există, decât în cazurile în care legea prevede expres acest lucru.

9. Nu reprezintă dare de declarații participarea persoanelor în cadrul acțiunilor de urmărire penală, unde, aceste persoane, sunt implicate în vederea efectuării altor funcții, ca de exemplu, examinarea corporală, experimentul, prezentarea spre recunoaștere, colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă.

10. Fapta incriminată la art. 309 CP al RM se referă la acțiunea de constrângere, prin amenințare sau prin alte acte ilegale, exercitată de către reprezentanții statului (agentul constatator, ofițerul de urmărire penală, procuror sau judecător) asupra persoanelor participante în proces, de a face declarații. Incriminarea în cauză nu se referă la declarațiile cu rea-voință propriu zise și la consecințele produse, or „constrângerea de a face declarații”, ca faptă penală, exclude acea „rea-voință” ce poate fi manifestată de persoanele care fac anumite declarații (ca cauză care înlătură caracterul penal al faptei - art.35, 39 CP al RM), producătoare de consecințe juridice, fapt care detașează infracțiunea prevăzută la art.309 CP al RM de conceptul declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

11. Determinarea, prin *constrângere* a martorului sau a părții vătămate la depunerea de declarații mincinoase, a expertului la formularea de concluzii sau declarații false, a interpretului sau a traducătorului la efectuarea de interpretări sau traduceri incorecte, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, în cadrul procesului civil, procesului penal, procesului contravențional sau în instanța de judecată internațională (art.314, alin.(1), CP al RM), potrivit prevederilor art. 35, 39 CP al RM constituie nu altceva decât o cauză care înlătură caracterul penal al faptei; constrângerea exclude acea „rea-voință” a declarației, producătoare de consecințe

juridice, fapt care o detașează de conceptul promovat. În cazul celorlalte modalități normative de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art.314 CP al RM vom avea declarații cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

12. Prin eschivarea de la darea declarațiilor, de la formularea concluziilor etc., la care este determinată persoana, se înțelege nu doar refuzul de a se prezenta la solicitarea organului de drept în vederea depunerii declarațiilor, ci și refuzul faptic de a face declarații în situația prezenței în fața organului judiciar.

13. Drepturile politice, de muncă, alte drepturi constituționale ale cetățenilor, justiția, încrederea publică, alte domenii suscită protecție penală contra declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, deziderat fundamentat pe analiza și evaluarea prevederilor art.185³, 244, 244¹ 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ C.pen. al Republicii Moldova și infracțiunilor similare din legislația altor state. La categoria declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice se încadrează faptele incriminate la art. 185³, 244¹, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ C.pen. al Republicii Moldova.

14. În sistemul common law, jurisprudența a creat noțiunea de declarație ca fiind „liberă și voluntară”, adică oricare declarație, importantă pentru autorități, justiție, pentru drepturile persoanei să nu fie obținută nici prin violență, nici din frica ce decurge dintr-o amenințare, nici prin promisiuni sau dare de bani, bunuri, avantaje.

Ca rezultat al cercetării realizate în cadrul tezei de doctorat, în vederea perfecționării legii penale și a uniformizării practicii judiciare în materia răspunderii pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal, venim cu următoarele recomandări de **lege ferenda**:

A) De expus într-o nouă redacție articolul 314 Cod penal al Republicii Moldova „Determinarea la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte”:

„(1) Determinarea, prin constrângere sau prin promisiune ori dare de bani, bunuri sau de alte avantaje patrimoniale ori nepatrimoniale, a martorului sau a părții vătămate la depunerea de declarații mincinoase, a expertului sau specialistului la formularea de concluzii sau declarații false, a interpretului sau a traducătorului la efectuarea de interpretări sau traduceri incorecte, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, corespunzătoare adevărului, în cadrul urmăririi penale ori judecării cauzei în instanța de judecată națională sau internațională,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani.

(1¹) Determinarea, prin constrângere sau prin promisiune ori dare de bani, bunuri sau de

alte avantaje patrimoniale ori nepatrimoniale, a bănuیتului, învinuitului, inculpatului la depunerea de declarații mincinoase, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor în cadrul urmăririi penale ori judecării cauzei penale în instanța de judecată națională sau internațională,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Aceeași acțiune săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală ori în privința unei persoane minore,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani”.

(3) Transmiterea de bani, bunuri sau de alte avantaje patrimoniale ori nepatrimoniale în vederea obținerii declarațiilor corspunzătoare adevărului nu conține elementele componenței de determinare la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte.

(4) Nu constituie infracțiune înțelegerea cu caracter patrimonial dintre infractor și persoana vătămată, intervenită în cazul unei fapte pentru care acțiunea penală se pune în mișcare prin plângere prealabilă sau pentru care intervine împăcarea. Orice tranzacții încheiate pentru infracțiuni ce se urmăresc din oficiu, prin care o persoană își asumă anumite obligații patrimoniale în schimbul unor declarații care să-l disculpe pe bănuیت, învinuit sau inculpat, vor intra sub incidența infracțiunii de influențare a declarațiilor”.

B) De expus într-o nouă redacție art. 312 Cod penal al Republicii Moldova „*Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă*”:

(1) Prezentarea, cu rea-voință, a declarației mincinoase de către martor sau partea vătămată, a concluziei, a explicației, sau a declarației false de către specialist sau expert, a traducerii sau a interpretării incorecte de către traducător sau interpret, dacă această acțiune a fost săvârșită în cadrul urmăririi penale sau judecării cauze în instanța de judecată națională ori internațională,

se pedepsește cu amendă în mărime de până la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 2 ani.

(2) Aceleași acțiuni:

a) legate de învinuirea în săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave;

b) săvârșite din interes material;

c) însoțite de crearea artificială a probelor acuzatoare;

d) săvârșite în privința unei persoane minore,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani”.

C) De expus într-o nouă redacție art. 313 Cod penal al Republicii Moldova „*Refuzul ori eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații*”:

Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații în cadrul urmăririi penale sau al cercetării judecătorești în cauzele privind infracțiunile grave, deosebit de grave și excepțional de grave,

se pedepsește cu amendă în mărime de până la 300 unități convenționale”.

Această lucrare a contribuit la soluționarea *problemei științifice importante*, care rezidă în conceptualizarea ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, urmărindu-se relevarea specificului faptelor infracționale în cauză, inclusiv a modalităților normative de săvârșire, în vederea contribuirii la eficientizarea răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință pasibile de incriminare.

Subiecte pentru cercetări științifice de perspectivă la tema tezei.

În contextul și în virtutea rezultatelor materializate în cadrul acestei lucrări științifice am conturat unele subiecte de cercetare de perspectivă, la care se referă:

1) natura și esența răspunderii juridice pentru declarațiile cu rea-voință făcute la faza premergătoare procesului penal;

2) cauzalitatea și personalitatea infractorului în cauzele privind declarațiile cu rea-voință producătoare de consecințe juridice;

3) particularitățile de investigare a infracțiunilor privind declarațiile cu rea-voință producătoare de consecințe juridice.

BIBLIOGRAFIE

1. Antoniu G., Volonciu N., Zaharia N. Dicționar de procedură penală. Ed. Științifică și Enciclopedică. București, 1988. 276 p.
2. Antoniu G. Vinovăția penală. Ed. Academiei Române. București, 1995. 402 p.
3. Apetrei Mihai. Drept procesual penal. Ed. VICTOR. București, 2001. 422 p.
4. Aramă Elena, Coptileț Valentina. Istoria dreptului românesc. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2012. 287 p.
5. Argeșanu Ion. Criminalistica și medicina legală în slujba justiției. Vol. I. Ed. LUMINA LEX. București, 1996. 192 p.
6. Avornic Gheorghe, Mocanu Veronica. Realizarea dreptului la protecția datelor cu caracter personal. Revista Națională de Drept, nr. 9, 2012. p. 2-7.
7. Barbăneagră Alexei, Alecu Gheorghe, Berliba Viorel ș.a. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Centrul de drept al avocaților. Chișinău, 2009. 859 p.
8. Baieș Sergiu, Roșca Nicolae. Drept civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică. Volumul I. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2004. 400 p.
9. Balan Oleg, Rusu Vitalie, Nour Valeriu. Drept internațional umanitar. Asociația de Drept Internațional. Chișinău, 2003. 310 p.
10. Bercheșan Vasile. Cercetarea penală (criminalistică – teorie și practică). Îndrumar complet de cercetare penală. Editura și Tipografia ICAR. București, 2002. 420 p.
11. Berliba Viorel. Delictul fiscal. Concept și manifestări. Monografie. Ediția I. Chișinău, 2010. 200 p.
12. Boboș Gheorghe. Teoria generală a dreptului. Cluj-Napoca. Ed. Dacia, 1994. 279 p.
13. Bodoroncea Georgiana, Cioclei Valerian, Lefterache Lavinia Valeria. Codul penal. Comentariu pe articole. Ed. C. H. BECK. București, 2014. 936 p.
14. Bogdan T. Curs de psihologie judiciară. Tipografia Învățământului. București, 1957. 645 p.
15. Bogdan T. Probleme de psihologie judiciară. Ed. Științifică. București, 1973. 222 p.
16. Bogdan Sergiu. Drept penal. Partea specială. Volumul I. Ediția a 2-a revăzută și adăugită. Ed. Sfera Juridică. Cluj-Napoca, 2007. 378 p.
17. Bogdan Sergiu, Șerban Doris Alina, Zlati George. Noul Cod penal: analize, explicații, comentarii: perspectiva clujeană. Ed. Universul Juridic. București, 2014. 880 p.
18. Boroș Alexandru. Drept penal. Partea specială. Ediția 2. Ed. C. H. BECK. București, 2008. 592 p.

19. Braunștein Berthold. Dreptul penal al RPR. Editura de Stat Didactică și pedagogică. București, 1960. 239 p.
20. Brînză Sergiu, Stati Vitalie. Drept penal. Partea specială. Volumul I. Tipografia Centrală. Chișinău, 2011. 1062 p.
21. Brînză Sergiu, Stati Vitalie. Drept penal. Partea specială. Volumul II. Tipografia Centrală. Chișinău, 2011. 1324 p.
22. Brînză Sergiu, Stati Vitalie. Tratat de drept penal. Partea specială. Volumul I. Tipografia Centrală. Chișinău, 2015. 1328 p.
23. Brînză Sergiu, Stati Vitalie. Tratat de drept penal. Partea specială. Volumul II. Tipografia Centrală. Chișinău, 2015. 1300 p.
24. Busuioc Nadejda. Preliminarii privind situațiile tipise și schemele metodologice de investigare a infracțiunii de evaziune fiscală. Revista Națională de Drept, nr. 12, decembrie 2016. p. 58-62.
25. Busuioc Nadejda. Reflecții asupra particularităților de încadrare juridică a faptelor de evaziune fiscală. Legea și viața, nr. 12, decembrie 2016. p. 42-46.
26. Butoi T., Butoi I. T. Tratat universitar de psihologie judiciară. Ed. PHOBOS. București, 2003. 465 p.
27. Canțer Oleg. Audierea martorului. Îndrumar pentru avocați. Chișinău, 2013. 28 p.
28. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 30 martie 2010. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, nr. C 83, p. 389-403.
29. Cauza penală Nr. 2012040476, Procuratura mun. Bălți.
30. Cauza penală nr. 2015041293, Procuratura mun. Bălți.
31. Cauza penală nr. 2015970559, Serviciul Nord al Procuraturii Anticorupție.
32. Cernea Emil, Molcuț Emil. Istoria statului și dreptului românesc. Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL. București, 1996. 278 p.
33. Ciopraga Aurel. Evaluarea probei testimoniale în procesul penal. Ed. Junimea. Iași, 1979. 481 p.
34. Ciopraga Aurel Criminalistica. Tratat de tactică. Ed. GAMA. Iași, 1996. 481 p.
35. Codul fiscal al Republicii Moldova nr. 1163-XIII din 24.04.1997. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 62/522 din 18. 09. 1997.
36. Codul civil al Republicii Moldova. Adoptat la 6 iunie 2002. Legea nr. 1107-XV din 06.06.2002. În Monitorul Oficial nr. 82-86/661 din 22.06.2002. În vigoare din 1 ianuarie 2003.
37. Codul civil al României. Aprobă prin Legea nr. 28/2009 privind Codul civil. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011.

38. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr. 225-XV din 30.05.2003. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 111-115/451 din 12.06.2003.

39. Codul penal al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003.

40. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova nr.122-XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110. În vigoare din 12 iunie 2003.

41. Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. Vol. I. Coordonator M. Udriș. Ed. C. H. BECK. București, 2015. 828 p.

42. Codul de executare al Republicii Moldova. Legea Republicii Moldova nr. 443-XV din 24.12.2004. // Monitorul Oficial 34-35/112, 03.03.2005.

43. Comentariul Codului civil al Republicii Moldova. Volumul I. Coordonatori: Mihail Buruiană, Oleg Efrim, Eșanu Nicolae. Editura ARC. Chișinău, 2005. 816 p.

44. Constituția Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994.

45. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04 noiembrie 1950. Semnată de către Republica Moldova la 13 iulie 1995, Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1298-XIII din 24 iulie 1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 54-55/502.

46. Convenția pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automată a datelor cu caracter personal. Încheiată la Strasbourg la 28 ianuarie, 1981. [on-line]. Disponibil: <http://datepersonale.md/md/international003/>

47. Copețchi Stanislav, Hadîrcă Igor. Calificarea infracțiunilor. Note de curs. Chișinău, 2015. 352 p.

48. Cușnir Valeriu, Berliba Viorel. Aspecte juridico-penale ale evaziunii fiscale a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor. Studiu monografic. Chișinău, 2002. 208 p.

49. Decizia-cadru a Consiliului UE 2008/977/JAI din 30.12.2008, privind protecția datelor cu caracter personal prelucrate în cadrul cooperării polițienești și judiciare în materie penală. [on-line]. Disponibil: <http://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=445>

50. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție, nr. 1 ra-1324/2014 din 30 septembrie 2014. http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php

51. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, nr. 1ra-1267/2014 din 01 octombrie 2014. http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php

52. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, nr. 1ra-29/2015, din 14 ianuarie 2015. http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php

53. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, nr. 1ra-69/16 din 27 ianuarie 2016. http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php

54. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, nr. 1ra-145/2016, din 03 februarie 2016. http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php

55. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, nr. 1ra-807/2016, din 06 aprilie 2016. http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php

56. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, nr. 1ra-1271/2016 din 13 iulie 2016. http://jurisprudenta.csj.md/db_col_penal.php

57. Declarația cu privire la principiile fundamentale referitoare la victimele abuzului de putere adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 40/43 din 20.01.1985. În: Culegere de acte internaționale în domeniul justiției penale. Volumul I. Convenții internaționale. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2011, p. 464-466.

58. Diaconescu Gheorghe, Duvac Constantin. Tratat de drept penal. Partea specială. Ed. C. H. BECK. București, 2009. 532 p.

59. Diaconescu Horia, Răducanu Ruxanda. Infracțiuni contra justiției. Ed. C. H. BECK. București, 2014. 256 p.

60. Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995, privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A31995L0046>.

61. Directiva 2002/58/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 iulie 2002 privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice (Directiva asupra confidențialității și i comunicațiilor electronice). In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [on-line]. 2002, nr. 13, vol. 36, pp. 63-73. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0058&from=RO>

62. Directiva 2006/24/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 martie 2006 privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice și de modificare a Directivei 2002/58/CE. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* [on-line]. 2006, nr. 13, vol. 53, pp. 51-57. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0024&from=RO>.

63. Djuvara Mircea. Teoria generală a dreptului. Ed. ALL BECK. București, 1999. 608 p.

64. Dobrinoiu V., Conea N. Drept penal. Partea specială. vol. II, Ed. Lumina Lex. București, 2000. 831 p.
65. Dobrinoiu Vasile. Drept penal. Partea specială. Vol. I. Curs universitar. Ed. LUMINA LEX. București, 2004. 474 p.
66. Dobrinoiu Vasile, Dima Traian. Drept penal. Curs selectiv pentru licență. Partea generală și partea specială. Ed. HAMANGIU. București, 2007. 678 p.
67. Dolea Igor, Roman Dumitru, Sedlețchi Iurie, Vizdoagă Tatiana, Rotaru Vasile, Cerbu Adrian, Ursu Sergiu. Drept procesual penal. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2005. 960 p.
68. Dolea Igor. Drepturile persoanei în probatoriul penal – conceptul promovării elementului privat. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2009. 416 p.
69. Dolea Igor. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Comentariu aplicativ. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2016. 1172 p.
70. Doltu Ioan, Drăghici Vasile, Negip Mariana. Martorul în procesul penal. Ed. LUMINA LEX. București, 2004. 143 p.
71. Dongoroz V. Codul penal comentat. Ed. SOCEC. București, 1937. 901 p.
72. Dongoroz Vintilă. Curs de procedură penală. Editura Cursurilor Litografiate. București, 1942. 368 p.
73. Dongoroz Vintilă, Kahane Siegfried, Oancea Ion, Fodor Iosif, Iliescu Nicoleta, Bulai Constantin, Stănoiu Rodica, Roșca Victor. Explicații teoretice ale Codului penal român. Vol. IV. Ed. Academiei Române. București, 1972. 1036 p.
74. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I., Stănoiu R., Fodor I., Iliescu N., Bulai C., Roșca V. Explicații teoretice ale Codului penal român. Ediția a 2-a. Vol. IV. Ed. Academiei Române. Ed. ALL BECK. București, 2003. 936 p.
75. Dumitru A. L. Drept procesual penal. Ed. Europa Nova. București, 1996. 349 p.
76. Dumneanu Ludmila. Legea – sursă ordinară de drept penal comparat. Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I. Chișinău, 2006, p. 415-419.
77. Dumneanu Ludmila. Ordinele, cutumele și doctrina: surse secundare de drept penal comparat. Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I. Chișinău, 2006, p. 420-423.
78. Dungan Petre, Medeanu Tiberiu, Pașca Viorel. Manual de drept penal. Partea special. Volumul II. Ed. Universul Juridic. București, 2011. 481 p.
79. Filipaș A. Considerații privind infracțiunea de denunțare calomnioasă. Analele Universității București. Nr. 2/1973, p. 97-109.

- 80.** Filipaş A. Infraţiunile contra înfăptuirii justiţiei. Editura Academiei. Bucureşti, 1985. 212 p.
- 81.** Florescu Dumitru, Bucur Dan, Mrejeru Theodor, Pantea Marius, Martinescu Andreea, Manea Vasile. Evaziunea fiscală. Ed. Universul Juridic. Bucureşti, 2013. 436 p.
- 82.** Furnică Lucian. Unele considerente privind noţiunea şi importanţa declaraţiilor martorului şi ale părţii vătămate în procesul penal. Analele Ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova. Ediţie jubiliară. Seria „Ştiinţe socioumanistice”. Volumul I. Chişinău, 2006, p. 622-627.
- 83.** Gherasim Dumitru. Buna-credinţă în raporturile juridice civile. Editura Academiei RSR. Bucureşti, 1981. 254 p.
- 84.** Gîrlea Anastasia. Justiţia în calitate de obiect al denunţării false şi al declaraţiei mincinoase. Legea şi Viaţa, octombrie, 2012, p. 56-58.
- 85.** Gîrlea Anastasia. Delimitarea denunţării false, a declaraţiei mincinoase, concluziei false sau traducerii incorecte de alte infracţiuni conexe. Legea şi Viaţa, iunie, 2014, p. 10-15.
- 86.** Gîrlea Anastasia. Reflecţii asupra laturii obiective a infracţiunii de denunţare falsă. Legea şi Viaţa. Iunie, 2014, p. 42-51.
- 87.** Gusti Dmitrie, Orghidan Constantin, Vulcănescu Mircea, Leonte Virgiliu. Enciclopedia României. Volumul I. Statul. Bucureşti, 1938. 1053 p.
- 88.** Hogaş N. Infracţiunea de denunţare calomnioasă. Justiţia nouă, nr. 6, 1961, p. 159-167.
- 89.** Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova privind ratificarea Convenţiei pentru protecţia persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, nr. 483-XIV din 02.07.1999. Monitorul Oficial nr. 80-82/383 din 29.07.1999.
- 90.** Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală, nr. 783 din 30.06.2003. Monitorul Oficial nr. 138-140/830 din 8 iulie 2003.
- 91.** Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea formularului declaraţiei persoanei fizice cu privire la impozitul pe venit şi modul de completare a acestuia, nr. 1398 din 08.12.2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 226-229, 2008.
- 92.** Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de depunere, examinare şi înregistrare a desenelor şi modelelor industriale, nr. 1496 din 29.12.2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 3-6, 2009
- 93.** Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de depunere, examinare şi înregistrare a mărcilor, nr. 488 din 13.08.2009. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 127-130, 2009.
- 94.** Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regumamentului privind

procedurile de depunere și examinare a cererii de acordare și de menținere în vigoare a brevetului pentru soi de plantă, nr. 295 din 16.04.2009. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 80-81, 2009.

95. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de depunere și examinare a cererii de brevet de invenție și de eliberare a brevetului, nr. 528 din 01.09.2009. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 138-139, 2009.

96. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind procedura de depunere, examinare și înregistrare a indicațiilor geografice, a denumirilor de origine și a specialităților tradiționale garantate, nr. 610 din 05.07.2010. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 119-120, 2009.

97. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la înregistrarea obiectelor dreptului de autor și drepturilor conexe, nr. 89 din 10.02.2012. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 34-37, 2012.

98. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Regulamentului Registrului de evidență a operatorilor de date cu caracter personal, nr. 296 din 15.02.2012. Monitorul Oficial nr. 99-102/336 din 25.05.2012.

99. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției”, nr. 6 din 24 decembrie 2010. [on-line] Disponibil: Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=28

100. Instrucțiunile privind modul de primire, înregistrare, evidență și examinare a sesizărilor și a altor informații despre infracțiuni. Aprobate prin Ordinul Interdepartamental al Procurorului General, Ministrului Afacerilor Interne, Directorului General al Serviciului Vamal, Directorului Centrului Național Anticorupție „Cu privire la evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”, nr. 121/254/286-0/95.

101. Istoria dreptului românesc. În trei volume. Volumul II. Partea a I-a. Coordonator: prof. univ., dr. Docent Ioan Ceterchi. Responsabili de volum conf. dr. Dumitru Firoiu și dr. Liviu P. Marcu. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1984. 440 p.

102. Istoria dreptului românesc. În trei volume. Volumul II. Partea a II-a. Coordonator: prof. univ., dr. Docent Ioan Ceterchi. Responsabili de volum conf. dr. Dumitru Firoiu și dr. Liviu P. Marcu. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1987. 503 p.

103. Ivan Gheorghe. Individualizarea pedepsei. Ed. C. H. BECK. București, 2007. 286 p.

104. Jidovu Nicu. Drept procesual penal. Ediția 2. Editura C. H. BECK. București, 2007. 694 p.

105. Klip Andre. Dreptul penal european. O abordare integrativă. Ed. CARTIER JURIDIC. Chișinău, 2014. 582 p.

106. Legea Republicii Moldova cu privire la instituțiile financiare nr. 550-XIII din 21.07.1995. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.1/2 din 01.01.1996.

107. Legea Republicii Moldova, nr. 982 din 11.05.2000 privind accesul la informație. Monitorul Oficial, nr. 88-90, 2000.

108. Legea Republicii Moldova cu privire la expertiza judiciară, nr. 1086-XIV din 23 iunie 2000. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 144-145/1056 din 16.11.2000.

109. Legea Republicii Moldova privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății persoanelor cu funcții de demnitate publică, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere, din 19 iulie 2002. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 124-125 din 2002.

110. Legea contabilității nr. 113-XVI din 27.04.2007. Monitorul Oficial nr. 90-93/399 din 29.06.2007.

111. Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal nr. 105-XVI din 16.05.2008. Monitorul Oficial nr. 112-114/434 din 27.06.2008.

112. Legea Republicii Moldova nr. 133 din 08.07.2011 cu privire la protecția datelor cu caracter personal (în vigoare din 14.04.2012). Monitorul Oficial nr. 170-175/492 din 14.10.2011.

113. Legea privind ratificarea Protocolului adițional la Convenția pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, cu privire la autoritățile de supraveghere și fluxul transfrontalier al datelor, nr. 110 din 09.06.2011. Monitorul Oficial nr. 103-106/274 din 24.06.2011.

114. Legea privind activitatea specială de investigații nr. 59 din 29.03.2012. Monitorul Oficial nr. 113-118/373 din 08.06.2012.

115. Legea pentru aprobarea Strategiei naționale în domeniul protecției datelor cu caracter personal pentru anii 2013-2018 și a Planului de acțiuni privind implementarea acesteia, nr. 229 din 10.10.2013. Monitorul Oficial nr. 284-289/776 din 06.12.2013.

116. Loghin O. Infracțiunea de denunțare calomnioasă. RRD, nr. 8/1972, p. 32-41.

117. Loghin O. Forma de vinovăție cu care trebuie săvârșite faptele prevăzute de legea penală pentru a constitui infracțiuni. Analele Universității „Al. I. Cuza”, Iași. Seria Științe Juridice, 1990, p. 74-77.

118. Loghin O, Filipaș A. Drept penal român. Partea Specială. Ediție revizuită. București: Casa de Editură și Presă „Șansa SRL”, 1992. 368 p.

119. Manualul de legislație europeană privind protecția datelor. Editat sub egida Agenției pentru Drepturile Fundamentale a Uniunii Europene. 2014. 214 p. [on-line]. Disponibil: http://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_data_protection_ROM.pdf.

- 120.** Mateuț Gheorghiță. Tratat de procedură penală. Partea generală. Volumul II. Ed. C. H. BECK. București, 2012. 915 p.
- 121.** Miheș Cristian. Criminalistica. Ascultarea martorului. Ed. LUMINA LEX. București, 2008. 238 p.
- 122.** Mitrache Constantin. Drept penal român. Partea generală. Ed. Șansa. București, 2002. 428 p.
- 123.** Mitrofan N., Zdregea V., Butoi T. Psihologie judiciară. Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL. București, 2000. 446 p.
- 124.** Mocanu Dragoș. Dicționar de sinonime. Ed. Steaua Nordului. Constanța, 2010. 464 p.
- 125.** Mocanu Veronica. Delimitări conceptuale în legislația și literatura juridică privind abordarea protecției datelor cu caracter personal. Legea și Viața, octombrie, 2012, p. 36-44.
- 126.** Mocanu Veronica. Natura juridică a dreptului la protecția datelor cu caracter personal. Studia Universitatis. Revistă științifică a Universității de Stat din Moldova, 2012, nr. 8 (58), p. 12-17.
- 127.** Mrejeru T., Florescu D., Safta D., Safta T. Evaziune fiscală: Practică judiciară. Legislație aplicabilă. București, Tribuna Economică, 1998, p. 152-155.
- 128.** Mutu-Strulea Maria. Diversitatea dreptului penal european. Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I. Chișinău, 2006, p. 497-498.
- 129.** Nastas Andrei. Testarea poligraf – metodă modernă de stabilire a comportamentului simulat. Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători „Republica Moldova în contextul geopolitic contemporan și perspectivele integrării europene”. Ediția a IV-a. Chișinău, 16 aprilie 2010, p. 260-268.
- 130.** Nastas Andrei. Detectarea comportamentului simulat prin tehnica poligraf. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Reformele cadrului legal și instituțional din Republica Moldova prin prisma practicilor europene”. Chișinău, 30 aprilie 2010, p. 156-163.
- 131.** Nastas Andrei. Tehnici și mijloace de investigare a comportamentului simulat. Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a doctoranzilor și a tinerilor cercetători „Edificarea statului de drept și punerea în valoare a patrimoniului cultural și istoric al Moldovei în contextul integrării europene”. Volumul II. Secția Drept național. Ediția a V-a. Chișinău, 31 martie, 2011, p. 37-44.
- 132.** Nastas Andrei. Veridicitatea declarațiilor – obiectul ocrotirii juridico-penale. Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a doctoranzilor și tinerilor cercetători „Tendințe contemporane în evoluția patrimoniului istoric și juridic al Republicii Moldova”.

Volumul II. Secția Drept național. Ediția a VI-a. Chișinău, 12 aprilie 2012, p. 283-287.

133. Nastas Andrei. Unele aspecte privind infracțiunea de declarație mincinoasă, concluzie falsă sau traducere incorectă. Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători. Volumul II. Drept Național și Științe politice. Ediția a VIII-a. Chișinău, 3 iunie 2014, p. 201-210.

134. Nastas Andrei. Răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință potrivit legislației unor state aparținând sistemului de drept continental. Revista națională de Drept, nr. 7, iulie, 2016. p. 37-40.

135. Neagu Ion, Damaschin Mircea. Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală. Ed. Universul Juridic. București, 2015. 676 p.

136. Noul Cod penal. Noul Cod de procedură penală. Legislație. București, Ed. HAMANGIU, 2014. 624 p.

137. Olaru I. Calificarea juridical a faptei de a declara în fața notarului public un preț mai mic decât cel real. Dreptul, nr. 6/1999, p. 80-84.

138. Ordinul Interdepartamental al Procurorului General, Ministrului Afacerilor Interne, Directorului General al Serviciului Vamal, Directorului Centrului Național Anticorupție „Cu privire la evidența unică a infracțiunilor, a cauzelor penale și a persoanelor care au săvârșit infracțiuni”, nr. 121/254/286-0/95.

139. Ordinul Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal „Cu privire la aprobarea Regulamentului privind controlul legalității prelucrărilor de date cu caracter personal”, nr. 14 din 12.05.2014. Monitorul Oficial nr. 153-159/814 din 13.06.2014.

140. Oreste Anastasiu. Formele principale ale evaziunii fiscale. Ed. Cartea Românească. București, 1932. 19 p.

141. Papadopol V., Popovici M. Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1976-1980. Ed. Științifică și Enciclopedică. București, 1982. 415 p.

142. Pop Traian. Drept procesual penal. Partea Generală. Volumul III. Tipografia Națională. Cluj, 1947. 369 p.

143. Pop L. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Vol. I. Ed. Fundației „Chemarea”. Iași, 1993. 350 p.

144. Popa N. Teoria generală a dreptului. Ed. ACTAMI. București, 1998. 326 p.

145. Protocolul adițional pentru protecția persoanelor referitor la prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, cu privire la autoritățile de supraveghere și fluxul transfrontalier al datelor. Adoptat la Strasbourg la 08 noiembrie 2001, semnat de Republica Moldova la 29 aprilie 2010. Monitorul Oficial nr. 103-106/274 din 24.06.2011.

146. Rădulescu O, Rădulescu P. I. Din nou despre calificarea faptei de a declara în fața notarului public un preț mai mic decât cel real. Dreptul, nr. 10/1999, p. 132-135.

147. Rămureanu V. Competența penală a organelor judiciare. Ed. Științifică și Enciclopedică. București, 1980. 374 p.

148. Recomandarea nr. R (87) 15 din 17 septembrie 1987 a Consiliului Ministerial al Consiliului Europei. [on-line]. Disponibil: https://www.privacycommission.be/sites/privacycommission/files/documents/recommendation_87_15.pdf

149. Regulamentul cu privire la determinarea obligațiilor fiscal aferente impozitului pe venit al persoanelor fizice care nu practică activitate de întreprinzător. Aprobata prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 77 din 30.01.2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 32-33.

150. Regulamentul Registrului de evidență a operatorilor de date cu caracter personal. Aprobata prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr. 296 din 15.02.2012. Monitorul Oficial nr. 99-102/336 din 25.05.2012.

151. Regulamentul privind controlul legalității prelucrărilor de date cu caracter personal. Aprobata prin Ordinul Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, nr. 14 din 12.05.2014. Monitorul Oficial nr. 153-159/814 din 13.06.2014.

152. Reșetnicov Artur. Falsificarea documentelor depuse la Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală în vederea obținerii titlului de protecție pentru obiectele proprietății industriale. Lecturi AGEPI. Comunicări prezentate la simpozionul anual științifico-practic privind protecția proprietății intelectuale. Ediția a X-a, 19-20 aprilie 2007. Chișinău, 2007. p. 117-126.

153. Reșetnicov Artur. Unele repere ale evoluției reglementării răspunderii pentru infracțiunile legate de falsificarea documentelor pe teritoriul Republicii Moldova. Revista Națională de Drept, nr. 10, octombrie 2007, p. 35-39.

154. Reșetnicov Artur. Documentul fals ca obiect material, produs și mijloc de săvârșire a infracțiunii. Autoreferat al tezei de doctor în drept. Chișinău, 2008. 22 p.

155. Rezoluția nr. 428 din 23 ianuarie 1970 a Adunării parlamentare a Consiliului Europei cu referire la Declarația în mijloacele de informare în masă și drepturile omului. [on-line]. Disponibil: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15842&lang=en>

156. Romoșan Ioan-Dorel. Vinovăția în dreptul civil român. Ed. ALL BECK. București, 1999. 351 p.

157. Rotaru Cristina. Infracțiuni de fals. Practică judiciară. Ed. HAMANGIU. București,

2007. 182 p.

158. Rusu Vitalie. Procedura penală în cauzele cu minori. Ed. PONTOS. Chișinău, 2004. 304 p.

159. Rusu Vitalie, Balan Oleg. Dicționar de drept internațional umanitar. Ed. PONTOS. Chișinău, 2007. 360 p.

160. Rusu Vitalie, Gavajuc Stela, Gheorghieș Alexandru, Gherasim Dumitru, Gherasim Angela, Rusu Lucia. Dicționar de drept procesual penal. Ed. PONTOS. Chișinău, 2012. 248 p.

161. Sandu Dumitru. Falsul în acte. Descoperire și combatere prin mijloace criminalistice. Ed. LUMINA LEX. București, 1994. 222 p.

162. Sava Alexandru. Aprecierea probelor în procesul penal. Ed. Junimea. Iași, 2002. 219 p.

163. Sentința Judecătoriei mun. Bălți din 03 iulie 2015, dosarul nr. 1-182/2014.

164. Sentința Judecătoriei mun. Bălți din 24 decembrie 2015, dosarul nr. 1-236/2015.

165. Spataru Mariana, Spataru Vitalie. Încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe: aspecte juridico-penale. Studiu monografic. Chișinău, 2012. 275 p.

166. Stancu Emilian. Tratat de criminalistică. Ediția a IV-a. Editura universul Juridic. București, 2007. 735 p.

167. Stati Vitalie. Răspunderea penală pentru încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe. Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I. Chișinău, 2005, p. 380.

168. Stati Vitalie. Infrațiuni economice. Note de curs. CEP USM. Chișinău, 2014. 182 p.

169. Stoica Florin Mihai. Aflarea adevărului în procesul penal prin activitățile de cercetare judecătorească. Teză de doctorat. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2004.

170. Suciuc Camil. Criminalistică. Editura Didactică și Pedagogică. București, 1972. 656 p.

171. Tanoviceanu Ion. Curs de procedură penală. Atelierile Grafice Socec. București, 1913. 724 p.

172. Tanoviceanu Ion. Tratat de drept și procedură penală. Volumul IV. Ed. Atelierile Grafice Socec. București, 1924. 364 p.

173. Theodoru Grigore. Culegere de studii. Dreptul ca instrument de formare, dezvoltare și ocrotire a personalității umane. Editura Academiei. București, 1973. 269 p.

174. Theodoru Grigore. Tratat de drept procesual penal. Ed. HAMANGIU. București, 2007. 1080 p.

175. Toader Tudorel. Drept penal roman. Partea specială. Ediția a 5-a revizuită și actualizată până la 10 ianuarie 2011. Ed. HAMANGIU. București, 2011. 547 p.

- 176.** Toader Tudorel. Drept penal român. Partea specială. Ediția a 7-a revizuită și actualizată până la data de 10 noiembrie 2012. Ed. HAMANGIU. București, 2012. 549 p.
- 177.** Ulianoschi Gheorghe. Infracțiuni care împiedică îndeplinirea justiției. Ed. Garuda-art. Chișinău, 1999. 174 p.
- 178.** Ulianoschi Gheorghe. Denunțarea calomnioasă. Buletinul Asociației Tinerilor Juriști. Revistă de Drept, nr. 3 (16). Chișinău, 1999, p. 35-55.
- 179.** Ulianoschi Gheorghe, Curmei Ion. Latura obiectivă a infracțiunii de constrângere de a face declarații. Revista Națională de Drept, nr. 1, ianuarie 2016, p. 2-9.
- 180.** Ulianoschi Gheorghe, Curmei Ion. Subiectul și latura subiectivă a infracțiunii de constrângere de a face declarații. Revista Națională de Drept, nr. 2, februarie 2016, p. 28-30.
- 181.** Ungureanu Ovidiu, Munteanu Cornelia. Dreptul la protecția datelor cu caracter personal, un drept autonom? Revista română de drept privat. Nr. 1/2004, p. 163-170.
- 182.** Vasiliu Teodor, Pavel Doru, Antoniu George, Daneș Ștefan, Dăringă Gheorghe, Lucinescu Dumitru, Papadopol Vasile, Popescu Dumitru C., Rămureanu Virgil. Codul penal român, comentat și adnotat. Partea specială. Vol. II. Ed. Științifică și Enciclopedică. București, 1977. 696 p.
- 183.** Voicu Costică, Boroș Alexandru. Dreptul penal al afacerilor. Ediția 3. Ed. C. H. BECK. București, 2006. 679 p.
- 184.** Volonciu Nicolae. Tratat de procedură penală. Vol. I. Ed. Paideia. București, 1993. 521 p.
- 185.** Vredea Igor. Eschivarea de la prezentarea documentelor și a datelor cu privire la venit. Analele Științifice ale Universității de Stat din Republica Moldova. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I. Chișinău, 2002, p. 283-287.
- 186.** Vredea Igor. Răspunderea penală pentru evaziune fiscală prin prisma legislației României. Analele Științifice ale Universității de Stat din Republica Moldova. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I. Chișinău, 2002, p. 288-289.
- 187.** Vredea Igor. Legislația penală a Rusiei și Elveției în materia infracțiunilor fiscale. Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”. Vol. I. Chișinău, 2003, p. 266-268.
- 188.** Vredea Igor. Evaziunea fiscală infracțională. Considerații generale. Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”. Vol. I. Chișinău, 2003, p. 259-261.
- 189.** Vredea Igor. Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor (aspecte juridico-penale). Monografie. CE USM. Chișinău, 2003. 145 p.

- 190.** Ариков Георгий. Уголовно-правовой анализ тайны частной жизни, обеспечиваемой профессиональными тайнами. *Revista Națională de Drept*, nr. 11, 2013, с. 62-69.
- 191.** Ариков Георгий. Структура частной жизни как объект уголовно-правовой охраны: сравнительный анализ американской и европейской моделей. *Revista Națională de Drept*, nr. 5, 2013, с. 34-42.
- 192.** Ариков Георгий. Уголовно-правовое значение сведений о частной жизни лица как информации ограниченного доступа (тайны). *Revista Națională de Drept*, nr. 4, 2013, с. 21-30.
- 193.** Бернам Уильям. Правовая система Соединенных Штатов Америки. Изд. Новая Юстиция. М., 2007. 1211 с.
- 194.** Блинников В. А. Уголовные и криминологические аспекты лжесвидетельства. Диссертация кандидата юридических наук. Ставрополь, 1998. 161 с.
- 195.** Блинников В. А., Устинов В. С. Лжесвидетельство: уголовно-правовые, криминологические, уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты. Ставрополь, 1999. 148 с.
- 196.** Будаева Ю. В. Уголовно-правовые проблемы борьбы с фальсификацией доказательств. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М., 2004. 217 с.
- 197.** Будников В. Субъект доказывания не может быть свидетелем по уголовному делу. // *Российская Юстиция*. 2002, №8, с. 28-35.
- 198.** Бунев А. Ю., Бунеева И. Ю. Особенности уголовной ответственности за принуждение к даче показаний. Красноярск, 2001. 135 с.
- 199.** Бунеева Ю. И. Уголовная ответственность за принуждение к даче показаний. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Омск, 2000. 24 с.
- 200.** Бурданова В. С. Поиски истины в уголовном процессе. Юридический Центр Пресс. СПб, 2003. 262 с.
- 201.** Бурдов С. Н. К вопросу о возможностях совершенствования нормативно-правового режима конфиденциальной информации. *Государство и Право*, 2015, №7, с. 103-108.
- 202.** Власов И. С., Тяжкова И. М. Ответственность за преступления против правосудия. М., 1968. 136 с.
- 203.** Волков Б. С. Проблема воли и уголовная ответственность. Изд. Казанского Университета. Казань, 1965. 136 с.

- 204.** Генрих Н. В. XII Конгресс ООН и перспективы развития уголовного права. В: Международное уголовное право и международная юстиция. 2010, № 2, с. 3-6.
- 205.** Голубов И. И., Гулый А. А. Кужинов В. Н. Уголовная ответственность за преступления против правосудия. Учебно-практическое пособие. Московский Психолого-Социальный Институт. Москва-Воронеж, 2011. 127 с.
- 206.** Голубятников С. П., Кравченко Ю. М., Меджевский А. А. Основы судебной бухгалтерии. Нижний Новгород. Нижегородская Высшая Школа МВД РФ, 1994. 264 с.
- 207.** Горелик А. С., Лобанова Л. В. Преступления против правосудия. Издательство Р. Асланова. «Юридический Центр Пресс». СПб, 2005. 491 с.
- 208.** Дворянсков И. В. Уголовно-правовое обеспечение получения достоверных доказательств. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ульяновск, 2000. 199 с.
- 209.** Дворянсков И. В. Уголовно-правовая охрана процессуального порядка получения доказательств. / Ответственный редактор А. И. Чучаев. Ульяновск, 2001. 175 с.
- 210.** Кобликов А. С. Учебник уголовного процесса. Изд. СПАРК. М., 1995. 382 с.
- 211.** Колесник В. М. Преступные посягательства на отношения, обеспечивающие достоверные доказательства и истинные выводы по делу. Диссертация кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2002. 218 с.
- 212.** Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Особенная часть. Под общей редакцией Ю. И. Скуратова и В. М. Лебедева. М., 1996. 584 с.
- 213.** Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. / Под общей редакцией С. И. Никулина. М., 2001. 1181 с.
- 214.** Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под общей редакцией В. М. Лебедева и Ю. И. Скуратова. 4-е издание переработанное и дополненное. М., 2002. 960 с.
- 215.** Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Третье издание, переработанное и дополненное. Под редакцией А. В. Наумова. Изд. ЮРИСТЪ. М., 2004, 829 с.
- 216.** Косякова Н. С. Лжесвидетельство. // Государство и Право, 2001, №4, с. 66-74.
- 217.** Криминалистика. Учебник для вузов. 4-е издание. Под редакцией Аверьянова Т. В., и Белкина Р. Ф. Изд. НОРМА ИНФРА-М. М., 2016. 928 с.
- 218.** Кузьмина С. Ответственность за подстрекательство и понуждение к даче заведомо ложных показаний. // Законность, 1993, №8, с. 19-26.
- 219.** Кулешов Ю. И. Преступления против правосудия: понятие, система,

юридический анализ и проблемы квалификации. Учебное пособие. Хабаровск, 2001. 152 с.

220. Курс уголовного права. Том 5. Особенная часть. / Под редакцией Г. Н. Борзенкова, В. С. Комиссарова. И., Изд. ЗЕРЦАЛО-М. М., 2002. 512 с.

221. Лобанова Л. В. Пресуппции против правосудия: теоретические проблемы классификации и законодательной регламентации. Волгоград, 1999. 267 с.

222. Лысенко О. В. Уголовно-правовые аспекты незаконного вознаграждения. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. М., 2002. 25 с.

223. Марфицин П. Г., Турышев А. Д. Уголовно-правовые и процессуальные вопросы применения ст. 179 УК РСФСР. // Преступления против правосудия: уголовно-правовые и уголовно-процессуальные аспекты. Омск, 1996, с. 35-41.

224. Намнясева В. В. Анализ регламентации уголовной ответственности за ложный донос в законодательстве европейских государств. Международное уголовное право и международная юстиция. 2014, №4, с. 17-20.

225. Орлов Ю. Специалист в уголовном процессе. // Российская юстиция, №1, январь 2004, с. 11-16.

226. Петросян О. Ш., Трунцевский Ю. В., Барикаев Е. Н., Саркисян А. Ж. Экономические и финансовые преступления. Второе издание. Изд. Закон и Право. М., 2011. 311 с.

227. Петуховский А. Свидетельский иммунитет: проблемы развития процессуального института. // Российская Юстиция. 2003, №9, с. 48-53.

228. Пионтковский А. А. Учение о преступлении по советскому уголовному праву. М., 1961. 666 с.

229. Поляков М. П. О защите обвиняемого и «защите от обвиняемого». // Государство и Право, 1998, №4, с. 94-99.

230. Примерный Уголовный кодекс США. Официальный проект Института американского права. Перевод с английского А. С. Никофорова. Под редакцией и с предисловием Б. С. Никифорова. Изд. ПРОГРЕСС. М., 1969. 303 с.

231. Решетников Ф. М. Правовые системы стран мира. Справочник. М., 1993. 254 с.

232. Румянцева Т. Б. Уголовно-правовой анализ и квалификация должностного подлога как способа совершения корыстных преступлений. Диссертация кандидата юридических наук. М., 1994. 185 с.

233. Сверчков В. Заведомо ложное показание, заключение эксперта или неправильный перевод. // Законность, 2002, №11, с. 9-12.

234. Скляр С. В. Вина и мотивы преступного поведения. Юридический Центр

Пресс. СПб, 2004. 326 с.

235. Туменко Ю. Почему не раскрываются преступления? // Законность, 1993, №1, с. 1-6.

236. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии). Сборник законодательных материалов. Изд. ЗЕРЦАЛО. М., 1999. 352 с.

237. Уголовное законодательство Норвегии. / Научный редактор и вступительная статья Ю. В. Голика. Перевод с норвежского А. В. Жмени. СПб, 2003. 372 с.

238. Уголовное право. Особенная часть. / Ответственный редактор И. Я. Козаченко, З. Н. Незнамова, Г. П. Новоселов. М., 1997. 768 с.

239. Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть. / Под общей редакцией Г. Н. Борзенкова и В. С. Комиссарова. М., 1997. 752 с.

240. Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов. / Под редакцией И. Я. Козаченко, З. А. Незнамовой, Г. П. Новоселова. М., 1998. 768 с.

241. Уголовное уложение (Уголовный кодекс) Федеративной Республики Германия. Текст и научно-практический комментарий. М., 2010. 280 с.

242. Уголовный кодекс Молдавской ССР (с приложением постатейно систематизированных материалов). Изд. Картя Молдовеняскэ. Кишинев, 1987. 456 с.

243. Уголовный кодекс ФРГ, с изменениями на 14 декабря 1994. Перевод А. В. Серебренниковой. М., 1996. 202 с.

244. Уголовный кодекс Испании. / Под редакцией Н. Ф. Кузнецовой и Ф. М. Решетникова. М., 1998. 218 с.

245. Уголовный кодекс Франции. / Научный редактор Л. В. Головкин, Н. Е. Крылова. Перевод с французского и предисловие Н. Е. Крыловой. СПб, 2002. 650 с.

246. Утевский В. С. Советское уголовное право. Часть Особенная. Госюриздат, М., 1951. 455 с.

247. Хабибуллин М. Х. Ответственность за заведомо ложный донос и заведомо ложное показание по советскому уголовному праву. Казань, 1975. 160 с.

248. Хаванский С. Н. Основы криминалистической характеристики преступного уклонения от уплаты налогов и (или) сборов с организации. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М., 2006. 196 с.

249. Чельцов-Бебутов М. А. Курс уголовно-процессуального права. Изд. АЛЬФА. Изд. РАВЕНА. СПб, 1995. 846 с.

250. Чучаев А. И. Преступления против правосудия. Научно-практический комментарий. Ульяновск, 1997. 80 с.

251. Чучаев А., Дворянсков И. Ответственность за принуждение к противобольдействию осуществлению правосудия. // Законность, 2001, №4, с. 9-14.
252. Юдушкин С. Ответственность за заведомо ложное показание. // Советская Юстиция, 1963, №5, с. 11-17.
253. Antolisei, F. Manuale di diritto penale. Parte generale. Milano, 2000. 469 p.
254. Ashworth, A., Redmayne, M. The Criminal process. 4th edition. New York : Ed. Oxford University Press, 2010. 471 p.
255. Bergman, B. E., Hollander, N. Wharton's Criminal Evidence. 15th Edition. Vol. III. Washington: West Group, 2010-2011. 847 p.
256. Blei, H. Strafrecht: ein Studienbuch. Allgemeiner Teil. München: C.H. Beck, 1983. 298 p.
257. Bonnie, R. J., Coughlin, J. C., Jeffries, J. C., Low, P. W. Criminal Law. New York, 1997. 725 p.
258. Bouloc, B. La marche du procès pénal et les preuves. Procédure pénale, 3e edition. Paris: Daloz, 2012. 614 p.
259. Cedras, J. La justice penale aux Etats-Unis. Paris: Économica; Aix-en-Provence: Presses universitaires d'Aix-Marseille, 1990. 406 p.
260. Codice penale della Repubblica Italiana. // Итальянистика. URL: <http://www.belpaese2000.narod.ru/Italia/ufficiale/penale/penale1.html>.
261. Declercq, R. Éléments de procédure pénale. Bruxelles: Bruylant, 2006. 1245 p.
262. Dennis, I. H. The Law of Evidence. 5th Edition. London : Ed. Sweet & Maxwell, 2013. 956 p.
263. Desportes, F., Le Cunehec, Fr. Le nouveau droit penal. T. 1. Paris: Ed. Economica, 1998. 895 p.
264. Desportes, F., Lazerges-Cousquer, L. Traité de procédure pénale. Paris: Economica, 2009. 1248 p.
265. Fiandaca, G., Musco, E. Diritto penale. Parte generale. Bologna, 2001. 845 p.
266. Gossner, Meyer L. Strafprozessordnung, Gerichtsverfassungsgesetz. Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen. München: Verlag C. H. Beck, 2001. 2047 p.
267. Green, Eric D., Neeson, Charles R. Problems, cases and materials on evidence. Boston: Little Brown&Co., 1994. 1109 p.
268. Jescheck, H. H. Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil. Berlin, 1996. 1029 p.
269. Kamisar, Z., LaFave, W., Israel, J. Modern criminal procedure. Cases and Materials. Minnesota: West Publishing Co., St.Saul, 2008. 1770 p.

270. Kühne, Heiner H. Strafprozessrecht: Eine systematische Darstellung des deutschen und europäischen Strafverfahrensrechts. C. F. Müller Verlag Heidelberg, 2003. 623 p.
271. Manzini, V. Trattato di diritto penale italiano. Torino, 1967, Vol. I. 911 p.
272. Matsopoulou, H. Modalités de la preuve et transformations dans le recueil et l'administration de la preuve. Archives de politique criminelle, nr. 26/2004, Édition A. Pedone, Paris, 2004. p. 162-177.
273. Meador, Daniel John. American Courts. St. Paul, Minnesota: West Publishing Co. 1991. 113 p.
274. Mueller, Christopher B., Kirkpatrick, Laird C. Federal Rules of Evidence. New York: Little Brown and Co., 2000. 465 p.
275. Olivares, G. Q. Manual de derecho penal. Parte general. Elcano (Navara): Ed. Aranzadi, 2000. 774 p.
276. Pradel, Jean. Droit pénal comparé. Paris: Ed. Dalloz, 1995. 733 p.
277. Pradel, Jean. Droit pénal comparé. 2e édition. Paris: Dalloz, 2002. 803 p.
278. Pradel Jean Droit penal generale. Edition 2006/2007. Ed. Cujas, Paris, 2007. 804 p.
279. Pradel Jean. Droit pénal comparé. 3e édition. Paris: Dalloz, 2008. 906 p.
280. Schroth U. Strafrecht. Besonderer Teil, ed. a 4-a, Ed. Richard Boorberg, Munchen, 2006. 549 p.
281. Vidai Casero C. La incidencia en sanidad de la falsedad en documento oficial. Analisis doctrinal y jurisprudencial. În: Actualidad Penal nr. 23/2004, p. 583-591.
282. Volasky Al. Essai d'une definition du droit base sur l'idée de bonne foi. These, Paris, 1930. 412 p.
283. Volk, K. Strafprozessrecht. München: Verlag. C. H. Beck, 2001. 299 p.
284. Vormbaum Thomas. Der strafrechtliche Schutz des Strafurteils. Untersuchungen zum Strafrechtsschutz des strafprozessualen Verfahrenzieles. Berlin, 1987. 514 p.
285. Weinstein Jack B., Mansfield John M., Abrams Norman, Berger Margaret A. Evidence (Rules, Statute and Case Supplement). The Foundation Press, Inc. Westbury. New-York, 1999. 556 p..
286. <http://legeaz.net/dictionar-juridic/rea-vointă>, vizitat aprilie 2016.
287. <http://www.euroavocatura.ro/dictionar/3145/Rea-credinta> , vizitat iunie 2016.
288. <http://jurisprudencedo.com/Judecata-de-valoare-Informatii-factuale-Delimitare-Consecinte-Grinberg-contra-Federatia-Rusa.html>, Judecată de valoare. Informații factuale. Delimitare și consecințe. Grinberg contra Federația Rusă, vizitat februarie 2017.
289. <http://www.juridice.ro/38392/analiza-jurisprudentei-cedo-articolul-10-libertatea-de->

[exprimare-iv-necesara-intr-o societate-democratica.html](#), Analiza jurisprudenței CEDO. Articolul 10 – libertatea de exprimare (IV) necesară într-o societate democratică. Vizitat februarie 2017.

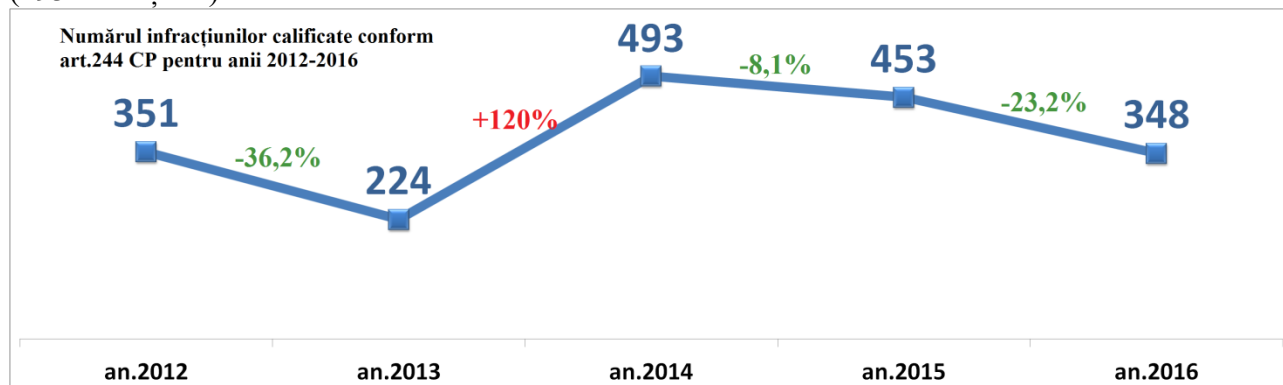
290. <http://www.evz.ro/precedent-romania-a-fost-condamnata-la-cedo-pentru-atingerea-reputatiei-unui-procuror-e-1078113.html>, Precedent. România a fost condamnată la CtEDO pentru atingerea reputației unui procuror, Vizitat februarie 2017.

ANEXE

Anexa 1. Date statistice privind ponderea componentelor de infracțiune analizate și cercetate în cadrul tezei de doctorat pentru perioada anilor 2012-2016.

Art.244 din Codul Penal "Evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor"

În baza datelor statistice pe parcursul anilor 2012 - 2016 pe teritoriul Republicii Moldova la infracțiunile calificate conform art.244 CP se menține un trend lateral cu media infracțiunilor comise egală cu 374. În ultimii 2 ani numărul infracțiunilor înregistrate păstrează un trend descendent esențial, iar numărul maxim a infracțiunilor de acest gen fiind înregistrat în anul 2014 (493 infracțiuni).

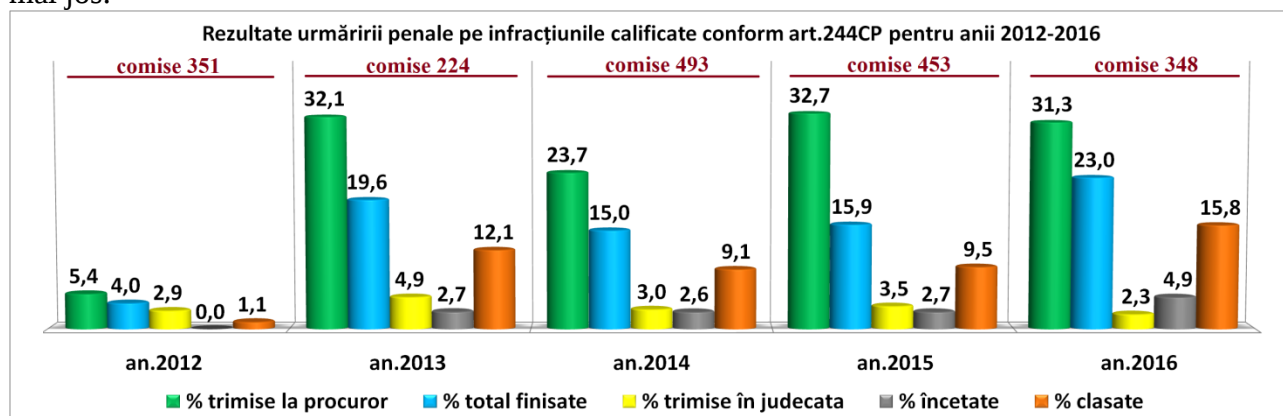

Procentul de trimitere a cauzelor penale la procuror, în perioada ultimelor 4 ani variază între 23% și 32%, în afară de anul 2012 în care la procuror au fost expediate numai 5,4% din numărul total al cauzelor înregistrate.

Procentul finisării urmăririi penale pentru aceiași perioada variază între 15% și 23%, în afară de anul 2012 în care procentul finisării este numai 4% din numărul total al cauzelor înregistrate.

Analizând rezultatele urmăririi penale a fost stabilit faptul că, cele mai slabe rezultate au fost înregistrate în anul 2012.

Totodată, a fost evidențiat faptul că, în anul 2016, procentul trimiterii cauzelor penale în judecată este în scădere esențială față de anii precedenți, iar la cauze penale încetate și clasate, în anul 2016 se atestă o creștere esențială față de anii precedenți, după cum urmează în schemă de mai jos:

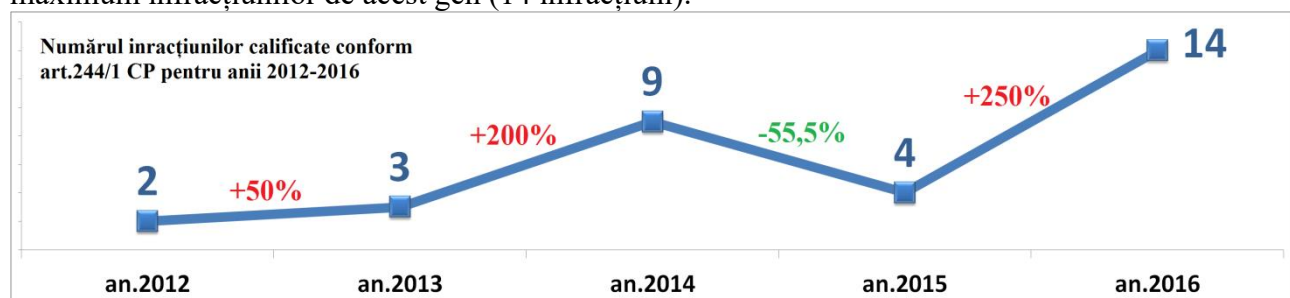
Analiză, numărului de infracțiuni pe art.244 din Codul Penal, pe fiecare raion arată că cel mai mare număr de infracțiuni, a fost înregistrat de către organele de urmărire penală Inspectoratelor de poliție din în mun.Chișinău (933), după care urmează organele Procuraturii (450), CNA (64) și DGUP (33):

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012- 2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	1869	24,9	465
mun.Chişinău	933	26,0	243
DP mun.Chişinău	7	0	0
Ciocana	119	17,6	21
Centru	298	29,2	87
Rîşcani	206	33	68
Botanica	210	23,8	50
Buiucani	93	18,3	17
Zona Nord	141	44,0	62
Mun. Bălţi	28	32,1	9
Briceni	14	42,9	6
Donduşeni	14	85,7	12
Drochia	7	71,4	5
Edineţ	40	35	14
Făleşti	6	16,7	1
Floreşti	8	62,5	5
Glodeni	2	100	2
Ocniţa	4	25	1
Rîşcani	2	50	1
Sîngerei	7	28,6	2
Soroca	9	44,4	4
Zona Centru	118	48,3	57
Anenii-Noi	16	81,3	13
Călăraşi	8	75	6
Criuleni	19	21,1	4
Dubăsari	3	100	3
Hînceşti	7	57,1	4
Ialoveni	22	13,6	3
Nisporeni	3	33,3	1
Orhei	15	40	6
Rezina	4	100	4
Străşeni	11	54,5	6
Şoldaneşti	2	0	0
Teleneşti	0	0	0
Ungheni	8	87,5	7
Zona Sud	95	31,6	30
Basarabeasca	6	33,3	2
Cahul	17	29,4	5
Cantemir	15	40	6
Căuşeni	12	58,3	7
Cimişlia	4	75	3
Leova	4	25	1
Ştefan-Vodă	4	25	1
Taraclia	14	21,4	3

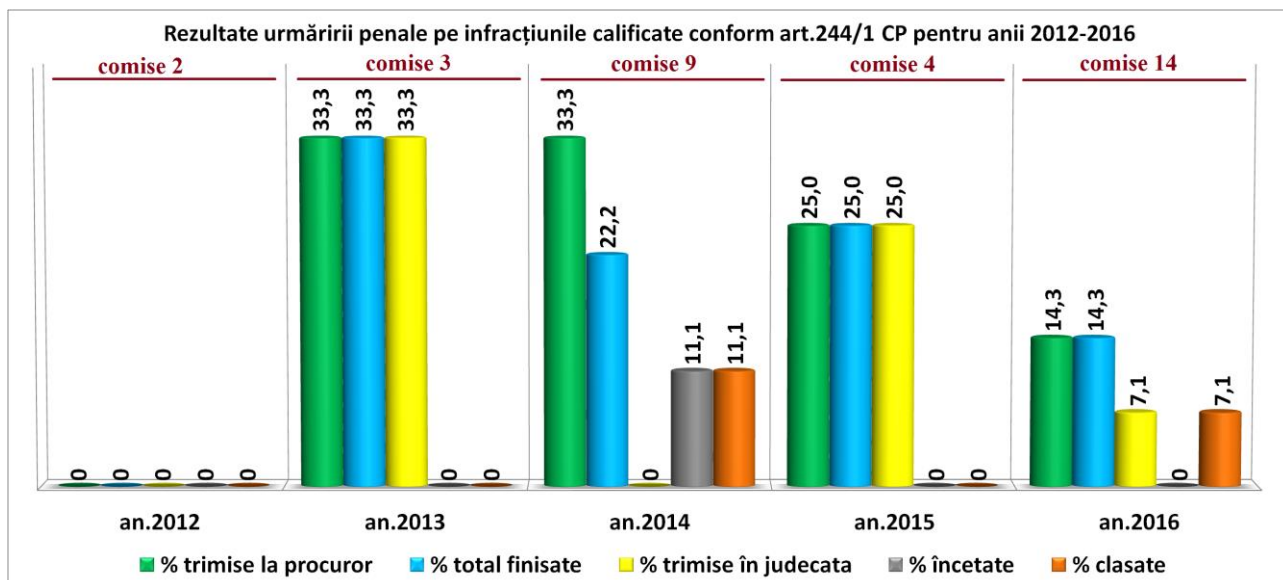
subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012- 2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	1869	24,9	465
UTA Gagauzia	14	14,3	2
Comrat	6	0	0
Ciadîr-Lunga	7	28,6	2
Vulcanеşti	1	0	0
mun.Bender	5	0	0
Alte Subdiviziuni	551	12,9	71
C.C.C.I.	0	0	0
D.G.S.O.	1	0	0
C.C.T.P.	0	0	0
D.P.F.	1	0	0
D.G.U.P.	33	9,1	3
C.N.A.	64	29,7	19
Serviciul Vamal	2	0	0
Procuratura	450	10,9	49

Art.244/1 din Codul Penal ” Evaziunea fiscală a persoanelor fizice”

În baza datelor statistice pe parcursul anilor 2012 - 2016 pe teritoriul Republicii Moldova la infracţiunile calificate conform art.244/1 CP anual se înregistrează de la 2 pînă la 14 infracţiuni, care pot fi evaluate cu un trend variabil crescător. În anul 2016 a fost înregistrat numărul maximum infracţiunilor de acest gen (14 infracţiuni).

Procentul de trimitere a cauzelor penale la procuror şi procentul finisării urmăririi penale, în perioada ultimelor 4 ani variază între 14% şi 33%, în afară de anul 2012 în care la procuror nu au fost expediate cauzele înregistrate. Rezultatele urmăririi penale pe acest gen de infracţiuni sunt redată în schemă de mai jos:

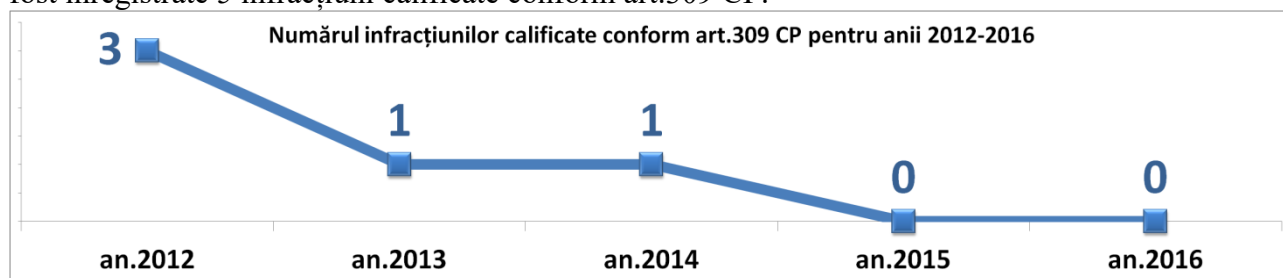
Analiză, numărului de infracțiuni pe art.244/1 din Codul Penal, pe fiecare raion arată că cel mai mare număr de infracțiuni, a fost înregistrat de către Serviciul Vamal, 12 cauze penale dintre care nici o cauză nu a fost trimisă la procuror și IP Centru, 3 cauze penale dintre care 2 au fost trimise la procuror:

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012-2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	32	21,9	7
mun.Chișinău	6	66,7	4
Centru	3	66,7	2
Rîșcani	1	100	1
Buiucani	2	50	1
Zona Nord	4	50	2
Drochia	1	100	1
Edineț	1	100	1
Sîngerei	1	0	0
Soroca	1	0	0
Zona Centru	1	0	0
Hîncești	1	0	0
Zona Sud	4	25	1
Cahul	1	0	0
Cantemir	1	100	1
Taraclia	1	0	0
mun.Bender	1	0	0
Alte Subdiviziuni	16	0	0
D.P.F.	2	0	0
D.G.U.P.	1	0	0
C.N.A.	1	0	0
Serviciul Vamal	12	0	0

Careva concluzii absolute în cadrul analizării infracțiunilor calificate în conformitate cu art.244/1 CP nu pot fi redade din cauza numărului mic al faptelor înregistrate pe parcursul la un an pentru numărul populației în republica Moldova.

Art.309 din Codul Penal "Constrângerea de a face declarații"

În baza datelor statistice pe parcursul anilor 2012 - 2016 pe teritoriul Republicii Moldova au fost înregistrate 5 infracțiuni calificate conform art.309 CP.

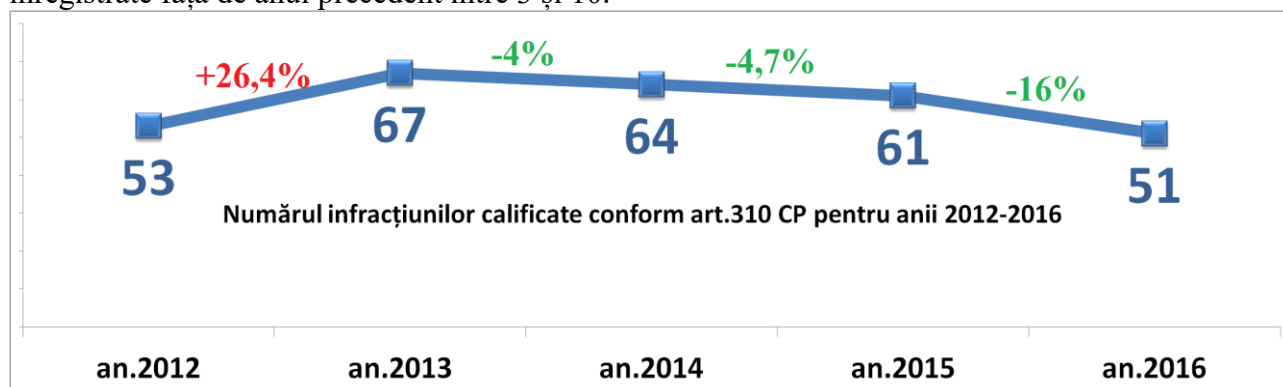

Pe toate 5 cauze urmărirea penală a fost începută de către organele procuraturii și nici pe o cauză penală urmărirea nu a fost finisată.

Careva analiză pe subdiviziunile sau concluzii absolute în cadrul analizării infracțiunilor calificate în conformitate cu art.309 CP nu pot fi redată din cauza numărului mic al faptelor înregistrate pe parcursul la un an pentru numărul populației în republica Moldova.

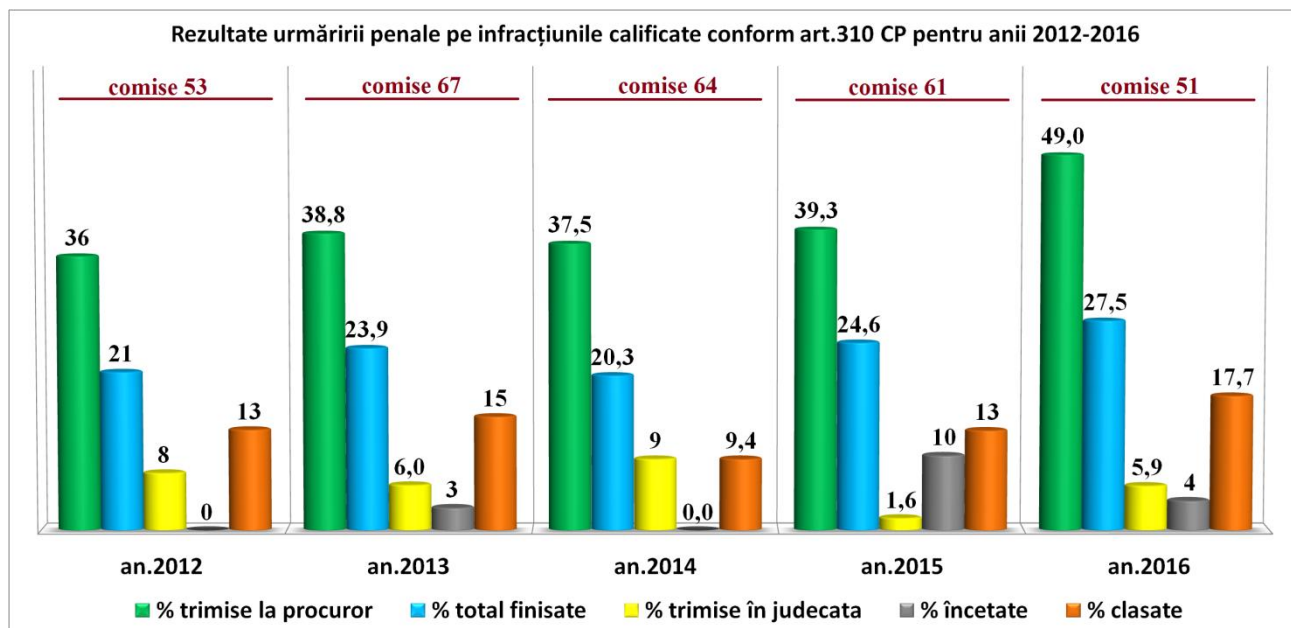
Art.310 din Codul Penal "Falsificarea probelor"

În baza datelor statistice pe parcursul anilor 2012 - 2016 pe teritoriul Republicii Moldova la infracțiunile calificate conform art.310 CP media infracțiunilor comise este egală cu 59, dar începând cu anul 2013 trendul este stabil descendent cu diferență numărului infracțiunilor înregistrate față de anul precedent între 3 și 10.

Media procentului de trimitere a cauzelor penale la procuror este 40%, iar media procentului finisării urmăririi penale este 23%.

Analizând rezultatele urmăririi penale a fost stabilit faptul că, în anii 2015 și 2016 a fost înregistrat cel mai mare procent al trimiterii cauzelor penale la procuror (2015 - 39,3%, 2016 - 49%) și cel mai mare procentul finisării urmăririi penale (2015 - 24,6%, 2016 - 27,5%), față de anii precedenți. Totodată, în afară procentului înalt la trimiterea cauzelor penale procurorului și finisarea urmăririi penale, în anii 2015 și 2016 s-a înregistrat cel mai mare procent al cauzelor penale încetate plus clasate, iar procentul trimiterii cauzelor penale în instanța de judecată este cel mai mic față de anii precedenți pe perioada analizată, după cum urmează în schemă de mai jos:

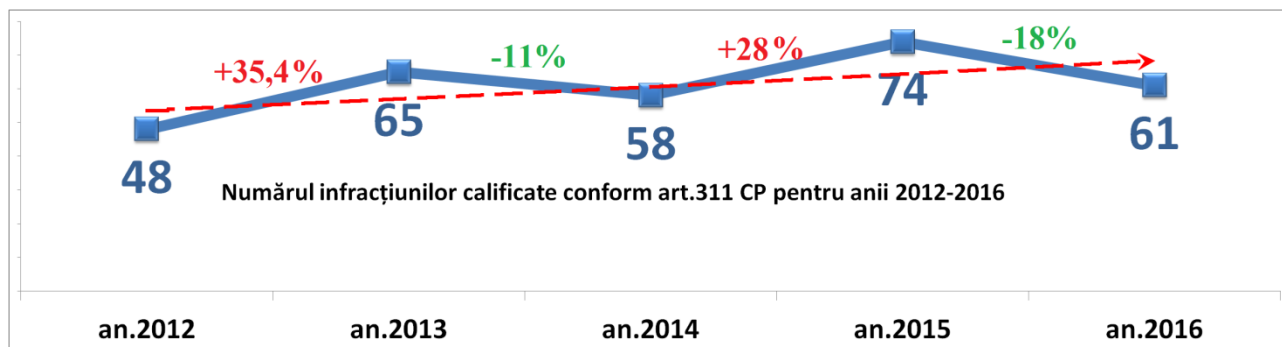
Analiză, numărului de infracțiuni pe art.310 din Codul Penal, pe fiecare raion arată că cel mai mare număr de infracțiuni, a fost înregistrat de către organele Procuraturii (66), după care urmează organele de urmărire penală Inspectoratelor de poliție din în mun.Chișinău (de la 10 până la 34) și CNA (22):

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012-2016	% trimerii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	296	39,9	118
mun.Chișinău	127	48	61
DP mun.Chișinău	0	0	0
Ciocana	10	60	6
Centru	35	51,4	18
Rîșcani	26	50	13
Botanica	22	40,9	9
Buiucani	34	44,1	15
Zona Nord	27	70,4	19
Mun. Bălți	8	100	8
Briceni	4	75	3
Dondușeni	2	100	2
Drochia	1	0	0
Edineț	3	66,7	2
Fălești	1	100	1
Florești	0	0	0
Glodeni	0	0	0
Ocnita	0	0	0
Rîșcani	3	33,3	1
Sîngerei	3	33,3	1
Soroca	2	50	1
Zona Centru	28	50	14
Anenii-Noi	2	50	1

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012- 2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	296	39,9	118
Călărași	2	100	2
Criuleni	5	0	0
Dubăsari	0	0	0
Hîncești	6	66,7	4
Ialoveni	3	0	0
Nisporeni	0	0	0
Orhei	6	66,7	4
Rezina	0	0	0
Strășeni	2	100	2
Șoldanești	0	0	0
Telenești	1	100	1
Ungheni	1	0	0
Zona Sud	21	38,1	8
Basarabeasca	0	0	0
Cahul	3	0	0
Cantemir	0	0	0
Căușeni	1	0	0
Cimișlia	2	0	0
Leova	1	0	0
Ștefan-Vodă	2	50	1
Taraclia	1	0	0
UTA Gagauzia	11	63,6	7
Comrat	9	55,6	5
Ciadiăr-Lunga	2	100	2
Vulcanеști	0	0	0
mun.Bender	0	0	0
Alte Subdiviziuni	91	17,6	16
C.C.C.I.	0	0	0
D.G.S.O.	0	0	0
C.C.T.P.	0	0	0
D.P.F.	0	0	0
D.G.U.P.	3	0	0
C.N.A.	22	9,1	2
Serviciul Vamal	0	0	0
Procuratura	66	21,2	14

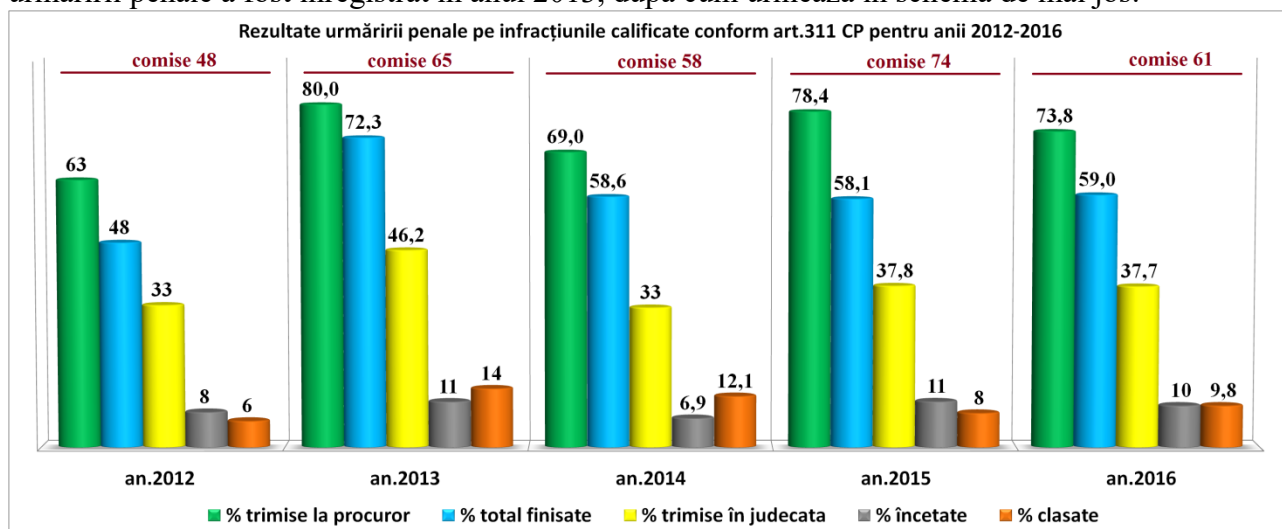
Art.311 din Codul Penal ”Denunțarea falsă sau plîngerea falsă”

În baza datelor statistice pe parcursul anilor 2012 - 2016 pe teritoriul Republicii Moldova la infracțiunile calificate conform art.311 CP media infracțiunilor comise egală cu 61. De la începutul perioadei analizate trendul este variabil cu semne de creștere neesențială.

Media procentului de trimitere a cauzelor penale la procuror este 73%, iar media procentului finisării urmăririi penale este 59%.

Analizând rezultatele urmăririi penale a fost stabilit că, pe perioada anilor analizate rezultatele urmăririi penale pe infracțiunile calificate conform art.311 CP sunt stabile, fără variații esențiale. Cel mai înalt procentul trimiterii cauzelor penale la procuror și procentul finisării urmăririi penale a fost înregistrat în anul 2013, după cum urmează în schemă de mai jos:

Analiză, numărului de infracțiuni pe art.311 din Codul Penal, pe fiecare raion arată că, cel mai mare număr de infracțiuni, a fost înregistrat de către organele Procuraturii (81), din Inspectoratele de poliție din în mun.Chișinău este IP Rîșcani (18) și IP Centru (17), în zona "Nord" la IP Bălți (13) și IP Briceni (13), în zona "Centru" la IP Hîncești (9), IP Ialoveni și IP Criuleni (câte 8), în zona "Sud" la IP Căușeni (14) și IP Ceadr-Lunga (9):

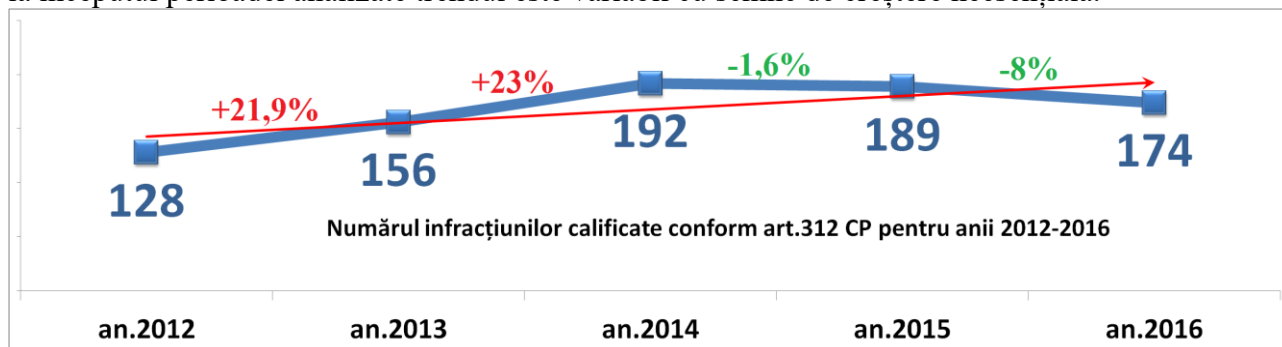
subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012-2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	306	73,5	225
mun.Chișinău	63	96,8	61
DP mun.Chișinău	0	0	0
Ciocana	6	100	6
Centru	17	94,1	16
Rîșcani	18	100	18
Botanica	10	100	10
Buiucani	12	91,7	11
Zona Nord	54	83,3	45
Mun. Bălți	13	76,9	10

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012- 2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	306	73,5	225
Briceni	13	69,2	9
Dondușeni	5	100	5
Drochia	2	100	2
Edineț	3	100	3
Fălești	3	100	3
Florești	1	100	1
Glodeni	1	0	0
Ocnia	3	66,7	2
Rîșcani	8	100	8
Sîngerei	1	100	1
Soroca	1	100	1
Zona Centru	50	82	41
Anenii-Noi	3	66,7	2
Călărași	3	66,7	2
Criuleni	8	75	6
Dubăsari	1	100	1
Hîncești	9	77,8	7
Ialoveni	8	87,5	7
Nisporeni	1	100	1
Orhei	3	100	3
Rezina	4	75	3
Strășeni	3	66,7	2
Șoldanești	3	100	3
Telenești	1	100	1
Ungheni	3	100	3
Zona Sud	48	77,1	37
Basarabeasca	1	100	1
Cahul	2	100	2
Cantemir	4	50	2
Căușeni	14	78,6	11
Cimișlia	0	0	0
Leova	8	75	6
Ștefan-Vodă	2	50	1
Taraclia	1	100	1
UTA Gagauzia	14	85,7	12
Comrat	4	100	4
Ciadr-Lunga	9	88,9	8
Vulcanesti	1	0	0
mun.Bender	2	50	1
Alte Subdiviziuni	91	45,1	41
C.C.C.I.	0	0	0
D.G.S.O.	1	0	0
C.C.T.P.	1	100	1

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012-2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	306	73,5	225
D.P.F.	1	100	1
D.G.U.P.	1	100	1
C.N.A.	6	33,3	2
Serviciul Vamal	0	0	0
Procuratura	81	44,4	36

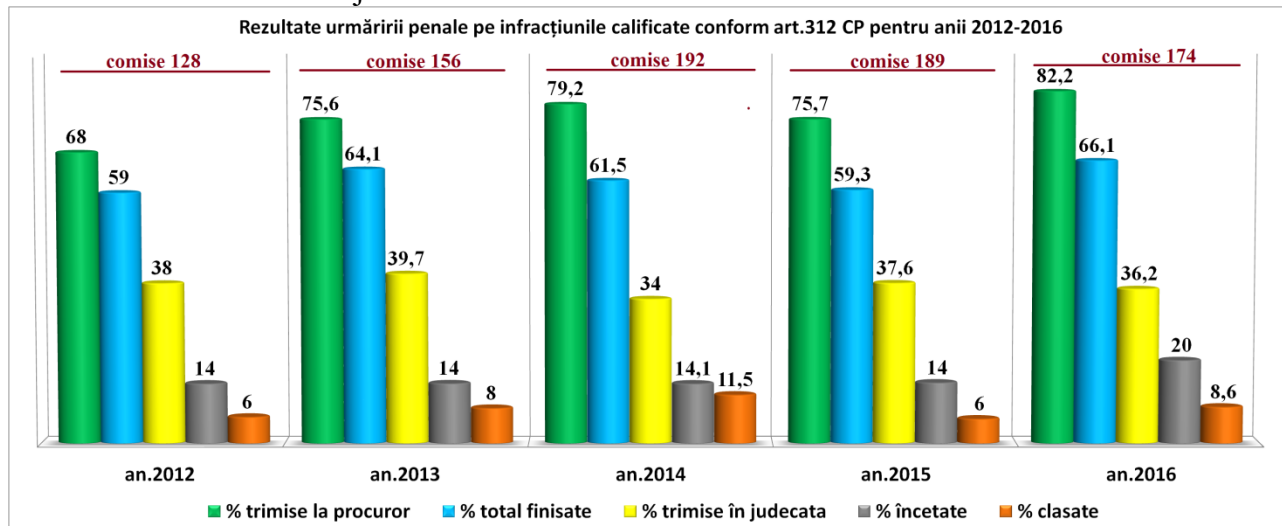
Art.312 din Codul Penal "Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă"

În baza datelor statistice pe parcursul anilor 2012 - 2016 pe teritoriul Republicii Moldova la infracțiunile calificate conform art.312 CP media infracțiunilor comise pe an este egală cu 168. De la începutul perioadei analizate trendul este variabil cu semne de creștere neesențială.

Media procentului de trimitere a cauzelor penale la procuror este 76%, iar media procentului finisării urmăririi penale este 62%.

Analizând rezultatele urmăririi penale a fost stabilit că, pe perioada anilor analizate rezultatele urmăririi penale pe infracțiunile calificate conform art.312 CP sunt stabile, fără variații esențiale. Cel mai înalt procentul trimiterii cauzelor penale la procuror și procentul finisării urmăririi penale a fost înregistrat în anul 2016, ca și procentul cauzelor penale încetate, după cum urmează în schemă de mai jos:

Analiză, numărului de infracțiuni pe art.312 din Codul Penal, pe fiecare raion arată că, cel mai mare număr de infracțiuni, a fost înregistrat de către organele Procuraturii (161), din

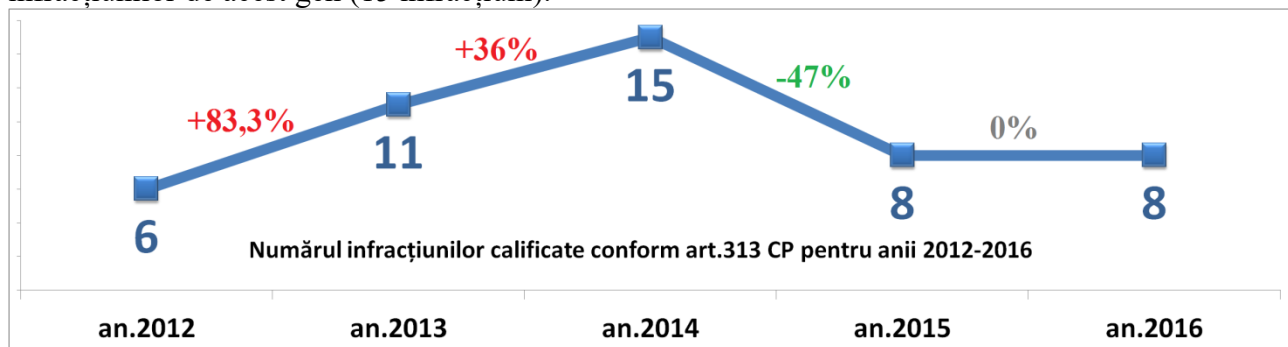
Inspectoratele de poliție din în mun.Chișinău este IP Centru (60), în zona ”Nord” la IP Bălți (17) și IP Briceni (15), în zona ”Centru” la IP Călărași (23), în zona ”Sud” la IP Căușeni și IP Cantemir (câte 34):

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012- 2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	839	76,6	643
mun.Chișinău	227	85,9	195
DP mun.Chișinău	0	0	0
Ciocana	52	96,2	50
Centru	60	73,3	44
Rîșcani	54	96,3	52
Botanica	27	70,4	19
Buiucani	34	88,2	30
Zona Nord	95	78,9	75
Mun. Bălți	17	82,4	14
Briceni	15	80	12
Dondușeni	4	100	4
Drochia	2	50	1
Edineț	11	90,9	10
Fălești	5	100	5
Florești	4	100	4
Glodeni	1	100	1
Ocnița	2	100	2
Rîșcani	8	100	8
Sîngerei	1	100	1
Soroca	25	52	13
Zona Centru	148	92,6	137
Anenii-Noi	14	100	14
Călărași	23	95,7	22
Criuleni	9	77,8	7
Dubăsari	14	100	14
Hîncești	19	100	19
Ialoveni	16	100	16
Nisporeni	2	100	2
Orhei	5	40	2
Rezina	7	71,4	5
Strășeni	19	89,5	17
Șoldanești	2	100	2
Telenești	10	90	9
Ungheni	8	100	8
Zona Sud	174	81	141
Basarabeasca	1	100	1
Cahul	20	95	19
Cantemir	34	88,2	30
Căușeni	34	79,4	27
Cimișlia	0	0	0

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012-2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	839	76,6	643
Leova	18	94,4	17
Ștefan-Vodă	7	71,4	5
Taraclia	12	75	9
UTA Gagauzia	40	65	26
Comrat	14	85,7	12
Ciadîr-Lunga	23	60,9	14
Vulcanеști	3	0	0
mun.Bender	8	87,5	7
Alte Subdiviziuni	195	48,7	95
C.C.C.I.	0	0	0
D.G.S.O.	3	33,3	1
C.C.T.P.	9	66,7	6
D.P.F.	2	100	2
D.G.U.P.	1	0	0
C.N.A.	19	31,6	6
Serviciul Vamal	0	0	0
Procuratura	161	49,7	80

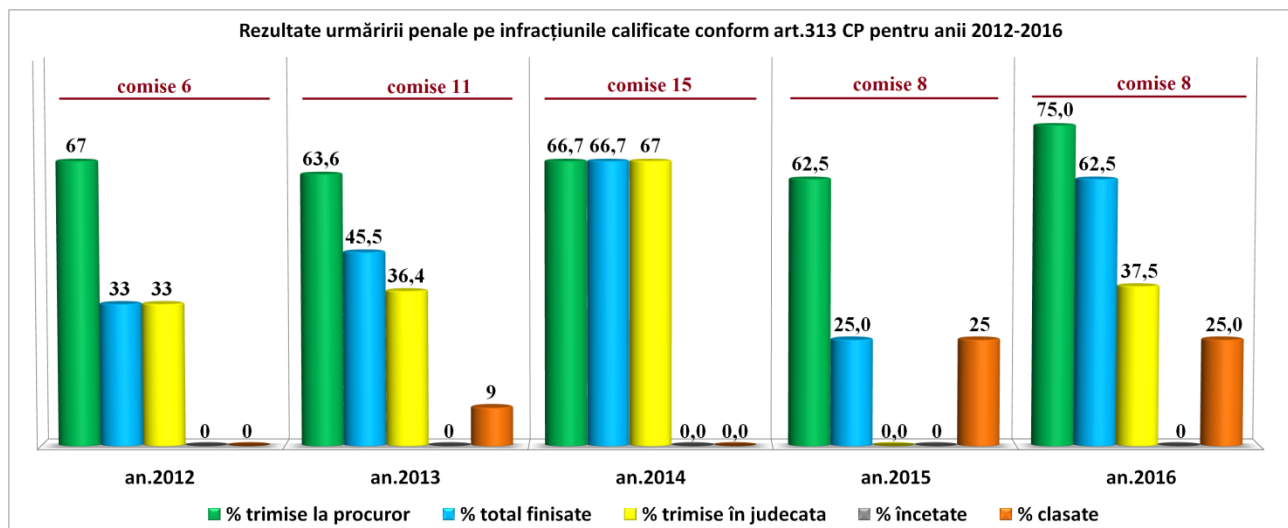
Art.313 din Codul Penal "Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații"

În baza datelor statistice pe parcursul anilor 2012 - 2016 pe teritoriul Republicii Moldova la infracțiunile calificate conform art.313 CP anual se înregistrează de la 6 până la 15 infracțiuni, care pot fi evaluate cu un trend variabil lateral. În anul 2014 a fost înregistrat numărul maximum infracțiunilor de acest gen (15 infracțiuni).

Media procentului de trimitere a cauzelor penale la procuror este 67%, iar media procentului finisării urmăririi penale este 47%.

Cel mai înalt procentul de trimitere a cauzelor penale la procuror a fost înregistrat în anul 2016, după cum urmează în schemă de mai jos:

Analiză, numărului de infracțiuni pe art.313 din Codul Penal, pe fiecare raion arată că cel mai mare număr de infracțiuni, a fost înregistrat de către organele Procuraturii (16 cauze penale), după cum este redat în tabelul care urmează:

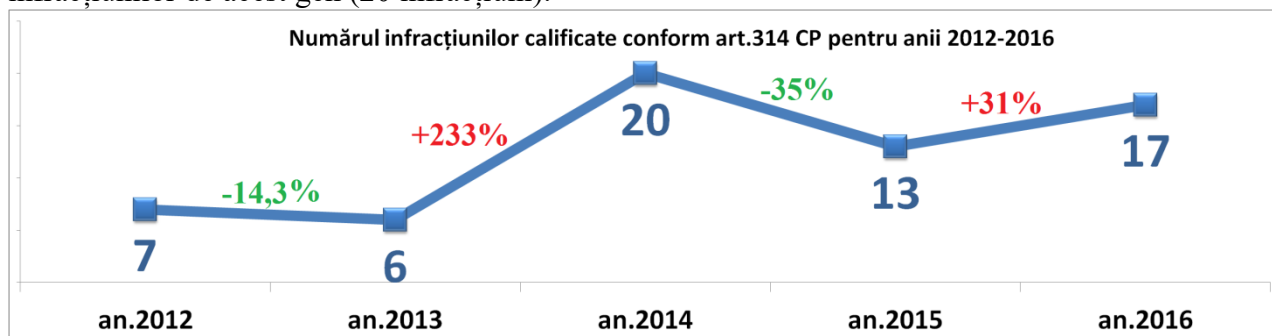
subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012-2016	% trimerii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	48	66,7	32
mun.Chișinău	10	80	8
Ciocana	4	100	4
Centru	1	0	0
Rîșcani	3	66,7	2
Botanica	0	0	0
Buiucani	2	100	2
Zona Nord	2	100	2
Mun. Bălți	1	100	1
Soroca	1	100	1
Zona Centru	10	90	9
Anenii-Noi	1	100	1
Călărași	1	100	1
Criuleni	3	66,7	2
Hîncești	1	100	1
Strășeni	2	100	2
Șoldanești	1	100	1
Ungheni	1	100	1
Zona Sud	8	100	8
Cahul	1	100	1
Cantemir	1	100	1
Căușeni	4	100	4
Leova	1	100	1
Taraclia	1	100	1
UTA Gagauzia	0	0	0
Alte Subdiviziuni	18	27,8	5
C.N.A.	2	50	1

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012-2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	48	66,7	32
Procuratura	16	25	4

Careva concluzii absolute în cadrul analizării infracțiunilor calificate în conformitate cu art.313 CP nu pot fi redată din cauza numărului mic al faptelor înregistrate pe parcursul la un an pentru numărul populației în republica Moldova.

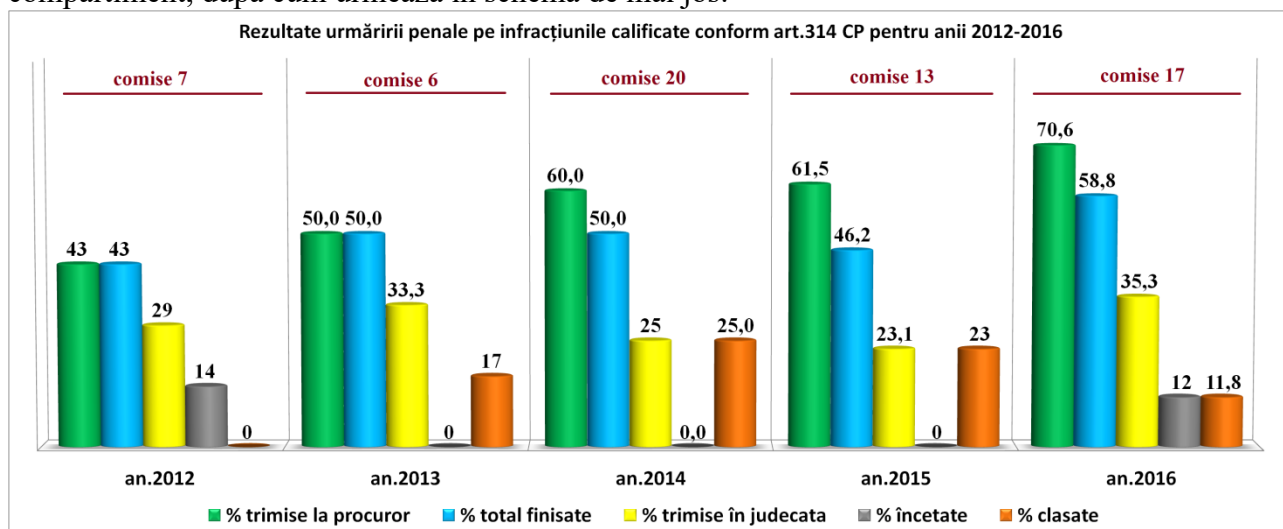
Art.314 din Codul Penal "Determinarea la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte"

În baza datelor statistice pe parcursul anilor 2012 - 2016 pe teritoriul Republicii Moldova la infracțiunile calificate conform art.314 CP anual se înregistrează de la 6 până la 17 infracțiuni, care pot fi evaluate cu un trend variabil lateral. În anul 2014 a fost înregistrat numărul maximum infracțiunilor de acest gen (20 infracțiuni).

Media procentului de trimitere a cauzelor penale la procuror este 57%, iar media procentului finisării urmăririi penale este 50%.

Analizând rezultatele urmăririi penale a fost stabilit că, pe perioada anilor analizate rezultatele urmăririi penale pe infracțiunile calificate conform art.314 CP sunt stabile, și în fiecare an sunt mai înalte în comparație cu anul precedent, formând un trend pozitiv la acest compartiment, după cum urmează în schemă de mai jos:

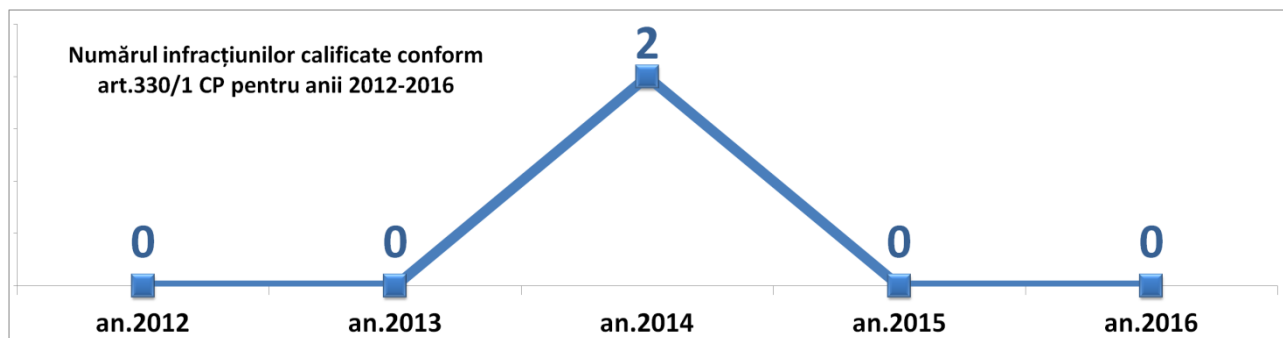

Analiză, numărului de infracțiuni pe art.314 din Codul Penal, pe fiecare raion arată că cel mai mare număr de infracțiuni, a fost înregistrat de către CCTP (12 cauze penale) și organele Procuraturii (9 cauze penale), după cum este redat în tabelul care urmează:

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012- 2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	63	60,3	38
mun.Chișinău	4	100	4
Ciocana	1	100	1
Buiucani	3	100	3
Zona Nord	9	66,7	6
Mun. Bălți	5	60	3
Drochia	1	0	0
Edineț	1	100	1
Glodeni	1	100	1
Sîngerei	1	100	1
Zona Centru	7	71,4	5
Anenii-Noi	2	50	1
Călărași	3	100	3
Hîncești	1	100	1
Nisporeni	1	0	0
Zona Sud	18	77,8	14
Cahul	1	100	1
Cantemir	3	100	3
Căușeni	1	100	1
Cimișlia	4	100	4
Ștefan-Vodă	1	0	0
Taraclia	1	0	0
UTA Gagauzia	7	71,4	5
Comrat	3	100	3
Ciadîr-Lunga	3	66,7	2
Vulcanеști	1	0	0
Alte Subdiviziuni	25	36	9
C.C.T.P.	12	41,7	5
C.N.A.	4	0	0
Procuratura	9	44,4	4

Art.330/1 din Codul Penal ”Încălcarea regimului de confidențialitate a informațiilor din declarațiile de avere și interese personale”

În baza datelor statistice pe parcursul anilor 2012 - 2016 pe teritoriul Republicii Moldova au fost înregistrate 2 infracțiuni calificate conform art.330/1 CP, în anul 2014, de către organul de urmărire penală CNA.

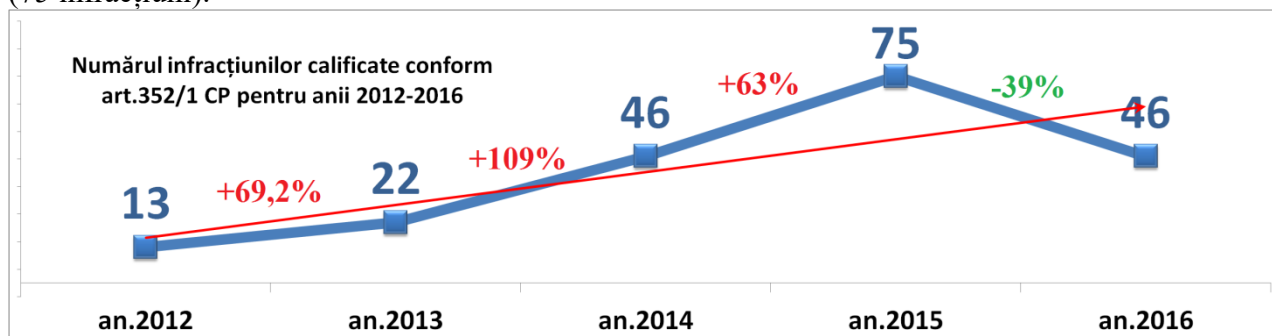

Conform datelor statistice, nici pe un dosar urmărirea penală nu a fost finisată.

Careva alte analize sau concluzii în cadrul analizării infracțiunilor calificate în conformitate cu art.330/1 CP nu pot fi redade din cauza numărului foarte mic al faptelor înregistrate pe parcursul la 5 ani pentru numărul de populație în republica Moldova.

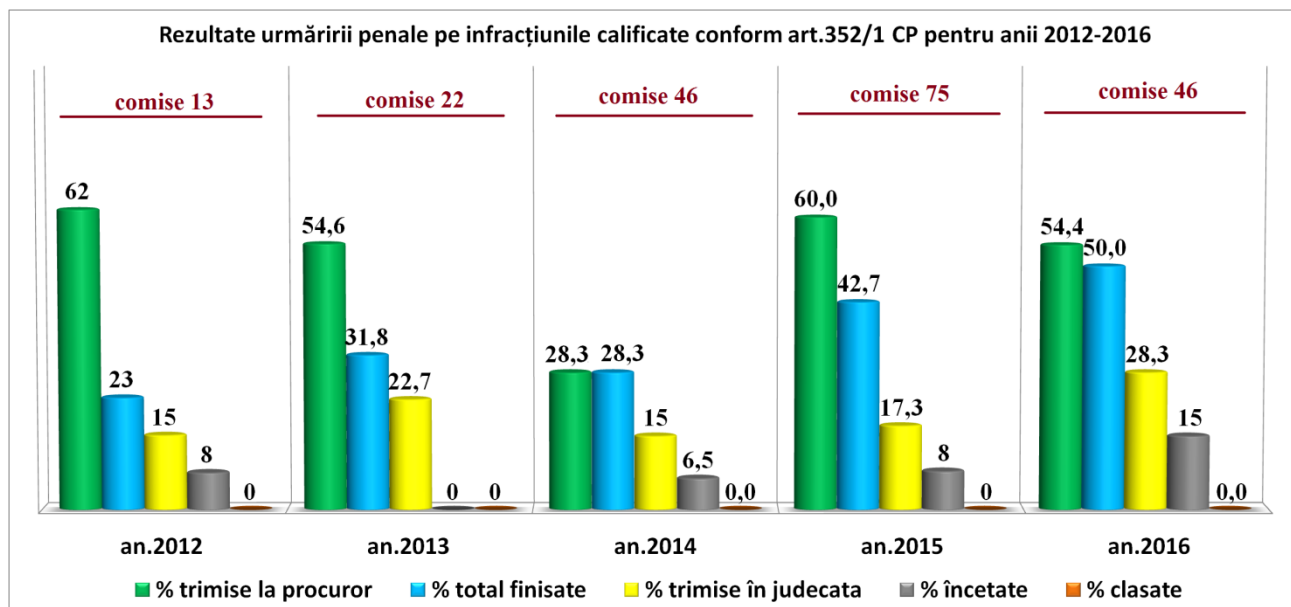
Art.352/1 din Codul Penal "Falsul în declarații"

În baza datelor statistice pe parcursul anilor 2012 - 2016 pe teritoriul Republicii Moldova la infracțiunile calificate conform art.352/1 CP s-a format un trend esențial crescător cu o diminuare cu 39% în anul 2016. În anul 2015 a fost înregistrat numărul maximum infracțiunilor de acest gen (75 infracțiuni).

Media procentului de trimitere a cauzelor penale la procuror este 52%, iar media procentului finisării urmăririi penale este 35%.

Analizând rezultatele urmăririi penale a fost stabilit că, pe perioada anilor analizate rezultatele urmăririi penale pe infracțiunile calificate conform art.352/1 CP sunt variabile. Astfel, în anul 2014 a fost înregistrat cel mai mic procent la trimitere procurorului și finisarea urmăririi penale. Totodată, după anul 2014, rezultatele urmăririi penale în fiecare an sunt mai înalte în comparație cu anul precedent, formând un trend pozitiv la acest compartiment, după cum urmează în schemă de mai jos:

Analiză, numărului de infracțiuni pe art.352/1 din Codul Penal, pe fiecare raion arată că cel mai mare număr de infracțiuni, a fost înregistrat de către organele Procuraturii (56 cauze penale), IP Bălți (23 cauze penale), DGUP și CNA (câte 22 cauze penale), după cum este redat în tabelul care urmează:

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012-2016	% trimerii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	202	51	103
mun.Chișinău	41	68,3	28
DP mun.Chișinău	0	0	0
Ciocana	1	100	1
Centru	8	75	6
Rîșcani	15	60	9
Botanica	8	75	6
Buiucani	9	66,7	6
Zona Nord	34	79,4	27
Mun. Bălți	23	73,9	17
Briceni	1	100	1
Dondușeni	2	100	2
Drochia	1	100	1
Edineț	1	100	1
Fălești	0	0	0
Florești	0	0	0
Glodeni	0	0	0
Ocnița	0	0	0
Rîșcani	2	50	1
Sîngerei	1	100	1
Soroca	3	100	3

subdiviziune	înregistrate total pentru anii 2012- 2016	% trimiterii la procuror	trimise la procuror total pentru anii 2012-2016
Total	202	51	103
Zona Centru	9	77,8	7
Anenii-Noi	2	0	0
Călărași	1	100	1
Criuleni	0	0	0
Dubăsari	3	100	3
Hîncești	0	0	0
Ialoveni	1	100	1
Nisporeni	0	0	0
Orhei	0	0	0
Rezina	0	0	0
Strășeni	0	0	0
Șoldanești	0	0	0
Telenești	0	0	0
Ungheni	2	100	2
Zona Sud	12	83,3	10
Basarabeasca	0	0	0
Cahul	1	100	1
Cantemir	2	50	1
Căușeni	2	100	2
Cimișlia	1	100	1
Leova	1	100	1
Ștefan-Vodă	0	0	0
Taraclia	0	0	0
UTA Gagauzia	5	80	4
Comrat	0	0	0
Ciadîr-Lunga	3	66,7	2
Vulcanеști	2	100	2
mun.Bender	0	0	0
Alte Subdiviziuni	106	29,2	31
C.C.C.I.	0	0	0
D.G.S.O.	0	0	0
C.C.T.P.	0	0	0
D.P.F.	6	50	3
D.G.U.P.	22	31,8	7
C.N.A.	22	27,3	6
Serviciul Vamal	0	0	0
Procuratura	56	26,8	15

ANEXA 2
2.1. CHESTIONAR

(chestionate 47 persoane din cadrul Secțiilor de Urmărire Penală a Inspectoratelor de poliție, ale organelor Procuraturii și din Judecătorii)

1. Cum apreciați pericolozitatea socială a declarațiilor cu rea-voință în dreptul penal?

1. Au nivel redus de pericolozitate.	0,00 %
2. Prezintă nivel mediu de pericolozitate.	8,46 %
3. Au nivel înalt de pericolozitate.	51,07 %
4. Reprezintă grad avansat de pericolozitate.	40, 47 %

2. Ați întâlnit în cadrul activității dumneavoastră cazuri de prezentare a declarațiilor cu rea-voință în cadrul procesului penal?

1. Declarații intenționat false în documentele de înregistrare ce țin de protecția proprietății intelectuale	0,00 %
2. Constrângerea de a face declarații	4, 00 %
3. Denunțarea falsă	26, 00%
4. Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă	40, 37 %
5. Falsul în declarații	9, 63%
6. Evaziunea fiscal a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor	13, 88%
7. Evaziunea fiscal a persoanelor fizice	6, 12 %
8. Încălcarea regimului de confidențialitate a informațiilor din declarațiile cu privire la venituri și proprietate	0, 00%

3. Care anume măsuri, în opinia dumneavoastră, pot contribui la prevenirea declarațiilor cu rea-voință în dreptul penal?

1. În vederea reacționării prompte și operative, a institui răspunderea contravențională pentru aceste fapte.	17, 34 %
2. A ridica calitatea și a perfecționa iscusința identificării și demascării declarațiilor cu rea-voință	12, 04 %
3. A folosi pe larg tehnici și mijloace de investigare a comportamentului simulat (tehnica poligraf)	16, 33 %
4. A mări sancțiunile prevăzute de legea penală pentru prezentarea declarațiilor cu rea-voință	36, 07 %
5. De a utiliza mai eficient măsurile de prevenire referitoare la răspunderea penală pentru prezentarea declarațiilor cu rea-voință	11, 80 %
6. Este necesară sistematizarea practicii judiciare și adoptarea, de către Curtea Supremă de Justiție, a unei hotărâri explicative în acest domeniu.	6, 42 %
7. A supune răspunderii penale și pedepsei penale, de fiecare dată, persoanele care au prezentat declarații cu rea-voință (a nu aplica în privința acestora liberarea de pedeapsă	0, 00%

și de răspundere penală).	
---------------------------	--

4. Specificați factorii principali, care determină prezentarea declarațiilor cu rea-voință?

1. Trăsăturile de caracter ale persoanei (predispunerea spre minciună, zgârcenia).	12, 58 %
2. Cointeresarea în obținerea unui anumit rezultat (beneficiu).	53, 46 %
3. Influența sau constrângerea din partea altor persoane.	22, 43 %
4. Nivelul redus de profesionalism al reprezentanților organelor de drept.	0, 00%
5. Autoritatea sub nivelul dorit a organelor de drept și a altor organe statale.	11, 53 %

5. Comunicați datele despre dumneavoastră.

5.1. Bărbat	63 %
Femeie	37 %
5.2. Vârsta	-
De la 30 la 39 ani	67 %
De la 40 la 49 ani	28 %
De la 50 la 59 ani	5 %
5.3. Activați în calitate de:	-
Judecător	23 %
Procuror	28 %
Ofițer de urmărire penală	49 %

2.2. CHESTIONAR

(chestionate 105 persoane din rândul studenților, avocaților și a cadrelor didactice din instituțiile de învățământ cu profil juridic)

1. Cunoașteți despre existența răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință?

1. Da.	100 %
2. Nu.	0, 00 %

2. Urmează a fi sancționată prin normele dreptului penal prezentarea declarațiilor cu rea-voință?

1. Urmează a fi sancționate cu privațiune de libertate.	19, 15 %
2. Trebuie aplicate pedepse neprivative de libertate.	71, 35 %
3. Nu trebuie incriminate prin normele de drept penal	9,50 %

3. Care anume măsuri, în opinia dumneavoastră, pot contribui la prevenirea declarațiilor cu rea-voință în dreptul penal?

1. În vederea reacționării prompte și operative, a institui răspunderea contravențională pentru aceste fapte.	21, 12 %
2. A ridica calitatea și a perfecționa iscusința identificării și demascării declarațiilor cu rea-voință	16, 02 %
3. A folosi pe larg tehnici și mijloace de investigare a comportamentului simulat (tehnica poligraf)	19, 27 %
4. A mări sancțiunile prevăzute de legea penală pentru prezentarea declarațiilor cu rea-voință	08, 45 %
5. De a utiliza mai eficient măsurile de prevenire referitoare la răspunderea penală pentru prezentarea declarațiilor cu rea-voință	16, 40 %
6. Este necesară sistematizarea practicii judiciare și adoptarea, de către Curtea Supremă de Justiție, a unei hotărâri explicative în acest domeniu.	9, 58 %
7. A supune răspunderii penale și pedepsei penale, de fiecare data, persoanele care au prezentat declarații cu rea-voință (a nu aplica în privința acestora liberarea de pedeapsă și de răspundere penală).	9, 16%

4. Specificați factorii principali, care determină prezentarea declarațiilor cu rea-voință?

1. Trăsăturile de caracter ale persoanei (predispunerea spre minciună, zgârcenia).	22, 43 %
2. Cointeresarea în obținerea unui anumit rezultat (beneficiu).	23, 27 %
3. Influența sau constrângerea din partea altor persoane.	11, 30 %
4. Nivelul redus de profesionalism al reprezentanților organelor de drept.	19, 55%

5. Autoritatea sub nivelul dorit a organelor de drept și a altor organe statale.	23, 45 %
--	----------

5. Comunicați datele despre dumneavoastră.

5.1. Bărbat	52, 70 %
Femeie	47, 30 %
5.2. Vârsta	-
De la 18 la 29 ani	77, 41 %
De la 30 la 39 ani	19, 49 %
De la 39 la 49 ani	3, 10 %
5.3. Profesia (ocupația) dumneavoastră:	-
Student	63, 60 %
Cadru didactic	24, 30 %
Avocat	12, 10 %

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, Nastas Andrei, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez, că în caz contrar, urmează să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

Nastas Andrei

09.08.2017

CV-ul AUTORULUI

Date personale:

Nume, prenume: NASTAS Andrei

Data și locul nașterii: 11 iunie 1986, mun. Chișinău,
Republica Moldova

Cetățenia: Republica Moldova

Studii:

2002 - 2006 – Liceul Militar „Constantin Brâncoveanu” al MAI, Ploiești, România.

2006 - 2009 – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, România.

2009 – 2011 – Universitatea de Studii Europene din Republica Moldova. Studii de masterat.
Magistru în drept. specialitatea Drept penal.

2011 – 2015 - Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, studii de doctorat.

Activitate profesională:

2017 – prezent – Șef catedră Protecție Pază și Securitate

2010 – prezent – Lector universitar, ASEM, USEFS.

2011 – 2013 – Stagiari în cadrul Biroului Asociați de Avocați „ADVICE-GROUP”, mun. Chișinău.

2015 martie – 2015 octombrie - Consilier al Cabinetului Ministrului. MAI al RM.

2015 octombrie – Șef al SPC al Secției SE, Anenii- Noi a DSE mun. Chișinău a SPCSE al MAI.

2015 octombrie – 2016 martie – Ofițer principal de investigații al Secției Intervenții Operaționale
a Direcției Inspectare a Serviciului Dirijare operațională și inspectare al MAI.

2016 martie – prezent – Șef al Direcției analiză și planificare strategică a Direcției generale
analiză, monitorizare și evaluare a politicilor a MAI.

Domenii de interes științific: drept penal, psihologie judiciară.

Participări la foruri științifice internaționale:

1. Proiectul finanțat de Academia de Științe a Moldovei „Premisele social-economice și juridice privind reintegrarea Republicii Moldova”, 2008-2010, membru de proiect.

2. Membru al Comitetului organizatoric în cadrul Conferinței internaționale a tinerilor cercetători al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2011.

3. Participarea la lucrările Mesei rotunde cu genericul „Drepturile omului în practica europeană”, organizată de IDOM. Vadul lui Vodă, 2013.

4. Participarea la Conferința Internațională a tinerilor doctoranzi al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2014.

Lucrări științifice publicate: 8 articole științifice

Cunoașterea limbilor: româna – la perfecție; rusa – la perfecție, engleza și franceza – bine.

Date de contact: adresă: mun. Chișinău, str. M. Lomonosov 49/1, ap. 52, tel. 069189954
e-mail: ady_bax@yahoo.com